

มณฑลัานนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่า
และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมลัานนา

นายคองคักดี ชัยลัังกา

คุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๗

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

MONTLANNA: HISTORY, VALUE AND
LANNA CULTURE INHERITANCE PROCESS

MR. Kongsak Chairungka

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2024

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

- ชื่อคุณูปนิพนธ์** : มนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่า
และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา
- ผู้วิจัย** : นายคงศักดิ์ ชัยลังกา
- ปริญญา** : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)
- คณะกรรมการควบคุมคุณูปนิพนธ์**
- : พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร., ร.บ. (รัฐศาสตร์),
พช.ม. (พัฒนาชุมชน), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 - : รศ.ดร. วิวัฒน์ หามนตรี, กศ.บ.(สังคมศึกษา),
ศศ.ม. (การพัฒนาสังคม), ประ.ด. (การศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)
 - : ดร. ส่งเสริม แสงทอง, พธบ. (สังคมวิทยา)
ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม) Ph.D. (Sociology)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๗

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาและ ๓) เพื่อส่งเสริมเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนา การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ได้จากการสืบค้นข้อมูลทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้อง(Documentary Investigation) โดยการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร (Documentary Investigation) ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผล และได้แบ่งการนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) และวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑.ความเชื่อและพิธีกรรมล้านนาเป็นเรื่องของการสืบสานทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จากรุ่นสู่รุ่น มนต์คาถานำไปประกอบพิธีกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องของการดำเนินชีวิต ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา พบว่า เกิดจากการสืบทอดจากครูอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านมนต์ล้านนา โดยมนต์ล้านนาจะประกอบด้วยบทสำคัญคือ บทสวด อุ อา กะ สะ ซึ่งเรียกกันว่า หัวใจเศรษฐกิจ และคุณค่าของมนต์ล้านนา รวมถึงเป็นเครื่องมือของการสวดมนต์ โดยบทสวดมนต์ล้านนากับพิธีกรรม เช่น การสืบชะตา การสะเดาะเคราะห์ การ

เสริมดวง และมนต์ล้านนาได้ถูกบันทึกในรูปแบบของคัมภีร์ ที่ใช้ในทางพระพุทธศาสนา ที่ยึดหลักคำสอนจากพุทธศาสนา โดยภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนาส่งผลในเรื่องของ ๑) ทางด้านสุขภาพ เป็นเครื่องมือฟื้นฟู สภาวะจิตใจให้รู้สึกสงบ เบิกบาน สดชื่น ๒) ทางด้านเศรษฐกิจในการประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จ การสร้างรายได้ให้กับตนเองให้สามารถเลี้ยงครอบครัวของตนเองได้และการสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และ ๓) ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความรักและความสามัคคีรวมถึงการอยู่ร่วมกันของบุคคลในชุมชนได้อย่างมีความสุข

๒. การพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา พบว่า การสืบทอดมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ และรักษาโดยมีกระบวนการดังนี้คือ ๑) กระบวนการให้ความรู้เรื่องมนต์แก่เยาวชนซึ่งเป็นอนุชนรุ่นปัจจุบัน ๒) มีกระบวนการสืบทอดมนต์ล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น ๓) กระบวนการสร้างศรัทธาและปัญญาของมนต์ล้านนาเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ และ ๔) มีกระบวนการบูรณาการภูมิปัญญาและพระพุทธศาสนาให้สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตชุมชนล้านนาได้เป็นอย่างดี มีการนำบทสวดทางมนต์พิธี บท ๗ ตำนานและบทสวด ๑๒ ตำนานในการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และการใช้มนต์ล้านนาในการประกอบพิธีกรรมล้านนา การนำไปใช้ในเรื่องของวัฏจักรของชีวิต คือการเกิด แก่ เจ็บ ตาย การอนุรักษ์เอกลักษณ์ความล้านนา จากการเรียนรู้ เขียนอักษรธรรม อักษรล้านนา การอ่าน จากตำรา (ปี่สาโบราณ) รวมถึงการฝากตัวเป็นศิษย์ เพื่อเรียนรู้วิชามนต์ล้านนาจากอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญ และเป็นบุคคลที่ผลักดันในกระบวนการสืบทอดและการพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาให้คงอยู่สืบไป

๓ การส่งเสริมเครือข่ายและการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนา พบว่า เครือข่ายล้านนาเกิดจากความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล หรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน มีการถ่ายทอดออกมาเป็น เอกสาร พัฒนารูปแบบที่ทันสมัย การสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ จากการนำเอามนต์ล้านนา ในฉบับของความเป็นล้านนา ทำให้เกิดความภาคภูมิใจว่าเราได้นำเอกลักษณ์ ภาษารวมถึงวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นล้านนามาใช้จากพื้นที่ โดยรูปแบบของเครือข่ายประกอบ ด้วย ๑) เครือข่ายภายใน เป็นการฝากตัวเป็นศิษย์ และ ๒) เครือข่ายภายนอกเป็นการสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการ เป็นการสร้างเครือข่ายในรูปแบบ การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบแอปพลิเคชัน (Application) เพื่อการขยายเครือข่ายมนต์ล้านนา ไปสู่ชุมชนในระดับประเทศ และระดับนานาชาติอีกด้วย

Dissertation Title : MONTLANNA: HISTORY, VALUE AND
LANNA CULTURE INHERITANCE PROCESS.

Researcher : Mr. Khongsak Chairungka

Degree : Doctor of Philosophy (Social Development)

Dissertation Supervisory Committee

- : Phra Sutheerattanabundit, Assoc. Prof. Dr., B.A. (Political Science), M.Sc. (Community Development), Ph.D. (Buddhist Studies)
- : Assoc.Prof. Dr. Wiwat Harmontree, B.ed. (Social Studies), M.A. (Social Development), Ph.D.(Educational Management for Local Development)
- : Dr. Songserm Saengthong, B.A.(Sociology), M.A.(Man and Environment) Ph.D. (Sociology)

Date of Graduation : August 25, 2024

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the wisdom and value of Lanna mantras, 2) to study the development of the process of perpetuating Lanna mantras and Lanna culture, and 3) to promote the network preserving Lanna magic culture. This research used qualitative research methods obtained from searching information in related documents. Investigation by searching for relevant information from documents in which the researcher conducted the study. The researcher collected information. Data was analyzed, processed and divided into presentations. Results of data analysis from research involving 30 people. Tools used in the research include in-depth interviews, focus groups, and data analysis. The research results are summarized as follows.

1. Lanna beliefs and rituals are a matter of continuing the culture and wisdom that has been passed down from ancestors. From generation to generation Mantras

are used to perform rituals that are related to life. From birth until death The wisdom and value of Lanna mantras. It was found to be caused by inheritance. With one Lanna mantra, "U ah ka sa", which is called the heart of a millionaire and the value of the Lanna mantra. Including being a tool for prayer. The Lan mantra is used in rituals such as fortune-telling. Exorcism, luck enhancement, and Lanna mantras have been recorded in the form of scriptures. used in Buddhism that adheres to the teachings of Buddhism The wisdom and value of Lanna mantra has an effect on 1. health It is a rehabilitation tool. A state of mind that makes you feel calm, cheerful, and refreshed. 2. Economic aspects of having a successful career Creating income for oneself so that one can support one's family and supporting the community to be strong, and 3. social and cultural aspects. It creates love and unity, including the happy coexistence of people in the community.

2. Development of the process of inheriting Lanna mantras and Lanna culture. It was found that inheriting Lanna mantras and Lanna culture is a tool of conservation. and treated with the following process: 1. The process of providing knowledge about mantras to the youth who are the present generation. 2. There is a process of passing on Lanna mantras from generation to generation. 3. There is a process of building faith and wisdom in Lanna mantras for use, and 4. There is a process of integrating wisdom and Buddhism so that they can be used as tools for solving problems and developing the lives of Lanna communities very well. The ceremonial mantras, 7 legends and 12 legends are used in Buddhist rituals. and the use of Lanna mantras in Lanna rituals Use in the matter of The cycle of life is birth, aging, sickness, and death. Preserving the uniqueness of Lanna. from learning Writing Dhamma letters, Lanna characters, reading from textbooks (ancient Papsa), including becoming a disciple. To learn Lanna mantras from an expert teacher and is a person who drives the process of inheritance and development of the process of perpetuating the Lanna magic and Lanna culture to last forever.

3. Promoting the network and preserving the Lanna culture. It was found that the Lanna network is formed from relationships between people or organizations that have the same objectives and goals. It has been translated into documents developed in a modern format. Creating a conservation network through knowledge exchange from bringing the Lanna mantra In the version of being Lanna cause pride that we have brought unique. The language and culture are distinctive symbols of Lanna, adopted from the area. The form of the network consists of 1. internal network It is to commit oneself to be a disciple and 2. The external network is the creation of a formal network. It is a form of network creation. Using modern technology in the form of an application (Application) for expanding the Lanna magic network To communities at the national level and international level as well.

กิตติกรรมประกาศ

ดุชฎินิพนธ์นี้ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากครูอาจารย์และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีต่อมนต์ล้านนาที่เป็นชิ้นงานที่ได้รับคำแนะนำ การสนับสนุนด้านข้อมูลจากแหล่งข้อมูลสำคัญและคำชี้แนะในการปรึกษางานวิจัยในข้อมูลที่สำคัญจนทำให้งานวิจัยชิ้นนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเจ้าคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร. ประธานกรรมการควบคุมดุชฎินิพนธ์ และขอขอบคุณอาจารย์กรรมการที่ปรึกษา ๒ ท่านได้แก่ อาจารย์ รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี และอาจารย์ ดร.สงเสริม แสงทอง ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาในชิ้นงาน ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๒ ท่าน ที่เป็นคณะกรรมการตรวจเครื่องมือในการวิจัย และที่ขาดไม่ได้เป็นอย่างยิ่งคือ มารดาและครอบครัว ที่คอยสนับสนุน ให้กำลังใจ รวมถึงกัลยาณมิตรทุกท่านที่คอยให้กำลังใจในการศึกษาต่อการทำวิจัย และผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ทำให้การวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

นายคงศักดิ์ ชัยลังกา

๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑๓
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑๓
๑.๒ คำถามวิจัย	๑๗
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๑๗
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๑๘
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๒๐
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๒๐
๑.๗ ประโยชน์ที่จะนำไปใช้	๒๑
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๒
๒.๑ แนวคิดความเชื่อและศรัทธาของชาวล้านนา	๒๓
๒.๒ แนวคิดการประกอบมนต์พิธีทางพุทธศาสนาและมนต์ล้านนาในการประกอบพิธีกรรม	๔๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาล้านนา	๗๓
๒.๔ แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา	๘๒
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรม	๙๘

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับคตินวิทยา	๑๐๔
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๑๔
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๓๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๔๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๔๐
๓.๒ พื้นที่ กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลัก	๑๔๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๔๓
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๔๔
๓.๕ การวิเคราะห์ผลข้อมูล	๑๔๗
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๔๙
๔.๒ ผลการศึกษาเพื่อศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา	๑๔๙
๔.๒ ผลการศึกษาพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา	๑๖๖
๔.๓ ผลการศึกษาส่งเสริมเครือข่าย การอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนา	๑๘๙
๔.๔ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๙๕
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	๒๐๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๐๒
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๒๐๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๑๓
บรรณานุกรม	๒๑๕
ภาคผนวก	๒๑๙
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๒๔
ภาคผนวก ข หนังสือตรวจเครื่องมือ	๒๓๒
ภาคผนวก ค หนังสือขอสัมภาษณ์	๒๓๙
ภาคผนวก ง รูปลงพื้นที่สัมภาษณ์และลงพื้นที่ทำกิจกรรม	๒๕๐
ประวัติผู้วิจัย	๒๖๐

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
๒.๑ รูปแบบสละทวงของล้านนา ข้อมูลจากสำนักปู่ใหญ่จัยยะลังกา	๒๗
๒.๒ ตำรา “เมื่อเต่า” จากข้อมูลตำราหมอดูล้านนา สนั่น ธรรมธิ	๒๙
๒.๓ ตำรา “ทำนายรูปคน” จากข้อมูลตำราหมอดูล้านนา สนั่น ธรรมธิ	๓๐
๒.๔ บทสวด ๗ ตำนาน	๔๙
๒.๕ บทสวดมงคลปริตร	๕๑
๒.๖ บทสวดรัตนปริตร	๕๒
๒.๗ บทสวดเมตตปริตร	๕๓
๒.๘ บทสวดขันธปริตร	๕๔
๒.๙ บทสวดโมรปริตร	๕๕
๒.๑๐ บทสวดวิภูฏกปริตร	๕๖
๒.๑๑ บทสวดธชัคคปริตร	๕๗
๒.๑๒ บทสวดอาณานาฎิยปริตรตั้ง	๕๘
๒.๑๓ บทสวดอังคุลีมาลปริตร	๕๙
๒.๑๔ บทสวดโพชฌังคปริตร	๖๐
๒.๑๕ บทสวดอภัยปริตร	๖๑
๒.๑๖ บทสวดชัยปริตร	๖๒
๒.๑๗ บทสวดบังสกุล	๖๔
๒.๑๘ บทสวดของเด็กวัยแรกเกิด ๑	๖๖
๒.๑๙ บทสวดของเด็กวัยแรกเกิด ๒	๖๗
๒.๒๐ บทสวดของเด็กวัยแรกเกิด ๓	๖๗
๒.๒๑ บทสวดของเด็กวัยเรียนให้เรียนหนังสือเก่ง สมองดี	๖๗
๒.๒๒ บทสวดสำหรับผู้หญิง	๖๘
๒.๒๓ ข้อคิดจากสำนักปู่ใหญ่จัยยะลังกา	๑๒๕
๒.๒๔ มนต์คาถาสำหรับการเกิด	๑๓๒

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
๒.๒๕ มนต์คาถาสำหรับการเจริญเติบโต	๑๓๓
๒.๒๖ มนต์คาถาสำหรับการสร้างฐานะ	๑๓๓
๒.๒๗ มนต์คาถาสำหรับการสร้างฐานะ สร้างครอบครัวและความมั่นคงในชีวิต	๑๓๔
๒.๒๘ มนต์คาถาสำหรับการใช้ชีวิตในช่วงของวัยกลางคน	๑๓๔
๒.๒๘ มนต์คาถาสำหรับการใช้ชีวิตในช่วงของวัยกลางคนจนถึงเสียชีวิต	๑๓๕
๒.๒๙ คาถาบูชา ๔ หู ๕ ตา	๑๓๘
๒.๓๐ กรอบแนวคิด	๑๓๙
๔.๑ ความรู้ที่ได้จากภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา	๑๖๕
๔.๒ มนต์คาถาการเกิดของสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา	๑๗๓
๔.๓ มนต์คาถาการใช้ชีวิตของมนุษย์ ของสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา	๑๗๔
๔.๔ มนต์คาถาการใช้ชีวิตของมนุษย์วัยกลางคน ของสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา	๑๗๔
๔.๕ ภาพวงจรชีวิต ในช่วงปั่นปลาย และการใช้มนต์คาถาของสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา	๑๗๕
๔.๖ คาถาอ้อพะหย่า ข้อมูลจากพ่อหนานไกรสร กันทา	๑๗๗
๔.๗ วิถีจักรของชีวิต เกิด แก่ เจ็บ ตาย	๑๘๖
๔.๘ รูปแบบของกระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา	๑๘๘
๔.๙ การแสดงถึงเครือข่ายภายใน (เครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ)	๑๙๔
๔.๑๐ การแสดงถึงเครือข่ายภายนอก (เครือข่ายที่เป็นทางการ)	๑๙๕
๔.๑๑ องค์กรความรู้จากการวิจัย	๒๐๑

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ ตารางสรุปขั้นตอนการ ดำเนินงานวิจัยและระยะเวลาของการดำเนินงานวิจัย	๑๔๗
๔.๑ บท ๗ ตำนาน และ ๑๒ ตำนาน	๑๗๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อภาษาไทย

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม ข้อ หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่าง เช่น วิ.ม.(ไทย) ๔/๓๒/๔๐. หมายถึง วินยปิฎก มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๔ ข้อที่ ๓๒ หน้า ๔๐

พระไตรปิฎก

ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฎฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฎฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินยปิฎก	มหาวรรค		(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรคปาลี	(ภาษาบาลี)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
สั.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามความเชื่อของชาวล้านนาตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน การถ่ายทอดในเรื่องของความเชื่อความศรัทธาของบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นที่ได้สั่งสมความเชื่อให้กับบุคคลในรุ่นลูกและรุ่นหลานของตนเองให้เกิดเป็นความเคารพและศรัทธาในสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเองมีรูปแบบการดำเนินชีวิตควบคู่กับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสามารถถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของสืบทอดทางด้านเชื้อสาย ความสนใจใฝ่รู้ การเติบโตมากับความเป็นล้านนาและมองเห็นเครือข่ายดีสนใจและได้รับการถ่ายทอด รวมถึงการสืบเชื้อสายด้านภูมิปัญญาล้านนาในความเชื่อที่เกิดขึ้น เช่น ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติสิ่งที่มองไม่เห็น และความเชื่อในธรรมหรือสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ นำไปสู่การประกอบพิธีกรรมล้านนายังส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ เกิดจนถึงตาย โดยความเชื่อดังกล่าวเกิดการผสมผสานทางด้านความเชื่อ ในเรื่องของการนับถือผี ลางสังหรณ์หรือลางบอกเหตุ หรือ **ซิด** และความเชื่อใน**ฤๅษี** ความเชื่อในทางศาสนาอันประกอบไปด้วยศาสนาพราหมณ์ ฮินดู และความเชื่อในพุทธศาสนา เกิดเป็นพิธีกรรมล้านนาที่เป็นกิจกรรมของการสรรค์สร้างศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำล้านนา โดยประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรมของชาวล้านนาล้วนเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความเข้าใจ และการสร้างพลังที่เข้มแข็งให้กับชุมชนที่ใช้หลักของการบูรณาการ ความร่วมมือร่วมใจของชาวล้านนาในท้องถิ่น ตามสภาพแวดล้อมและถิ่นฐาน นอกจากนี้ แต่ละพื้นที่ของชาวล้านนาเอง ยังมีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม เช่น การฟังเพลง การร้องเพลง การฟ้อนรำ การแสดงมหรสพ ตลอดจน พิธีกรรม และ ประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ รวมถึงเป็นเครื่องมือให้การศึกษาและเป็นหลักฐานที่สำคัญของชีวิตช่วยปลูกฝังคุณธรรมให้แก่คนในชุมชนทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ ความปลอดภัยในด้านการดำเนินชีวิตในสังคม

จากอดีตสู่ปัจจุบันที่ผ่านมาชาวล้านนาร่วมกันคิด ร่วมกันสร้าง คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนาในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งมีบทสวดมนต์ในการประกอบ

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การใช้บทสวด ๗ ตำนานและ๑๒ ตำนานเป็นองค์ประกอบ^๑ ด้วยความเป็นล้านนาจึงเกิดกระบวนการสร้างองค์ความรู้ทางด้านต่างๆที่นำเอาเรื่องราวจากอดีตสู่ปัจจุบันด้วยการนำภูมิปัญญาจากครูบาอาจารย์ที่ประกอบไปด้วย พระสงฆ์และครูบาอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการประกอบพิธีกรรมการสวดมนต์ จึงเกิดเป็นการประยุกต์บทสวดที่มีความหมายคล้ายกันและสำเนียงแลแต่รูปแบบการสวดมนต์มีความต่างกัน ทำให้เกิดเป็นมนต์ล้านนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเป็นการนำภูมิปัญญามาใช้เฉพาะในท้องถิ่นของตนเองเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมที่อนุรักษ์รักษาคุณค่าความเป็นล้านนาจากรุ่นสู่รุ่นรวมถึงการรักษาให้คงอยู่ด้วยเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร ด้วยการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา ให้เป็นสังคมที่ทรงคุณค่าในการรักษา ร่วมกันสืบสานจรรโลง ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดงามของชาวล้านนาอย่างสร้างสรรค์ให้คงอยู่กับสังคมไทยสืบไป

วัฒนธรรมล้านนาด้านพิธีกรรมนั้นอาศัยหลักของการดำเนินชีวิตของบุคคลตั้งแต่ ทารกวัยเด็ก วัยรุ่น วัยกลางคน วัยชรา จนกระทั่งสิ้นอายุขัย ล้วนแล้วเกี่ยวข้องกับการใช้พิธีกรรมเข้ามาเป็นองค์ประกอบหรือส่วนหนึ่งของกิจกรรมในชุมชน เช่น พิธีกรรมที่เรียกว่า “พิธีฮ้องขวัญ”^๒ เป็นพิธีกรรมที่ทารกชาวล้านนาโดยการฮ้องขวัญ มีวัตถุประสงค์ให้ทารกนั้นเติบโตแข็งแรงมีสุขภาพสมบูรณ์ เลี้ยงง่าย และเมื่อทารกเติบโตเปลี่ยนวัยเป็นวัยเด็ก ชาวล้านนาจะมีพิธีกรรมบทสวดมนต์ล้านนาให้เด็กเรียนหนังสือเก่งมีปัญญาที่ฉลาดหลักแหลม มีสมอที่ดีร่ำเรียนได้สำเร็จ จนถึงเข้าสู่วัยทำงานที่ต้องสร้างฐานะ สร้างตนเอง สร้างครอบครัวให้มีชีวิตที่มีความอุดมสมบูรณ์ พิธีกรรมจะเปลี่ยนไปคือให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิต ใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัย มีความเชื่อมั่นในตนเองในการสร้างพลังขับเคลื่อนของชีวิตนำไปสู่ความสำเร็จตามความประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยพิธีกรรมของชาวล้านนา มีความเชื่อมโยงกับ มนต์พิธีทางพระพุทธศาสนาและมนต์คาถาล้านนามีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกัน เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์กันเป็นองค์ประกอบหรือส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรม ความสมบูรณ์ของพิธีกรรมล้านนาจะขาดบทสวดมนต์พิธี และบทสวดมนต์ล้านนามิได้ถ้าไม่มีการใช้

^๑ อินสม ไชยชมภู.สวดมนต์เจ็ดตำนาน-สิบสองตำนาน คาถาพิธีอนุโตนานาพิธีคำไหว้ต่างๆและแบบเรียนหนังสือพื้นเมือง (ล้านนาไทย) .ศูนย์หนังสือเชียงใหม่.ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.๒๕๖๗

^๒ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ,ขวัญ: ขวัญชีวิตของคนไทย , สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ตุลาคม ๒๕๖๔ จาก

คาถาหรือมนต์ล้านนา เข้ามาเป็นเครื่องมือในการประกอบพิธีกรรมล้านนา เพื่อให้พิธีกรรมเกิดความสมบูรณ์แบบตามความเชื่อ มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อผี ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ เพื่อให้ชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นจากเดิม รักษาอาการที่เจ็บป่วยทางด้านร่างกายและจิตใจที่เกิดขึ้น ซึ่งชาวล้านนายังคงยึดถือและปฏิบัติกันสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม การ “ฮ้องขวัญ” ชาวล้านนามักใช้เรียกขวัญตั้งแต่วัยแรกเกิด ในวัยเด็กคือ การทำขวัญลูกแก้ว ขวัญสามเณร ขวัญหนุ่มสาวที่แต่งงานกันใช้พิธีกรรมเรียกขวัญคู่บ่าวสาว เมื่อชาวล้านนามาพบปะกันหรือการเดินทางมาจากแดนไกล จะเรียกขวัญผู้ที่มาเยือน โดยผู้ที่เข้าร่วมพิธีฮ้องขวัญจะมี หมอขวัญ เจ้าของขวัญ รวมถึงญาติพี่น้องเข้าร่วมพิธีเรียกขวัญ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น วัยทำงาน รวมถึงวัยกลางคน “พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์” และ “พิธีกรรมสืบชะตา” จะเข้ามามีบทบาทในการสร้างขวัญและกำลังใจให้สามารถผ่านพ้นปัญหาและอุปสรรคไปได้ รวมถึง “พิธีกรรมการบูชาเทียน” เป็นการเสริมดวงต่อการดำเนินชีวิต การ “ต้องขี้ตหรืออุบาทว์” การสร้างบ้านที่สร้างผิดที่ ทั้งที่มีเจ้าของเดิมหรือที่ไร้ที่นา ลางบอกเหตุสิ่งที่ไม่ดีไม่งามหรือเป็นเสนียดจัญไร^๓ การกระทำที่ผิดแผกแปลกไปจากจารีตประเพณีเดิม ลางร้ายจากสัตว์ สิ่งไม่ควรทำ ชาวล้านนาจะมี “พิธีกรรมสวดถอน” เพื่อให้บ้านหรือสถานที่ที่อยู่อาศัยมีความสงบร่มเย็น และเมื่อมีผู้เสียชีวิต ญาติจะทำพิธีตานขันข้าวเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

ความเชื่อและพิธีกรรมล้านนาเป็นส่วนหนึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมชุมชน มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน เพื่อช่วยในการพัฒนาสังคมให้ชุมชน มีศักยภาพ ความเข้มแข็ง และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวล้วนแล้วต้องใช้มนต์ล้านนาเข้ามาเกี่ยวข้อง การนำมนต์ซึ่งเป็นคำศักดิ์สิทธิ์ ที่ใช้สำหรับประกอบสวดในการประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นสิริมงคล เช่น สวดมนต์ คำเสกเป่าที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เช่น ร่ายมนตร์ เวทมนตร์ ที่มีการผสมผสานจากศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ มาผสมผสานกัน จนเกิดเป็นความหลัง ศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถทำให้เกิดผลที่มุ่งหมายบางอย่างด้วยอนุภาพของมนต์นั้น ๆ ตามหลักพระพุทธศาสนา^๔

^๓ สงวน โชติสุขรัตน์. ตำราพิธีสงฆ์และอุบาทว์ แบบพื้นเมืองเหนือ. ประเทืองวิทยา. สืบค้นจากหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๖๗.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), ๒๕๔๒. หน้า ๑๘๑

นอกจากนี้มนต์ล้านนายังเป็นเครื่องมือในการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เน้นในเรื่องของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดจากครูบาอาจารย์เป็นบทสอนมากกว่าถ้อยคำที่มีความเข้มขลังหรือศักดิ์สิทธิ์ ในรูปแบบที่เน้นการตีความ ของถ้อยคำที่ขลังและศักดิ์สิทธิ์ให้สามารถอธิบายตามเป็นข้อปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ให้เกิดผลตามสิ่งที่มุ่งหวังหรือปรารถนาในผลลัพธ์ได้ รวมถึงการทำจิตให้นิ่งและสงบ ปราศจากความเครียดที่เป็นต้นเหตุของจิตใจที่เศร้าหมอง ไม่เบิกบาน ไม่สบายใจและไม่สบายกาย อันเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของชาวล้านนา โดยมนต์ล้านนาที่ประกอบไปด้วยบทสวดและคาถาเพื่อให้เกิดกระบวนการสืบสานด้านพิธีกรรมล้านนามีความศักดิ์สิทธิ์และความเข้มขลัง รวมไปถึงประวัติศาสตร์ความเป็นชาวล้านนาที่สืบทอดอันมีลักษณะความโดดเด่นด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและคู่ควรต่อการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังและผู้สนใจในรูปแบบของการเรียนรู้การถ่ายทอดทางด้านภูมิปัญญาจากผู้เชี่ยวชาญและมากประสบการณ์ รวมถึงการสร้างเครือข่ายทางด้านวัฒนธรรมที่ผสมผสานของชาวล้านนาที่นำไปสู่การพัฒนาทางด้านความคิด จิตวิญญาณและความเชื่อด้วยหลักของความมีเหตุและผลด้วยหลักกรรมทางพุทธศาสนาเพื่อความสุขและความยั่งยืนสืบต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา มนต์ล้านนา ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยจุดเริ่มต้นมาจากผู้วิจัยสนใจศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวล้านนา วัฏจักรของชีวิต คือ การ เกิด แก่ เจ็บ ตาย การนำมนต์ล้านนามาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรมให้มีความเข้มขลัง มีคุณค่าและกระบวนการสืบสาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา สามารถดำรงรักษาและสืบทอดให้กับบุคคลในรุ่นปัจจุบันได้ศึกษาเรียนรู้ การใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีความสุข

๑.๒ คำถามวิจัย

- ๑.๒.๑. ประวัติ ความเป็นมาและคุณค่าของมนต์ล้านนาเป็นอย่างไร
- ๑.๒.๒. การพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์และวัฒนธรรมในล้านนา เป็นอย่างไร
- ๑.๒.๓. วิธีการและรูปแบบ การเสริมสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนาเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นเป้าหมายและหลักของความสำเร็จ คือ การรับรู้ถึงแก่นสารของความเป็นล้านนาที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๗๐๐ ปีมีประวัติศาสตร์ ประเพณีและ

วัฒนธรรมความเป็นมาของชาวล้านนาที่ทรงคุณค่าจากอดีตถึงปัจจุบัน ด้วยการนำมนต์ล้านนาที่มีคุณค่าถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของงานวิจัย ด้วยการสืบสาน เรียนรู้แหล่งวัฒนธรรมของล้านนารวมไปถึงการเรียนรู้เครือข่ายการสืบทอดมนต์คาถา นำไปสู่มนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ย่อยประกอบไปด้วย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมาและคุณค่าของมนต์ล้านนา

๑.๓.๒ เพื่อพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์และวัฒนธรรมในล้านนา

๑.๓.๓ เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร (Documentary Investigation) ทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อภูมิปัญญาล้านนา ในสิ่งที่เหนือธรรมชาติและในธรรมชาติ เครื่องรางของขลัง การประกอบพิธีกรรมของชาวล้านนา ความศรัทธาของคนในชุมชนรวมถึงบุคคลอื่นๆที่สนใจด้านพิธีกรรมล้านนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งด้านเอกสาร เกี่ยวกับหลักความเชื่อ เรื่องผี ฤๅษี ศาสนา พราหมณ์ ฮินดู และศาสนาพุทธ

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาในบริบทของชุมชน ประวัติความเป็นมา การพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์และวัฒนธรรมในล้านนามีรูปแบบของการเรียนรู้ กิจกรรมในการประกอบพิธีกรรมล้านนา รวมถึงการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรม เครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านมนต์พิธี และมนต์ล้านนา ครูภูมิปัญญาตัวแทนของแหล่งให้ข้อมูล รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้สืบทอดและผู้สนใจในมนต์ล้านนา โดยผู้วิจัยทำการศึกษาประวัติความเป็นมาของมนต์ล้านนา ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ การสังเกต นำไปสู่รูปแบบของการพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์จากภูมิปัญญา โดยใช้มนต์ล้านนาเป็นองค์ประกอบของการประกอบกิจกรรม ซึ่งการศึกษารูปแบบและการนำไปใช้ให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดจากการถ่ายทอดจากพระสงฆ์ และครูภูมิปัญญาผู้เชี่ยวชาญ และมากประสบการณ์ในด้านมนต์ล้านนา แนวคิดทาง

วัฒนธรรม โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากการจากมนต์พิธีในปัจจุบัน บทสวด ๗ ตำนาน และ ๑๒ ตำนาน ตำราล้านนาโบราณ รวมถึงรูปแบบของบทสวดที่ใช้ทั่วไปในพื้นที่ และบทสวดเฉพาะของชาวล้านนา นำมาสู่การประยุกต์ใช้และการศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อและพลังศรัทธาของคนในชุมชนและจากที่อื่น ๆ ที่มีต่อการประกอบพิธีกรรมด้วยการใช้มนต์ล้านนา นอกจากนี้ยังศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาความเชื่อต่าง ๆ จารึกล้านนา เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนต์ล้านนาจากแหล่งข้อมูล การสัมภาษณ์พระสงฆ์ และครูบาอาจารย์เชี่ยวชาญด้านมนต์ล้านนา การใช้อักขระ ตัวอักษร ตัวเมือง ภาษาล้านนา การสนทนาบุคคลผู้มีความเลื่อมใสและศรัทธาในมนต์ล้านนา นำไปสู่การสังเคราะห์รวบรวมเป็นข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัยต่อไป

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

จากการศึกษามนต์ล้านนา ประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ของการศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๕ แห่ง ประกอบด้วย ๑.สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒.สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๓.ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ๔.สำนักปู้ใหญ่จ้อยยะลังกา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และ ๕. คຸ້ມນະໜ້າທອງ จังหวัดนันทบุรี

๑.๔.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย บุคลากรผู้มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยการศึกษามนต์ล้านนา ในข้อมูลที่สำคัญในด้านประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพระสงฆ์ผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญ ทางด้านมนต์ล้านนาจำนวน ๕ รูป และบุคลากรครูภูมิปัญญา จำนวน ๖ ราย รวมถึงตัวแทนขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๕ แห่ง จำนวน ๑๐ ราย นอกจากนี้ยังมีบุคคลผู้มีความเลื่อมใสและศรัทธาในมนต์ล้านนาในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๙ ราย รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น ๓๐ ราย

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

เริ่มดำเนินการจากการออกแบบการวิจัย การสร้างสร้างมือ การค้นหาแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูล และการนำผลที่ได้จากการวิจัย ตั้งแต่เดือน สิงหาคม ๒๕๖๖ จนถึง เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๗ รวมระยะเวลาในการศึกษาวิจัยจำนวน ๑๕ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

มนต์ล้านนา หมายถึง เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ภาษาล้านนาประกอบสวดในการประกอบพิธีกรรมของล้านนาเพื่อเป็นสิริมงคล เช่น สวดมนต์ คำเสกเป่าที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ สร้างความขลังและความเชื่อมั่นให้กับบุคคลที่เข้าร่วมในพิธีกรรม

พิธีกรรมล้านนา หมายถึง การกระทำด้วยความเคารพเชื่อมั่นศรัทธาในคติ ความคิดและคติความเชื่อที่เป็นภูมิปัญญาล้านนา โดยพิธีกรรมล้านนาประกอบไปด้วย พิธีกรรมฮ้องขวัญ พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมสืบชะตา พิธีกรรมสวดถอน และพิธีกรรมลงขอน

คุณค่า หมายถึง สิ่งที่เป็นประโยชน์และสมควรได้รับการอนุรักษ์ดูแล รักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป

กระบวนการสืบสาน หมายถึง การเรียนรู้ทำการศึกษานับบริบทของชุมชน ประวัติความเป็นมา ของมนต์และวัฒนธรรมล้านนา ในรูปแบบของกิจกรรมการประกอบพิธีกรรม และเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา

เครือข่ายทางวัฒนธรรม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความสนใจในเรื่องของวัฒนธรรมล้านนา ที่ใช้มนต์คาถาเป็นส่วนประกอบต่อการประกอบพิธีกรรมเพื่อให้พิธีกรรมทางล้านนา มีความสมบูรณ์เข้มขลังสร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มคนจาก ๒ ขึ้นไปเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งและมีพลังในที่สุด

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๖.๑ ได้ศึกษาประวัติ ความเป็นมาและคุณค่าของมนต์ล้านนาที่เป็นภูมิปัญญาของชาวล้านนา

๑.๖.๒ ได้พัฒนากระบวนการสืบสานมนต์และวัฒนธรรมในล้านนาจากอดีตถึงปัจจุบันในรูปแบบของเอกสารและตำราเพื่อนำไปใช้ของบุคคลที่สนใจเรียนรู้ในมนต์ล้านนา

๑.๖.๓ สร้างเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนาเพื่อก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีและการอนุรักษ์หวงแหนในภูมิปัญญาของมนต์ล้านนาที่มีเอกลักษณ์และเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมล้านนาที่ควรรักษาให้เป็นมรดกกับคนรุ่นหลังต่อไป

๑.๗ ประโยชน์ที่จะนำไปใช้

๑.๗.๑ นำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมาและนำไปสู่การแก้ไขปัญหา รวมถึงการพัฒนาชีวิตและชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งในหลากหลายมิติ

เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่เชื่อมโยง ระหว่างความเชื่อ ความเคารพนับถือและความศรัทธาที่มีต่อ มนต์ล้านนา

๑.๗.๒. สร้างองค์ความรู้ ทางด้านจิตใจ วิธีคิดและการนำปฏิบัติ ในรูปแบบของมนต์คาถา ในแบบฉบับของล้านนา ที่เกี่ยวข้องกับ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ที่มีแนวทางการใช้ชีวิตอย่างมีสติและ ปัญญา เป็นการสร้างเสริมสุขภาวะเพื่อนำไปใช้ในชีวิตได้อย่างมีความสุข

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง มนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจำนวน ๖ แนวคิดเพื่อใช้ในการสังเคราะห์กรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วยแนวคิดเชื่อและศรัทธาของชาวล้านนาที่มีต่อมนต์ล้านนา แนวคิดด้านศิลปะและวัฒนธรรมล้านนา แนวคิดการอนุรักษ์และสืบสานทางด้านวัฒนธรรมล้านนา ความเชื่อมโยงทางด้านความเชื่อและความสอดคล้องของหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมล้านนา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ แนวคิดความเชื่อและศรัทธาของชาวล้านนา

๒.๒ แนวคิดการประกอบมนต์พิธีทางพุทธศาสนาและมนต์ล้านนาในการประกอบพิธีกรรม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาล้านนาด้านพิธีกรรม

๒.๔ แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา

๒.๕ แนวทางการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา

๒.๖ แนวคิดคติชนวิทยา

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘ กรอบแนวความคิด

๒.๑ แนวคิดความเชื่อและศรัทธาของชาวล้านนา

จากแนวคิดทางด้านความเชื่อที่กล่าวว่า มนุษย์ให้ความสำคัญต่อความเชื่อที่มีความผูกพัน โดยมนุษย์มีความความเชื่อทั้งสิ่งที่มองเห็นและมองไม่เห็นซึ่ง จรัส พยัคฆราชศักดิ์^๑ กล่าวว่า ความเชื่อของมนุษย์ก่อให้เกิดความมั่นใจ สบายใจและนำไปสู่ความสำเร็จ เช่นเดียวกับ วิทย์พิน คันเงิน^๒ ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างวัฒนธรรมของมนุษย์เพื่อให้นักเรียนรู้สึกปลอดภัยทางด้านร่างกาย และจิตใจ ซึ่งความเชื่อเกิดการบอกเล่าจากคนรุ่นสู่รุ่น ว่าสิ่งเหล่านี้จะช่วยคุ้มครองให้เราได้รับความสุข ความปลอดภัยในด้านต่างๆ รวมถึงจิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร^๓ คนเรามีความเชื่อที่แตกต่างกัน ตามความเชื่ออันมีเหตุ จูงใจ ให้เกิดการตอบสนองทางด้านความเชื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทางด้านพฤติกรรมต่างๆที่มีความสอดคล้องกับข้อห้ามและข้อปฏิบัติเพื่อให้การดำรงชีวิตในสังคม เกิดเป็นความผาสุก นอกจากนี้ความเชื่อ (belief) เป็นความรู้สึกที่เชื่อมั่น ศรัทธาของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์เชื่อว่าสามารถลดอันตรายให้เกิดความสุขและความทุกข์ ซึ่งการปฏิบัติต่อความเชื่อที่ถูกต้องนั้นคือการทำในสิ่งที่ถูกที่ถูกต้อง โดยพนิดา บุญเทพ^๔ กล่าวว่าความเชื่อคือความคิดของตัวเราที่จะเลือกปฏิบัติตามความทุกข์ร้อนอันเป็นความคิดของตัวเราที่ยอมรับและยึดถือ โดยผู้คนมักเชื่อว่าสถานการณ์ที่ตนเองควบคุมตัวเองไม่ได้ คือความเชื่อจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของฟ้าดิน ลัทธิความเชื่อในเทพเจ้า ภูตผี ปีศาจ จึงเกิดพิธีกรรมที่ใช้ต่อการอ่อนน้อม ขอความช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบูชาคุณให้ชีวิตของตนเกิดมงคล การมีความคิด ความเชื่อที่มีความเหมือนกันและมีแนวทางเดียวกัน จะหมายถึงการมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ส่งผลถึงความเป็นปึกแผ่นความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นในสังคม จากความเชื่อเหนือธรรมชาติในรูปของ ผี วิญญาณ ทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถตอบโจทย์นี้ได้อันเป็นความสงสัยของมนุษย์ เราจึงมาความเชื่อและพึ่งพาในระบบความเชื่อดังกล่าว

^๑ จรัส พยัคฆราชศักดิ์. ม.ป.ป. เอกสารการสอนไทยคดีศึกษา ศาสนา และลัทธิในท้องถิ่น.

มหาสารคาม: ปริดาการพิมพ์, หน้า ๓๔

^๒ วิทย์พิน คันเงิน .ความเป็นมาของ มนุษยชาติ : วิวัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์,๒๕๑๕.

^๓ จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร. สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย ม.ป.ท. : โครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.๒๕๒๘

^๔ พนิดา บุญเทพ , บ้านชะยูง:ประเพณี ความเชื่อและการยังชีพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, ๒๕๖๐.

ความเชื่อของชาวล้านนาประกอบด้วย

๒.๑.๑ ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ

ชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องของการนับถือผี โดยเป็นความเชื่อพื้นฐานก่อนที่ศาสนาพุทธจะเข้ามาและเพิ่มแนวคิดในทางศีลธรรมอันประกอบด้วย

๒.๑.๑.๑. ความเชื่อเรื่องผี

เป็นความเชื่อของบุคคลในวัย ๔๐ ถึง ๕๐ ปียังคงมีความคิดต่อการนับถือผี ซึ่งผีที่มีความสำคัญต่อความเชื่อของชาวล้านนามี ๘ ประเภทด้วยกัน ประกอบด้วย

๑. ผีปู่ย่า คือผีบรรพบุรุษของแต่ละตระกูล หรือที่เรียกว่าผีเรือน จะนับถือตามสายของทางแม่ที่สืบทอดมา ถ้าบุตรชายไปแต่งงานจะทิ้งผีปู่ย่าเดิมไปนับถือผีปู่ย่าของฝ่ายภรรยาแทน

๒. ผีหม้อหนึ่ง หรือผีปู่ย่าดำที่เอาใจใส่ต่อทารกและเด็ก เมื่อเด็กมีอาการเจ็บป่วยจึงได้ทำพิธีส่งผีปู่ย่าดำหรือส่งผีหม้อหนึ่ง เพื่อหาสาเหตุและความต้องการแล้วจะนำส่งที่ต้องการไปให้ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหญิงอาวุโส โดยผีหม้อหนึ่งจะสิงในไหข้าว และหม้อหนึ่งจะตกแต่งคล้ายคน และคนลงผีจะเป็นผู้ที่ตกแต่ง ส่วนมากการลงผีหม้อหนึ่งจะถามใน เรื่องความเจ็บป่วย และสาเหตุที่เกิดขึ้น

๓. ผีเสื้อบ้าน เป็นผีอารักษ์ของชาวล้านนาที่คอยคุ้มครองดูแลให้ชุมชนและหมู่บ้าน สงบสุข โดยแต่ละหมู่บ้านจะมีศาลเสื้อบ้านเพียงหนึ่งเดียว จะตั้งบริเวณต้นไม้ใหญ่หรือจอมปลวก การเลี้ยงผีเสื้อบ้านจะเลี้ยงปีละ ๔ ครั้ง คือ วันปีใหม่เมือง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษาและวันกินข้าวใหม่ เพื่อตอบแทนบุญคุณของผีเสื้อบ้านที่คุ้มครอง ให้ชุมชนสงบสุขและมีความอุดมสมบูรณ์

๔. ผีนา เป็นผีที่ทำหน้าที่ดูแล อารักษ์ผืนนาให้ ข้าวงอกงามอุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าวรวมถึงวัวควายให้มีสุขภาพดี ก่อนที่จะลงมือทำนาจะทำพิธีเลี้ยงผีนา ก่อน อาหาร เช่น ไก่ต้ม เหล้าขาว แกลบ ข้าวต้มมัด ไข่ต้ม ข้าว กล้วย น้ำอ้อยรวมถึงน้ำตาล พร้อมการเสี่ยงทายถึงความงอกงามของข้าวในนา

๕. ผีวีรบุรุษ เป็นผีประจำท้องถิ่นหรือผีเจ้านาย ในพื้นที่จะมีผีวีรบุรุษได้หลายตน บางหมู่บ้านหรือผีวีรบุรุษจะตั้งคู่กับผีเสื้อบ้าน จะทำหน้าที่คุ้มครองดูแลความสงบให้กับหมู่บ้าน คน สัตว์ ไร่นา ป่าและลำน้ำ

๖. ผีกะ คือคนที่ถูกกล่าวหาว่ามีผีร้ายอยู่ในร่างกาย โดยจะสืบเชื้อสายจากมารดา เชื่อว่าวิญญาณผีกะเป็นวิญญาณของผีปู่ผีย่าที่ถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการอุทิศส่วนกุศลที่ถูกต้องตามประเพณี บางครั้งผีกะจะมีรูปร่างเป็นนกเค้าแมว ถ้ายืนเกาะบ้านใครถือว่าเป็นนางร้าย คนในบ้านจะถูกผีเข้าสิง ต้องให้หมอมผีเข้ามาทำพิธีขับไล่ผีกะออกไป

๗. ผีพรายหรือพรายทับ เป็นผีที่เข้าสิงบุคคลโดยมีอาการ กลางวันตาจะไม่กล้าสู้แสงแต่พอลกลางคืนจะมีชีวิตชีวา ทานอาหารได้มากแต่ร่างกายหอมเหม็น เมื่อทุกคนหลับ ผีพรายทับจะลุกขึ้นมา กินไก่สด หากมีคนที่งัดจะล้มลง จะต้องหาอาจารย์หรือหมอมผีมาตัดพรายออกจากร่าง

๘. ผีปกกะโหล่ง เป็นผีที่อาศัยอยู่ในป่าลึก ทำหน้าที่ดูแลป่า หากบุคคลใดเข้าป่าและพูดจาหยาบคาย เอาช้อนไปตักน้ำในแม่น้ำ ลากพินเข้าที่ปัก ผีปกกะโหล่งจะแปลงกายเป็นเสือขนาดใหญ่ มาคาบบุคคลนั้นเข้าไปในป่าลึก

๒.๑.๑.๒. ความเชื่อเรื่องซิดหรืออุบาทว์

คำว่า **ซิด** เป็นภาษาพื้นเมืองของชาวล้านนา ซึ่งชาวล้านนาหมายถึง สิ่งที่ไม่ดีไม่งาม ไม่เหมาะสมและไม่สมควรในการกระทำ เป็นเสนียดจัญไร ลางบอกเหตุที่เกิดขึ้นในบ้านเรือนอันเป็นนิมิตที่อุบาทว์^๕ ประกอบด้วย

๑. เผาผีไม่ถูกวัน ชาวล้านนาจะคำนวณกิจกรรมชีวิตประจำวันจากปฏิทินล้านนา วันดีและวันเสีย ถ้าเผาผิดวัน จะเกิดความวินาศลิบหาย

๒. พื้นทีหรือสถานที่เคยเป็นวัดร้าง เป็นสถานที่บรรจุพระธาตุ บุคคลใดมารื้อถอนและสร้างเป็นบ้านเรือนเพื่ออยู่อาศัยไม่ดี

๓. ไม่สร้างบ้านเรือนทับบ่อน้ำ ถือว่าไม่ดี

๔. ไม่สร้างบ้านเรือน ทับบนต้นไม้ใหญ่ จอมปลวก ถือว่าไม่ดี

^๕ สงวน โชติสุขรัตน์. ตำราพิธีสงฆ์และอุบาทว์ แบบพื้นเมืองเหนือ. ประเทืองวิทยา. สืบค้นจากหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๖๗.

๕. การถมหนองน้ำ สระที่เป็นของเดิมมีมาแต่โบราณและนำมาสร้างบ้านเรือนเพื่ออยู่อาศัยไม่ดี

๖. การรวมบ้านสองหลังให้เป็นหลังเดียว จะก่อให้เกิดความพินาศ กับตนเองและคนในครอบครัว

๗. ถ้าผู้เสียชีวิตเป็นคนท้อง ตกต้นไม้ตาย ช้างแทงตาย เสือกัดตาย หรืองูกัดตาย โดยบุตรในท้องไม่ทราบว่าเป็นหญิงหรือชาย ควรอาบน้ำชำระให้หมดจดเสียก่อน และนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีกรรม แล้วจึงนำเข้าบ้าน แต่ถ้านำไปเผาที่ป่าช้า จักเป็นเหตุให้เกิดซัด เป็นผีกระสือตามความเชื่อของชาวล้านนา

๘. อย่างนำรองเท้าไว้บนหัวนอน อย่างนำเสื้อผ้าที่ใส่แล้วตากบนหลังคาบ้าน

๙. อย่าใส่เสื้อผ้าที่ปะ ที่ขาดมาสวมใส่ จากคนที่มีฐานะ จะตกอับยากจน

๑๐. ภรรยาทำหน้าที่ในการดูแลบ้านเรือน สั่งเคราะห์ญาติทำหน้าที่ของตนเอง เคารพสามียกย่องให้เกียรติ บ้านเรือนถึงจะมีทรัพย์สินเงินทอง

อุบาทว์ ๘ ประการตามความเชื่อของชาวล้านนา

๑. ไก่คะแตก (ไก่ร้องในตอนกลางคืน) ให้นำไม้ต่างตาบ ๒ กลีบดอกไม้ ข้าวเปลือก ข้าวตอก ข้าวสาร เข้าบ้านจะได้ ลาภทรัพย์

๒. งูมานอนบนหัว ให้นำเจียนท้องน้อยมาทำแหวน เพื่อบูชา

๓. ไฟไหม้แม่จีไฟ ทางตะวันออกและทางอีสาน ให้นำเครื่องบูชา กล้วย อ้อย หมากพลู เบี้ย มาบูชา จะดี หากไหม้ทางทิศและตะวันตก ให้บูชาด้วยขี้นุส และปลาสุกเป็นเวลา ๑๕ วันจักดี หากไหม้ทางทิศพายัพและทางเหนือให้บูชา ด้วยข้าวตอก ดอกไม้ธูปเทียน หากไหม้ทางทิศใต้และอาคนเญ์ ให้ทำพิธีสืบชะตาและทำบุญเสีย และหากมีพระสงฆ์มาค้างที่บ้านเรือนของตน ให้บูชาด้วยหมากเมี่ยงพลู จะดีนักแล

๔. ปลวกขึ้นเสาเรือน ให้บูชาด้วยข้าวสาร ข้าวเปลือกจะได้ลาภผล

๕. ผีมาจับจอง ที่จอตรดและเรือนชาน บูชาด้วยผิวข้าว ดอกไม้สีแดง เวลา ๒ เดือนจักดี

๖. แมงบ้งดำ หรือตัวหนอนขึ้นเรือน ให้นำดอกไม้สีขาว ดอกไม้สีแดงบูชา จักดี

๗. รุ่งกินน้ำ นกเค้าแมว มาจับเรือนทางทิศตะวันตก และมาจับทางทิศตะวันออก ใ้บูชาด้วยดอกไม้ ๒ สิ่ง ขึ้นดิบปลาติบ แกงส้มแกงหวาน อย่างละ ๖ บูชาเสียจกดี

๘. กินไข่แฝด จักแพ้ลูกหญิงและลูกชาย

การบูชาด้วยสวด(กระทบ) ๘ อัน แกงส้มแกงหวาน เข้า ๘ พันดอกไม้อย่างละ ๘ อย่าง เงิน ทอง ตุงดำ แดง เหลือง ขาว เนื้อสด ปลาสด หมาก พลุ เมียง บุหรี่กล้วย อ้อย สิ่งละ ๘ แล้วนำสายสิญจน์ยาวเท่าศีรษะของเจ้าของ แล้วนำมาสวดส่งนพเคราะห์ ดินักแล

๒.๑ รูปแบบสวดของล้านนา ข้อมูลจากสำนักปู่ใหญ่จัยยะลังกา

๒.๑.๑.๓. ความเชื่อในโหราศาสตร์

ในสมัยก่อนชาวล้านนาจะนำภาพพระธาตุประจำปีเกิดบูชาตามบ้านเพื่อสักการบูชา ซึ่งการไหว้พระธาตุประจำปีเกิด อันเป็นส่วนหนึ่งในความเชื่อของตำราโหราศาสตร์ล้านนา โดยเชื่อว่าคนเราทุกคน เกิดมาแล้วจนถึงหมดอายุขัย วิญญาณของเราจะไปสถิตอยู่ประจำพระธาตุประจำปีเกิด เมื่อยังมีชีวิตอยู่ควรไปไหว้พระธาตุประจำปีเกิด เชื่อว่าจะทำให้เกิดบุญและมีชีวิตที่ยืนยาว พระธาตุประจำปีท้องถิ่น เรียกว่า พระธาตุปีเป็ง ระบุไว้ดังนี้

๑. คนเกิดปีไฉ้ (ปีชวดหรือปีหนู) ประจำพระธาตุจอมทอง อยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่

๒. คนเกิดปีเป่า (ปีฉลูหรือปีวัว) ประจำพระธาตุลำปางหลวง อยู่ที่จังหวัดลำปาง
๓. คนเกิดปียี (ปีชาลหรือปีเสื่อ) ประจำพระธาตุช่อแฮ อยู่ที่จังหวัดแพร่
๔. คนเกิดปีเม้า (ปีเถาะหรือปีกระต่าย) ประจำพระธาตุแช่แห้ง อยู่ที่จังหวัดน่าน
๕. คนเกิดปีสี่ (ปีมะโรงหรือปีนาค) ประจำพระธาตุวัดพระสิงห์ อยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่
๖. คนเกิดปีไส้ (ปีมะเส็งหรือปีงู) ประจำโพธิบัลลังก์ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ พุทธยา ชมพู

ทวีป

๗. คนเกิดปีสะง่า (ปีมะเมียหรือปีม้า) ประจำพระธาตุตะโก้ง (เขเวดากอง) ย่างกุ้งพม่า
๘. คนเกิดปีเม็ด (ปีมะแมหรือปีแพะ) ประจำพระธาตุดอยสุเทพ อยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่
๙. คนเกิดปีสัน (ปีวอกหรือปีลิง) ประจำพระธาตุพนม อยู่ที่จังหวัดนครพนม
๑๐. คนเกิดปีเล้า (ปีระกาหรือปีไก่) ประจำพระธาตุหริภุญไชย อยู่ที่จังหวัดลำพูน
๑๑. คนเกิดปีเส็ด (ปีจอหรือปีหมา) ประจำพระธาตุเกศแก้วจุฬามณี ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

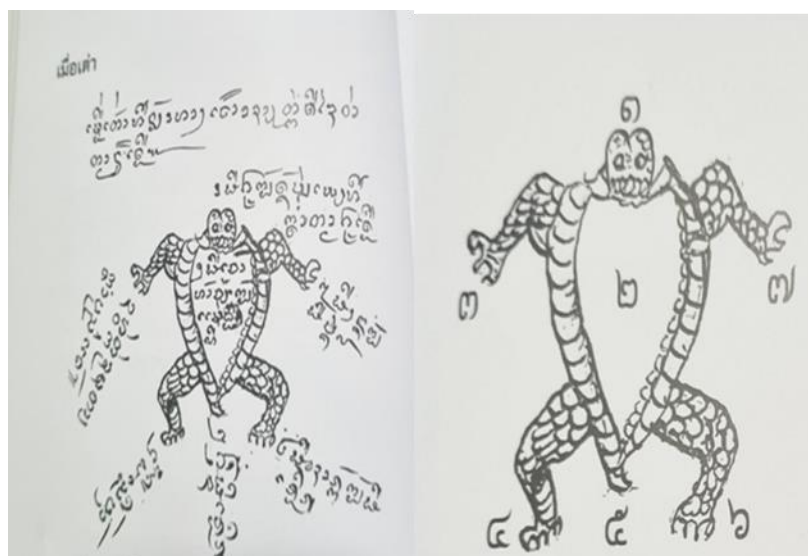
บางตำรากำหนดไว้ที่พระธาตุอินแขวน ที่ประเทศพม่า

๑๒. คนเกิดปีไก่ (ปีกุนหรือปีหมู) ประจำพระธาตุดอยตุง อยู่ที่จังหวัดเชียงราย ซึ่งชาวล้านนาเรียกปีนี้ว่าปีช้าง

๒.๑.๑.๔ ความเชื่อจากตำราหมอดูล้านนา

ชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องของหมอดู ที่เรียกว่า “หมอเมื่อ”^๖ โดยคำว่าเมื่อ หมายถึง ฤกษ์ ยาม กาลเวลา เรียกตำราหมอดูนี้ว่า ตำราเมื่อ หรือ ตำราหมอเมื่อ โดยผู้วิจัยขอนำข้อมูลจากการสืบค้นในตำราฯ มาเผยแพร่ดังนี้

^๖ สนั่น ธรรมธิ. หนังสือชุดล้านนาคดี ตำราหมอดูล้านนา. โครงการจัดทำหนังสือชุดล้านนาคดี. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๕๗.

ภาพ ๒.๒ ตัรา “เมื่อเต่า” จากข้อมูลตำราหมอดูล้านนา สนน ธรรมธิ หน้า๒-๓

จากความเชื่อในเรื่องของตำราหมอดูล้านนา ดังที่ภาพปรากฏ มีวิธีการนับ เริ่มจาก ๑- ที่หัวเต่า ๒- ที่อกเต่า ๓- ที่ขาหน้าด้านซ้าย ๔- ที่ขาหลังด้านซ้าย ๕- ที่หางเต่า ๖- ที่ขาหลังด้านขวา และ ๗- ที่ขาหน้าด้านขวา โดยตำรานี้ให้นับ ตามอายุของผู้ป่วย โดยมีคำทำนายดังนี้

ตกลเลข๑ ผู้ป่วยถูกผีครุ และผีเบื่องบนกระทำ ให้ประกอบพิธีบวงสรวง ตามธรรมเนียมของครุนั้นๆ พร้อมเครื่องเช่นตามความเหมาะสม

ตกลเลข๒ ผู้ป่วยถูกผีเจ้าที่กระทำ ผีเจ้าประจำทำน้ำ ให้ประกอบพิธีเช่นสรวงและเช่นสรวงพระแม่ธรณีด้วย

ตกลเลขที่๓ ตัราระบุ “หัวตกขุมตาย” คือผู้ป่วย อยู่ในภาวะอันตรายถึงชีวิต ให้รีบทำบุญด่วน

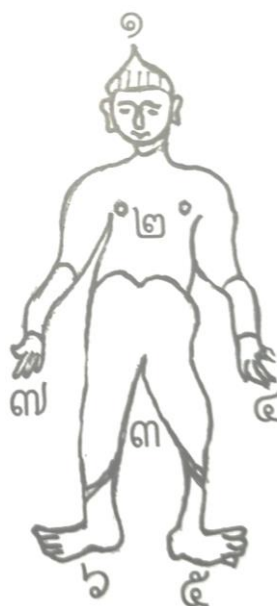
ตกลเลขที่๔ ผู้ป่วยถูกผีเสื้อบ้าน หรือผีอารักษ์ ระดับหมู่บ้าน กระทำให้เจ็บป่วย ต้องบวงสรวง ผีเสื้อบ้าน

ตกลเลขที่๕ คนในเรือนประพตติผิต ขัดต่อประเพณีธรรมเนียม ผีเรือน ทำให้เกิดการเจ็บป่วย ให้บูชาผีเรือน อาการของผู้ป่วย จึงจะดีขึ้น

ตกลเลขที่๖ ผู้ป่วยถูกผีอารักษ์ ระดับเมือง และผีเรือน ต้องเช่นสรวงบูชาผีดังกล่าว

ตกเลขที่๗ ถูก ผีสองนาง หรือ ผีโป่ง กระทำให้เจ็บป่วย ต้องบวงสรวงผีทั้งสองประเภท
อาการเจ็บป่วยถึงจะดีขึ้น

อีกตำราเมื่อวาดเป็นรูปคน

ภาพ ๒.๓ ตำรา “ทำนายรูปคน” จากข้อมูลตำราหมอดูล้านนา สนั่น ธรรมธิ หน้า๑๗-๑๘

จากความเชื่อในเรื่องของตำราหมอดูล้านนา ดังที่ภาพปรากฏ มีวิธีการนับ เริ่มจาก ๑-
ศีรษะ ๒- ที่หน้าอก ๓- ระหว่างขาทั้งสองข้าง ๔- ที่มือซ้าย ๕- ที่เท้าซ้าย ๖- ที่เท้าขวา และ ๗- ที่มือ
ขวา โดยตำรานี้ให้นับ ตามอายุของผู้ป่วย โดยมีคำทำนายดังนี้

ตกเลข๑ ผู้ป่วยถูกผีพ่อเกิดและแม่เกิดเบียดเบียน ให้แต่งเครื่องเซ่นไปไหว้พ่อเกิดแม่เกิด

ตกเลข๒ ผู้ป่วยตกใจ สะดุ้ง จากสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง (ไม่มีข้อแนะนำ)

ตกเลขที่๓ ผู้ป่วยถูกผีอารักษ์และผีตายโหงทำร้าย ให้ทำพิธีเซ่นสังเว

ตกเลขที่๔ ผู้ป่วยได้สิ่งของสีดำมาครอบครอง ให้แต่งเครื่องสักการะไปไหว้ ผีเสื้อบ้าน

ตกเลขที่๕ ผู้ป่วยถูกผีอารักษ์ทำร้าย ให้ทำพิธีเซ่นสังเว

ตกเลขที่๖ ผู้ป่วยนำของสีข้าว สีเทามาครอบครองอีกทั้งยังนำอาหารที่เคঁาเช่นบูชาผีมา
บริโภค ทำให้เกิดความไม่พอใจ จึงทำร้ายให้เจ็บไข้ได้ป่วย

ตกเลขที่๗ ผู้ป่วยได้ไปผั่งเสาล้อมรั้วบ้าน แล้วกลับมาเจ็บป่วย (ไม่มีข้อแนะนำ)

๒.๑.๑.๕. ความเชื่อในฤๅษีที่สถิตในพื้นที่ล้านนา

ฤๅษีวาสุเทพ หรือ พระสุเทวฤๅษี มีเรื่องราวอยู่ในตำนานว่าเป็นผู้สร้างเมืองหลายเมืองใน
บริเวณลุ่มแม่น้ำปิง เช่น เมืองหริภุญไชยหรือลำพูน รวมถึงชื่อดอยสุเทพมาจากฤๅษีวาสุเทพ^๗ ซึ่งในพระ
ราชประวัติของพระนางจามเทวีในจามเทวีวงศ์ ระบุว่าฤๅษีวาสุเทพ เป็นผู้พบ "หญิงวี" ในดอกบัว และ
ได้ชุบเลี้ยงดูแล เด็กผู้นั้น คือ พระนางจามเทวี แล้วส่งไปเป็นพระชายาของพระราชโอรสพระเจ้ากรุง
ละโว้ โดยนักวิชาการเชื่อว่า ฤๅษีวาสุเทพ เป็นนักพรตชาวอินเดีย แต่ชาวพื้นเมืองเชียงใหม่-ลำพูน เชื่อ
ว่าเป็นชาวลัวะ และในตำนานปู่สะเย่าและย่าสะเย่ามีปรากฏทั้งในเอกสารโบราณยังมีตำราพื้นบ้านเชียงใหม่
ตำนานเชียงใหม่ปางเดิม รวมถึง ธรรมตำนานวัดนันทาราม ยังปรากฏชื่อพระสุเทวฤๅษี ตามตำนาน
กล่าวว่า "เป็นลูกชายปู่สะเย่าและย่าสะเย่า"

คำว่า ฤๅษี หรือ ฤๅษี ตรงกับคำภาษาบาลีว่า "อิสิ" ซึ่งมาจากรากศัพท์ว่า "อิสิ" แปลว่า
แสวงหา พรารถนา ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวเรียกบุคคลนี้คือผู้แสวงหาคุณความดี มีศีลพรารถนา
ความหลุดพ้น และเป็นบุคคลผู้ไปถึงสุดดี มีภพชาติที่ดี^๘ ฤๅษีจึงถูกเข้าใจว่าเป็นผู้ถือบวช หรือเป็น
นักบวชประเภทหนึ่งที่สละเรือนออกไปบำเพ็ญเพียร ฤๅษีเป็นผู้มีฤทธิ์ และสตรีสามารถเป็นฤๅษีได้ใน
อัมพัฏฐสูตร พระพุทธองค์ทรงยอมรับว่ามีฤๅษีโบราณที่เป็นบูรพาจารย์ของครูพราหมณ์ ได้แก่ ฤๅษี
อัญญกะ ฤๅษีวามกะ ฤๅษีวามเทวะ ฤๅษีเวสสามิตร ฤๅษีมัตถคิ ฤๅษีอังคิรส ฤๅษีภาร์ทวาชะ ฤๅษีวาเสฏฐะ
ฤๅษีกัสสปะ และฤๅษีภคฺ โดยท่านเหล่านี้เป็นผู้ผูกหรือบอมนตร์ที่เหล่าพราหมณ์ในยุคพุทธกาลขับ

^๗ สุรพล ดำริห์กุล. "โบราณสถานสันกู่ ดอยปุย: พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของพระฤๅษีวาสุเทพ.วารสารวิจัยศิลป. ๒๕๕๗

๒๕๕๗

^๘ อาสา อ่ำภา. "ปู่สะเย่าและย่าสะเย่า กับประเพณีเลี้ยงผีเมืองเชียงใหม่.สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.๒๕๕๕

^๙ พระธรรมกิตติวงศ์. ศัพท์วิเคราะหฺ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เชียงใหม่. ๒๕๕๐

กลุ่มและรวบรวมไว้^{๑๐} โดยฤษีจะเป็นโบราณจารย์ของครูพราหมณ์ แต่ข้อปฏิบัติของฤษีเหล่านี้ก็แตกต่างจากข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของพราหมณ์ยุคพุทธกาลมาก สถานภาพของฤษีกับพราหมณ์จึงไม่เหมือนกัน มีคำศัพท์ใกล้เคียงที่ใช้เรียก อีลี หรือฤษีในทางพุทธ และฤษีในทางพราหมณ์จะเกี่ยวข้องกับชุดวรรณกรรมพระเวทที่ชาวฮินดูปัจจุบันเชื่อว่า เป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์แบบ “ศรุตี” คือเกิดจากการเปิดเผยถ้อยคำอมตะของสิ่งสูงสุดสุดจิตของฤษีผู้มีความสามารถหยั่งรู้โดยตรง ภายหลังเมื่อคัมภีร์ส่วนอุปนิษัทได้รับการรวบรวมขึ้น เมื่อสิ่งสูงสุดนั้นถูกเรียกด้วยชื่อต่าง ๆ มีพรหมัน อาตมัน ปริมาตมัน เป็นต้น^{๑๑}

นอกจากนี้ความเชื่อของชาวล้านนา ยังรวมถึงเชื่อในศาสนาแต่ละศาสนา ล้วนมีบทบาทและแนวทางของความเชื่อว่าการดำเนินรอยตามหลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางของความเชื่อในเบื้องต้น ซึ่งศาสนาหลักที่เข้ามามีบทบาทที่สำคัญของการดำเนินชีวิตของคนไทย ประกอบไปด้วย ๒ ศาสนาหลักคือ ๑. ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู และ ๒. ศาสนาพุทธที่มีองค์ประกอบด้านความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก โดยความเชื่อและศาสนากับสังคมไทย ในทางวัฒนธรรม ความเชื่อศาสนา ลัทธิ ปรัชญา ทฤษฎีเกี่ยวกับ กำเนิดศาสนา ความสำคัญต่างๆ ของศาสนา ศาสนากับสังคม และ การศึกษาศาสนา ที่เป็นความเชื่อ และยึดเหนี่ยวความมั่นคงทางจิตใจ หล่อเลี้ยงให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ความเชื่อก่อให้เกิดเป็นพิธีกรรม ที่สำคัญในสังคม จึงเกิดเป็นศาสนาขึ้นมา ความเชื่อและศาสนามีอิทธิพลต่อสถาบันสำคัญ เช่น การปกครอง กฎหมาย การศึกษา ทำให้ความเชื่อและศาสนาแสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่สอดคล้องกับสภาพความคิดของสังคมไทยและศิลปะวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ จึงจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะความเชื่อและศาสนาของไทยด้วย สังคมไทยร่วมสมัยที่ดำรงอยู่ในขณะนี้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมาก ทำให้เกิดช่องว่างทางความคิดและแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวใหม่ๆ ส่งผลต่อเนื่องกระแสของศาสนาใหม่ๆ หรือแนวใหม่ๆ ในศาสนาหลักแต่เดิม^{๑๒} ความเชื่อ หมายถึง การไว้วางใจกัน การเชื่อถือ การนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ส่วนศาสนา แปลตามศัพท์ว่า คำสอน การสอน

^{๑๐} พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙, ที่. สี. ๙/๒๘๙/๑๐๔)

^{๑๑} วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม. ๒๕๖๒.

^{๑๒} คัมภีร์อภิมมาวตารและฎีกา ,วันจันทร์ที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙.

เป็นระบบความเชื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง ในขณะที่ลัทธิ หมายถึงสิ่งที่รับเอามานับถือ และปรัชญา หมายถึง หลักแห่งความรู้และความจริง ศาสนากำกับสังคม คือ ครอบครัว ชุมชน สังคม ที่เกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับ เศรษฐกิจ และสังคม-วัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้จึงมีการศึกษาศาสนาเป็นวิชาการ เรียกว่า ศาสนาศึกษา หรือ Religious Studies โดยศาสนาที่เข้าสู่ผลต่อความเชื่อในด้านการประกอบ พิธีกรรม ประกอบด้วย

๑.ความเชื่อศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู

ศาสนาพราหมณ์ เกิดในประเทศอินเดีย ก่อนพุทธศาสนา ประมาณ ๑,๐๐๐ ปีขึ้นไป ซึ่ง พระพุทธเจ้าในขณะยังทรงเป็นพระโพธิสัตว์ ได้ศึกษาคำสอนของศาสนาพราหมณ์ จนจบ ไตรเพท จบ โยคะ และหมดคำสอนของอาจารย์ (คืออาพระดาบส กับอุททกะดาบส) โดยศาสนาพราหมณ์ไม่มีองค์ พระศาสดาผู้ก่อตั้งศาสนาแต่ก่อรูปขึ้นจากลัทธิบูชาธรรมชาติรวมถึงวิวัฒนาการเป็นลัทธิบูชาเทพเจ้า หลากๆองค์ กำเนิดมาจากความเชื่อของชาวอารยันที่นับถือบูชากราบไหว้ธรรมชาติ และเชื่อว่า ธรรมชาติมีเทพเจ้าที่คอยรักษา เช่น ในสมัยพระเวทตอนต้น ชาวอารยัน จัดเทพเจ้า เป็น ๓ หมวด คือ ๑)พวกที่หนึ่งอยู่บนสวรรค์ ได้แก่ วรุณ (ฝน = ไทยเรียก พระพิจูณ) สุรย (พระอาทิตย์) โสมะ (พระจันทร์) อุษา (แสงเงินแสงทอง) เป็นต้น ๒)พวกที่สองอยู่บนฟ้าอันเป็นเทวดาประจำอากาศ ได้แก่ อินทระ (พระอินทร์ = ในศาสนาพุทธ เรียก ท้าวสักกะ เจ้าแห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์) มารุต (ลม) เป็นต้นและ๓)พวกที่สามอยู่บนพื้นโลก เป็นเทวดาประจำแผ่นดิน ได้แก่ อัคนี (ไฟ) ปฤถวี (แผ่นดิน) และยม (พระยม) เป็นต้น ในสมัยพระเวท นับถือพระอินทร์ว่าเป็นเทพเจ้าสูงสุด มีสายฟ้าเป็นอาวุธ สามารถทำลายศัตรูให้พินาศราบคาบลงได้ชั่วพริบตา จากศาสนาพราหมณ์ เดิมเรียกว่า ศาสนาไสย (๕)^{๓๓}ก่อนเปลี่ยนไปเรียก ศาสนาพราหมณ์ ในช่วงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา ดังที่ปรากฏการปราสาท ขอมในพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและบางส่วนของภาคกลาง มีรูปเคารพเทพเจ้าต่างๆ เช่น

^{๓๓} พลิชฐ์ ไชยวัฒน์ (๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑), "สัมภาษณ์ คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง: ฮินดู...อีกมุมที่คนไทยไม่รู้จัก". ประชาไท. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: Check date values in: |accessdate=, |date= (help) [๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

พระวิษณุ พระศิวะ พระพรหม พระคเณศ และพระอินทร์ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน^{๑๔} โดยในยุค รัตนโกสินทร์เป็นต้นมา ความเชื่อในระบบจักรวาลวิทยาของฮินดูส่งผลต่อการรังสรรค์จิตรกรรม ศิลปกรรม และวรรณคดีของไทย เทพเจ้าฮินดูต่าง ๆ แปรสภาพเป็นผู้พิทักษ์พุทธศาสนาจากภาพเทพ ฮินดูที่บานประตูหน้าต่างของพุทธศาสนสถานที่วัดทำหน้าที่เป็นทวารบาล^{๑๕} หลังการอพยพของชาว อินเดียที่นับถือศาสนาฮินดูสู่ไทยช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้น มามีการนำคติพุทธาวตารเข้ามาด้วย โดยให้พระพุทธรูปเจ้ามีสถานะเท่ากับเทพฮินดู และในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชนิพนธ์ ลิลิตนารายณ์สิบปาง มีการระบุ "พุทธาวตาร" เป็นครั้งแรก แต่พระองค์มิได้ระบุรายละเอียดใดๆ เกี่ยวกับอวตารนี้เลย หากแต่ทรงกล่าวยกย่องพระ เกียรติคุณของพระพุทธรูปเจ้า ตามคติความเชื่อไทยเทพเจ้าพราหมณ์ เป็นผู้อารักข์พุทธศาสนา ในภาพ คือพระพรหม (ซ้าย) และพระอินทร์ (ขวา) กำลังช่วยนางสุชาดาทวงมรดกปายาสถวายสมณโคดม และ คติพราหมณ์ไทย ยังนับถือว่าพระอิศวรเป็นพระเป็นเจ้าสูงสุด มีเทวโองการให้พระนารายณ์ (คือพระ วิษณุ) ลงไปปราบภพทภัยอยู่บ่อยครั้ง ทั้งได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากศาสนาผีและศาสนาพุทธ ซึ่งอย่าง แรกเป็นศาสนาพื้นเมืองดั้งเดิม และอย่างหลังเป็นศาสนาที่ชนส่วนใหญ่นับถือ เช่นข้อปฏิบัติของ พราหมณ์ การบวงสรวง และการบูชาผี รวมถึงพราหมณ์ในไทย มีการรวมความเชื่อระหว่างพระภูมิ กับผีเจ้าที่รวมกัน^{๑๖} โดยจัดให้พระภูมิเป็นเทพ หากดูแลศาลดีจะให้คุณ แต่ถ้าดูแลไม่ดีก็จะถูกลงโทษ โปรดเครื่องเช่นเป็นอาหารคาวหวาน เนื้อสัตว์ และเหล้าอยู่ ต่างจากเทพฮินดูทั่วไปที่เกือบทั้งหมดเป็น มังสวิรัต ส่วนศาลเทพฮินดูบริเวณแยกราชประสงค์ไม่ใช่เทวาลัยอย่างฮินดู แต่เป็นสิ่งที่ทำหน้าที่แทน ศาลเจ้าที่ของศาสนาผีโดยหยิบยืมรูปลักษณ์ของเทพฮินดูมาใช้ เพราะเป็นแหล่งธุรกิจใหญ่ ศาลจึงต้อง มีขนาดใหญ่เช่นกัน และถือว่าเทพฮินดูสูงชั้นกว่าผีของศาสนาเดิม

สรุปประวัติของศาสนาพราหมณ์จะแบ่งวิวัฒนาการออกเป็น ๒ ช่วง ประกอบด้วย

^{๑๔} ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู-วิชาสังคม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://sites.google.com/site/wichasangkham/sasna-phrahmn-hindu>. [๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๓].

^{๑๕} อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, ทิพยประติมา: ที่มา ความหมาย ๑๔ ทิพยเทพแห่งโชคกลาง-อุดมสมบูรณ์ของไทย และเอเชีย, นนทบุรี : มิวนิยมเพรส, ๒๕๖๐ หน้า ๑๑๐-๑๑๑.

^{๑๖} จารุวรรณ ด้วงคำจันทร์ . "สนทนาเรื่องศาสนาพราหมณ์ที่โบสถ์พราหมณ์เสาชิงช้า กับ พราหมณ์ตรัง บรมศิริ". มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์. ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓

๑. สมัยพระเวท เป็นสมัยที่มีความเชื่อในเรื่องเทพเจ้ามากมายหลายพระองค์ (ซึ่งย้ายมาประเทศไทยเกือบทุกพระองค์) แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ เทพบนพื้นโลก เทพบนอากาศ และเทพบนสวรรค์ ซึ่งมีเทพเจ้าที่มีความสำคัญ และถูกยกให้ยิ่งใหญ่ กว่าเทพเจ้าองค์อื่น ๆ คือ พระอินทร์ พระวรุณ และพระพญหัสบดี ฯลฯ

๒. สมัยพราหมณ์ ความเชื่อของมนุษย์ในสมัยนี้ ก้าวไกลออกไปถึงการหาเทพ ผู้ยิ่งใหญ่ ผู้สร้างโลก (เนรมิต) และสร้างสรรพสิ่ง (ลิขิต) เทพเจ้าองค์ ใหม่นี้ เรียกว่า "พระพรหม" โดยพระองค์ เป็นผู้สร้างทุกสรรพสิ่ง และทุกสรรพสิ่ง ก็เกิดจาก พระองค์ เมื่อตายแล้ว ก็ต้องกลับคืนสู่พระพรหม นอกจากนี้ ยังมีเทพเจ้า ผู้ยิ่งใหญ่ อีก ๒ องค์ คือ พระวิษณุ (พระนารายณ์) และ พระศิวะ (พระอิศวร) เทพเจ้าทั้ง ๒ องค์ นี้ ได้รับการนับถือเทียบเท่ากับพระพรหม ทำให้เรียกเทพเจ้าทั้ง ๓ พระองค์ว่า "ตรีมูรติ" ซึ่งแปลว่า "รูปสาม" จากความเชื่อเรื่องตรีมูรติ ทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องของการเกิดยุค ซึ่งเรียกว่า "กัลป์" ซึ่งเป็นช่วงเวลาตั้งแต่พระพรหมสร้างโลก พระนารายณ์รักษาโลก ให้พ้นอำนาจของคนชั่ว จนกระทั่ง พระศิวะต้องทำหน้าที่มาล้างและทำลายโลก ดังนั้น ๑ กัลป์ จึงมีช่วงเวลาตั้งแต่โลกถูกสร้างขึ้น มา จนถึงโลกถูกทำลายไป แบ่งออกเป็น ๔ ยุค คือ ๑.กฤตยุค เป็นยุคที่มนุษย์มีความดีอย่างเต็มเปี่ยม ๒.ไตรตายุค เป็นยุคที่ความชั่วเริ่มเข้ามาในสังคม ประมาณ ๑ ใน ๔ แต่ความดียังมากกว่า ๓.ทวาปรยุค เป็นยุคที่มีความชั่วเข้ามาในสังคมครึ่งหนึ่ง มีความดี และความชั่วเท่าเทียมกัน และ ๔.กัลียุคเป็นยุคที่มีความชั่วเข้ามา ๓ ส่วน ความดีเหลืออยู่ เพียงส่วนเดียว ทำให้สังคมมีความชั่วมากกว่าความดี เกิดเป็นสังคมที่วุ่นวาย

หลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์ เป็นหลักธรรม ๕ ประการ ประกอบด้วย ๑) ธฤติ ได้แก่ ความมั่นคง ความกล้า ความสุข คือ ความพากเพียรจนสำเร็จ และพอใจในสิ่งที่ตนมี ๒) กษมา ได้แก่ความอดกลั้น ความอดทน ๓) ทมะ ได้แก่ การระงับจิตใจ การข่มใจ ๔) อัสเตยะ ได้แก่ การไม่ลักขโมย และ ๕) เสาจะ ได้แก่ การทำตนให้บริสุทธิ์ ทั้งกายและใจ ประกอบด้วย

๑.อินทริยนิครหะ ได้แก่ การระงับอินทริย์ทั้ง ๑๐ คือ ประสาทความรู้ ๕ ประการ ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น และผิวหนัง ประสาทความรู้สึก ทางการกระทำ ได้แก่ มือ เท้า ทวารหนัก ทวารเบา และลำคอ ๕ ได้แก่ ปัญญา สติ ,วิทยา ได้แก่ ความรู้ทางปรัชญา ,สัตยะ ได้แก่ ความจริง ความสุจริต ความซื่อสัตย์ และ อโภธะ ได้แก่ ความไม่โกรธ

๒. หลักอาศรม ๔

หมายถึง ขั้นตอนของชีวิต หรือ ทางปฏิบัติเพื่อยกระดับชีวิตให้สูงขึ้น มี ๔ ประการ คือ ๑) พรหมจารี เป็นขั้นตอนของ เด็กชายตระกูล พรหมณ์ทุกคน จะต้องทำพิธีคล้องด้ายศักดิ์สิทธิ์จาก อาจารย์ที่เรียกว่า "ยัชโญปวีต" เมื่อได้รับการคล้องแล้ว เท่ากับประกาศตนเป็นพรหมจารี ถือว่าเป็น พรหมณ์ โดยสมบูรณ์ จากนั้น จะต้องศึกษา อยู่ในสำนักของอาจารย์จนสำเร็จการศึกษา ๒) คฤหัสถ์ หรือผู้ครองเรือน เมื่อสำเร็จการศึกษา กลับบ้านเรือนของตน แต่งงาน และมีบุตร ๓) วานปรสถ์ เป็น ช่วงเวลาที่พรหมณ์ ปฏิบัติตน เพื่อสังคมและประเทศ เมื่อครอบครัวเป็นปึกแผ่น และบุตรได้ออก เรือนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พรหมณ์ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวจะออกป่า เพื่อแสวงหาความวิเวกและฝึก จิตของตน คล้ายกับชาวไทยในพุทธศาสนา ซึ่งเมื่อแก่เฒ่าลง ก็จะหันหน้าเข้าหาวัด และ ๔) สันยาสี เป็นระยะเวลาที่พรหมณ์ ทำเพื่อมนุษย์-ชาติทั้งปวง เป็นการสละชีวิตคฤหัสถ์ ของผู้ครองเรือน เพื่อ เข้าป่าออกบวชและเพื่อจุดหมายสูงสุดของชีวิต คือ โมกษะ

๓. หลักปรัชญาหรือจุดมุ่งหมายของชีวิตอันประกอบด้วย ๑) ธรรม หมายถึง หลัก ศีลธรรมในสังคม เพื่อให้สังคมอยู่อย่างสันติสุข ๒) กาม เป็นการหาความสุขทางโลก โดยให้ดำเนิน ไปตามแนวของธรรม ซึ่งมีผลให้ตนเอง มีความสุข ขณะที่สังคมก็มีความสุขด้วย ๓) อรรถ เป็นการ แสวงหาทรัพย์ หรือการสร้างฐานะ ทางเศรษฐกิจ โดยยึดแนวทางธรรมเป็นหลัก และ ๔) โมกษะ เป็น อิสรภาพแห่งวิญญาณหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด หรือหลุดพ้น จากสังสารวัฏ เป็นอุดมคติและ คุณค่าสูงสุด ของชีวิต ถือเป็นความสุขอันเป็นนิรันดร์ (ข้อนี้ น่าจะเลียนแบบพุทธ เนื่องจาก พรหมณ์ มีหลักการ คือ ต้องเข้าสู่ปรมาตมัน คือ พระพรหม ไม่ใช่หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด)

๔. หลักปรมาตมัน

ปรมาตมัน เป็นดวงวิญญาณที่ยิ่งใหญ่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองเป็นต้นเหตุของสรรพสิ่ง (คล้าย กับ พระเจ้า (GOD) ในคริสต์ศาสนา) หรือสรรพสิ่งเกิดจากปรมาตมัน ปรมาตมันเป็นอมตะ ไม่มี เบื้องต้น และไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีเพศเป็นสันติสุขในตัวเอง เป็นปฐมวิญญาณ ของสิ่งทั้งปวง และเป็น บ่อเกิดของอาตมัน และอาตมัน เป็นดวงวิญญาณของปรมาตมัน คือ ที่เกิดเป็นสัตว์ต่าง ๆ เช่น มนุษย์ เทพเจ้า เจริญฉาน ฯลฯ

๕. หลักทรรศนะ ๖

หลักทรรศนะ ๖ เป็นหลักธรรม และการปฏิบัติ ที่เป็นการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ที่ทำ ให้ความเป็นพรหมณ์กลายมาเป็นความเป็น ฮินดูในปัจจุบัน หลักทรรศนะ ๖ ได้แก่ ลัทธิสังขยา

ลัทธิโยคะ (เน้นการบริการรรม คำว่า "โอม" เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ ที่ใช้ในการภาวนา) ลัทธิินยายะ ลัทธิไวเศษิกะ ลัทธิมีมางสา หรือปุมมีมางสา และลัทธิเวทานตะ

๖. หลักคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์และฮินดู ประกอบด้วย ๑) ฤคเวท เป็นคัมภีร์แห่งความรู้ในบทสวด สรรเสริญพระเจ้า ๒) ยชุรเวท เป็นคัมภีร์รวบรวมบทร้อยกรอง ใช้ในพิธีการบูชาในศาสนา และ๓.) สามเวท เป็นคัมภีร์รวบรวมบทสวดมนต์ สำหรับ ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของประชาชน โดยทั่วไป รวม ๓ อย่างนี้ เรียกว่า "ไตรเพท" ต่อมาเพิ่มเข้ามาอีกคัมภีร์หนึ่ง คือ อาถรรพเวท เป็นคัมภีร์เวทมนต์ คาถา ที่เรียกว่า พระเวท มนตร์ขลัง^{๑๗}

๒. ความเชื่อตามหลักพุทธศาสนา

ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเกิดจาก แรงศรัทธาในพุทธศาสนาของชาวล้านนาในวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการทำบุญกุศล การทำความดีเพื่อให้ชีวิตพบกับสิ่งที่ดีในปัจจุบันและอนาคต โดยความเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในจารึกล้านนาปรากฏทั้งหมด ๗ เรื่องประกอบด้วย

๑. ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม

โดยกรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า คือการกระทำหรือการปฏิบัติของมนุษย์ในปัจจุบัน ชาวล้านนาเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ซึ่งกรรมมีทั้งดีและกรรมชั่ว หากผู้ใดทำกรรมดีจะได้ในสิ่งที่ปรารถนา หากผู้ใดทำกรรมชั่วจะต้องตกนรก พบแต่สิ่งไม่ดี เลวร้าย^{๑๘}

๒. ความเชื่อเรื่องนิพพาน

จากจาลึกล้านนาสะท้อนความเชื่อในเรื่องนิพพาน ดังปรากฏข้อความคำขอของผู้ทำบุญขอให้ผลบุญที่ได้กระทำได้ส่งผลให้พวกเขาบรรลุถึงนิพพานในที่สุด^{๑๙}

^{๑๗} ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/wichasankhom/sasna-phrahmn-hindu> [๑๑ เมษายน ๒๕๖๓].

^{๑๘} ประเสริฐ ฐ นครและคณะ, จารึกล้านนา ภาค ๑ เล่ม๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓ ,กรุงเทพฯ:บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด,๒๕๕๘ หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

^{๑๙} ฮันส์ เพนธ์,พรณเพ็ญ เครือไทย และศรีเลา เกษพรหม,ประชุมจารึกล้านนา เล่ม๑,พิมพ์ครั้งที่ ๔: จารึกในพิพิธภัณฑฯเชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมืองนวัตน์ , ๒๕๖๐ หน้า๙๙-๑๐๒.

๓. ความเชื่อเรื่องอายุพระพุทธศาสนา ๕,๐๐๐ ปี

จากการเผยแพร่ในอาณาจักรล้านนาส่งผลต่อความเชื่อของชาวล้านนา เรื่องการสิ้นสุดของพุทธศาสนา จากความเชื่อดังกล่าวได้ถูกเสริมจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่พระเถระชาวล้านนา เช่น ตำนานมูลศาสนา ซึ่งสนับสนุนความเชื่อในเรื่องพระพุทธศาสนา ๕,๐๐๐ ปีจะอันตรธาน ๕ อย่างที่เกิดขึ้นโดยเรียงลำดับในทุกๆพันปี จนครบห้าพันปี ประกอบด้วย ๑) อธิคมอันตรธาน คือ ความเสื่อมสูญแห่งการตรัสรู้ มรรค และผล ๒) ปฏิบัติอันตรธาน คือ ความเสื่อมสูญแห่งการปฏิบัติ ๓) ปริยัติอันตรธาน คือ ความเสื่อมสูญแห่งปริยัติธรรม ๔) ลิงอันตรธาน คือ ความเสื่อมสูญแห่งสมณเพศ และ ๕) ธาตุอันตรธาน คือ ความเสื่อมสูญแห่งพระบรมธาตุ จากความเชื่อดังกล่าวทำให้ชาวล้านนา เร่งทำบุญทำกุศลโดยการถวายสิ่งของต่างๆให้กับวัด ดังปรากฏในจารีกล้านนา และตอนท้ายของจารึกผู้ทำบุญกุศลมักจะประกาศเจตนาขอให้บุญกุศลนี้ส่งผลให้พระพุทธศาสนายืนยาว ๕,๐๐๐ ปี^{๒๐}

๔. ความเชื่อเรื่องพุทธศาสนายุคพระศรีอริยเมตไตรย

ความเชื่อของชาวล้านนาส่วนหนึ่งมีอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา ในสมัยพระเจ้ากือนาได้อารธนาพระสุมนเถรมาประดิษฐานพุทธศาสนาในเมืองเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ.๑๙๑๔ โดยสร้างวัดสวนดอกไม้ หรือวัดบุปผาราม โดยความเชื่อได้ถูกเผยแพร่เข้ามาในอาณาจักรล้านนาพร้อมกับคำสอนของพุทธศาสนาเพื่อให้ชาวล้านนาสร้างบุญ สร้างกุศลเพื่อหวังให้ผลบุญกุศลได้ไปเกิดในยุคของพระศรีอริยเมตไตรย ดังที่ปรากฏในจารีกล้านนา ความว่า “...ผู้ใดบ่มล้างคำกุศลนี้ที่ห้อมันได้หันพระพุทเมตไตรยที่หือเกิดเป็นพระเนื้อเทอญ...” และ “...คำปรารธนาเจ้าเมืองนครที่หือเลิง สุขในเมืองคน เมืองฟ้าที่สุดว่าได้ เป็นอรหันตตนิเวศหนึ่งนในสำนักพระอริยเมตไตรยเจ้าในอนาคตกาลนี้ ว่าอันแล..”^{๒๑}

๕. ความเชื่อเรื่องพระธาตุ

^{๒๐} พรรณเพ็ญ เครือไทย , ชัปนะ ปิ่นเงินและศรารุช ศรีทา , ประชุมจารีกล้านนา เล่ม๗:จารีกในพิพิธภัณฑ์จังหวัดลำปาง , หน้า ๓๙-๔๓.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน

ชาวล้านนามีความเชื่อและศรัทธาในเรื่องขององค์พระธาตุ จากข้อมูลจารึกการประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธเจ้า ณ.สถานที่ต่างๆในทุ่กเมืองของล้านนา ชาวล้านนาเชื่อว่าการได้สักการะกระดูกของพระพุทธเจ้าจะเป็นสิริมงคลต่อชีวิตของตนเอง ดังจารึกล้านนา ความว่า “..ขมเถ้า ธาตุคู(ก) ฝ่ามือซ้าย ไร่ดอยทอ ธาตุแขนขวาไร่ดอย...เม็งพายวไร่ธาตุแขนซ้าย ลำปางไร่ธาตุคอกำหน้า กาหลงเมืองพนไร่ธาตุ...ธาตุมือซ้าย ท่าสร้อยไร่ธาตุข้อมือซ้าย ดอยเก็งไร่ธาตุหน้าผาก กำซ้าย ละพูนไร่ธา(ตุ)ขร...กู่คำกุ่มกามไร่ธาตุคู(ก) คางขวา ไร่ธาตุมือขวาทั้งมวลได้มหาเจดีย์หลวง เชียง(ใหม่)....”

๖. ความเชื่อเรื่องเทวดาพุทธ

เทวดาในความเชื่อของชาวล้านนาจะเป็นผู้ที่คอยปกป้องให้สังคมสงบสุข โดยเทวดาจะคอยรักษาศาสนาของพระพุทธเจ้า ดูแลรักษาพระบรมสารีริกธาตุ โดยศาสนาพุทธสอนให้คนทำความดีเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม เทวดาเปรียบเสมือนคุณความดีซึ่งมนุษย์สามารถสร้างจินตนาการที่ก่อให้เกิดความรู้สึก อันปรากฏตามคำเทศนาสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นจากจารึกล้านนา ความว่า “ ขุนमार พระจตุ..พระอินทร์ พระพรหม พระยมพ(ระ)...ลबार เมสุร พระพาย พระนารายณ์ พ-(อสุรกาย) อสุร คู่หน้าทั้งเขาฝูงนี้อันมีในท(คลว-)ง พ้าล้านแผ่นดินทั่วอนันตจักราพาล จุงให้ผล) (บุญ) อันกระทำนี้ไ้ไปเถิงเขาทุกหมู่ผู้คน จุงได้ถ้วนโลกาติสุขได้ลาภ จุงบาปเขาหาย....”

๓. ความเชื่อเกี่ยวกับมนต์ล้านนา

มนต์ หรือ มนต์ร์ หมายถึง คำศักดิ์สิทธิ์ ที่เป็นคำสำหรับสวดเพื่อเป็นสิริมงคล เช่น สวดมนต์ คำเสกเป่าที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เช่น ร่ายมนตร์ เวทมนตร์ คำว่า มนต์ ที่หมายถึง คำศักดิ์สิทธิ์ หรือ คำสำหรับสวดเพื่อเป็นสิริมงคล เขียนได้ ๒ แบบ คือ ๑. มนต์ เขียน ม ม้า น หนู ต เต่า การันต์ และ ๒.มนตร์ เขียน ม ม้า น หนู ต เต่า ร เรือ การันต์ โดยทั้ง ๒ คำนี้ใช้ต่างกัน

มนต์ (ต เต่า การันต์) เป็นภาษาบาลี ใช้กับคำทางพระพุทธศาสนา หมายถึงคำสาธยายพระพุทธวจนะ (อ่านว่า พุด-ทะ-วะ-จะ-นะ) เช่น สวดมนต์ น้ำพระพุทธมนต์ ส่วน มนต์ร์ (ต เต่า ร เรือ การันต์) ใช้ทางศาสนาพราหมณ์หรือทางไสยศาสตร์ หมายถึง คำเสกเป่าที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เช่น

เป่ามนตร์ น้ำเทพมนตร์ ร่ายมนตร์เวทมนตร์คาถา ซึ่ง สุชีพ ปุณฺณานุกาพ^{๒๒} ได้ให้ความหมายของคำว่า "มนต์" หมายถึงถ้อยคำที่ขลัง หรือศักดิ์สิทธิ์ สามารถทำให้เกิดผลที่มุ่งหมายบางอย่างด้วยอนุภาพของมนต์นั้น แต่ในพระพุทธศาสนา เน้นในเรื่องการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล คำว่า มนต์ หมายถึงหลักธรรม บทสอนใจมากกว่าถ้อยคำที่ขลังหรือศักดิ์สิทธิ์ แต่ถ้าจะตีความไปถึงถ้อยคำที่ขลังหรือศักดิ์สิทธิ์ให้จงได้ ก็จะต้องอธิบายว่าขลังหรือศักดิ์สิทธิ์ได้เมื่อนำไปสอนใจ นำไปเป็นข้อปฏิบัติให้เกิดผลที่ปรารถนาได้อย่างน่าอัศจรรย์ จาก จากหนังสือผีเจ้านาย^{๒๓} ที่สืบค้นและได้นำข้อมูลมาใช้ในการวิจัยจากหนังสือ ประกอบด้วย ความเชื่อ ของชาวล้านนาในแบบฉบับชาวบ้าน คือ พุทธ-พราหมณ์-ผี สรุปลงได้ดังนี้

๑. พุทธศาสนา และพิธีกรรมต่างๆ ที่ยึดถือ และนำมาปฏิบัติประกอบด้วย **พุทธศาสนาเถรวาทแบบปรัชญา** คือ การศึกษาแก่นของพระพุทธศาสนา เป็นสังฆธรรม เป็นทั้งวิทยาศาสตร์ และไม่วิทยาศาสตร์ พัวพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจ ปาฏิหาริย์ สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เวทมนตร์ คาถา บาปบุญ คุณโทษ นรก สวรรค์ เป็นพุทธศาสนาฉบับชาวบ้าน มีลักษณะ ที่กล่าวถึง แง่คิด การอบรมให้แก่ ชาวบ้านในทางโลก การดำเนินชีวิต รวมถึงการแก้ไขปัญหาของตนเองและผู้อื่น

๒. **พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน** ที่ผสมผสาน ระหว่าง ผี พราหมณ์ และพุทธ อันเป็นความเชื่อ ที่มีลักษณะการพึ่งพา อาศัยกันและกัน เอื้อเพื่อคำจูนกัน ให้ความสำคัญและเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่กล่าวอ้างเป็นตัวอย่างของบุคคล

บทสวดขลังหรือศักดิ์สิทธิ์ ความจริงก็มีความเป็นไปได้บางประการ ซึ่งประกอบด้วยเหตุผลไม่ใช่ขลังหรือศักดิ์สิทธิ์อย่างลอย ๆ กล่าวคือ ผู้สวดมนต์ทำจิตของตนให้สงบเป็นสมาธิ และด้วยอำนาจจิตสงบนี้เอง จะสามารถทำให้เกิดสิ่งที่ไม่น่าเชื่อต่าง ๆ ขึ้นได้ โดยอำนาจจิตเป็นอำนาจที่มองไม่เห็น ถ้าจัดทำให้ถูกส่วนก็มีใช่แต่พุทธศาสนิกชนเท่านั้นที่ใช้อำนาจจิตได้เพียงแต่ว่าใน

^{๒๒} สุชีพ ปุณฺณานุกาพ. ธรรมจักขุ ปีที่ ๘๗ ฉบับที่ ๗ เมษายน ๒๕๔๖ แหล่งที่มา

<https://www.dharma-gateway.com/ubasok/sucheeep/sucheeep-02.htm> สืบค้นวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์

๒๕๖๗

^{๒๓} ฉลาดชาย รมิตานนท์. ผีเจ้านาย. สำนักพิมพ์เมืองเชียงใหม่. สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

๒๕๖๖.

พระพุทธศาสนามีกรอบให้ใช้อำนาจจิตเฉพาะในทางที่ติงาม เป็นไปเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตน หรือเบียดเบียนผู้อื่น รวมความว่าแม้สามารถใช้อำนาจจิตได้ก็จะต้องควบคุมมิให้ตกอยู่ใต้อำนาจฝ่ายต่ำที่ชักจูงให้เอียงไปในทางชั่วช้าทุจริต การใช้แยกคำเช่นนี้ก็เพื่อให้ภาษามีคำใช้มากขึ้นและตรงกับความหมายที่ต้องการสื่อโดยประเภทของมนต์ลั่นนาที่ใช้โดยมนต์คาถาลั่นนา คาถา ปี่บสา พ่อหน้อยสอน ดูเหว่า ท่านได้รับมาจากบรรพบุรุษของท่านจากบ้านร้อง ตำบลดงเจน อำเภอกฎามยาว จังหวัดพะเยา เป็นปี่บสาเกี่ยวกับสมุนไพร่บำบัด ใช้คาถาที่ปริวรรต^{๒๔}โดยอ้างอิงจาก จักรแก้ว นามเมือง แบ่งออกเป็น ๕ ชุดดังนี้

๑. คาถามหาเสน่ห์ คาถาชุดนี้ เป็นคาถามหาเสน่ห์ ที่บุรุษ

ส่วนใหญ่แล้วเป็นคาถา สำหรับผู้ชายที่ต้องการให้ผู้หญิงรัก ก่อนออกจากบ้านก็จะเสกคาถาเหล่านี้ เช่น เสกใส่น้ำมันใส่ผม เสก ใส่แปรงทาหน้า เป็นต้น สอบถามหอมเมืองว่า ได้ผลมากน้อยแค่ไหนนั้นก็ขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติ ของบุคคลคนนั้น หากมีความประพฤติดีมีความจริงใจ ก็ใช้ได้ผล เป็นต้น

๒. คาถาชนะเสนียดจัญไร คาถาชุดนี้ เป็นคาถา ชนะชืด (เสนียดจัญไร อับมงคล) คนลั่นนาถือว่าการกระทำใดๆ ก็ตามที่ไม่ดีไม่ถูกต้อง จะเป็นการทำในสิ่งที่เป็นเสนียดจัญไร จะไม่เจริญหรือฉิบหาย เช่น สร้างบ้านค่อมสระเก่า นำบ้านเก่าสองหลังมาหลังใหม่ เป็นชืด จะฉิบหาย เป็นต้น

๓. คาถาต่อกระดูกต่อเอ็น คาถาชุดนี้ใช้สำหรับการต่อกระดูกต่อเอ็น ในขณะที่ กระดูกคนไขหักเนื่องจากสาเหตุต่างๆ คาถาชุดนี้จะได้ผลจะต้องมีองค์ประกอบครบทั้ง ๔ ด้าน คือการใช้พิธีกรรมบำบัด สมุนไพร่บำบัด และกายบำบัด (ใส่ผือก) และใช้คาถา ซึ่งเป็นความเชื่อที่เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ

^{๒๔}จักรแก้ว นามเมืองและคณะ. วิเคราะห์บันทึกปี่บสาแพทย์พื้นบ้าน (หอมเมือง) ตำบลห้วยแก้ว อำเภอกฎามยาว จังหวัดพะเยา .มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา.๒๕๖๓

๔. **คาถาแหกโป่งย่า** คาถานี้เป็นคาถารักษาโรคโป่งย่า เป็นภาษาล้านนา หมายถึง เป็นโรคที่มีเนื้อเป็นก้อนปวดเมื่อยตามร่างกาย ในการรักษาจะเป่าคาถา ประกอบกับการรักษาโดยใช้สมุนไพรบำบัด และใช้วิธีเข็ดหรือแหก

๕. **คาถาปราบผี** คาถานี้เป็นคาถาใช้สำหรับการปราบผีร้ายทุกประเภท โดยเฉพาะเมื่อมีผีมาสิงในร่างกายของคน อาจประกอบด้วยยันต์ และอุปกรณ์ปราบผี ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับหมอผีแต่ละคน

๒.๒ แนวคิดการประกอบมนต์พิธีทางพุทธศาสนาและมนต์ล้านนาในการประกอบพิธีกรรม

บทสวดมนต์พิธีตามหลักพระพุทธศาสนา

บทสวดมนต์พิธี จากหนังสือ “มนต์พิธี” คือ ตำราเพื่อประกอบกิจการนั่งสมาธิเพื่อให้เกิดแนวทางของการหลุดพ้นเพื่อพระภิกษุ รวมถึงประชาชนทั่วไปที่สนใจ โดยหนังสือเล่มนี้ เรียบเรียงโดย พระครูอรุณธรรมรังษี (พระครูสมุห์เอี่ยม สิริวิณโณ) หรือ หลวงปู่เอี่ยม “พระราชวัชรรังษี”^{๒๕} ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมบทสวดมนต์ในพุทธศาสนา สำหรับการตั้งจิตในมีสติ เกิดการหลุดพ้นจากอาสวะตามแนวทางปฏิบัติ โดยหนังสือมนต์พิธี เป็นหนังสือที่รวบรวมมนต์และหลักการสำคัญ เพื่อใช้ใน งานพุทธศาสนพิธีกรรมได้อย่างครบถ้วน ซึ่งอาจแบ่งเป็นเนื้อหา ๔ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ บทสวดสรรเสริญ “พระพุทธเจ้า”

ประกอบด้วย คำบูชาพระรัตนตรัย

อะระหัง สัมมาสัมพุทธโธ ะคะควา, พุทธัง ะคะควันตัง อภิวาเทมิ. (กราบ) สวากขาโต ะคะควะตา ะหมโม, ะหมมังนะมัสะสามิ. (กราบ) สุปะฏิปันโน ะคะควะโต สวากะสังโฆ, สังฆัง นะมามิ. (กราบ)

บทสวดนมัสการนอบน้อมบูชาพระพุทธเจ้า

นะโม ตัสสะ ะคะควะโต, อะระหะโต, สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ จบ)

บทสวดพุทธานุสสติ

^{๒๕} พระครูอรุณธรรมรังษี (พระครูสมุห์เอี่ยม สิริวิณโณ) .“พระราชวัชรรังษี มนต์พิธี สวดมนต์พิธีแปล ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนาน ต้นตำรับหนังสือมนต์พิธี วัดอรุณราชวราราม – หนังสือบาลี. บาลีบุ๊ก สโตร์.

อิติปิโส ภาคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทธโธ, วัชชาจะระณะสัมปันโน, สุขโต โลกะวิฑู, อนุต
ตะโร ปุริสสะทัมมะสาระถิ, สัตถา เทวะมะนุสสานัง, พุทโธ ภาคะวาติ (กราบ)

สวากขาโต ภาคะวะตา ธัมโม, สันทิภูทิจฺโจ, อะกาลิโก, เอหิปัสสิโก, โอปะนะยิโก, ปัจจัตตัง
เวทิตัพโพ วิญญูหิ ติ (กราบ)

สุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สวาระกะสังโฆ, อุชุปะฏิปันโน ภาคะวะโต สวาระกะสังโฆ ญาเย
ปะฏิปันโน ภาคะวะโต สวาระกะสังโฆ, สามิจิปะฏิปันโน ภาคะวะโต สวาระกะสังโฆ ยะทิทัง, จัตตาริ ปุริ
สะยุดานิ อัญฺฐปุริสปุคคะลา, เอสะ ภาคะวะโต สวาระกะสังโฆ อาหุเนยโย, ปาหุเนยโย, ทักขิเนยโย, อัญ
ชะลีกระระณียโย, อนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ (กราบ)

ส่วนที่ ๒ บทเจริญพระพุทธรมณดีในงานมงคล และบทสวดในงานอวมงคล

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ฯ (๓ จบ)

พระไตรสรณคมน์

พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ฯ

ทุติยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ สังฆัง ส
าระณัง คัจฉามิ ฯ

ตะติยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ สังฆัง ส
าระณัง คัจฉามิ ฯ

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ฯ (๓ จบ)

พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ฯ ทุติยัมปิ พุทฺธัง
สาระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ฯ ตะติยัมปิ พุทฺธัง
สาระณัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ ธัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ฯ

นมัสการสิทธิคาถา

สัมพุทฺธะ สัมพุทฺธะ อัญฺฐะวีสิญฺจะ ทวาทะสัจญะ สะหัสสะเก ปญฺจะสะตะสะหัสसानิ นมะ
มิ สิระสา อะหัง เตสัง ธัมมัญฺจะ สังฆัญฺจะ อาทะเรนะ นมะมาหิง นมะการานุกาเวนะ หันตฺวา สัพเพ
อุปฺททะเว อะเนกา อันตะรายาปิ วินัสสันตุ อะเสสะโต ฯ

สัมพุทธะ ปัญจะปัญญาสัจจะ จะตฺวีสะติสะหัสสะเก ทะสะสะตะสะหัสสานิ นะมามิ สิริระ
สา อะหัง เตสัง ธัมมัญจะ สังฆัญจะ อาทะเรนะ นะมามิหัง นะมะการานุกาเวนะ หันต์วา สัพเพ อุปฺป
ทะเว อะเนกา อันตะรายาปิ วินัสสันตุ อะเสสะโต ฯ

สัมพุทธะ นะวุตตะระสะเต อัญฐะจัตตาฬีสะสะหัสสะเก วีสะติสะตะสะหัสสานิ นะมามิ
สิระสา อะหัง เตสัง ธัมมัญจะ สังฆัญจะ อาทะเรนะ นะมามิหัง นะมะการานุกาเวนะ หันต์วา สัพเพ
อุปฺปทะเว อะเนกา อันตะรายาปิ วินัสสันตุ อะเสสะโต ฯ

นมัสการสิทธิคาถา

โย จักขุมา โมหะมะลาปะกัฏฐุ สามัง วะ พุทฺโธ สุคะโต วิมุตโต มาร์สสะ ปาสา วินิโมจะ
ยันโต ปาเปสิ เขมัง ชะนะตัง วิเนยยัง ฯ พุทฺธัง ะรันตัง สิริระสา นะมามิ โลกัสสะ นาถัญจะ วินายะ
กัญจะ ตันเตชะสา เต ชะยะสิทธิ โทตุ สัพฺพันตะรายา จะ วินาสะเมนตุ ฯ ธัมโม ะโซ โย ะยิยะ ตัสสะ
สັตถุ ทัสเสสิ โลกัสสะ วิสุทฺธิมคคัง นิยามนิโก ธัมมะระรัสสะ ธารีสาตาเวโห สันติกะโร สุจันโณ ฯ
ธัมมัง ะรันตัง สิริระสา นะมามิ โมหํปะทาลัง อุปะสันตะทาหัง ตันเตชะสา เต ชะยะสิทธิ โทตุ สัพ
พันตะรายา จะ วินาสะเมนตุ ฯ สัทธัมมะเสนา สุคะตานุโค โย โลกัสสะ ปาปุปะกิเลสะเขตตา สันโต สะ
ยัง สันตินิโยชะโก จะ สํวากขาตะธัมมัง วิทิตัง กะโรติ ฯ

สังฆัง ะรันตัง สิริระสา นะมามิ พุทฺธานุพุทฺธัง สะมะสีละทิฏฺฐิยัง ตันเตชะสา เต ชะยะสิทธิ
โทตุ สัพฺพันตะรายา จะ วินาสะเมนตุ ฯ นโมการอัญฐุกคาถา นะโม ะระหะโต สัมมา- สัมพุทฺธัสสะ
มะहेสิโน นะโม อุตตะมะธัมมัสสะ สํวากขาตัสสะวะ เตนิระ นะโม มะหาสังฆัสสะปิ วิสุทฺธะสีละทิฏฺฐิ
โน นะโม โอมายารัทธัสสะ ระตะนัตตยัสสะ สาธุกัง นะโม โอมะกาตัสสะ ตัสสะ วัตถุตตยัสสะปิ นะ
โมการํปะภาเวนะ วิคัจฉันตุ อุปฺปทะวา นะโมการานุกาเวนะ สุวัตถิ โทตุ สัพพะทา นะโมการัสสะ
เตเชนะ วิธิมหิ โหมิ เตชะวา ฯ

บทขัดธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

อะนุตตะรัง อะภิสัมโพธิง สัมพุชฌิตฺวา ตะถาคะโต ปะฐะมัง ยัง อะเทเสสิ ธัมมะจักกัง อะ
นุตตะรัง สัมมะทะวะ ปะวัตเตนโต โลก อับปะภวิวัตตียัง ยัตถากขาตา อุโภ อันตา ปะภิปัตติ จะ
มัชฌิมา จะตุสวาริยะสัจเจสุ วิสุทฺธัง ญาณะทัสสะนัง เทสิตัง ธัมมะราเชนะ สัมมาสัมโพธิกิตตะนัง

นาเมนะ วิสสุตัง สุตตัง ธรรมจักกัปปวัตตนะ เวยยากระณะปาฐุณะ สังคีตันตัมภะณา
มะ เส ฯ

ธรรมจักกัปปวัตตสูตร

เอวัมเม สุตัง ฯ เอกัง สมะยัง ภะคะวา พาราณสียัง วิหะระติอิสิปะตะเน มิคะทาเย ฯ
ตัตตระ โข ภะคะวา ปัญจะวัคคิเย ภิกขุอาหมันเตสิ เทวเม ภิกขเว อันตา ปัพพะชิตะเน นะ เสวิตัพพา
โย จายัง กาเมสุ กามะสุขัลลิกานุโยโค ทิโน คัมโม โปถุชชะนิโก อนะริโย อนัตถะสัณฺหิตโต โย จายัง
อัตถะกิละมะณานุโยโค ทุกโข อนะริโย อนัตถะสัณฺหิตโต ฯ เอเต เต ภิกขเว อุโก อันเต อนะปะคัม
มะ มัชฌิมา ปะฏิปะทา ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทฺธา จักขุกระณะณี ญาณะกระณะณี อุปะสสะมา
ยะอะภิญญาเย สัมโพธายะ นิพพานายะ สังวัตตะติ ฯ กะตะมา จะ สา ภิกขเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา
ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทฺธา จักขุกระณะณี ญาณะกระณะณี อุปะสสะมาเย อะภิญญาเย สัมโพธายะ นิ
พพานายะ สังวัตตะติ ฯ อะยะเมวะ อะริโย อัญ्ञัคิโก มัคโค ฯ เสยยะถิทัง ฯ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปป
โป สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวาจาโม สัมมาสะติ สัมมาสมาธิ ฯ อะยัง โข สา
ภิกขเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทฺธา จักขุกระณะณี ญาณะกระณะณี อุปะสสะมาเย
อะภิญญาเย สัมโพธายะ นิพพานายะ สังวัตตะติ ฯ

อิทัง โข ปะนะ ภิกขเว ทุกขัง อะริยะสัจจัง ฯ ชาตปิ ทุกขา ชะราปิ ทุกขา มะระณัมปิ
ทุกขัง โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสาปิ ทุกขา อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข ปิเยหิ วิปะโยโค
ทุกโข ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง สังขิตเตนะ ปัญจูปาทานักขันธา ทุกขา ฯ

อิทัง โข ปะนะ ภิกขเว ทุกขะสะมุทเทโย อะริยะสัจจัง ฯ ยายัง ตัณหา โปโนพกะวิกา
นันทิราคะสะหะคะตา ตัตตระ ตัตตราภินันฺธิ ฯ เสยยะถิทัง ฯ กามะตัณหา ภาวะตัณหา วิภาวะตัณหา
ฯ อิทัง โข ปะนะ ภิกขเว ทุกขะนิโรธะ อะริยะสัจจัง ฯ โย ตัสสาเยวะ ตัณหายะ อะเสสะวิราคะนิโรธ
จาโค ปะภินิสัคโค มุตติ อนะลาโย ฯ

อิทัง โข ปะนะ ภิกขเว ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง ฯ อะยะเมวะ อะริโย
อัญ्ञัคิโก มัคโค ฯ เสยยะถิทัง ฯ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปโป สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว
, สัมมาวาจาโม สัมมาสะติ สัมมาสมาธิ ฯ อิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจันติ เม ภิกขเว ปุพเพ อนะนุสสุเต
สุธัมเมสุ, จักขุ อุทปะปาติ ญาณัง อุทปะปาติ ปัญญา อุทปะปาติ วิชชา อุทปะปาติ อาโลโก อุทปะปาติ ฯ ตัง
โย ปะนิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจัง ปะริญญะยันติ เม ภิกขเว, ปุพเพ อนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ จักขุ อุทปะ

ปาติ ญาณัง อุทปะปาติ ปัญญา อุทปะปาติ วิชชา อุทปะปาติ อาโลโก อุทปะปาติฯ ตัง โข ปะนิทัง ทุกขัง อะ
ริยะสัจจัง ปะริญญาตันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ จักขุง อุทปะปาติ ญาณัง อุทปะปาติ
ปัญญา อุทปะปาติ วิชชา อุทปะปาติอาโลโก อุทปะปาติฯ

อิทัง ทุกขะสะมุทปะโย อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ จักขุง อุ
ทปะปาติ ญาณัง อุทปะปาติ ปัญญา อุทปะปาติ วิชชา อุทปะปาติ อาโลโก อุทปะปาติ ฯ ตัง โข ปะนิทัง
ทุกขะสะมุทปะโย อะริยะสัจจัง ปะหาตัพพันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ จักขุง อุท
ปะปาติ ญาณัง อุทปะปาติ ปัญญา อุทปะปาติ วิชชา อุทปะปาติ อาโลโก อุทปะปาติ ฯ ตัง โข ปะนิทัง ทุกข
ะสะมุทปะโย อะริยะสัจจัง ปะหิณันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ จักขุง อุทปะปาติ ญาณัง
อุทปะปาติ ปัญญา อุทปะปาติ วิชชา อุทปะปาติ อาโลโก อุทปะปาติ ฯ

อิทัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจันติ เม อิทัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ
อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ จักขุง อุทปะปาติ ญาณัง อุทปะปาติ ฯ ปัญญา อุทปะปาติวิชชา อุทปะปาติ อาโลโก
อุทปะปาติ ฯ ตัง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจัง สัจฉิกาตัพพันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุ
เตสุ ัมเมสุ จักขุง อุทปะปาติ ญาณัง อุทปะปาติ ปัญญา อุทปะปาติ วิชชา อุทปะปาติ อาโลโก อุทปะปาติ ฯ
ตัง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจัง สัจฉิกะตันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ จักขุง
อุทปะปาติ ญาณัง อุทปะปาติ ปัญญา อุทปะปาติ วิชชา อุทปะปาติ อาโลโก อุทปะปาติ ฯ

อิทัง ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทา อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ัม
เมสุ จักขุง อุทปะปาติ ญาณัง อุทปะปาติ ปัญญา อุทปะปาติ วิชชา อุทปะปาติ อาโลโก อุทปะปาติฯตัง โข
ปะนิทัง ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง ภาเวตัพพันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ
ัมเมสุ จักขุง อุทปะปาติ ญาณัง อุทปะปาติ ปัญญา อุทปะปาติ วิชชา อุทปะปาติ อาโลโก อุทปะปาติ ฯ

ตัง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง ภาวัตันติ เม ภิกขะเว ปุพเพ
อะนะนุสสุเตสุ ัมเมสุ จักขุง อุทปะปาติ ญาณัง อุทปะปาติ ปัญญาอุทปะปาติ วิชชา อุทปะปาติ อาโลโก อุ
ทปะปาติ ฯ ยาวะกัวิญจะ เม ภิกขะเว อิเมสุ จะตุสุ อะริยะสัจเจสุ เอวันติ ปะริวิฏฐัง ทว่าทะสาการัง
ยะถาภูตัง ญาณะทัสสะนัง นะ สุวิสุทัง อะโหสิ ฯ

ภุมมานัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา, จาตุมมะหาราชิกา เทวา สัททมะนุสสาเวสุง ฯ จาตุ
มมะหาราชิกานัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา ตาวะติงสา เทวา สัททมะนุสสาเวสุง ฯ ตาวะติงसानัง เท
วานัง สัททัง สุตฺวา ยามา เทวา สัททมะนุสสาเวสุง ฯ ยามานัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา ตุสิตา เทวา สัท

หะมะนุสสาเวสูง ๆ ตูลิตานัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา นิมนานะระตี เทวา สัทหะมะนุสสาเวสูง ๆ นิมนานะระตีนัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา ประระนิมิตะวะสะวัตตี เทวา สัทหะมะนุสสาเวสูง ๆ ประระนิมิตะวะสะวัตตีนัง เทวานัง สัททัง สุตฺวา พรัหฺมะกายิกา เทวา สัทหะ มะนุสสาเวสูง เอตัมภะคะวะตา พารานะสิยัง อีสิปะตะเน มิคะทาเย อะนุตตะรัง ธัมมะจักกััง ปะวัตติตัง อัมปะภูวัตตียัง สะมะณะนะวา พรัหฺมะณะนะ วา เทวะนะ วา มาเรนะ วา พรัหฺมณา วา เภนะจิ วา โลกัสมินติ ฯ

อิติหะ เตะนะ ขะณะนะ เตะนะ มุหุตตะนะ ยาวะ พรัหฺมะโลกา สัทโท อัมภุคคัจฉิฯ อะยัญจะหะสะสะหัสสี โลกะธาตุ สังกัมปิ สัมปะกัมปิ สัมปะเวธิ ฯ อัมปะมาโน จะ โอหาโร โอภาโส โลเก ปาตุระโหสิ อะติกกัมเมวะ เทวานัง เทวานุภาวัง ฯ อะถะโข ภะคะวา อุทานัง อุทานสิ อัญญาสิ ะตะ โภโกณทัญญู อัญญาสิ ะตะ โภโกณทัญญูติ ฯ อิติหิทัง आयัสมะโต โภณทัญญูสสะ อัญญาโกณทัญญูเตววะ นามัง (หยุด) อะโหสิตี ฯ^{๒๖}

บทสวดมนต์และความหมายของคำว่า ปรีต

บทสวดมนต์ที่ว่า ปรีต หรือ พระปรีต นั้น หมายความว่า บทสวดปกป้องคุ้มครอง ส่วนคำว่า ราชปรีต แปลว่า บทสวดปกป้องคุ้มครองพระราชารวมถึงบทสวดปกป้องคุ้มครองในสมัยโบราณพระมหากษัตริย์ทรงนิมนต์พระสงฆ์ไปสวดในพระบรมมหาราชวังเสมอ ต่อมาจึงอำมาตย์ราชบริพารและประชาชน ทั่วไปนิมนต์พระสงฆ์ไปสวดที่บ้านของตนเอง

บทสวดมนต์ เจ็ดตำนาน จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า จุฬราชปรีต และบทสวด สิบสองตำนาน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มหาราชปรีต ซึ่งหมายถึงราชปรีตชุดเล็ก กับราชปรีตชุดใหญ่

คำว่า ปรีต เป็นคำเต็มในภาษาบาลี ซึ่งอาจตัดให้สั้นเหลือเพียง ปรี ก็ใช้ได้ ส่วนคำว่า ปรีต มีรูปมาจากภาษาสันสกฤต ที่ว่า ปรีตฺราณ หมายถึงป้องกัน, ปกป้อง, คุ้มครอง เช่นกัน เพียงแต่แยกศัพท์ ปรี = โดยรอบทั่วไป + ตฺราณ = ปกป้อง, ต้านทาน รวมแปลว่า ปกป้องหรือคุ้มครองรอบด้าน

ความหมายของคำว่า ตำนาน

^{๒๖} สารอรรถกถา กาลศิโรตฺตป .บทเจริญพระพุทฺธมนต์ เพื่อความเป็นสิริมงคล โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ,๒๕๖๓ หน้า ๓๑๔-๓๑๖

บทสวดมนต์ที่เรียกว่า เจ็ดตำนานบ้าง สิบสองตำนานบ้าง อาจแปลได้ว่า เรื่องเล่าขานเป็นตำนานสิบมาเจ็ดเรื่อง หรือสิบสองเรื่องแล้ว แต่ที่น่าคิด คือ ท่านผู้แต่งหนังสืออธิบายบทสวดมนต์ ที่ชื่อว่า “สารัตถสมุจจัย” เป็นภาษาบาลี อธิบายบทสวดในภาณวาร ๒๒ เรื่อง กล่าวว่า ท่านพระอโนมทัสสี พระสังฆราชแห่งประเทศศรีลังกาได้นิพนธ์ไว้ ใช้คำบาลีในบทกวีต้นเรื่อง ตอนหนึ่ง เมื่อประมาณ ๘๐๐ ปีมาแล้วว่า

ภาสิตานิ ปริตตานิ ยานิ สุตตานิ สตถุณา

สพพุทพทวโต สดต ตาณายเว ปุราตนา...

“พระศาสดาตรัสแสดงพระสูตรเหล่าใด ซึ่งเป็นพระปริตต์ (เครื่องปกป้องคุ้มครอง) เป็นตถุณะ (เครื่องต้านทาน) จากอันตรายทั้งปวงรวม ๗ บท ซึ่งเป็นของเก่า”

คำว่า ปริตต์ คำว่า ตถุณะ หรือตำนาน อันเป็นที่มาแห่งตำนาน จึงใช้กันว่า เจ็ดตำนาน ซึ่งนำมาใช้กันแพร่หลาย แต่เมื่อเขียนว่า ตำนาน จึงอาจแปลได้ว่า เรื่องที่เล่าขานสืบกันมาทั้งที่ดัดแปลงจากคำเดิมว่า ตถุณะ อันแปลว่าเครื่องต้านทานหรือปกป้องคุ้มครอง

บทแสดงหลักธรรมคำสั่งสอนหรืออุดมคติต่าง ๆ เพื่อให้สามารถทบทวนจดจำหรือเป็นคติเตือนใจสอนใจ สามารถดูแลตัวเองให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควรถ้าใครจะมุ่งไปในทางให้หลังหรือศักดิ์สิทธิ์ เพราะเหตุที่ทำให้จิตเป็นสมาธิในขณะที่สวดเองหรือฟังสวดก็ไม่ห้ามคิดเช่นนั้น เพราะมีความเป็นไปได้ที่อำนาจของจิตสงบ อาจทำให้เกิดผลดีต่าง ๆ อย่างน่าอัศจรรย์ เพียงแต่ล้อมกรอบไว้มิให้ใช้อำนาจจิตไปในทางไม่ชอบ ไม่ควรเป็นเด็ดขาดการล้อมกรอบเช่นนั้นก็มีเหตุผล เพราะเป็นการช่วยป้องกันมิให้ผู้ใช้อำนาจจิตไปในทางผิดนั้น ต้องประสบผลร้าย เพราะความผิดพลาดของตนเอง นอกจากนี้ ความนิยมที่ว่าบทสวดนั้นก็ดี พระสงฆ์ซึ่งได้รับนิมนต์ไปสวดที่บ้าน หรือสถานที่ประกอบพิธีก็ดี การบำเพ็ญกุศลถวายอาหาร เครื่องนุ่งห่มเป็นต้นแต่พระสงฆ์ก็ดี ร่วมกันอวยพรมงคลและความสุขความเจริญแก่เจ้าภาพและผู้ร่วมงาน

ประวัติบทสวดมนต์ โดยบทสวดมนต์ในทางพระพุทธศาสนาที่ใช้สวดกันอยู่ในปัจจุบัน จำแนกได้เป็น ๒ ประเภท ประกอบด้วย ๑) บทสวดที่เป็นหลักคำสอน เพื่อศึกษาและนำไปปฏิบัติให้เกิดผลในการดับทุกข์ อาทิ มงคลสูตร ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นต้น และ ๒) บทสวดเพื่อให้เกิดฤทธิ์

ปาฏิหาริย์ในการป้องกันภัย อาทิ รตนปริตร ชั้นธปริตร อาฏานาฏิยปริตร กรณียเมตตสูตรหรือเมตตปริตร เป็นต้น

บทสวดที่พระสงฆ์ใช้สวดเจริญพระพุทธมนต์ในปัจจุบัน เกิดจากพระเถระชาวลังกาได้คัดเอาพระสูตรในพระไตรปิฎกบางสูตรที่มีอานุภาพในการป้องกันภัย มาวางเป็นรูปแบบในการสวดเจริญพระพุทธมนต์ เรียกว่า การสวดพระปริตร โดย คำว่า ปริตร มาจากคำบาลีว่า ปริตต (ปริ+ตาม) เขียนแบบสันสกฤตว่า ปริตตราณ แปลว่า ต้านทาน หรือ ป้องกันภัยอันตราย ซึ่งพระปริตร แปลว่า เครื่องคุ้มครอง คือป้องกันอันตรายภายนอก มีโจร ยักษ์ สัตว์เดรัจฉาน และป้องกันอันตรายภายใน มีโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น อานิสงส์ที่ได้รับจากการสวดพระปริตรนั้นบังเกิดจากอานุภาพของพระรัตนตรัย และเป็นผลของการเจริญเมตตาภาวนา เพราะพระปริตรกล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัยและการเจริญเมตตาเป็นหลัก

พระปริตรที่พระเถระชาวลังกาคัดมานั้น แบ่งเป็น ๒ หมวด คือ

๑) หมวดที่เรียกว่า “จตุราชปริตร” (พระราชปริตรน้อย) ประกอบด้วยบทสวด ๗ บท หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “๗ ตำนาน”

ภาพ ๒.๔ บทสวด ๗ ตำนาน

๒) หมวดที่เรียกว่า “มหाराชปริตร” (พระราชปริตรใหญ่) ประกอบด้วยบทสวด ๑๒ บท หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “๑๒ ตำนาน” คำว่า ตำนาน เดิมเขียนว่า ตำนาน มาจากคำบาลีว่า ตาณ ที่แปล ตำนาน คำที่ควรทำความเข้าใจอยู่ ๓ คำ คือ คำว่า สุตร ปริตร ตำนาน โดยคำว่า สุตร เป็นคำที่ใช้ในพระไตรปิฎก เช่น มงคลสูตร รตนสูตร กรณียเมตตสูตร เป็นต้น และให้เรียกบทสวดที่มีเป็นแนวหลักธรรมคำสอน ไม่ใช่บทสวดแนวให้เกิดฤทธิ์ป้องกันภัยคำว่า ปริตร ใช้เรียกพระสูตรที่คัดจากพระไตรปิฎก แล้วนำมาสวดในงานมงคลต่างๆ โดยพระเถระชาวลังกาคำว่า ตำนาน หรือ ตำนานเป็นคำไทยใช้เรียกบทสวดพระปริตร ที่พระเถระชาวลังกาจัดไว้ว่า ๗ ตำนาน (จตุรราชปริตร) ๑๒ ตำนาน (มหाराชปริตร^{๒๗}) โดยมนต์คาถาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในงานมงคล ซึ่งประเภทของ มนต์คาถาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโดยทั่วไปที่ใช้บทสำคัญ ทั้งหมด ๑๒ บท ประกอบด้วย

๑. มงคลปริตร สวดเพื่อบูชาไพบูลย์จาก สิ่งอัปมงคลชั่วร้าย

มงคลปริตร หรือ มงคลสูตร เป็นพระสูตรสำคัญบทหนึ่งในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพราะมีเนื้อหาแสดงถึงการปฏิเสธ มงคลภายนอก ที่นับถือเหตุการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นมงคลหรือมีมงคล โดยอธิบายว่าในทัศนะพระพุทธศาสนานั้น มงคลของมนุษย์และเทวดาย่อมเกิดจากการกระทำอันได้แก่ มงคลภายใน คือต้องทำความดี และความดีนั้นจะเป็นสิ่งที่เรียกว่ามงคลเอง โดยไม่ต้องไปอ้อนวอนกราบไหว้ขอมงคลจากนอกตัวเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาในพระสูตรแล้ว ๓๘ ประการ

^{๒๗} บทสวด ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนาน และความเป็นมา.บทความสาระทั่วไป, รวมบทสวด ๑๒ ตำนาน ตุลาคม, ๒๕๖๕

บทสวดมงคลสูตร^{๒๘}

มั่งคะละสุตตัง เอวัมเม สุตัง ฯ เอกัง สมะยัง ภาคะวา สāvตถิยัง วิหะระติ เขตตะวะเน อะนาถะปิตฺทิกัสสะ อาราม
 ฯ อะละไซ อัญญะตะรา เทวะตา อะภิกันตายะ รัตติยา อะภิกันตะวณฺณา เกะละกัปปัง เขตตะวะนัง โสภาเสตวา
 เยนะ ภาคะวา เตนุปะสังกะมิ อูปะสังกะมิตวา ภาคะวันตังอะภิวาทตวา เอกะมันตัง อัญญาสิ ฯ เอกะมันตัง จูฑา ไช
 สภา เทวะตาภาคะวันตัง คาถายะ อัสสะภาสิ พะหุ เทวา มะนุสสา จะ มั่งคะลานิ อะจินตยุง อากังขะมานา โสต
 ถานัง พรุหิ มั่งคะละมุตตะมัง ฯ อะเสวะนา จะ พาลานัง ปิตฺทิตานัญญะ เสวะนา ปุชา จะ ปุชะนียานัง เอตัมมั่งคะ
 ละมุตตะมัง ฯ ประฏิฐปะเทสะวาโส จะ ปุพเพ จะ กะตะปะญญะตา อตตะสัมาปะณิธิ จะ เอตัมมั่งคะละมุตตะมัง ฯ
 พาหุสัจจัญจะ สิปปัญจะ วินะโย จะ สุลิกขิตโต สุภาสิตา จะ ยา วาจา เอตัมมั่งคะละมุตตะมัง ฯ มาตาปิตุอัญญา
 นัง ปุตตะทารัสสะ สังคะโห อะนากลา จะ กัมมันตา เอตัมมั่งคะละมุตตะมัง ฯ ทานัญจะ รัมมะจะรียา จะ ญาตะ
 กานัญจะ สังคะโห อะนะวัชชานิ กัมมานิ เอตัมมั่งคะละมุตตะมัง ฯ อาระตี วิระตี ปาปา มัชชะปาณา จะ สัญญะโม
 อัสปะมาโท จะ รัมเมสุ เอตัมมั่งคะละมุตตะมัง ฯ คาระโว จะ นิวาโต จะ สันตญฺฐี จะ กะตัญญุตา กาเลนะ รัมมัส
 สะวะนัง เอตัมมั่งคะละมุตตะมัง ฯ ชันตี จะ โสวะจัสสะตา สะมะณานัญญะ ทัสสะนัง กาเลนะ รัมมะสะกัจฉา
 เอตัมมั่งคะละมุตตะมัง ฯ ตะโป จะ พรหมะจะรียัญญะ อะริยะสัจจานะ ทัสสะนัง นิพพานะสัจฉิกิริยา จะ เอตัมมั่ง
 คะละมุตตะมัง ฯ ผุญฺฐัสสะ โลกะรัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ นะ กัมปะติ อะโสกัง วิระชัง เขมัง เอตัมมั่งคะละมุตตะมัง ฯ
 เอตาทิสานิ กัตวานะ สัพพัตถะมะปะราชาิตา สัพพัตถะ โสตถิ คัจฉันติ ตันเตสํ มั่งคะละมุตตะมันติ ฯ

ภาพ ๒.๕ บทสวดมงคลปริตร

๒. รัตนปริตร สวดบูชาให้พ้นจาก ความทุกข์โศก

รัตนปริตร เป็นพระสูตร ใน พระสุตตันตปิฎก หมวด ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ และยัง
 ปรากฏในหมวดสุตตนิบาต เป็นพระคาถาจำนวน ๑๗ บทแต่ปรากฏในพากย์ภาษาสันสกฤตจำนวน
 ๑๙ บท ดังที่มีอยู่ในคัมภีร์ มหาวัสตุอวทาน ของนิกาย โลโกตตรวาท และนิกาย มหาสังฆิกะ พระ
 สูตรนี้พรรณนาคุณของ พระรัตนตรัย และป่าวประกาศความยิ่งใหญ่ และคุณลักษณะของพระอริยะ
 เจ้า มีพระโสดาบัน เป็นอาทิ

^{๒๘} พระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาไทย) เล่มที่ ๒๕ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๗ ขุททกนิกาย
 ขุททกปาฐะ- ธรรมบท- อุทาน- อิติวุตตกะ- สุตตนิบาต หน้าที ๒/ ๔๑๘ หัวข้อที่ ๓๕

บทสวด รัตนสูตร รัตนสูตร^{๒๙}

ยานีระ ภูทานิ สหาคะตานิ ภูมมานิ วา ยานิวะ อันตะลิกเข สัพเพ วะ ภูตา สุมะนา ะวันตุ อะโถปี ลักกะจะ สุนันตุ ภาสิตัง ตัสมา ทิ ภูตา นิสาเมถะ สัพเพ เมตตัง
 ะโรถะ มาญญิยา ปะชาเย ทิวา จะ รัตโต จะ ะวันติ เย พะลิง ตัสมา ทิ เเน รักขะถะ อัมปะมัตตา ๕ ยังกิญฺจิ วิตตัง อธิระ วา ะวันตุ ภาสิคคสุ วา ยัง ะระถะนัง ปะณีตัง
 นะ โน สะมัง อัจฉิ ตะถาคะถะนะ อิทัมปิ พุทธะ ะระถะนัง ปะณีตัง เอตนะ สัจเจนะ สุวัตติ โหตุ ๕ ะยัง วิราคัง ะมะตัง ปะณีตัง ะทังถะถะคา สักกะมุนี สหามาทีโต นะ
 เถนะ อัมมะนะ สหะมัตถิ กิญฺจิ อิทัมปิ อัมเม ะระถะนัง ปะณีตัง เอตนะ สัจเจนะ สุวัตติ โหตุ ๕ ยัมพุททะเสฏฺฐิ ะจิวิถะนนะยิ สัจจ สหะมาธิมานันตะริกัฏฺฐะมาหุ สหะมาธิ
 นา เถนะ สะโม นะ วิชชะติ อิทัมปิ อัมเม ะระถะนัง ปะณีตัง เอตนะ สัจเจนะ สุวัตติ โหตุ ๕ เย ปุคคะลา อัจฉิระ สะตัง ปะณีตัง จัตตาริ เอตานิ ะคานิ โหนติ เต ทักขิ
 เถยยา สุคะตัสสะ สวาภา เอตสุ ทินนานิ มะหัพพะลานิ อิทัมปิ สัจเจ ะระถะนัง ปะณีตัง เอตนะ สัจเจนะ สุวัตติ โหตุ ๕ เย สุปปะยุดตา มะนะสา ทังเหนะ นิกกามิ
 โน โคตะมะสาสะนัมหิ เต ปัตติปัตตา ะมะตัง วิคัยยะ ลัทธา มุธา นัพพุตัง ภูญชะมานา อิทัมปิ สัจเจ ะระถะนัง ปะณีตัง เอตนะ สัจเจนะ สุวัตติ โหตุ ๕ ะถะนินทะซีโล
 ปะฐะวิง สีโต สียา จะตุพพิ วาเคสิ ะสะมปะกัมปิโย ตะถะปัมมัง สัมปุริสัง ะทามิ โย ะริยะสัจจานิ ะเวจจะ ปัสสะติ อิทัมปิ สัจเจ ะระถะนัง ปะณีตัง เอตนะ สัจเจนะ
 สุวัตติ โหตุ ๕ เย ะริยะสัจจานิ วิภาวะยันติ คัมภีระปัญญะนะ สุเทสิตานิ กิญฺจาปี เต โหนติ ภูสัปะมัตตา นะ เต ะวันตุ อัจฉิระมะทียันติ อิทัมปิ สัจเจ ะระถะนัง
 ปะณีตัง เอตนะ สัจเจนะ สุวัตติ โหตุ ๕ สหะวัสสะ ทัสสะนะสัมปะทายะ ะยัสสุ อัมมา ชะทิตา ะวันติ สักกายะทิกุญฺจิ วิจิจฉิตัญจะ สัสพะตัง วาปี ะยัตถิ กิญฺจิ
 จะตุหะปาเยหิ จะ วิปะมุตโต ะ จาภิธานานิ ะกะทัพโพ กาลุง อิทัมปิ สัจเจ ะระถะนัง ปะณีตัง เอตนะ สัจเจนะ สุวัตติ โหตุ ๕ กิญฺจาปี โส กัมมัง ะโรติ ปาปะตัง กา
 เยนะ วาจาพะ เจตะสา วา ะกะทัพโพ โส ตัสสะ ปะฏิจจะทายะ ะกะทัพพะตา ทิฏฐะปะทัสสะ ะวุดตา อิทัมปิ สัจเจ ะระถะนัง ปะณีตัง เอตนะ สัจเจนะ สุวัตติ โหตุ ๕
 ะวันปะคุมเพ ะถา ะสุลลิตคเค คิมทานะมาเต ปะฐะมัสมิง คิมเห ตะถะปัมมัง อัมมะวะรัง ะเทสะยิ นิพพานะคามิง ะระมัง ทิตายะ อิทัมปิ พุทธะ ะระถะนัง ปะณีตัง
 เอตนะ สัจเจนะ สุวัตติ โหตุ ๕ ะโร ะระกัฏฺฐ ะระโท ะระวาหะโร ะนะตตะโร อัมมะวะรัง ะเทสะยิ อิทัมปิ พุทธะ ะระถะนัง ปะณีตัง เอตนะ สัจเจนะ สุวัตติ โหตุ ๕
 ซีณัง ปุราณัง นะวัง นัตถิ สัมมะวัง วิรัตตะจิตตายะติเก ะวัสมิง เต ซีณะพีชา ะวิรุฬฺหิอันหา นิพันตี ธีรา ะถายัมปะทัง อิทัมปิ สัจเจ ะระถะนัง ปะณีตัง เอตนะ
 สัจเจนะ สุวัตติ โหตุ ๕ ยานีระ ภูทานิ สหาคะตานิ ภูมมานิ วา ยานิวะ อันตะลิกเข ตะถาคะตัง เทวะมะนุสสะปุชิตัง พุทฺธัง นะมัสสามะ สุวัตติ โหตุ ๕ ยานีระ ภูทานิ
 สหาคะตานิ ภูมมานิ วา ยานิวะ อันตะลิกเข ตะถาคะตัง เทวะมะนุสสะปุชิตัง อัมมัง นะมัสสามะ สุวัตติ โหตุ ๕ ยานีระ ภูทานิ สหาคะตานิ ภูมมานิ วา ยานิวะ
 อันตะลิกเข ตะถาคะตัง เทวะมะนุสสะปุชิตัง สัจจัง นะมัสสามะ สุวัตติ โหตุ ๕

ภาพ ๒.๖ บทสวดรัตนปริตร

๓. เมตตปริตร สวดบูชาให้พ้นจากความตกต่ำในชีวิต

กรณียเมตตสูตร หรือ เมตตสูตร เป็น พระสูตร ใน ขุททกปาฐะ ขุททกนิกาย ของ พระ
 สุตตันตปิฎกเป็นพระสูตรที่ว่าด้วยการเจริญ เมตตาและการปฏิบัติตนเพื่อเจริญธรรม นำไปสู่ การ
 บรรลุมรรคผล ในท้ายที่สุด พระสูตรนี้มีลักษณะเป็นคาถาจำนวน ๑๐ บท โดยมีฉันทลักษณ์เป็นแบบคี
 ติโบราณ (Old Giti) อันเป็นฉันทลักษณ์แบบเก่าแก่ที่สุดแบบหนึ่งในฉันทลักษณ์ภาษาบาลี ทั้งนี้
 กรณียเมตตสูตร บางครั้งเรียกว่า เมตตปริตร เนื่องจากใช้สวดเป็นพระ ปริตร เพื่อป้องกัน คุ้มครอง
 ภัยอันตรายต่าง ๆ รวมอยู่ในบทสวด ๗ ตำนาน หรือจูลาราชปริตร และบทสวด ๑๒ ตำนาน หรือ

^{๒๙} รัตนสูตร,สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๗ ที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/รัตนสูตร>

มหाराชปริตร อีกทั้งยังจัดเป็นมหาปริตร หรือพระปริตรซึ่งมีความสำคัญยิ่งยวด อันประกอบด้วย มงคลสูตร รัตนสูตร และกรณียเมตตสูตร^{๓๐}

บทสวดกระณียะเมตตะสูตรตั้ง

กระณียะเมตตะสูตรตั้ง กระณียะเมตตะกฤษณะ ยันตัง สันตัง ปะทัง อะภิสะเมจจะ สักโก อุกุ จะ สุหุ จะ สุ
 วจโจ จัสสะ มุทุ อะนะติมานี สันตัสสะโก จะ สุภะโร จะ อัมปะภิจโจ จะ สัลละหุกะวุตติ สันตินทะริโย จะ นิปะโก จะ
 อัมปะคัพโโก กุเลสุ อะนะนุคิโธ นะ จะ ชุพทัง สะมาจะเร กิณฺณิ เยนะ วิญญู ปะเร อุปะวะเทยยุง สุชินโน วา เขมิโน โหตุ
 สัพเพ สัตตา ภาวันตุ สุขิตตตา เย เกจิ ปาณะภูตตติ ตะสา วา ภาวะรา วา อะนะวะเสสา ทีฆา วา เย มะหันตา วา
 มัชฌิมา รัสสะกา อะณุกะถุลา ทิฏฐา วา เย จะ อะทิสฺฐา เย จะ ทูเร วัชฺชนติ อะวิทุเร ภูตา วา สัมภะเวสี วา สัพเพ สัต
 ตา ภาวันตุ สุขิตตตา นะ ปะโร ปะรัง นิภุพพะละ นาติมัญญะเถ กัตถะจิ นัง กิณฺณิ พะยาโรสะนา ปะฐิสะสัณฺญา
 นาญญะมัญญัสสะ ทุกะมิจเจยยะ มาตา ยะธา นิยัง ปุตตัง อายุสา เอกะปุตตะมะนุรักเข เอวัมปี สัพพะภุเตสุ
 มานะสัมภาวะเย อะปะริมาณัง เมตตัญจะ สัพพะโลกัสมิง มานะสัมภาวะเย อะปะริมาณัง อุกัธัง อะโร จะ ติริยัญจะ
 อะสัมพาธัง อะเวรัง อะสะปัตตัง ติฏฐัญจะรัง นิสินโน วา สะยาโน วา ยาวะตัสสะ วิคะตะมิทโธ เอตัง สะติง อะภิญญะเย
 พรัหมะเมตัง วิหารัง อิตะมาหุ ทิฏฐัญจะ อะนุปะคัมมะ สีละวา ทัสสะเนนะ สัมปันโน กามะสุ วิเนยยะ เคธัง นะ หิ ชาตุ
 คัพพะเสยยัง ปุณะเรตีติ ฯ

ภาพ ๒.๗ บทสวดเมตตปริตร

๔. ขันธปริตร สวดบูชาไพบนจาก อสรพิษ สัตว์ร้าย

ขันธปริตร หรือ อหิราชสูตร เป็นหนึ่งพระ ปริตร และบทสวด ๗ ตำนาน และ ๑๒ ตำนาน รวมถึง ภาณวาร ชาวพุทธนิยมสวดเพื่อป้องกันภัยอันตรายจากอสรพิษและสัตว์เลื้อยคลาน การ

^{๓๐} กรณียเมตตสูตร สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๗ <https://th.wikipedia.org/wiki/กรณียเมตตสูตร>

แม่เมตตาให้สรพิษประเภทต่างๆ แล้วขอให้สัตว์มีพิษเหล่านี้อย่าได้เบียดเบียนกันพร้อมกับยกคุณอันประมาณมีได้ของพระรัตนตรัยขึ้นมาประกาศว่า แม้แต่สัตว์มีพิษต้องยอมสยบ ชั้นอธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของ อหิราชสูตร บทว่าด้วยพระสูตรที่กล่าวถึง พญางูทั้ง ๔ สกุลหรือ เรียกย่อว่า ชั้นอธิปไตยเพียงแต่ว่า ชั้นอธิปไตย สวดเฉพาะคาถา หรือบทกวีทำยอหิราชสูตร^{๓๑} โดยมีเนื้อหาของบทกวีของชั้นอธิปไตยมีดังนี้

"สัพพาสีวีสะชาตินั่ง/ทิพพะมันตาคะทัง วียะ/ยัง นาสติ วิสัง โฆรัง/เสสญจาปี ปะริสสะยัง/อาณาเขตต์มहि
 สัพพัตถะ/สัพพะทา สัพพะปาณินัง/สัพพะโสปี นิวาเรติ /ปะริตตัง ตัง ภาณามะ เห ฯ"
 วิรูปักเขหิ เม เมตตัง เมตตัง เอรापะเถหิ เม ฉัพพยาปุตเตหิ เม เมตตัง เมตตัง กัณหาโคตะมะเกหิ จะ อะปา
 ทะเกหิ เม เมตตัง เมตตัง ทวิปาทะเกหิ เม จะตุปะปะเทหิ เม เมตตัง เมตตัง พะหุปะปะเทหิ เม มา มัง อะปาทะโก หิง
 สิ มา มัง หิงสิ ทวิปาทะโก มา มัง จะตุปะปะโท หิงสิ มา มัง หิงสิ พะหุปะปะโท สัพเพ สัตตา สัพเพ ปาณา สัพเพ ภูตา
 จะ เภระลา สัพเพ ภัทธานิ ปัสสันตุ มา กิญจิจิ ปาปะมาคะมา อัมปะมาโน พุทโธ , อัมปะมาโน อัมโม, อัมปะมาโน
 สังโฆ, ปะมาณะวันตานิ สะรีสะปานิ, อะทิวิจฉิกา สะตะปะที อุณณะนาภิ สะระพู มุสิกา กะตา เม รักขา กะตา เม
 ปะริตตัง ปะฏิกกะมันตุ ภูตานิ โสหัง นะโม ภาคะวะโต นะโม สัตตันทัง สัมมาสัมพุทธานัง ฯ
 บทกวี ชั้นอธิปไตยคาถา
 สัพพาสีวีสะชาตินั่ง ทิพพะมันตาคะทัง วียะ ยันนาเสติ วิสัง โฆรัง เสสญจาปี ปะริสสะยัง
 อาณักเขตต์มहि สัพพัตถะ สัพพะทา สัพพะปาณินัง สัพพะโสปี นิวาเรติ ปะริตตันทัมภาณามะ เห ฯ"

ภาพ ๒.๘ บทสวดชั้นอธิปไตย

๕. โมรปริตร สวดบูชาให้พ้นจาก ผู้คิดร้าย การฉ้อโกง

โมรปริตร หรือ โมรปริตตปาฐะ เป็นบทสวดมนต์เรียบเรียงไว้เป็นส่วนหนึ่งใน ภาณวาร หรือหนังสือบทสวดมนต์หลวง รวมถึงในบทสวดมนต์ เจ็ดสองตำนาน และ สิบสองตำนาน โมรปริตรนี้ เป็นบทสวดเพื่อป้องกันภัยอันตรายต่างๆ มาจากเรื่องราวของ พระโพธิสัตว์ หรือสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนที่จะทรงตรัสรู้ เมื่อครั้งที่ทรงเสวยพระชาติเป็นนกยูง โมรปริตร ปรากฏอยู่ใน โมรชาดก (ว่าด้วยนกยูงเจริญพระปริตต์) ในหมวดชาดก ขุททกนิกาย ของพระสุตตันตปิฎก ปรากฏ

^{๓๑} พระไตรปิฎกอยู่ในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (อง. จตุกก. ๒๑.๖๗.๘๓) และในพระวินัยปิฎก จูฬวรรค (วิ. จูฬ. ๗.๒๕๑.๘) อีกทั้งยังพบในชาดก ทุกนิบาต (ขุ. ชา. ๒๗.๑๐๕.๕๖)

เป็นคาถา มีจำนวนทั้งสิ้น ๔ บท คาถาโมรปริตรนี้มีลักษณะฉันทลักษณ์ที่ผสมผสานกัน อาทิวาทแรก ของบทแรก มีฉันทลักษณ์แบบตุลฐุณะ กล่าวคือ " อุเทตยญจกขุมา เอกกราชา" อย่างไรก็ตาม ใน บทต่อๆ มามีการผสมผสานฉันทลักษณ์อื่นๆ ซึ่งไม่สามารถสรุปรูปแบบได้ ยกเว้นบาทที่ ๓ ของบทที่ ๓ ที่ว่า " นมตถุ พุทธานัง นมตถุ โพธิยา " นั้นใช้ฉันทลักษณ์แบบชคตี ซึ่งมักใช้ร่วมกันกับตุลฐุณะ เนื่องจากคาถาที่ปรากฏในหมวดชาตก ขุททกนิกาย ไม่ปรากฏที่มาและรายละเอียดเพิ่มเติม ในเวลา ต่อมาพระเถระจารย์จึงได้รจนา อรรถกถา อธิบายเนื้อความและเรื่องราวเบื้องหลังของคาถา ในชาตก ต่างๆ เรียกว่า ชาตกกัฐกถา โดยในส่นโมรปริตร หรือโมรชาตกนั้น พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบาย เนื้อความ อันเป็นเหตุแห่งชาตกไว้ว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ ณ วัดเชตวันมหาวิหาร ณ เมืองสาวัตถีมีเหตุเกี่ยวกับพระภิกษุเกิดความกระสันเนื่องจากเห็นสตรีตักแตงร่างกายงดงาม จึงตรัส ว่ามาตุคามว่าเป็นภัยร้ายแรงต่อพรหมจรรย์ ^{๓๒}

บทชุด โมรปริตรตั้ง

ปูเรนตัมโพธิสัมภาเร นิพพัตตัง โมระโยนินยงฺ เยนะ สังวิทิตารักขัง มะหาลัตตัง วะเนจระรา จิรัลลัง วายะมัน ตาปี เนวะ สักขิงสุ คัณหิตุง พรัหมะมันตันติ อักขาตัง ประริตตันตัมภะณามะ เห ฯ

บทสวด โมรปริตรตั้ง

อุเทตะยัญจักขุมา เอกะกราชา หะริสสะวัณโณ ประฐะวิปะภาโส ตัง ตัง นะมัสสามิ หะริสสะวัณณัง ประฐะ วิปะภาสัง ตะยัชชะ คุดตา วิหะเรมุ ทิวะสัง เย พรัหมะณา เวทะคุ สัพพะธัมเม เต เม นะโม เต จะ มัง ปาละยันตุ นะมัตถุ พุทธานัง นะมัตถุ โพธิยา นะโม วิมุตตานัง นะโม วิมุตติยา อิมัง โส ประริตตัง กัตวา โมโร จะระติ เอสะนา ฯ
อะปะตะยัญจักขุมา เอกะกราชา หะริสสะวัณโณ ประฐะวิปะภาโส ตัง ตัง นะมัสสามิ หะริสสะวัณณัง ประฐะวิปะ ภาสัง ตะยัชชะ คุดตา วิหะเรมุ รัตติงฺ เย พรัหมะณา เวทะคุ สัพพะธัมเม เต เม นะโม เต จะ มัง ปาละยันตุ นะมัตถุ พุทธานัง นะมัตถุ โพธิยานะโม วิมุตตานัง นะโม วิมุตติยา อิมัง โส ประริตตัง กัตวา โมโร วาสะมะกัปะยัตติ ฯ

ภาพ ๒.๙ บทสวดโมรปริตร

^{๓๒} หนังสือมนต์พิธีแปล รวบรวมโดย พระครูอรุณธรรมรังษี (เอี่ยม สิริวัณโณ) วัดอรุณราชวราราม (คณะ๓) เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ

๖. วัฏฏกปริตร สวดบูชาไทพนจาก อัคคีภัย

วัฏฏกปริตร: สัจจะอธิษฐานที่ลูกนกคุ้มพระโพธิสัตว์สร้าง ทำปริตรป้องกันไฟฟ้า (พระ
 สุตตันตปิฎก จริยาปิฎก , วัฏฏกชาดก อรรถกถาชาดก) พระศาสดา เมื่อเสด็จเที่ยวจาริกไปใน มคธ
 ขนบท ทั้งหลาย ทรงปรารภการดับ ไฟป่า **คุณของศีลมีอยู่ คุณของธรรมมีอยู่ คุณของสัจจะ
 วาจานี้ก็มีอยู่จริง** โดยวัฏฏกปริตร เป็นพระปริตรที่กล่าวอ้างคุณ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติ
 ญาณทัสสนะ และ สัจจะ ของพระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลาย แล้วน้อมเอาพระพุทธคุณดังกล่าว มา
 บังเกิดเป็นอานุภาพ ปกป้องคุ้มครองอันตรายอันจะเกิดจากไฟทั้งหลายให้เกิดความสุขสวัสดิ์แก่ชีวิต
 การสวดคาถานี้ เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายอันเกิดจากไฟ (ป้องกันอัคคีภัย) และเหตุเดือดร้อน
 วุ่นวายนานาประการ ให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข

บทสวดวัฏฏกปริตร

อัถถิ โลกเ สึละคุณ สัจจัง โสเจยยะนุททะยา เตนะ สัจเจนะ กาทามิ สัจจะกิริยะมะนุตตะรัง อาวัชชิตวา รัมมะพะ
 ลัง สะริตวา ปุพพะเก ชิเน สัจจะพะละมะวัสสาเย สัจจะกิริยะมะกาสะหังสันติ ปักขา อะปัตตะนา สันติปาทา
 อะวัญจะนา มาตา ปิตา จะ นิกขันตา ชาตะเวทะ ปะฎีกะมะ สะหะ สัจเจ กะเต มัยหัง มะหาปัชชะลิโต สิริ วัชเชสิ
 โสพิสะกะรีสานิ อุทะกัง ปัตวา ยะธา สิริ สัจเจนะ เม สะโม นัตถิ เอสา เม สัจจะปาระมีติฯ

ภาพ ๒.๑๐ บทสวดวัฏฏกปริตร

๗. ธัชคคปริตร สวดบูชาไทพนจาก อันตรายจากความเสี่ยง

ธัชคคปริตร หรือธัชคคสูตร หรือบางตำราเรียกว่า ธัชคคสูตรปาฐะ (บทว่าด้วยธัชคคสูตร)
 เป็นพระสูตรที่นิยมใช้สวดสาธยาย เพื่อป้องกันภัย รวมอยู่ในพระ ปริตร หรือบทสวดเจ็ดตำนานและ
 บทสวดสิบสองตำนาน พระสูตรนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกล่าวอุปมาพระพุทธรูป พระ
 ธรรมคุณและพระสังฆคุณว่า เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอันเลิศ เปรียบดังชายธงของ พระอินทร์ ใน
 เรื่องเทวาศุรสงคราม ยามที่เทวดาทั้งหลายกระทำสงครามกับเหล่าอสูร เมื่อมองไปที่ชายธงของพระ

อินทร์ ทำให้เกิดความมั่นใจฉันใด การระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็ทำให้เกิดความมั่นใจ
หายกลัวฉันนั้น"^{๓๓} บทสวดธัมมคัสสุตร

บทสวดธัมมคัสสุตร

เอวัมเม สุตัง ฯ เอกัง สมะยัง ภคฺฉวา สāvตฺถิยํ วิหระติ เขตฺตวเน อนนาคะปิณทิกัสสะ อารามे ฯ ตตฺระ โข ภคฺฉวา ภิกฺขุ อāmันตฺสิ ภิกฺขเวโต ฯ ภา
 ทันเตติ เต ภิกฺขุ ภคฺฉเวโต ปัจจัสสํ โสสุ ฯ ภคฺฉวา เอตฺตทวโจจะ ภูตฺตพฺพุทฺธ ภิกฺขเว เทวาสฺระสังคาโม สมะปฺพิชเยยฺฟโห อโหสิ ฯ อดฺดะโห ภิกฺขเว สักโก เทวานะมิน
 โท เทว ดาวะดิเส อāmันตฺสิ สจฺเจ มาริสฺสา เทวานัง สังคามาจะตานิ อุปฺพิชเชยเย ภะยังฺวา จัมภิตฺตํ ตัง วา โลมะหังโส วา มะเนเว ตัสสะมิง สมะเย
 ระชัคคัง อุลโลเกยยาถะ มะมิงฺหิ โว ระชัคคัง อุลโลเกยยะตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยังฺวา จัมภิตฺตํ ตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยิสสะติ โน เจ เม ระชัคคัง อุลโลเก
 ยยาถะ อดฺดะ ปะชาปะติสสะ เทวะราชัสสะ ระชัคคัง อุลโลเกยยาถะ ปะชาปะติสสะ หิ โว เทวะราชัสสะ ระชัคคัง อุลโลเกยยะตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยังฺวา จัมภิตฺตํ ตัง วา
 โลมะหังโส วา โส ปะหิยิสสะติ โน เจ ปะชาปะติสสะ เทวะราชัสสะ ระชัคคัง อุลโลเกยยาถะ อดฺดะ วะรุณัสสะ เทวะราชัสสะ ระชัคคัง อุลโลเกยยาถะ วะรุณัสสะ หิ
 โว เทวะราชัสสะ ระชัคคัง อุลโลเกยยะตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยังฺวา จัมภิตฺตํ ตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยิสสะติ โน เจ วะรุณัสสะ เทวะราชัสสะ ระชัคคัง อุลโลเกยยา
 ถะ อดฺดะ อีสานัสสะ เทวะราชัสสะ ระชัคคัง อุลโลเกยยาถะ อีสานัสสะ หิ โว เทวะราชัสสะ ระชัคคัง อุลโลเกยยะตัง ปะชาปะติสสะ วา เทวะราชัสสะ ระชัคคัง อุลโลเกยยะตัง วะ
 รุณัสสะ วา เทวะราชัสสะ ระชัคคัง อุลโลเกยยะตัง อีสานัสสะ วา เทวะราชัสสะ ระชัคคัง อุลโลเกยยะตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยังฺวา จัมภิตฺตํ ตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิย
 ยถาปี โนปี ปะหิยเยถะ ตัง กิสสะ เหตุ สักโก หิ ภิกฺขเว เทวานะมินโท อโหสิเตวาโต อโหสิเตโหโต อโหสิเตโหโต โภจันมฺภิ อุตฺตราสี ปะลาเยตี ฯ

อะหังญะ โข ภิกฺขเว เอวํ วะทามิ สจฺเจ ตุมหากัง ภิกฺขเว อะรัญญะคะตานิ วา รุกฺขะมูละคะตานิ วา สุนฺญาคาระคะตานิ วา อุปฺพิชเชยเย ภะยังฺวา จัมภิต
 ตัง วา โลมะหังโส วา มะเนเว ตัสสะมิง สมะเย อะนุสสะเรยยาถะ อิติปิ โส ภคฺฉวา อระหัง สัมมาสัมพุทฺโธ วิชชาจะระณะ-สัมปັນโน สุคะโต โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริสะทัม
 มะสารถุ สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทฺโธ ภคฺฉวาตี มะมิงฺหิ โว ภิกฺขเว อะนุสสะระตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยังฺวา จัมภิตฺตํ ตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยิสสะติ โน เจ มิงฺ อานุ
 สสะเรยยาถะ อดฺดะ อัมมิงฺ อะนุสสะเรยยาถะ สวาภาต ภคฺฉเวตา อัมโม สันทิฏฺฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนยฺยิโก ปัจจัตตัง เวทิตฺัพพ วิญญูตี อัมมิงฺ หิ โว

ภิกฺขเว อะนุสสะระตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยังฺวา จัมภิตฺตํ ตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยิสสะติ โน เจ อัมมิงฺ อะนุสสะเรยยาถะ อดฺดะ สังฆัง
 อะนุสสะเรยยาถะ สุปะฏิบັນโน ภคฺฉเวโต สวาจะกะสังโฆ อชฺฐปะฏิบັນโน ภคฺฉเวโต สวาจะกะสังโฆ ญายะปะฏิบັນโน ภคฺฉเวโต สวาจะกะสังโฆ สามีจิปะฏิ
 บันโน ภคฺฉเวโต สวาจะกะสังโฆ ยะทิงฺ จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฺฐะ ปุริสะปุคคะลา เอสะ ภคฺฉเวโต สวาจะกะสังโฆ อานุนยโย ปาหุณยโย อัญจะลิกะระณี
 โย อะนุตตะรัง ปุญฺญักเขตตัง โลกัสสาตี สังฆัง หิ โว ภิกฺขเว อะนุสสะระตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยังฺวา จัมภิตฺตํ ตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิย
 ยิสสะติ ตัง กิสสะ เหตุ ตตะคาคะโต หิ ภิกฺขเว อระหัง สัมมาสัมพุทฺโธ วิตะวาโค วิตะโหโต วิตะโหโต อโหสิ อัจจันมฺภิ อะนุตฺตราสี อะปะลาเยตี ฯ

อิทมะโวจะ ภคฺฉวา อิทัง วัตตะวานะ สุคะโต อะถาปะรัง เอตฺตทวโจจะ สัตถา อะรัญญะ รุกฺขะมูละ วา สุนฺญาคาระ ะ ภิกฺขเว โข อะนุสสะเรถะ
 สัมพุทฺธัง ภะยังฺ ตุมหากะ โน สिया โน เจ พุทฺธัง สะเรยยาถะ โลกะเชฏฺฐัง นระสะกิงฺ อดฺดะ อัมมิงฺ สะเรยยาถะ นียยานิงฺ สุทฺธิตัง โน เจ อัมมิง
 สะเรยยาถะ นียยานิงฺ สุทฺธิตัง อดฺดะ สังฆัง สะเรยยาถะ ปุญฺญักเขตตัง อะนุตตะรัง เอวัมพุทฺธัง สะรันตานิ อัมมิงฺ สังฆญะ ภิกฺขเว โข ภะยังฺวา จัมภิต
 ตัง วา โลมะหังโส นะ เหสสะตีตี

ภาพ ๒.๑๑ บทสวดธัมมคัสสุตร

๘. อภินายกปริตร สวดบูชาให้พ้นจาก อมนุษย์ ภูตผี วิญญาณร้าย

อภินายกปริตร หรือ อภินายกสูตร เนื้อความที่นำมาสวดนั้นมาจากอภินายกสูตร
ซึ่งมีเนื้อหาว่า ด้วยรักษาในอภินายกนคร บรรยายถึงเหตุการณ์การณ์เข้าเฝ้าสมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้า ของท้าวจตุมหาราชทั้ง ๔ ผู้ปกครองสวรรค์ ชั้น จาตุมหาราชิกา และผู้ดูแลปกครองยักษ์
คนธรรพ์ กุมภัณฑ์ และนาคหากพิจารณาเนื้อหาในอภินายกสูตรจะพบว่า มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแจ้ง
ให้พระบรมศาสดาพุทธและบรรดาสาวกในพระพุทธศาสนา ได้ตระหนักว่า ยังมีเหล่ายักษ์ ที่เป็น
มิจฉาพิษฺฐิ ไม่เลื่อมใสในพระธรรมอันสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศไว้ดีแล้ว เพราะพระผู้มี

^{๓๓} ที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/ธัมมคัสสุตร>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๗

พระภาคทรงแสดงธรรม เพื่อเว้นจากฆ่าสัตว์, ลักทรัพย์, ประพฤติผิดในกาม, พุดบด, ดื่มสุราเมรัย
พวกยักษ์เหล่านั้นไม่เว้นจากสิ่งเหล่านี้โดยมากจึงไม่ชอบ บทสวดอาฏานาฏิยปริตรตั้ง^{๓๔}

บทสวดอาฏานาฏิยปริตรตั้ง
วิปัสสิสสะ นมะตถุ จักขุมันตัสสะ สิริมะโต สิขิสสะปิ นมะตถุ สัพพะภูตานุภัมปิโน เวสสะภูตสสะ นมะตถุ น้หาคะกัสสะ ตะปัสสิโน นมะตถุ กะกุสันธัสสะ มาระ
เสนปเปมัททิโน โภนาคะมะนัสสะ นมะตถุ พราหะมนัสสะ วุสิมะโต กัสสะปัสสะ นมะตถุ วิปะมุตตัสสะ สัพพะอิ อังคิระสัสสะ นมะตถุ สักยะปุตตัสสะ สิริมะโต โย อิมัง
อัมมะมะเทเสสิ สัพพะทุกขาปะนุทธะนัง เย จาปิ นิพพุดา โลก ยะถาภูตัง วิปัสสิสสะ เต ชะนา อะปิสุณา มะหันตา วิตะสวระทา หิตัง เทวะมะนุสสานัง ยัง นมะสสันติ โค
ตะมัง วิชชาจระณะสัมปันนัง มะหันตัง วิตะสวระทัง
นะโม เม สัพพะพุทธานัง อุปันนัง มะहेสิณัง ตันตังกะโร มะหารวิโร เมธังกะโร มะหายะโย สวะระนังกะโร โลกะหิตโต ที่ปังกะโร ชุตินะโร โภณัพญโญ ชะ
นะปาโมโข มังคะโล ปุริสาสะโภ
สุมะโน สุมะโน อีโร เวะระโต ะระติวัฑฒะโน โสภิตโต คุณสัมปันโน อะโนมะทัสสิ ชะนุตตะโม ประทุมโณ โลกะปัสชิตโต นาระโท ะระสวระที ประทุมตะโร สัตตะสา
โร สุเมโธ อัปปะฏิปกะโคโล สุขาโต สัพพะโลกโกโค ปิยะทัสสิ นะราสะโภ อัตตะทัสสิ การุณโก อัมมะทัสสิ ตะโมนุโท สิทธโต โอะสะโม โลก ติสโสจะ ะวะตะตัง ะโร ปุสโส
จะ ะวะระโท พุโธ วิปัสสิ จะ อะนุปะโม สิขี สัพพะหิตโต สัตตา เวสสะภู สชะทายะโภ กะกุสันโธ สัตตะวาโห โภนาคะมะโน ะระณัฎชะโห กัสสะโป สิริสัมปันโน โคะตะโม สักยะ
ปุงคะโว

เอต จัญญะ จะ สัมพุทธา อะเนกะสะตะโกฏะโย สัพเพ พุทธา อะสะมะสะมา สัพเพ พุทธา มะหิทธิกา สัพเพ ทะสะพะลุเปตา เวลารัชเชหุปะคะตา สัพเพ เท
ปะชิวานันติ อาสะกันฐานะมุตตะมัง สีหะนาทัง นะทันเต เต ประวิสาสุ วิสวระทา พรหมะจักกััง ะวัตตะเนติ โลก อัมปะฏิวัตติยัง
อุเปตา พุทธะธัมเมหิ อัญญาสะระหิ นายะกา ทวัตติงสะลักชะญุเปตา สัตยานุพัตติยชะนาระวา พัยามัมปะปะภาเย สุปะปะกา สัพเพ เต มุนิภูชะวา พุทธา สัพพะญุณโน เอต
สัพเพ ชีนาสะวา ชีนา มะหัพปะปะภา มะหาเตชชา มะหาปญญา มะหัพพะลา มะหาการุณิกา อีรา สัพเพสวานัง สุชะวะหา ที่ปา นาถา ปะติฏฐา จะ ตานา เลณา จะ ปาณินัง
คะติ พันธุ มะทัสสะลา สะระณา จะ หิตสิโน สะเทวะกัสสะ โลกัสสะ สัพเพ เอต ประยะยา เตสวานัง สิระสา ปาเท วันทามิ ปุริสุตตะเม ะวะจะลา มะนะสา เจะ วันทาเม
เต ตะคาตะเต สะยะเน อาสะเน ฐาเน คะมะเน จาปิ สัพพะทา สะทา สุชนะ รัทนต์ พุทธา สันติกะรา ตูวัง เตหิ ตัง รัทนต์ สันโต มุตโต สัพพะกะณะเย จะ สัพพะโรคะวินิ
มุตโต สัพพะสันตาปะวัชชิตโต สัพพะเวระมะตักกันโต นิพพุโต จะ ตูวัง ะวะระ

เตสัง สัจเจนะ สีเลนะ ชันติเมตตะพะเลนะ จะ เตปิ ตุมहे อะนุรัทนต์ อารโคะเยนะ สุชนะ จะ ปุรัตติมัสมัง ทิสากาเค สันติ ภูตา มะหิทธิกา เตปิ ตุมहे อะนุ
รัทนต์ อารโคะเยนะ สุชนะ จะ ทักขินัสมัง ทิสากาเค สันติ เทวา มะหิทธิกา เตปิ ตุมहे อะนุรัทนต์ อารโคะเยนะ สุชนะ จะ ปัจจิมัสมัง ทิสากาเค สันติ นาคา มหิทธิกา
เตปิ ตุมहे อะนุรัทนต์ อารโคะเยนะ สุชนะ จะ อุตตะรัสมัง ทิสากาเค สันติ ยักขา มะหิทธิกา เตปิ ตุมहे อะนุรัทนต์ อารโคะเยนะ สุชนะ จะ ปุริมะหิสัง ะตะรัภู ทัททิน
นะ วิรุฬหกะโภ ปัจฉิเมนะ วิรุฬหกะโภ กุเวโร อุตตะรัง ทิสัง จัตตารโ เต มะหาราชา โลกะपालา ยะสัสสิโน เตปิ ตุมहे อะนุรัทนต์ อารโคะเยนะ สุชนะ จะ อากาสกัฎฐา จะ
ภุมมัฏฐา เทวา นาคา มะหิทธิกา เตปิ ตุมหา อะนุรัทนต์ อารโคะเยนะ สุชนะ จะ นัตติ เม สะระนัง อัญญัง พุโธ เม สะระนัง ะวัง เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต
ชะยะมังคะลัส นัตติ เม สะระนัง อัญญัง อัมโม เม สะระนัง ะวัง เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัส นัตติ เม สะระนัง อัญญัง สังโฆ เม สะระนัง ะวัง เอเตนะ
สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัส ยังกิญจิ ะตะนัง โลก วิชชะติ วิวัธัง ปุณ ะตะนัง พุทธะสะมัง นัตติ ตัสมา โสตถิ ะวะวันตุ เต ยังกิญจิ ะตะนัง โลก วิชชะติ วิวัธัง ปุณ
ะตะนัง อัมมะสะมัง นัตติ ตัสมา โสตถิ ะวะวันตุ เต ยังกิญจิ ะตะนัง โลก วิชชะติ วิวัธัง ปุณ ะตะนัง สัจจะสะมัง นัตติ ตัสมา โสตถิ ะวะวันตุ เต

สักกัตวา พุทธะระตะนัง โอะสะกัง อุตตะมัง ะวัง นิตัง เทวะมะนุสสานัง พุทธะเตชะนะ โสตถินา นัสสันตูปัททะวา สัพเพ ทุกขา วุปะสะเมนตุ เต สักกัตวา
อัมมะระตะนัง โอะสะกัง อุตตะมัง ะวัง ปะริพาหุปะสะมะมัง อัมมะเตชะนะ โสตถินา นัสสันตูปัททะวา สัพเพ ะยะ วุปะสะเมนตุ เตสักกัตวา สัจจะระตะนัง โอะสะกัง อุต
ตะมัง ะวัง อานุณเยยัง ปาหาณเยยัง สัจจะเตชะนะ โสตถินา นัสสันตูปัททะวา สัพเพ โรคา วุปะสะเมนตุ เตฯ สัพพิติโย วิวัชชนต์ สัพพะโรโค วินัสสะตุ มา เต ะวัตันตะระ
โย สุขี ที่ฆายโก ภาวะ อะภิวาณะนะสิลิสสะ นัจจัง วุฑฒาปะจาโยนัจจัตตาโร อัมมา วัฑฒันติอายุ วัณโน สุขัง พะลังฯ

ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้บ่มไว้และอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์ บทสวดอาฏานาฏิยปริตรตั้ง
วิปัสสิสสะ นมะตถุ จักขุมันตัสสะ สิริมะโต สิขิสสะปิ นมะตถุ สัพพะ

ภาพ ๒.๑๒ บทสวดอาฏานาฏิยปริตรตั้ง

^{๓๔} อาฏานาฏิยสูตร พระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๑ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๓
ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค หน้า ๑๔๘ - ๑๕๗ หัวข้อที่ ๒๐๗ - ๒๑๐

๙. อังคุลิมาลปริตร สวดบูชาให้พ้นจาก การแท้งบุตร คลอดบุตรง่าย บทสวด อังคุ
ลิมาลปริตร^{๙๕}

ยะโตหัง ภาคินี อะริยาเย ชาติยา ชาโต, นาภิขานามิ สัจญัจจะ ปาณัง ซีวิตา ไวโรเปตา
เตนะ สัจเจนะ โสตถิ เต โหตุ, โสตถิ คัพภัสสะ ฯ
บทชัต อังคุลิมาลอะปริตตัง
อะปริตตัง ยัมภะณันตัสสะ นิสินนัญฐานะโหระนัง อุทะกัมปิ วินาเสติ สัพพะเมวะ อะริสสะยัง โสตถินา
คัพภะภูฐานัง ยัญจะ สาเรติ ตังขะณเณ เถรัสสังคุลิมาลัสสะ โลกะนาเถนะ ภาสิตัง กัปปัญญาเย มะหาเตชัง อะ
ริตตันตัมภะณามะ เห ฯ
บทสวด อังคุลิมาลอะปริตตัง
ยะโตหัง ภาคินี อะริยาเย ชาติยา ชาโต นาภิขานามิ สัจญัจจะ ปาณัง ซีวิตา ไวโรเปตา ฯ เตนะ สัจเจ
นะ โสตถิ เต โหตุ โสตถิ คัพภัสสะ ฯ ยะโตหัง ภาคินี อะริยาเย ชาติยา ชาโต นาภิขานามิ
สัจญัจจะ ปาณัง ซีวิตา ไวโรเปตา ฯ เตนะ สัจเจนะ โสตถิ เต โหตุ โสตถิ คัพภัสสะ ฯ
ยะโตหัง ภาคินี อะริยาเย ชาติยา ชาโต นาภิขานามิ สัจญัจจะ ปาณัง ซีวิตา ไวโรเปตา ฯ เตนะ สัจเจนะ โสตถิ
เต โหตุ โสตถิ คัพภัสสะ ฯ เกิด

ภาพ ๒.๑๓ บทสวดอังคุลิมาลปริตร

๑๐. โภชณังคปริตร สวดบูชาให้พ้นจาก โรคภัย สุขภาพแข็งแรง

บทสวดโภชณังคปริตร เป็นคาถापุทธมนต์เสริมสิริมงคล ที่นิยมสวดให้ตัวเอง รวมถึงสวด
ต่ออายุผู้ป่วย เพราะเชื่อว่าจะช่วยเสริมสร้างกำลังใจ และช่วยขจัดอาการป่วยไข้ (ตามเรื่องเล่าสมัย
พุทธกาล) ทำให้คนส่วนใหญ่มักสวดคาถาโภชณังคปริตร ในโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น วันเกิด หรือวันปี
ใหม่ เนื่องจากบทสวดนี้ มีความหมายในการอำนวยการพรให้ผู้ฟังมีความสุขสวัสดิ์ และ ปราศจาก
โรคภัยไข้เจ็บ^{๙๖} เรียกว่า "โภชณังคปริตร" มักนิยมสวดเป็นพุทธมนต์แก่คนป่วย รวมถึงนำมาสวดใน
วาระสำคัญต่างๆ สำหรับ สัมโภชณังค ๗ ซึ่งเป็นธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ มี ๗ ประการ ดังนี้ ๑.
สติ : ความระลึกได้ ๒. ัมมวิจยะ : การสอดส่องเลือกเฟ้นธรรม ๓. วิริยะ : ความเพียร ๔. ปีติ : ความ
อิ่มเอมใจ ๕. ปัสสัทธิ : ความสงบกายใจ ๖. สมาธิ : ความตั้งใจมุ่งมั่น และ ๗. อุเบกขา : ความวางใจ

^{๙๕} อังคุลิมาลสูตร พระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๓ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๕
มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ หน้าที ๓๖๓ - ๓๖๔ หัวข้อที่ ๕๓๐ - ๕๓๑

^{๙๖} หนังสือมนต์พิธีแปล รวบรวมโดย พระครูอรุณธรรมรังษี (เอี่ยม สิริวัฒน์) วัดอรุณราชวราราม
(คณะ๓) เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ

เป็นกลาง การสวดมนต์และอธิษฐานจิตการสวดมนต์ขจัดโรคร้ายทำอย่างไรต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพราะเชื่อว่าการสวดมนต์และการอธิษฐานนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดกำลังใจ ความเชื่อมั่นว่าจะทำให้หายป่วยได้ ช่วยทำจิตใจให้เบิกบาน ที่ว่าป้องกันภัย หมายความว่า “ผู้ที่มีศีลดีแล้ว” แล้วเมื่อเจอปัญหาต่างๆ เวลาได้สวดมนต์หรือพระคาถาเพื่อให้อุบัติสงบ แล้วเจริญภาวนาจะทำให้ผู้ที่สวดนั้นได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เหตุนี้จึงเป็นที่มาของการสวดมนต์หรือพระคาถาป้องกันภัย ผู้ที่ทูลหรือไม่รักษาศีลสวดไปก็อาจจะไม่เป็นผล นิยมสวดเป็น ภาษาบาลี ซึ่งหากแปลความหมายออกมา ก็จะพบว่า ส่วนใหญ่แล้วเป็นคำสวดบูชาเพื่อรำลึกถึงพระคุณของ พระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ แพบททั้งสิ้น ด้วยบทสวดโพชฌังคปริตร

โพชฌังค สติสังขาโต ธัมมานัง วิจะโย ตะธา วิริยัมปีติบัสสัทธิ- โพชฌังคา จะ ตะธาปะเร สะมาธูปกขะ
โพชฌังคา สัตเตเต สัพพะทัสสิณา มุณินา สัมมะทักขาตา ภาวิตา พะหุลีกะตา สังวัตตันติ อะภิญญาเย นิพพานายะ
จะ โพธิยา เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โสตถิ เต โหตุ สัพพะทาฯ เอกัสมิง สะมะเย นาโต โมคคัลลานัญจะ กัสสะปัง คิ
ลาเน ทุกขิตะ ทิสฺวา โพชฌังเค สัตตะ เทสะยิ เต จะ ตัง อะภินันทิตฺวา โรคา มุจฺจิสฺสุ ตังขะณเ เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ
โสตถิ เต โหตุ สัพพะทาฯ เอกะทา ธัมมะราชาปี เคถัญญะนาภิปิโต จุนทตเถระนะ ตัญญะวะ ภาณเปตฺวานะ สาทะ
รัง สัมมิตฺติวฺวา จะ อาพาธา ตัมหา วุฏฐาสสิ ฐานะโส เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โสตถิ เต โหตุ สัพพะทาฯ ปะหีนา เต จะ
อาพาธา ติดนณันนัมปิ มะหะสิณัง มัคคาหะตะกิลสะวา อะ ปัตตานุปัตตติธัมมะตัง เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โสตถิ เต โหตุ
สัพพะทาฯ

ภาพ ๒.๑๔ บทสวดโพชฌังคปริตร

๑๑. อภัยปริตร สวดบูชาใหญ่จาก ภัยพิบัติทั้งปวง ให้เกิดความสุขสวัสดิ์

บทสวดมนต์ อภัยปริตร ถือเป็น บทสวดป้องกันฝันร้าย ช่วยให้กลายเป็นฝันดี เพราะเป็นพระพุทธรูปที่ว่าด้วยการให้อภัยและอโหสิกรรม ที่มีความหมายอันเป็นสิริมงคลอย่างยิ่ง ผู้คนจึงนิยมสวดมนต์บทอภัยปริตรในเวลาที่ฝันร้าย หรือเกิดกลางร้าย ลางสังหรณ์ไม่ดีต่างๆ เพื่อเป็นการเสริมมงคลให้มีสิ่งดีๆ เกิดขึ้นแทนนั่นเองค่ะ ใครที่มักนอนไม่หลับ สะดุ้งตื่นเพราะฝันร้าย หรือเจอเรื่องที่ทำให้สังหรณ์ใจไม่ดี

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
 นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
 นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
 ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกุนัสสะ สัทโท
 ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง พุทธานุภาเวนะ วินาสะเมณฑุ ๕
 ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกุนัสสะ สัทโท
 ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง อัมมานุภาเวนะ วินาสะเมณฑุ ๕
 ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ โย จามะนาโป สะกุนัสสะ สัทโท
 ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง สังฆานุภาเวนะ วินาสะเมณฑุ ๕
 อภัยปริต
 (หันทะ มะยั้ง อะภะยะปะริตตัง ภาณามะ เส.)
 ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ- ลางร้ายอันใด และอวมงคลอันใด
 โย จามะนาโป สะกุนัสสะ สัทโท — เสี่ยงนกที่นำหวาดหวั่นอันใด
 ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง- เควาะหีร้ายและฝืนร้าย อันไม่นำปรารถนาอันใด
 พุทธานุภาเวนะ วินาสะเมณฑุ- ด้วยพระพุทธานุภาพ ขอความร้ายเหล่านั้น จงถึงความเสื่อมสูญไปเกิด
 ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ- ลางร้ายอันใด และอวมงคลอันใด
 โย จามะนาโป สะกุนัสสะ สัทโท- เสี่ยงนกที่นำหวาดหวั่นอันใด
 ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง- เควาะหีร้ายและฝืนร้าย อันไม่นำปรารถนาอันใด
 อัมมานุภาเวนะ วินาสะเมณฑุ- ด้วยพระธรรมานุภาพ ขอความร้ายเหล่านั้น จงถึงความเสื่อมสูญไปเกิด
 ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ- ลางร้ายอันใด และอวมงคลอันใด
 โย จามะนาโป สะกุนัสสะ สัทโท- เสี่ยงนกที่นำหวาดหวั่นอันใด
 ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง- เควาะหีร้ายและฝืนร้าย อันไม่นำปรารถนาอันใด
 สังฆานุภาเวนะ วินาสะเมณฑุ- ด้วยพระสังฆานุภาพ ขอความร้ายเหล่านั้น จงถึงความเสื่อมสูญไปเกิด

ภาพ ๒.๑๕ บทสวดอภัยปริตร

๑๒. ชัยปริตร สวดบูชาไพบูลย์จาก ความพ่ายแพ้ มีชัยชนะเหนือความชั่วร้าย

บทสวดพุทธชัยมงคลคาถา คือ คาถาที่กล่าวถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้า ๘ ครั้ง แล้วอ้าง
 สัจจวาจาขึ้นมาพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสวัสดิ์ ชัยชนะเหล่านั้น คือ ชนะมาร, ชนะอหวกยักษ์ ชนะ
 ช้างนาฬาคีรี, ชนะโจรองคุลิมาล, ชนะนางกัญญาณวิกา, ชนะสังกนิครนถ์, ชชนะนันทโศปันนทนา
 คราช และชนะพกาพรหม นักวิชาการบางท่านสันนิษฐานว่า ผู้ประพันธ์คาถานี้ คือ พระมหาพุทธสิริ
 เถระซึ่งรจนาคัมภีร์ฎีกาพาหุง ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถและประพันธ์ในราว พ.ศ. ๒๐๐๖
 คาถานี้ยังมีชื่อเรียกว่า บทถวายพรพระ เพราะแต่งถวายพรพระเจ้าแผ่นดินเพื่อให้ทรงชนะศึก

บทสวดชัยปริตร

มหาการุณิโก นาโถ หิตายะ สัพพะปาณินัง
 ปุเรตวา ปาระมี สัพพา ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง
 เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เม ชะยะมังคะลังฯ
 ชะยันโต โพธิยา มูเล สักยานัง นันทิวัทธมะโน
 เอวัง อะหัง วิชะโย โหมิ ชะยัสสุ ชะยะมัง คะเล
 อะปะราชิตะ ปัลลังเก สีเส ประฐะวิโปกชะเร
 อะภิเสเก สัพพะ พุทธานัง อัคคัปปัตโต ปะโมหะติฯ
 สุนักขัตตัง สุมังคะลัง สุปะภาตัง สุหัญฐิตัง
 สุขะธโน สุมุหุตโต จะ สุขิณฺฐัง พรหมะ จาริสุ
 ปะทักขินัง กายะกัมมัง วาจา กัมมัง ปะทักขินัง
 ปะทักขินัง มะโนกัมมัง ปะณิธิเต ปะทักขินา
 ปะทักขินา นิ กัตวานะ ละภันตัตถะ ปะทักขิณะฯ
 ภาวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
 สัพพะพุทธานุภาเวนะ สะทา โสตถิ ภาวันตุ เมฯ
 ภาวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
 สัพพะธัมมานุภาเวนะ สะทา โสตถิ ภาวันตุ เมฯ
 ภาวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
 สัพพะสังฆานุภาเวนะ สะทา โสตถิ ภาวันตุ เมฯ

ภาพ ๒.๑๖ บทสวดอภัยปริตร สวดบูชาไทพนจาก ภัยพิบัติทั้งปวง ให้เกิดความสุขสวัสดิ์

บทสวดในงานอวมงคล

การทำบุญเนื่องในงานอวมงคล ได้แก่ งานทำบุญซึ่งปรารถนาเหตุที่ไม่เป็นมงคล เช่น
 ปรารถนาการตายของบิดามารดา ครู อาจารย์ หรือญาติมิตร หรือที่เรียกว่า งานศพ หรืองานขาวดำ
 โดยงานบุญประเภทนี้ ใช้ระยะเวลาในการจัดตั้งแต่ ๗ วัน ๕๐ วันหรือ ๑๐๐ วันขึ้นอยู่กับฐานะและ

ความพร้อมของบุคคลที่จะจัดงานนี้ขึ้น ซึ่งบุคคลที่จัดงานคือบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ จำนวนพระสงฆ์ที่
 นิยมสวดพระพุทธมนต์ในงานเมื่อครบกำหนดวันทำบุญ นิยมนิมนต์พระจำนวน ๗ รูปหรือ ๑๐ รูป
 ถ้าเป็นพระราชพิธี นิยมนิมนต์ ๑๐ รูป เป็นพื้น สวดพระอภิธรรมนิมนต์ ๔ รูป เป็นเกณฑ์ ถ้ามี
 บังสกุลหรือมีสวดแจ่ง ไม่จำกัดจำนวนแน่นอน ตามกำลังศรัทธา ๑๐-๒๐-๕๐-๑๐๐ รูป หรือมากกว่า
 นี้ก็มี แต่ส่วนมากนิยมนิมนต์เท่าอายุผู้ตาย การเทศน์ในงานศพ นิยมมีพระสวดรับเทศน์นี้ด้วย ๔ รูป
 ไม่มีพระสวดรับก็ได้ส่วนพระที่แสดงธรรมเทศน์อาณิสสส์ หรือเทศน์ปฐมสังคยนา การสวดมนต์ในงาน
 อวมงคล ไม่ต้องตักบาตร หรือหม้อน้ำมนต์ ไม่ต้องวางด้ายสายสิญจน์ที่โต๊ะหมู่บูชา คงใช้แต่ผ้าฐา
 โยง ถ้าไม่มีผ้าฐาโยงจะใช้ด้ายสายสิญจน์แทนก็ได้ เรียกว่า สายโยง โยงจากฝาหีบทางด้านศีรษะ
 ศพมาวางไว้บนพานใกล้โต๊ะหมู่บูชา หรือใกล้พระภิกษุผู้เป็นประธาน เมื่อถึงเวลากำหนดพระสงฆ์เข้า
 นั่งยังอาสน์สงฆ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ถ้าพระสวดอภิธรรม เจ้าภาพในงานพึงจุดเทียนรูปที่หน้าโต๊ะ
 พระพุทธรูปก่อน แล้วจุดที่หน้าตู้พระธรรมทีหลัง เสร็จแล้วอาราธนาศีลต่อไป พระให้ศีลแล้ว ไม่
 ต้องอาราธนาธรรม แต่บางแห่งอาราธนาธรรมก็มี งานอวมงคลหลังจากพระให้ศีลจบอาราธนาพระ
 ปริตรอย่างเดียว เมื่อพระสงฆ์สวดหรือเทศน์จบ เจ้าภาพพึงเก็บสิ่งของเครื่องกีดขวางออกให้หมดแล้ว
 จัดสิ่งของที่ถวายพระ ถ้าสวดพระพุทธมนต์ เมื่อพระให้ศีลจบ ต้องอาราธนาพระปริตรอย่างเดียว
 ต่อเมื่อพระเทศน์ขึ้นธรรมมาสน์ ไม่ต้องอาราธนาด้วยวาจา เมื่อเจ้าภาพเห็นว่าได้เวลาตามที่กำหนด
 แล้ว ก็จุดเทียนหน้าธรรมมาสน์ เรียกว่าจุดเทียนบูชาธรรม พระผู้แสดงธรรมที่จะขึ้นสู่ธรรมมาสน์ โดย
 ถือเป็นธรรมเนียมว่าการจุดเทียนหน้าธรรมมาสน์ เป็นการอาราธนาธรรม มีธรรมเนียมอีกอย่างหนึ่ง
 ซึ่งควรกำหนดไว้เป็นพิเศษคือ เครื่องทองน้อยหน้าศพตามปกติ ถ้าเจ้าภาพตั้งไว้เพื่อเคารพศพ ตั้ง
 เครื่องทองน้อยให้ดอกไม้หันเข้าศพรูปเทียนหันออกข้างหน้า หันรูปเทียนเข้าหาศพ ทั้งนี้เพื่อให้ศพ
 ได้บูชาธรรมเทศนาด้วย และจุดเมื่อพระเริ่มเทศน์เท่านั้น หลังจากรับศีลแล้ว ถ้าไม่มีศพแต่เจ้าภาพ
 มีความประสงค์จะให้มีเทศน์ เพื่อระลึกถึงอุการะคุณ จะจุดเครื่องทองน้อยตั้งไว้ข้างหน้าตนเองเพื่อ
 บูชาธรรม

มาติกา (อ่านว่า มาตติกา) แปลว่า หัวข้อ, แม่บท

มาติกา หมายถึง พระบาลีที่เป็นหัวข้อ เป็นแม่บท เรียกว่า บทมาติกา เรียกการที่พระสงฆ์
 สวดพระบาลีเฉพาะหัวข้อธรรมในพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งขึ้นต้นด้วยบทว่า กุสลา อัมมา อกุสลา อัมมา
 ในงานที่เกี่ยวข้องกับศพว่า สวดมาติกา

โดยมาติกา คำนี้ในงานเผาศพจะใช้คู่กับคำว่า บังสุกุล เป็น มาติกา บังสุกุล กล่าวคือ พระสงฆ์จะสวดมาติกาก่อนแล้วบังสุกุลต่อไป เช่นที่เขียนในบัตรเชิญงานศพว่า^{๓๗}

อัมมะสังคินีมาติกา กุสะลา อัมมา อะกุสะลา อัมมา อัมพยากะ
 ตา อัมมา ฯ สุขายะ เวทะนายะ สัมปะยุตตา อัมมา ทุกขายะ เว
 ทะนายะ สัมปะยุตตา อัมมา อะทุกขะมะสุขายะ เวทะนายะ
 สัมปะยุตตา อัมมา ฯ วิปากา อัมมา วิปากะอัมมะอัมมา เนวะวิ
 ปากะนะวิปากะ อัมมะอัมมา ฯ อุปาตินนุปาทานิยา อัมมา อะ
 นุปาตินนุ ปาทานิ ยา อัมมา อะนุปาตินนุปาทานิยา อัมมา
 ฯ สังกิลิฐฐะสังกิลิสิกา อัมมา อะสังกิลิฐฐะสังกิลิสิกา อัมมา
 อะสังกิลิฐฐาสังกิลิสิกา อัมมา ฯ ละวิตักกะสะวิจจารา อัมมา
 อะวิตักกะวิจจระมัตตา อัมมา อะวิตักกาวิจจารา อัมมา ฯ ปิตี
 สะหะคะตา อัมมา สุขะสะหะคะตา อัมมา อุ เปกขา สะหะคะ
 ตา อัมมา ฯ ทัสสะเนนะ ปะหาตีพพา อัมมา ภาวะนายะ ปะ
 หาตีพพา อัมมา เนวะทัสสะเนนะ นะภาวะนายะ ปะหาตีพพา
 อัมมา ฯ ทัสสะเนนะ ปะหาตี พพะเหตุกา อัมมา ภาวะนายะ
 ปะหาตีพพะเหตุ กา อัมมา เนวะทัสสะเนนะ นะภาวะนายะ ปะ
 หาตีพพะเหตุกา อัมมา ฯ อาจะยะคามิโน อัมมา อะปะจะยะคา
 มิโน อัมมา เนวะจะยะคามิโน นาปะจะยะคามิโน อัมมา ฯ เสก
 ขา อัมมา อะเสกขา อัมมา เนวะเสกขานาเสกขา อัมมา ฯ ปะ
 ริดตา อัมมา มะหัดคะตา อัมมา อัปปะมาณา อัมมา ฯ ปะริ
 ตตารัมมะณา อัมมา มะหัดคะตารัมมะณา อัมมา อัปปะ
 มาณารัมมะณา อัมมา ฯ หีนา อัมมา มัชฌิมา อัมมา ปะณีตา
 อัมมา ฯ มิจฉัตตะนิยะตา อัมมา สัมมัตตะนิยะตา อัมมา อะนิ
 ยะตา อัมมา ฯ มัคคารัมมะณา อัมมา มัคคะเหตุกา อัมมา มัค
 คาคิปะติ โน อัมมา ฯ อุปปันนา อัมมา อะนุปปันนา อัมมา อุป
 ปาติโน อัมมา ฯ อะตีตา อัมมา อะนาคะตา อัมมา ปัจจุปปันนา
 อัมมา ฯ อะตี ตารัมมะณา อัมมา อะนาคะตา รัมมะณา อัมมา
 ปัจจุปปันนารัมมะณา อัมมา ฯ อัชฌัตตา อัมมา พะหิทธา อัม
 มา อัชฌัตตะพะหิทธา อัมมา ฯ อัชฌัตตารัมมะณา อัมมา
 พะหิทธารัมมะณา อัมมา อัชฌัตตะพะหิทธารัมมะณา อัมมา ฯ
 สะนิทัสสะนะสัปปะภูษา อัมมา อะนิทัสสะนะสัปปะภูษา อัม
 มา อะนิทัสสะนาปปะภูษา อัมมา ฯ

ภาพ ๒.๑๗ บทสวดบังสุกุล

^{๓๗} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, วัดราชโอรสาราม กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๔๘

ส่วนที่ 3 พิธีสังฆกรรมต่างๆสำหรับพระภิกษุสงฆ์

สังฆกรรม แปลว่า กรรมอันสงฆ์พึงทำ หมายถึงกิจกรรมทางพระวินัยที่ภิกษุจำนวน 4 รูปขึ้นไปซึ่งถือว่าเป็นสงฆ์จะพึงร่วมกันทำเป็นสังฆสมาคมคื ในการทำสงฆ์จะต้องพร้อมเพรียงกันทำ ต้องทำในเขตสีมาที่เรียกว่าอุโบสถหรือโบสถ์ ต้องนั่งให้ได้หัตถบาทอยู่ในที่ประชุมตลอดเวลาที่ทำ เวลาที่มีมติต้องเป็นเอกฉันท์โดยใช้วิธีเงียบหรือรับว่าสาธุ และเป็นไปโดยถูกต้องเป็นธรรม ไม่มีอคติ เช่นนี้จึงจะเป็นสังฆกรรมแท้ โดยสังฆกรรม ตามพระธรรมวินัย มี ๔ อย่าง คือ ๑.อปโลกนกรรม การปรึกษาหารือ ๒.ญัตติ สวดเผด็จสงฆ์(การประชุมที่มีการสวดตั้งเรื่องที่จะประชุม) เช่นการสวดพระปาฏิโมกข์ ๓.ญัตติหตุยกรรมวาจา สวดตั้งญัตติ และสวดอนุสาวนา (ถามความเห็นที่ประชุม)เช่น การสวดกฐิน ๔ .ญัตติจตุตถกรรมวาจา สวดตั้งญัตติและสวดกรรมวาจา^{๓๘}

ส่วนที่ ๔ พิธีต่าง ๆ สำหรับฆราวาส

รวมถึงเป็นส่วนที่มีคำกล่าวต่างๆ ที่คฤหัสถ์ ต้องท่องจำให้ได้ ผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศาสนาพิธีดีแล้วย่อมเป็นผู้ฉลาดในการจัดทำพิธีกรรมต่างๆ ในทางศาสนา เป็นผู้สามารถในการประกอบพิธีกรรมนั้นๆ ได้ถูกต้องตามแบบแผนที่นิยมกันทั่วไป เป็นเหตุให้ผู้ได้พบเห็นเกิดศรัทธาในผู้นั้นว่าเป็นผู้ข้าของได้รับการฝึกฝน อบรมมาดีแล้ว ไม่มีความเคอะเขินในการจัดทำ เป็นการเพิ่มเสน่ห์และบุคลิกภาพให้แก่ตัวเองอย่างหนึ่ง นอกจากนั้นยังได้ชื่อว่าช่วยสืบต่ออายุพระศาสนาโดยปริยาย ด้วยเพราะแบบอย่างหรือธรรมเนียมที่ดีงามมีเหตุมีผลเป็น พิธีกรรมนั้น เมื่อยังรักษากันได้ไว้เพียงใดตัวศาสนาก็ยังชื่อว่าได้รับการรักษาอยู่เพียงนั้น เหมือนเปลือกกระพี้ของต้นไม้ยังคง สดอยู่ตราบใดต้นไม้นั้นก็ยังมีชีวิตอยู่ ตราบนั้นในพระพุทธศาสนาแบ่งศาสนพิธีออกเป็น ๔ หมวดใหญ่ๆ ดังนี้

๑. กุศลพิธีเป็นพิธีเกี่ยวกับการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะบุคคล เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการรักษาศีลประเภทต่างๆ เป็นต้น

^{๓๘} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, วัดราชโอรสาราม กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๔๘

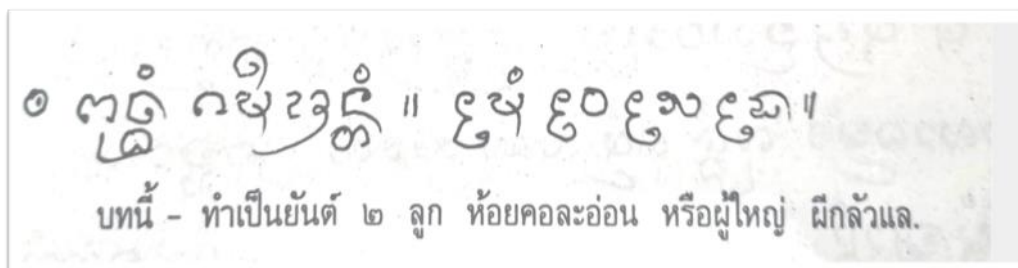
๒. บุญพิธี เป็นพิธีทำบุญเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัวซึ่งเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป มี ๒ ประเภท คือ ๑. พิธีทำบุญในงานมงคล ได้แก่การทำบุญในโอกาสต่างๆ และ ๒. พิธีทำบุญในงานอวมงคล เช่น บุญหน้าศพ เป็นต้น

๓. ทานพิธี เป็นพิธีถวายทานต่างๆ เช่น การถวายทาน เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น

๔. ปกิณกะพิธี เป็นพิธีเบ็ดเตล็ด ได้แก่ การอาราธนาศีล การประเคนของพระ เป็นต้น

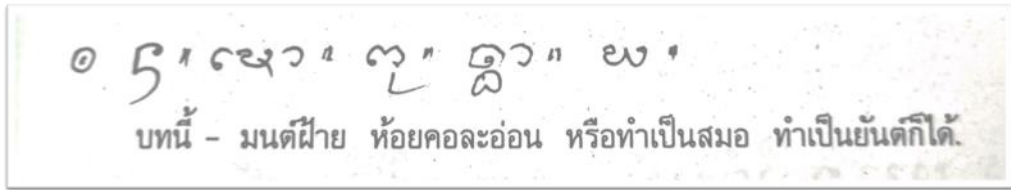
บทสวดมนต์ล้านนาจากการสืบค้นได้จากตำรายันต์และคาถาล้านนา อินสม ไชยชมภู^{๓๔} ได้ทำหนังสือและตำราให้กับคนรุ่นหลังมีความสนใจในการสืบทอดความเป็นล้านนาในเรื่องของมนต์ล้านนา คาถาต่างๆที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของล้านนา โดยท่านได้นำ ปี่โปโบราณ มาถอดข้อความและเขียนออกมาให้เกิดความเข้าใจ ยันต์ล้านนาและคาถาเป็นสิริมงคลที่มาควบคู่กันจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดจะทำให้ยันต์หรือคาถานั้นๆทำงานได้อย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ คาถาที่ท่านมอบให้ ประกอบด้วย

บทสวดของเด็กวัยแรกเกิด

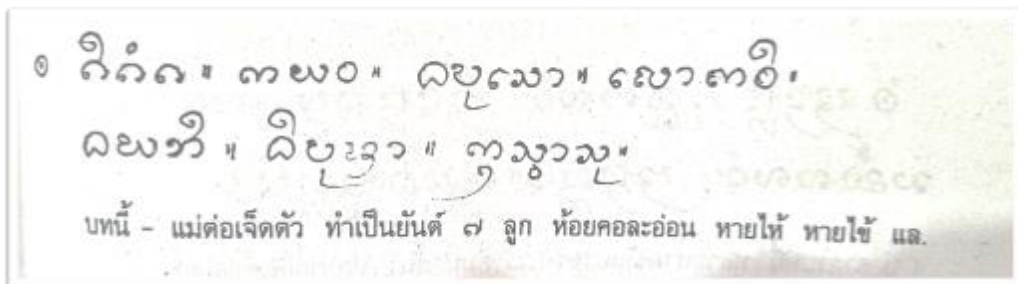

ภาพ ๒.๑๘ บทสวดของเด็กวัยแรกเกิด

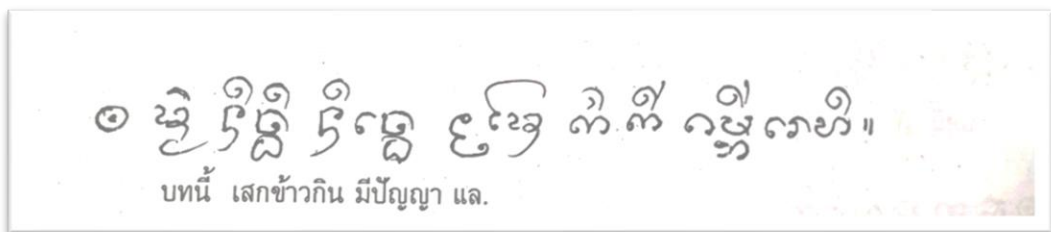
^{๓๔} อินสม ไชยชมภู. ยันต์และคาถาของดีเมืองเหนือ. สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๖๗.

ภาพ ๒.๑๙ บทสวดของเด็กวัยแรกเกิด

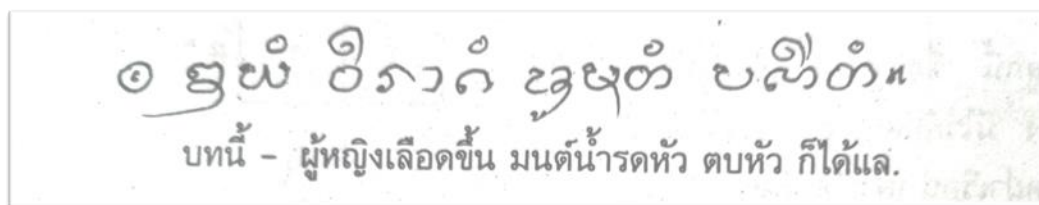
ภาพ ๒.๒๐ บทสวดของเด็กวัยแรกเกิด

ภาพ ๒.๒๑ บทสวดของเด็กวัยเรียนให้เรียนหนังสือเก่ง สมองดี

จากบทสวดมนต์ล้านนาจะเห็นได้ว่า ชาวล้านนาจะให้ความสำคัญต่อการประกอบพิธีกรรมการให้ความสำคัญของชีวิตที่เกิดใหม่ เพื่อให้เด็กทารกผู้นี้ มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงเป็นที่รักของบุคคลในครอบครัว ทำให้เกิดเป็นภูมิปัญญาในเรื่องของการเขียนคาถาในรูปแบบของคัมภีร์ที่บรรจุในปีสาโบราณของชาวล้านนานำมาสู่การถ่ายทอดในรูปแบบของตำราต่อไป

รวมถึงการให้ความสำคัญกับมารดาผู้ให้กำเนิดทารกให้มีร่างกายที่กลับมาแข็งแรงดังเดิม
ชาวล้านนาจึงมีคาถาเพื่อให้แม่เด็กมีความสมบูรณ์แข็งแรง

ภาพ ๒.๒๒ บทสวดสำหรับผู้หญิง

การใช้หลักกรรม อริยสังข์ ๔

อริยสังข์ หรือ จตุราริยสังข์ หรืออริยสังข์ ๔ ข้อปฏิบัติอันเป็นกลาง ที่พระโคตมพุทธเจ้าตรัสรู้
ด้วยปัญญาอันยิ่งย่อมเป็นไปเพื่อเข้าไปสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้ดี เพื่อความดับ และ เพื่อ
นิพพาน เป็นหลักคำสอนหนึ่งของพระโคตมพุทธเจ้า แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระ
อริยบุคคล หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ มีอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ ชาติ
(การเกิด) ชรา (การแก่ การเก่า) มรณะ (การตาย การสลายไป การสูญสิ้น) การประสบกับสิ่งอันไม่
เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น กล่าวโดยย่อ
ทุกข์ก็คืออุปาทานขันธ หรือขันธ ๕

๒. สมุทัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์อย่างแท้จริง คือ ความทะยานอยาก ทำให้มีภพอีก
เป็นไปกับความกำหนัด ด้วยอำนาจความเพลิตเพลิน เพลินยิ่งในอารมณ์นั้น ๆ ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ
กามตัณหา-ความทะยานอยากในกาม ความอยากได้ทางกามารมณ์, ภวตัณหา-ความทะยานอยากใน
ภพ ความอยากที่ประกอบด้วยภวทิวฐิหรือสัสสตทิวฐิ และ วิภวตัณหา-ความทะยานอยากในความ
ปราศจากภพ ความอยากไม่เป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยวิภวทิวฐิหรืออจุเจททิวฐิ

๓. นิโรธ คือ ความดับทุกข์ (ก็ข้อนี้แลเป็นความดับทุกข์) (ความดับโดยสิ้นกำหนด โดย
ไม่เหลือแห่งตัณหานั้นนั่นแหละใด) จาโค ความสละตัณหานั้น , ปะภินิสัคโค ความวางตัณหานั้น ,
มุตติ การปล่อยตัณหานั้น , อะนาละโย ความไม่พัวพันแห่งตัณหานั้น

๔.มรรค คือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่นิโรธหรือนำไปถึงความดับทุกข์ ความดับโดยสิ้นกำหนด โดยไม่เหลือแห่งต้นหา มีองค์ประกอบอยู่แปดประการ คือ ๑. สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ๔. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ พยายามชอบ ๗. สัมมาสติ ระลึกชอบ ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ ซึ่งรวมเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือทางสายกลาง

มรรคมืองค์แปดนี้สรุปลงในไตรสิกขา ได้ดังนี้ ๑) อธิศีลสิกขา ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ๒) อธิจิตสิกขา ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และ ๓) อธิปัญญาสิกขา ได้แก่ สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ นอกจากนี้ กิจในอริยสัจ ๔ คือสิ่งที่ต้องทำต่ออริยสัจ ๔ แต่ละข้อ ได้แก่ ๑)ปริณญา - ทุกข์ ควรรู้ คือการทำความเข้าใจปัญหาหรือสภาวะที่เป็นทุกข์อย่างตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง เป็นการเผชิญหน้ากับปัญหา ๒)ปหานะ - สมุทัย ควรละ คือการกำจัดสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ เป็นการแก้ปัญหาคือเหตุต้นตอ ๓) สัจฉิกิริยา - นิโรธ ควรทำให้แจ้ง คือการเข้าถึงภาวะดับทุกข์ หมายถึงภาวะที่ไร้ปัญหาซึ่งเป็นจุดมุ่งหมาย และ ๔)ภาวนา - มรรค ควรเจริญ คือการฝึกอบรมปฏิบัติตามทางเพื่อให้ถึงความดับแห่งทุกข์ หมายถึงวิธีการหรือทางที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมาย

กิจทั้งสี่นี้จะต้องปฏิบัติให้ตรงกับมรรคแต่ละข้อให้ถูกต้อง การรู้จักกิจในอริยสัจนี้เรียกว่า กิจญาณกิจญาณเป็นส่วนหนึ่งของญาณ ๓ หรือญาณทัสสนะ (สัจญาณ, กิจญาณ, กตญาณ) ซึ่งหมายถึงการหยั่งรู้ครบสามรอบ ญาณทั้งสามเมื่อเข้าคู่กับกิจในอริยสัจทั้งสี่จึงได้เป็นญาณทัสสนะมีอาการ ๑๒ ดังนี้ สัจญาณ หยั่งรู้ความจริงสี่ประการว่า ทุกข์ นี่คือทุกข์ สมุทัย นี่คือเหตุแห่งทุกข์ นิโรธ นี่คือความดับทุกข์ มรรค นี่คือทางแห่งความดับทุกข์ กิจญาณ หยั่งรู้หน้าที่ต่ออริยสัจว่า ทุกข์ ทุกข์ ควรรู้ สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ควรละ นิโรธ ความดับทุกข์ควรทำให้ประจักษ์แจ้ง มรรค ทางแห่งความดับทุกข์ควรฝึกหัดให้เจริญขึ้น กตญาณ หยั่งรู้ว่าได้ทำกิจที่ควรทำได้เสร็จสิ้นแล้ว ทุกข์ ได้กำหนดรู้แล้ว สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ได้ละแล้ว นิโรธ ความดับทุกข์ได้ประจักษ์แจ้งแล้ว มรรค ทางแห่งความดับทุกข์ได้ปฏิบัติแล้ว^{๔๐}

^{๔๐} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). "พุทธธรรม" มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖

อริยสัจ คือ ธรรมะที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และทรงแสดง หลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องอริยสัจ มี มาก ทราบได้จากหนังสือชุดธรรมโฆษณที่พุทธทาสภิกขุกับคณะได้รวบรวมจัดพิมพ์ขึ้นโดยใช้ชื่อว่า อริยสัจจากพระโอษฐ์ เป็นหนังสือขนาด ๘ หน้ายก ๒ เล่ม คือ อริยสัจจากพระโอษฐ์ ภาคต้น หน้า ๘๑๖ หน้า อริยสัจจากพระโอษฐ์ ภาคปลาย เรียงเลขหน้าต่อกัน หน้า ๘๑๗-๑๖๗๖ รวม ๘๕๙ หน้า ผู้ต้องการศึกษานอกจากที่นำเสนอฟังศึกษาได้จากหนังสือที่ระบุชื่อไว้ตอนท้าย ในที่นี้ขอนำเสนอเท่าที่ เห็นว่าควรทราบในเบื้องต้น ขอแยกเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

๑. ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คืออริยสัจ ๔ ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อริยสัจ ๔ ประการ คือ ทุกขอริยสัจ สมุทัยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ เพราะเรา รู้แจ้งอริยสัจ ๔ ประการนี้ตามความเป็นจริง ชาวโลกจึงเรียกตถาคตว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า”

๒. พระพุทธองค์ ทรงขยายความอริยสัจ ๔ ประการไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่ทรง แสดงแก่นักบวชปัญจวัคคีย์ว่า ทุกขอริยสัจ คือ ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความเจ็บเป็น ทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักเป็น ทุกข์ ความไม่ได้สิ่งที่ตนปรารถนาเป็นทุกข์ ว่าโดยย่อ ความยึดมั่นขั้น ๕ เป็นทุกข์

ทุกขสมุทัยอริยสัจ คือ ตัณหาอันนำไปเกิดอีก เป็นความเพติดเพลินและความกำหนด ทำ ให้เพติดเพลินในอารมณ์นั้นๆ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

ทุกขนิโรธอริยสัจ คือ ความที่ตัณหาดับไปอย่างไม่มีเหลือด้วยวิราคะ ความสละ ความสลัด ทิ้ง ความพ้น ความไม่อาลัยในตัณหา

ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมา สังข์กับปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

๓. ธรรมะที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้มีมาก ดุจใบไม้ทั้งหมดที่มีอยู่ในป่า แต่ที่ทรงนำมาสอนเพียง กำมือเดียว ดังเรื่องที่พระองค์ทรงหยิบใบประดู่ลายขึ้นมาแล้วตรัสกับภิกษุทั้งหลายสรุปความได้ว่า “ธรรมที่พระองค์ทรงรู้มีมาก เหมือนใบประดู่ลายที่มีในป่าประดู่ลาย ซึ่งพระองค์ไม่ทรงนำมาสอน เพราะไม่มีประโยชน์ ไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์ ส่วนธรรมที่ทรงนำมาสอนคือ เรื่องทุกข์ เรื่องทุกขสมุทัย เรื่องทุกขนิโรธ เรื่องทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ซึ่งมีประโยชน์ นำไปสู่ความพ้นทุกข์” หมายความว่า ธรรมที่ทรงนำมาสอนเท่ากับใบไม้กำมือเดียว

๔. พระพุทธเจ้ารับสั่งให้ภิกษุรูปหนึ่งจำไว้ว่า พระองค์ทรงแสดงอริยสัจ ๔ ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอจงจำไว้เป็นอย่างนี้แล้ว ‘เราแสดงอริยสัจ ๔ ประการ’”

๕. พระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่าอริยสัจ ๔ ที่ทรงแสดงใครคัดค้านไม่ได้ ดังที่พระองค์ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เราแสดงไว้ว่า อริยสัจ ๔ ประการนี้ เป็นธรรมที่ใครๆ ข่มไม่ได้ เป็นธรรมที่ไม่มัวหมอง เป็นธรรมที่ไม่ถูกตำหนิ เป็นธรรมที่ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้แจ้งคัดค้าน

๖. พระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่า พระองค์ทรงสอนเฉพาะเรื่องอริยสัจ ๔ โดยทรงสรุปอริยสัจ ๔ เหลือ ๒ ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทั้งในกาลก่อนทั้งในบัดนี้ เราบัญญัติ(สอน)เฉพาะเรื่องทุกข์และความดับทุกข์ ที่พระองค์ตรัสว่า ทั้งในกาลก่อนและในบัดนี้และที่ทรงย่ออริยสัจเหลือ ๒ ประการนี้ อรรถกถาอธิบายว่า คำว่าในกาลก่อน หมายถึงครั้งก่อนที่บริเวณมหาโพธิมณฑล คำว่า ในบัดนี้ คือในบัดนี้ที่แสดงธรรมเทศนา นี้ว่าทรงบัญญัติสอนเฉพาะทุกข์และความดับทุกข์ คือทรงบัญญัติสอนอริยสัจ ๔ นั้นเอง ในที่นี้ทุกขสมุทัยพระพุทธองค์ทรงถือเอาด้วยทุกข์ศัพท์ มรรคที่ให้ถึงนิโรธนั้นพระองค์ทรงถือเอาด้วยนิโรศัพท์ ขอเสริมว่า หมายความว่า เมื่อกกล่าวถึงทุกข์อันเป็นตัวผล ก็เป็นอันกล่าวถึงสมุทัยอันเป็นเหตุ เมื่อกกล่าวถึงนิโรธ อันเป็นตัวผล ก็เป็นกกล่าวถึงมรรคอันเป็นเหตุด้วย เพราะผลย่อมมีมาจากเหตุ

๗. พระผู้มีพระภาคที่ทรงพระนามว่า พุทโธ หรือ สัมมาสัมพุทโธ เพราะตรัสรู้อริยสัจทั้งหลาย และสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้อริยสัจทั้งหลาย ดังที่พระสารีบุตรอธิบายคำว่า พุทโธ ไว้ดังนี้ ชื่อว่า พระพุทธเจ้า เพราะตรัสรู้สัจจะทั้งหลาย ชื่อว่าพระพุทธเจ้า เพราะทรงนำพาหมู่สัตว์ให้ตรัสรู้ คำว่า สัจจะ ในที่นี้ หมายถึงอริยสัจ ๔ ดังที่อรรถกถาอธิบายไว้ว่า สัจจะศัพท์ ปราภฏใช้ในอรรถหลายอย่าง ... เช่นใช้ในความหมายว่าอริยสัจ ดังข้อความ “บรรดาอริยสัจ ๔ อริยสัจเท่าไรเป็นกุศล” สัจจะศัพท์แม้ในที่นี้ ก็ใช้ในความหมายว่าอริยสัจ

๘. พระพุทธองค์ทรงเป็นอริยะในโลก ก็เพราะอริยสัจ ๔ ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อริยสัจ ๔ ประการนี้ คือ ทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทัยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ ตถาคตเป็นอริยะในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ ฉะนั้น จึงเรียกว่า อริยสัจ”

๙. ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และสอนอริยสัจ คือ ความจริงที่ประเสริฐเพียง ๔ ข้อนี้ ไม่มากไม่น้อย ไม่มีสิ่งใดเกินซึ่งจะต้องนำออกหรือมีสิ่งใดขาดซึ่งจะต้องเพิ่มเข้า ดังที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า

“หากมีผู้ถามว่า เพราะเหตุไร พระพุทธเจ้าจึงตรัสอริยสังข์ไว้ ๔ เท่านั้น ไม่น้อยไม่มากไปหรือ ตอบว่า ที่ตรัสอริยสังข์ไว้ ๔ เพราะไม่มีอริยสังข์ข้ออื่นและเพราะจะลดอริยสังข์ข้อใดข้อหนึ่งก็ไม่ได้ เป็นความจริง ไม่มีอริยสังข์ข้ออื่นที่เกินจากอริยสังข์ ๔ ประการนี้ และไม่มีอริยสังข์แม้สักข้อ ๑ ที่จะต้องนำออกจากอริยสังข์ ๔ ประการนี้ ดังที่พระพุทธองค์ ตรัสว่า เป็นไปไม่ได้ที่สมณะหรือพราหมณ์ผู้ใดผู้หนึ่ง พึงมากล่าวว่ ‘นี่ไม่ใช่ทุกขอริยสังข์ ทุกขอริยสังข์เป็นอย่างอื่น เราจะยกเลิกทุกขอริยสังข์ที่สมณโคดมแสดงไว้ แล้วบัญญัติทุกขอริยสังข์อื่น’ ดังนี้ เป็นต้น” โดยพระสารีบุตรพึงหัวใจอริยสังข์ได้บรรลุธรรม อุปติสสปริพาชก ได้พบพระอัสสชิเถระ ขอให้ท่านแสดงธรรมให้ฟังโดยย่อ พระอัสสชิเถระ ได้แสดงหัวใจอริยสังข์เป็นคาถาว่า

เย ธมมา เหตุปภวา เตสํ เหตุ ตถาคโต อาท เตสญจ โย นิโรธ เอวํวาทิ มหาสมณโณ

ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้นและความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสสอนอย่างนี้

อรรถกถาอธิบายว่า ธรรมที่เกิดแต่เหตุ คือ ชั้น ๕ พระอัสสชิเถระแสดงทุกขสังข์แก่

อุปติสสปริพาชกด้วยคำนี้ เหตุแห่งธรรมเหล่านั้น คือสมุทัยสังข์ พระอัสสชิเถระแสดงว่า พระตถาคตทรงแสดงสมุทัยสังข์นั้น ความดับแห่งธรรมเหล่านั้น คือ ความดับอย่างไม่กลับมีแห่งทุกข์ และสมุทัยเหล่านั้น พระตถาคตทรงแสดงความดับนั้นด้วย พระอัสสชิเถระแสดงนิโรธสังข์แก่อุปติสสปริพาชกด้วยคำนั้น ก็ในกาลนี้ แม้ว่าพระอัสสชิเถระจะไม่ได้แสดงมรรคสังข์ไว้โดยรวม แต่ก็ได้แสดงไว้โดยนัย เพราะเมื่อท่านกล่าวถึงนิโรธ มรรคที่นำไปถึงนิโรธนั้น ก็เป็นอันกล่าวด้วย

อริยสังข์ มีความหมายเฉพาะคำ ซึ่งท่านแสดงไว้หลายนัย พระสารีบุตรชาวศรัลังกาผู้แต่ง คัมภีร์สารัตถทีปนี วินัยฎีกา ได้อธิบายไว้ว่า ที่เรียกว่า อริยสังข์ ก็เพราะพระอริยะทั้งหลายมี พระพุทธเจ้าเป็นต้น ย่อมแห่งตลอดสังข์จะนั้น เรียกว่า อริยสังข์ เพราะเป็นสังข์จะที่พระอริยะพึงแห่งตลอด เพราะลบบทท้ายที่มีในบทต่อมา สังข์จะของพระตถาคตผู้เป็นอริยะ ชื่อว่าอริยสังข์บ้าง อริยสังข์นั้น ย่อมมีแก่พระตถาคตนั้น เพราะพระองค์ทรงบรรลุและทรงประกาศด้วยพระองค์เอง และเพราะมีผู้อื่นบรรลุต่อจากนั้น อีกประการหนึ่ง ชื่อว่าอริยสังข์ เพราะเป็นสังข์จะที่ทำความประเสริฐให้สำเร็จ โดยความสำเร็จเป็นพระอริยะ เพราะพระตถาคตนั้นตรัสรู้ ลบบทท้ายเหมือนก่อน หรือชื่อว่าอริยสังข์ เพราะเป็นสังข์จะที่ประเสริฐ(จริงแท้) เพราะพึงเข้าใกล้ชิด พึงบรรลุโดยไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น เมื่อพิจารณาตามคำอธิบายนี้ ความหมายอริยสังข์ สรุปได้ ๕ ความหมาย คือ

๑. อริยสัจ : สัจจะซึ่งพระอริยะแห่งตลอด(ตรัสรู้)
๒. อริยสัจ : สัจจะที่พระอริยะพึงแห่งตลอด(ตรัสรู้)
๓. อริยสัจ : สัจจะของพระตถาคตผู้เป็นอริยะ
๔. อริยสัจ : สัจจะที่ทำให้เป็นอริยะ
๕. อริยสัจ : สัจจะอันเป็นอริยะ(ความจริงอันประเสริฐ)

หลักธรรมเรื่องอริยสัจ ๔ นี้ ถือว่าเป็นหลักการที่ครอบคลุม ทุกสิ่งทุกอย่างสรุปลงในอริยสัจได้ทั้งหมด สิ่งที่ยังกำหนดรู้จัดลงในทุกข์ คือสิ่งที่พึงกำหนดรู้(ปริญญะยะ) สิ่งที่ไม่ดีไม่งามที่ชั่วร้าย เป็นสิ่งที่พึงละเว้น จัดลงในสมุทัย คือสิ่งที่พึงกำหนดละ(ปหาตัพพะ) สิ่งที่ยังทำให้สำเร็จ จัดลงในนิโรธ คือสิ่งที่พึงทำให้แจ้ง(สัจฉิกาตัพพะ) สิ่งที่เป็นวิธีการที่จะทำให้บรรลุจุดหมาย จัดลงในมรรค คือสิ่งที่พึงทำให้มีขึ้น ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ตัวปัญหานั้นต้องกำหนดรู้ จัดเป็นตัวทุกข์ สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเป็นสิ่งที่พึงละเว้น(ก่อนที่จะเกิดปัญหาในคราวต่อไป) จัดเป็นสมุทัย การแก้ปัญหาได้ จัดเป็นนิโรธ ซึ่งต้องทำให้สำเร็จ วิธีแก้ปัญหา จัดเป็นมรรค เป็นสิ่งที่ต้องศึกษาหาทางทำให้มีขึ้น^{๔๑}

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาสำนาค

๒.๓.๑ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ที่เป็นองค์รวม ความคิด ความเชื่อ ความสามารถและความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากผลการใช้สติปัญญา และประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การแก้ปัญหา การปรับตัว การดำรงชีวิต และการจรรโลงชีวิต ในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมที่มีพัฒนาการสืบสานกันมาในพื้นที่ที่ชุมชนนั้นตั้ง ถิ่นฐานอยู่ตั้งนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของกลุ่มชนที่สำคัญ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือบางครั้งเรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) เป็นคำที่มีผู้สนใจใช้กันมากในการศึกษา วัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน และการพัฒนาท้องถิ่น บางคนใช้ว่า “ภูมิปัญญา” (Wisdom) มี

^{๔๑} รังษี สุทนต์ .ความรู้เรื่องอริยสัจ ๔ สืบค้นจาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14263>
วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๗

นักวิชาการที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันดังนี้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ศักยภาพของมนุษย์ ในการปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ทำให้มนุษย์ดำรงอยู่ร่วมกันได้ อย่างราบรื่น รวมถึงภูมิปัญญาไทย หมายถึง “องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียงร้อย ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา และพัฒนาชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและ เหมาะสมกับยุคสมัย” ภูมิปัญญาไทยได้ ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น สร้างศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิแก่คนไทย ทำให้บรรพบุรุษของเราได้ ดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินนี้มาสงบสุขเป็นเวลายาวนาน แม้ว่าภูมิปัญญาส่วนหนึ่งจะหายไป แต่ยังมี บางส่วนหลงเหลือเป็นมรดกอันล้ำค่าอยู่กับสังคมไทยมา โดยตลอด

ภูมิปัญญาไทย แบ่งออกได้เป็น ๒ ระดับ คือ ๑.ภูมิปัญญาชาติหรือภูมิปัญญาไทย และ๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน จากการให้ความหมายคำว่า ศักยภาพและภูมิปัญญาของ ท้องถิ่นดังกล่าว ก็จะช่วยในการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่เรียกว่า ศักยภาพและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ได้เป็น ๓ กลุ่มประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ ศักยภาพและภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อมหรือสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งผลของการจัดระบบความสัมพันธ์เช่นนี้ ทำให้เกิดระบบความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี คำสอน ต่าง ๆ ของคนที่เกี่ยวกับธรรมชาติแวดล้อม รวมถึง สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อหาคำอธิบายในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของธรรมชาติ แวดล้อมจนสร้างความมั่นใจของความคุ้มครองให้เกิดความสงบสุขต่อการดำเนินชีวิต

กลุ่มที่ ๒ ศักยภาพและภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับคน ซึ่งผลของการจัดระบบความสัมพันธ์เช่นนี้ทำให้เกิดแบบแผนปฏิบัติหรือ ปทัสถาน สำหรับการอยู่ร่วมกันของบุคคลในชุมชนท้องถิ่น คำสอน พิธีกรรม และประเพณีบางอย่าง เป็นต้น

กลุ่มที่ ๓ ศักยภาพและภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ (หรือการจัดระบบการผลิต การทำมาหากิน) ซึ่งผลของ การจัดระบบความสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้เกิดแบบแผนการคิดของคนเกี่ยวกับการอาศัยพึ่งพา ทรัพยากรธรรมชาติในด้านต่าง ๆ เช่น การใช้สมุนไพร การรักษาป่าชุมชน การใช้แหล่งน้ำ เป็นต้น

ภูมิปัญญาล้านนา เป็นพัฒนาการ ของการปรับตัว ระหว่างคนไทยวน และชาวล้านนาเอง ให้ผสมผสาน กลมกลืน กับธรรมชาติ มีการพัฒนา ด้านสังคมวัฒนธรรมและภาษา รวมถึงความเชื่อ ในจารีต ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรม การดำรงชีวิต อาหารการกิน การสร้างบ้านเรือน การแพทย์ แผนไทย ศิลปกรรม ดนตรี การละเล่น และศิลปะวัฒนธรรมการถ่ายทอด ความรู้ สู่ชุมชน มี กระบวนการ ถ่ายทอด ภูมิปัญญาไทย ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ ๑.การบอกเล่า บรรยาย ด้วยวาจา เป็น การถ่ายทอด จากผู้ถ่ายทอด นำไปเล่า อธิบาย ถึงประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถของตน ด้วย คำพูด ด้วยเนื้อหา ที่ถูก สร้าง ได้รับความรู้ และประโยชน์สูงสุด รวมถึง การสาธิต เป็นการถ่ายทอด ภูมิปัญญา ให้กับ ผู้ถ่ายทอด

ภูมิปัญญาโดย เสรี พงศ์พิศ^{๔๒} ได้ให้ความหมายของ ภูมิปัญญาประกอบด้วย

๑.ภูมิปัญญาเป็นปรัชญาชีวิต เป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เป็น ฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมาช้านาน จากพ่อแม่ ปู่ย่าตายายสู่ลูกหลาน จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากอดีตถึงปัจจุบัน

๒.ภูมิปัญญาเป็นศาสตร์ คือความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตti ปัจจัยสี่ การทำมาหากิน การ อยู่ร่วมกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการอยู่ร่วมกันในสังคม

๓.ภูมิปัญญาเป็นศิลป์ คือเป็นความรู้ที่มีคุณค่า ดีและงาม ที่ผู้คนได้ค้นคิดมาไม่ใช่ด้วย สมองเพียงอย่างเดียว แต่ด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ทักษะและจิตวิญญาณ

๔.ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงทุกอย่างทุกด้านทุกมิติเข้าด้วยกัน จึงเป็นความรู้ที่มี คุณธรรม ความรู้ที่เป็นรอบด้านและเป็นองค์รวม เพราะเป็นความรู้ที่มาจากชีวิตและสัมพันธ์กับชีวิต การเรียนรู้ในอดีตจึงเป็นการเรียนรู้ มิเพียงเพื่อให้เกิดความรู้ แต่ให้เกิดปัญญา อันเป็นที่มาของชีวิต พอเพียง ไม่โลภ อยู่เย็นเป็นสุขนอกจากนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานความรู้ ความสามารถ หรือ ความรอบรู้ของชาวบ้านอันเกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมสืบทอดมา ภูมิ

^{๔๒} เสรี พงศ์พิศ .คู่มือการทำวิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทยการพิมพ์. ๒๕๕๓ หน้า

ปัญญา องค์กรความรู้ หรือสติปัญญาเหล่านั้นสั่งสมมั่วเพาะจากความคิดริเริ่มดัดแปลงประยุกต์ความรู้ที่มีอยู่อย่างชาญฉลาด และได้ปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๒.๓.๒ องค์ประกอบของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

๑) องค์กรความรู้ หมายถึง ความรู้หลายอย่างมาเชื่อมโยงกันเป็นชุดความรู้ตัวอย่าง

๒) เทคนิคหรือวิธีการ หมายถึง กลวิธี หรือการจัดการ หรือวิธีการปฏิบัติใน เรื่องใดเรื่องหนึ่งให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามประเภทของภูมิปัญญา

ลักษณะและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

เสรี พงศ์พิศ^{๔๓} ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมี ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ชีวิตทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

๒. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้านต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่น ๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะที่เป็นนามธรรมและลักษณะที่เป็นรูปธรรมจะสะท้อน ออกมาใน ๓ ด้าน ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกันคือ

๑) ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ

๒) ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน

๓) ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย ทั้งสามลักษณะนี้ คือ สามมิของเรื่องเดียวกัน คือ ชีวิตของชาวบ้านสะท้อนออกมาถึง ภูมิปัญญาในการ

^{๔๓} เสรี พงศ์พิศ. คืบสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ พ.ศ. ๒๕๒๙

ดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ เหมือนสามมุมของรูปสามเหลี่ยม ภูมิปัญญา จึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

นอกจากนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะ คือ

๑) มีความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากข้างนอก

๒) มีความเชื่อมโยง นำไปสู่การบูรณาการสูง เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริง จึงมีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของ ภายใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น ความเชื่อเรื่องแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ ฯลฯ ทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น เช่น พิธีลอยกระทง พิธีแรกนาขวัญ ฯลฯ พิธีดังกล่าวเป็นตัวช่วยของภูมิปัญญาในการนำเอา ธรรมชาติมาสร้างให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้คนเคารพธรรมชาติไม่ทำลายธรรมชาติ

๓) มีความเคารพผู้อาวุโสเนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ผู้มีประสบการณ์จึงมีความเคารพผู้อาวุโส เพราะถือว่าผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า

๔) จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านมีลักษณะที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม ทั้ง ๒ ลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่น ๆ ในสังคม คน กับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ รวมถึง เทวดา ช่วยบำรุง ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่ามี ๑๑ ประการ ดังนี้

๑. เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรม
๒. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
๓. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
๔. เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม
๕. เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ
๖. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

๗. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา
๘. มีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์
๙. มีการบูรณาการสูง
๑๐. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
๑๑. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดย กัลยานี ปฎิมาพรเทพ^{๔๔} ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ออกเป็น ๙ ประเภท ดังนี้

๑. ด้านภาษาและวัฒนธรรม
๒. ด้านศาสนาและประเพณี
๓. ด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม หมายถึง ความสามารถในการออกแบบสร้างสรรค์ประดิษฐ์งานด้านศิลปะเพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรียภาพในสังคม ผลิตผลงานด้านสิ่งก่อสร้างรูปแบบ และรูปทรงต่างๆ ภาพเขียน ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงฝีมือความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดไว้เป็นมรดกแก่สังคม
๔. ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบเพื่อการเรียนรู้ มีกระบวนการให้ความรู้ ถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ระเบียบแบบแผน การจัดการเรียนการสอน การให้การศึกษาทั้งที่มีรูปแบบและไม่มีรูปแบบ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศและแหล่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของคนในสังคม
๕. ด้านการแพทย์และสาธารณสุข หมายถึง ความสามารถในการจัดการ ป้องกัน ดูแลรักษาสุขภาพ อนามัยของคนในสังคม มีการเรียนรู้ และถ่ายทอดเพื่อบำบัดและขจัดโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ทั้งในส่วนบุคคลและสังคมส่วนรวม โดยใช้ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์

^{๔๔} กัลยานี ปฎิมาพรเทพ.ครูชบา ยอดแก้ว ครูภูมิปัญญาไทย:นักเศรษฐศาสตร์ชุมชน .พศ.๒๕๔๓

๖. ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถในการจัดการสื่อนุรักษ์ พัฒนา สงวนรักษา และนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมศึกษา และส่งเสริมคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

๗. ด้านความเป็นอยู่และการดำรงชีวิต

๘. ด้านการปกครองและการบริหาร

๙. ด้านการผลิตและบริโภค หมายถึง ความสามารถในการจัดหาและใช้วัสดุอุปกรณ์ในการทำมาหากิน การประกอบอาชีพ การประกอบอาหาร การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการผลิตสิ่งของ สำหรับอุปโภคบริโภคของคนในสังคม

นอกจากองค์ความรู้ของชาวบ้านที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นนั้น มีวิธีการถ่ายทอด ๓ วิธี คือ

๑. การถ่ายทอดแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่การบอกเล่าโดยตรง การบอกเล่าโดยผ่านพิธีกรรม การบันเทิง ได้แก่ ลิเก ลำตัด มโนราห์ หนังตะลุง หมอลำ และคำข่อย เป็นต้น จะมีเนื้อหาของคำร้องต่างๆ อาทิ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น คติสอนของศาสนา การเมืองการปกครอง การประกอบอาชีพ การรักษาโรคพื้นบ้าน ตลอดจนการปฏิบัติตนตามจารีตประเพณีต่างๆ

๒. การถ่ายทอดแบบเป็นลายลักษณ์อักษร

๓. การถ่ายทอดแบบผ่านสื่อสารมวลชน เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งจะออกมาในรูปของสิ่งตีพิมพ์ทุกประการ สื่ออิเล็กทรอนิกส์และสิ่งโทรคมนาคมต่างๆ อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ ภาพยนตร์ คอมพิวเตอร์ ตู้เย็น เทเลเท็กซ์ โทรศัพท์ โทรสาร ตลอดจนโทรประชุม

๒.๓.๓ การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่มงานภูมิปัญญาท้องถิ่น สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร^{๔๕} ได้อธิบายว่าเนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะเป็นพลวัตที่เปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะแวดล้อม กาลเวลา และ

^{๔๕} กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป, หน้า ๖-๗)

กระแสวัฒนธรรมใหม่ ดังนั้น จึงต้องมีแนวทางในการจัดการภูมิปัญญา เพื่อให้ภูมิปัญญาที่ดีนั้นคงอยู่ หรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัย ดังนี้ ๑) อนุรักษ์ ๒) รื้อฟื้น ๓) ประยุกต์และ ๔) พัฒนาต่อยอด และในทางเดียวกัน เทิดชาย ช่วยบำรุง^{๔๖} ยังกล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นทุนทางสังคมและ วัฒนธรรมที่ต้องเก็บรักษาไว้ โดยมีกระบวนการในการอนุรักษ์ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้ ๑) การ ค้นคว้าวิจัย ๒) การอนุรักษ์ ๓) การฟื้นฟู ๔) การพัฒนา ๕) การถ่ายทอด ๖) การส่งเสริมกิจกรรม ๗) การ เสริมสร้างอัตลักษณ์ และ ๘) การเผยแพร่ เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะเป็นพลวัตที่ เปลี่ยนแปลงได้ตาม สภาวะแวดล้อม กาลเวลา และกระแสวัฒนธรรมใหม่ ดังนั้น จึงต้องมีแนวทาง ใน การจัดการภูมิปัญญา เพื่อให้ภูมิปัญญาที่ดีนั้นคงอยู่ หรือปรับปรุงให้ เหมาะสมกับยุคสมัย การจัดการ ภูมิปัญญา มี ๔ แนวทาง ดังนี้

๑. อนุรักษ์ (Conservation) เพื่อให้ภูมิปัญญาที่มีคุณค่าหรือมี ความสำคัญต่อชุมชน แต่ กำลังจะหายไปคงอยู่ต่อไป เช่น การอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถสร้างเป็น แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และ สร้างรายได้แก่คนในชุมชนได้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาจะเกิดขึ้นได้เมื่อ ชุมชนมีความภาคภูมิใจและเห็นความสำคัญ ต้องการสร้างคุณค่า ให้ปรากฏและสืบสานให้คงอยู่ มี มูลค่าเป็นแรงจูงใจ

๒. รื้อฟื้น (Recovery) เพื่อให้ภูมิปัญญาที่สำคัญหรือมีคุณค่า แต่หายไปแล้วถูกนำกลับมา ใช้ใหม่ และมีโอกาสประยุกต์ให้ร่วมสมัยเพื่อใช้ ประโยชน์ต่อไปได้ เช่น ลายผ้าทอพื้นบ้านที่เป็น เอกลักษณ์ท้องถิ่นหายไป เมื่อทำการค้นหา รื้อฟื้น และสร้างชิ้นงานใหม่บนฐานภูมิปัญญาเดิม จะทา ให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นมาได้

๓. ประยุกต์ (Modification) เพื่อให้ภูมิปัญญานั้นเหมาะสม กับสภาวะแวดล้อมใหม่ โดย คงไว้ซึ่งแนวคิดหรือฐานความรู้เดิม เช่น หัตถกรรมจากไม้ไผ่ ประยุกต์ใหม่เป็นการให้ผักตบชวาใน แหล่งที่มี ผักตบชวาเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

๔. พัฒนาต่อยอด (Development) เพื่อให้เกิดการ ใช้ประโยชน์ได้กว้างขึ้น โดยการ ผสมผสานองค์ความรู้สากลเข้ากับ ภูมิปัญญาเดิม อาจเรียกได้ว่าเป็นการสร้างภูมิปัญญาใหม่หรือสิ่ง

^{๔๖} เทิดชาย ช่วยบำรุง .ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์. สถาบันพระปกเกล้า นนทบุรี พิมพ์ครั้งที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๔.

ใหม่ (นวัตกรรม : innovation) เป็นการสร้างทางเลือกที่ช่วยให้ใช้ ประโยชน์ในสังคมปัจจุบันได้ สะดวกสบายขึ้นโดยไม่ทำลายล้างคุณค่า หรือรากเหง้าเดิม เช่น สีย้อมจากธรรมชาติได้มีการพัฒนา เป็นผง สำเร็จรูป และมีกรรมวิธีในการย้อมที่ง่ายกว่าวิธีดั้งเดิม หรือสมุนไพร พื้นบ้านที่ผลิตในรูปแบบ แคปซูล หรือปลาร้าผงปลาร้าก้อนที่สะดวกต่อการ บริโภค และการพกพาไปยังที่ต่างๆ

๒.๓.๔. ภูมิปัญญาล้านนา

ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่าภูมิปัญญาล้านนานั้นเป็นสิ่งที่ชาวภาคเหนือได้ สร้างสรรค์คิดค้นมาเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันและให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบรื่นสะดวกสบายมีความสุขภูมิปัญญาชาวล้านนานั้นมีให้เห็นทั้งในลักษณะของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง อาคาร บ้านเรือน สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ดนตรี ศิลปะแขนงต่างๆ และภูมิปัญญาที่อยู่ใน ลักษณะของขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่แฝงไปด้วยความคิด กลวิธีอันแยบยลลึกซึ้งชาญฉลาดทั้งในการอบรมสั่งสอนผู้คนและการจัดการวิถีของชุมชน ภูมิปัญญา ล้านนาหลายอย่างมีความคล้ายคลึงกับท้องถิ่นหรือภาคอื่นๆและภูมิปัญญาล้านนาก็หลายประการที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนาโดยเฉพาะซึ่งเป็นที่ยอมรับและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน โดย พิทยะ ศรีวัฒนสาร กล่าวว่า ภูมิปัญญาล้านนา (Lanna Folk Wisdom) เป็นพัฒนาการของการปรับตัว และปรับวิถีชีวิตของคนไทยวนและชาวล้านนากลุ่มต่างๆให้ผสมผสานกลมกลืนกับธรรมชาติ แล้ว ถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน รวมถึงการพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่ง พิทยะ สายหู^{๔๗} ได้ให้ความหมายโดยสังเขปของคำต่อไปนี้ ได้แก่ (๑) การพัฒนา คือ การทำให้ดีขึ้น (๒) วัฒนธรรม คือ เครื่องมืออุปกรณ์การดำรงชีวิตของหมู่เกาะ (๓) ภูมิปัญญา คือ ความรู้ความคิดที่ได้สั่งสมไว้ (๔) ชาวบ้าน คือ คนธรรมดาหรือสามัญชน (๕) ศักยภาพ คือ พลังอำนาจหรือ ความสามารถที่จะนำออกมาใช้ได้ และ (๖) ชุมชน คือ กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในบริเวณเดียวกันและมี กิจกรรมปกติของชีวิตเกี่ยวข้องผูกพันกัน ความหมายอย่างสังเขปของแต่ละคำนี้สั้นและชวน รายละเอียดอีกหลายอย่างไว้ ที่จำเป็นต้องนำมาแยกแยะพิจารณาต่อไป

^{๔๗} พิทยะ สายหู .การพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น สืบค้นเมื่อ ๔ มกราคม ๒๕๖๕ จาก<https://etonoy.srru.ac.th>.

ความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้สืบต่อกันมา จากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน ซึ่งพอจะจำแนกได้คือ

(๑) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เด็กโดยทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้นในสิ่งที่ใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อนสนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การเล่นเกมปริศนาคำทาย เป็นต้น วิธีการเหล่านี้เป็นการสร้างเสริมนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ

(๒) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆ มาพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรงหรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่น จะมีขั้นตอนมีคำสอนที่ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาวอยู่ทุกครั้งรวมทั้งการลงมือประกอบอาชีพตามอย่างบรรพบุรุษก็มีการถ่ายทอดเชื่อมโยงประสบการณ์มาโดยตลอด

๒.๔ แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา

แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา คือการสืบสานด้วย การค้นคว้าวิจัยควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน มีการปลุกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย รวมถึงการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม นำไปสู่การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักใน

คุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ประภัสสร ทองยงค์^{๔๔} กล่าวว่า ภูมิปัญญา ส่งเสริมด้านกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง มีการเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก รวมถึงการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ

สรุปได้ดังนี้

๑. การค้นคว้าวิจัยควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น จากอดีตสู่ปัจจุบัน
๒. การอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ
๓. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น
๔. การพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
๕. การถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์ และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ

^{๔๔} ประภัสสร ทองยงค์. ภูมิปัญญาไทย :องค์ความรู้ที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมไทย. มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย. สืบค้นข้อมูล วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๖. [https://www.stou.ac.th/study/sumrit/10-58\(500\)/page3-10-58\(500\).html](https://www.stou.ac.th/study/sumrit/10-58(500)/page3-10-58(500).html)

๖. ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนา ภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

๗. การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และ แลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้ง กับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

๘. การเสริมสร้างยกย่องปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา ศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถ อย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ

๒.๔.๑ การเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา

ความหมายของวัฒนธรรม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ กล่าวถึง วัฒนธรรม ๔ ส่วน ดังนี้ ๑) สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ ๒)วิถีชีวิตของหมู่คณะ ๓) ลักษณะที่ แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติและ ศิลธรรมอันดีของประชาชน และ ๔)พฤติกรรมและสิ่งทีคนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกัน และกัน และร่วมใจอยู่ในหมู่พวกของตน

นอกจากนี้ วัฒนธรรม ยังหมายรวมถึง ทุกสิ่ง ทุกอย่างที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมา นับตั้งแต่ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา กฎหมาย ศิลปะ จริยธรรม ตลอดจนวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ คิดค้นขึ้นมาเพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ต่อไป ได้ เพราะการจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้มนุษย์จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและจะต้องรู้จัก ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ด้วยกัน วัฒนธรรม คือคำตอบที่มนุษย์ในสังคมคิดขึ้นมาเพื่อ แก้ปัญหาเหล่านี้ รวมถึงชูดา จิตพิทักษ์^{๔๔}กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตของคนใน สังคมที่หล่อหลอมขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์หรือได้รับถ่ายทอดบริบทแวดล้อม เช่น ได้รับการถ่ายทอด จากความเชื่อทางด้านศิลปะ จริยธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี การศึกษา สื่อมวลชน

^{๔๔} ชูดา จิตพิทักษ์ . วัฒนธรรมกับพฤติกรรมมนุษย์. Parichart Journal, 11(1), 33–37. Retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/69885> , ๒๕๕๙

ฯลฯ กลายเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำของคนในสังคมเป็นส่วนใหญ่ ที่สำคัญวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นกลาง สามารถนำมาซึ่งความเจริญ งอกงาม หรือความเสื่อมแก่สังคมและเป็น สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิต สร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนแบบกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนสมัยก่อนสืบทอดกันมาเป็นประเพณี วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็น หรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะเดียวกัน และสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อ ระเบียบประเพณี วัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้าง ขึ้น เป็นโครงข่ายของความหมาย และตัวมนุษย์เองก็เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันภายใต้โครงข่ายนี้ การวิเคราะห์ โครงข่ายของความหมายนี้ มิใช่การแสวงหากฎเกณฑ์ที่ตายตัวแบบการทดลองทางวิทยาศาสตร์

๒.๔.๒ องค์ประกอบของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นผลจากการที่มนุษย์ได้เข้าควบคุมธรรมชาติและพฤติกรรมของมนุษย์ ทำให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคม ระบบความเชื่อ ศิลปกรรม ค่านิยมและวิทยาการต่าง ๆ อาจแยกองค์ประกอบของวัฒนธรรมได้เป็น ๓ ประการ

๑. องค์คติ (concept) บรรดาความคิด ความเชื่อความเข้าใจ ความคิดเห็น ตลอดจนอุดมการณ์ต่าง ๆ

๒. องค์พิธีการ (usage) หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แสดงออกในรูปพิธีกรรม

๓. องค์วัตถุ (instrumental and symbolic objects) ได้แก่ วัฒนธรรมทาง วัตถุทั้งหลาย เช่น บ้าน โบสถ์ วิหาร รวมตลอดถึงเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

๒.๕.๓ ความสำคัญของวัฒนธรรม

๑. วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม และเป็นเครื่องกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม

๒. การศึกษาวัฒนธรรมจะทำให้เข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยมของสังคม เจตคติความคิดเห็นและความเชื่อถือของบุคคลได้อย่างถูกต้อง

๓. ทำให้มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันและให้ความร่วมมือกันได้

๔. ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม เพราะวัฒนธรรมคือกรอบหรือแบบแผนของการดำรงชีวิต

๕. ทำให้มีพฤติกรรมเป็นแบบเดียวกัน

๖. ทำให้เข้ากับคนพวกอื่นในสังคมเดียวกันได้

๗. ทำให้มนุษย์มีสถานะที่แตกต่างจากสัตว์

๒.๔.๓ ประเภทของวัฒนธรรม

๑. วัฒนธรรมทางวัตถุ (material culture) หมายถึง สิ่งของหรือวัตถุอันเกิดจากความคิดและการประดิษฐ์ขึ้นมาของมนุษย์

๒. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (non-material culture) หมายถึง วัฒนธรรมที่แสดงออกได้โดยทัศนคติ ประเพณี ขนบธรรมเนียม การปฏิบัติสืบต่อกันมาและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มของตน ว่าดีงามเหมาะสม

๒.๔.๔ ความหมายของประเพณี

โดยสำนักงานราชบัณฑิตยสภา^{๕๐} คำว่า ประเพณี ยืมมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า ปรเวณี (อ่านว่า ประ -เว-ณี) ใช้หมายถึงสิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ส่วนศาสตราจารย์ พระยาอนุমানราชธน กล่าวไว้ว่า ประเพณีแบ่งได้เป็น จารีตประเพณี ขนบประเพณี และธรรมเนียมประเพณี จารีตประเพณี คือประเพณีที่สังคมถือว่าถ้าใครในสังคมฝ่าฝืนหรือดเว้นไม่กระทำตาม ถือว่าเป็นความผิด ความชั่ว จารีตประเพณีเป็นจรรยาและศีลธรรมของสังคม เช่น หญิงที่ตั้งครรภ์โดยไม่มีสามีถือว่าผิดจารีตประเพณีขนบประเพณี คือประเพณีที่สังคมได้ตั้งหรือวางเป็นระเบียบแบบแผนขึ้นไว้ จะโดยตรงหรือโดยอ้อมแล้วแต่กรณี เช่น ลูกที่ไม่เลี้ยงดูพ่อแม่ถือว่าผิดขนบประเพณี ส่วนธรรมเนียมประเพณี คือประเพณีที่สังคมถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ไม่ถือว่าผิดเป็นแต่นิยมกันว่าควรประพฤติ เช่น เมื่อผู้น้อยไปหาผู้ใหญ่ ก็มักจะมีของไปฝากตามธรรมเนียมประเพณี

^{๕๐} สำนักงานราชบัณฑิตยสภา www.orst.go.th สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๖

ประเพณี (อังกฤษ: tradition) เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์ และมีความสำคัญต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม และความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติต่างๆ กลายเป็นประเพณีประจำชาติและถ่ายทอดกันมาโดยลำดับ หากประเพณีนั้นคืออยู่แล้วก็รักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ หากไม่ดีก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคม รับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต ประเพณีจึงเรียกได้ว่าเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของสังคม โดยเฉพาะศาสนาซึ่งมีอิทธิพลต่อประเพณีไทยมากที่สุด วัฒนาอารามต่างๆ ในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย และชี้ให้เห็นว่าชาวไทยให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาล เป็นต้น รวมถึงประเพณี คือ ความประเพณีที่หมู่ชนหมู่หนึ่งถือเป็นธรรมเนียม หรือเป็นแบบแผนสืบต่อกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน ถ้าใครในหมู่ประเพณีนอกแบบก็เป็นกรณิการผิดประเพณี และประเพณีเป็นเรื่องของพิธีปฏิบัติสืบๆ มา มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขคงไว้บ้างประเพณีไทยแสดงถึงคุณลักษณะของชาติ โดยเนื้อหาสาระแล้ว ประเพณี คือ สิ่งที่คนในสังคมส่วนรวมสร้างขึ้นให้เป็นมรดกที่ผู้เป็นทายาทจะต้องรับไว้และปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป รวมทั้งการเผยแพร่ แก่คนในสังคมอื่นอีกด้วย นอกจากนี้ “ประเพณี” หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ที่คนในสังคมยึดถือ ปฏิบัติสืบกันมา ลักษณะประเพณีในสังคมระดับประเทศชาติ มีทั้งประสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกัน และมีผิด ผกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะท้องถิ่น แต่โดยมากย่อมมีจุดประสงค์และวิธีการปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเฉพาะส่วนปลีกย่อยที่เสริมเติมแต่งหรือตัดทอนไปในแต่ละท้องถิ่น สำหรับประเพณีไทยมักมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในคติพระพุทธศาสนาและ พราหมณ์มาแต่โบราณ นอกจากนี้ประเพณีและวัฒนธรรม โดยเนื้อความแล้วก็เป็นสิ่งอย่างเดียวกัน คือ เป็นสิ่งที่ไม่ใช่มีอยู่ในธรรมชาติโดยตรง แต่เป็นสิ่งที่สังคมหรือคนในสังคมนั้นร่วมกันสร้างให้มีขึ้น แล้วถ่ายทอดให้แก่กันได้ด้วยลักษณะและวิธีการต่างๆ ว่าโดยเนื้อหาของประเพณี และวัฒนธรรมที่อยู่ในจิตใจของประชาชนเกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อและสืบทอดร่วมกันมานาน

แนวคิดทางการประกอบพิธีกรรม

“พิธีกรรม” (Rituals) หมายถึง การปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับสัญลักษณ์ที่กระทำในโอกาสต่าง ๆ หรือหมายถึงพฤติกรรมทางสังคมอันละเอียดอ่อนที่ถูกกำหนดขึ้น

โดยขนบธรรมเนียม กฎหมาย หรือระเบียบของสังคม ซึ่งแสดงออกถึงสัญลักษณ์ของคุณค่านิยม หรือความเชื่อ พิธีกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของพิธีการ แต่มีได้มีความหมายตรงกันนัก ข้อแตกต่างที่สำคัญคือ พิธีการเป็นการปฏิบัติในสังคมที่มีคนจำนวนมากว่าหนึ่งคน แต่พิธีกรรมอาจจะปฏิบัติเพียงคนเดียวก็ได้ นอกจากนี้ พิธีการมักจะจัดให้มีขึ้นในเหตุการณ์สำคัญ ๆ ลักษณะสำคัญของพิธีกรรมคือส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนา และมักเกี่ยวข้องกับการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการแสดงความหมาย และมีการแสดงให้เห็นความมหัศจรรย์ หรือความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลเกิดความเกรงขาม หรือเคารพนับถือด้วย รวมถึง“พิธีกรรมทางศาสนา” หรือที่เรียกว่า “ศาสนพิธี” ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนาที่เป็นแบบแผนปฏิบัติสืบ ๆ กันมา หรือเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อทางศาสนา ซึ่งการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนานี้เป็นสิ่งที่ทุกศาสนาจะต้องมีในพระพุทธศาสนา หากชาวพุทธได้ศึกษาศาสนพิธีของศาสนาพุทธให้เข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วย่อมจะเป็นประโยชน์ ในฐานะที่เป็นการธำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา และนำมาซึ่งความสุขในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้พิธีกรรมมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์มาเนิ่นนานตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน โดยพิธีกรรมต่าง ๆ ได้มีพัฒนาการไปตามลำดับความเจริญก้าวหน้าของสังคม และเป็นที่น่าสังเกตว่าพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น นับเป็นองค์ประกอบสำคัญของประการหนึ่งของทุก ๆ ศาสนา ทั้งนี้เพราะพิธีกรรมเป็นเสมือนเครื่องมือหล่อเลี้ยงศาสนาที่คนทั่วไปถือว่า (ศาสนา) เป็นแหล่งกำเนิดของประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของสังคม การที่พิธีกรรมจะดำรงอยู่ได้ ย่อมต้องได้รับการเกื้อกูลจากศาสนาเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ก่อนที่พิธีกรรมใด ๆ จะปรากฏขึ้นนั้น ย่อมต้องมีรากฐานมาจากความเชื่อ และความศรัทธา รวมทั้งประสบการณ์ทางศาสนา (Religion Experience) ที่แต่ละปัจเจกบุคคลได้รับจากศาสนานั้น ๆ อันนำไปสู่การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อ หรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ทำให้เกิดความสบายใจ และมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีกรรมนั้นเป็นการแสดงถึงคุณธรรมที่มีอยู่ในทรนนะของผู้ประกอบพิธีกรรม และสิ่งที่น่าพิจารณานั้นคือการประกอบพิธีกรรมใด ๆ ก็ตาม ควรคำนึงถึงฐานะทาง เศรษฐกิจของตน และควรเป็นพิธีกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอีกด้วย นอกเหนือจากนี้ พิธีกรรมและศาสนาเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดกัน เพราะมีรากฐานมาจาก “ความเชื่อ” (Beliefs) ก็คือการยอมรับสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นจริงทั้ง ๆ ที่สิ่งนั้นจะพิสูจน์ไม่ได้ก็ตาม ด้วยเหตุผลหรือปราศจากเหตุผลมารองรับ

๒.๔.๕ นิยามวัฒนธรรมล้านนา

วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่หมู่คณะ ประกอบไปด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี จารีต กฎหมาย เป็นเอกลักษณ์ร่วมที่เป็นแบบแผนในสังคม โดยสัมผัสได้จาก วิถีชีวิต พฤติกรรม บุคลิกภาพ และถูกเก็บสะสม พัฒนา และถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลัง ล้านนา เป็นขอบเขตทางวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย หมายรวมถึงจังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน รวมถึง ตาก และ อุตรดิตถ์บางส่วน ล้านนาเป็นชื่อต้นของอาณาจักรที่สถาปนาซึ่งพญามังรายมหาราช ในปี พ.ศ. ๑๓๓๙ ที่จริงแล้วขอบเขตอาณาจักร ล้านนา ไม่ได้อยู่แค่ในประเทศไทยในปัจจุบัน นอกจากนี้วัฒนธรรมล้านนา ยังหมายถึง วัฒนธรรมที่มีแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เคยเป็นดินแดนของอาณาจักรล้านนาในอดีต ปรากฏให้เห็นใน วัฒนธรรมการดำรงชีวิตโดยมีภูมิปัญญาความรู้ด้านต่างๆ ทั้งความเชื่อ รวมถึงศิลปะ ประเพณี และจารีต โดยสามารถสังเกตและสัมผัสได้และการศึกษาจากวิถีชีวิต พฤติกรรมหรือ บุคลิกภาพของผู้คนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

๒.๔.๖ การเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวล้านนาในเรื่องพิธีกรรม

พิทยะ ศรีวัฒนสาร^{๕๑} กล่าวว่า การเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวล้านนาให้เกิดทัศนคติที่ดี จึงอาจเริ่มต้นจากการศึกษาที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ประชากร ความเชื่อ พิธีกรรม การทอผ้าพื้นเมือง การชลประทานโครงสร้างของชุมชน เทคโนโลยีพื้นบ้านและการรักษาโรค ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

ความเชื่อเกี่ยวกับ พิธีกรรมและไสยศาสตร์ คนล้านนายังมีความเชื่อในด้านพิธีกรรมและไสยศาสตร์ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ตั้งแต่เกิดจนถึงตายที่ได้บอกกล่าวและสอนให้กับคนรุ่นหลังดังนี้

^{๕๑} พิทยะ ศรีวัฒนสาร. หนังสือเอกสารคำสอนวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย์ ค้นเมื่อ ๔ มกราคม ๒๕๖๕

๑. **จกคอคละอ่อน** คือ การที่แม่ช่าง (หมอต้าแย) หรือหมอต้าคอคอดใช้นิ้วมือล้วงเข้าไปในลำคอของทารกแรกคลอด เพื่อล้วงเอาเสลด หรือเลือดที่ติดค้างในลำคอออกมา มีความเชื่อว่าถ้าทำแบบ เด็กโตขึ้นจะไม่เป็นโรคหืดหอบ

๒. **น้ำนม** เชื่อว่า ถ้าเอาน้ำนมของแม่ที่ให้นมบุตร นำไปทาที่ศีรษะของเด็กทารก จะทำให้ผมที่บางตกหนา น้ำนมยังใช้หยอดตารักษาคนที่ เป็นโรคตาแดงได้อีกด้วย รวมถึงเอาน้ำนมผสมกับดินปืนที่ใช้ทำกระบอกไฟ เชื่อว่าเมื่อจุดบอกไฟแล้วจะไม่ค่อยมีควันและมีดอกไม้สวยงามสว่างไสว

๓. **แกว่งข้าว** เชื่อว่าบุตรหรือทารกบ้านใดเลี้ยงยาก ร้องไห้งอแง ไม่ค่อยกินนม ในสมัยก่อนพ่อแม่จะเอาผ้าอ้อมของเด็กไปให้คนทำพิธีแกว่งข้าวให้ ใช้หม้อนึ่งและไหข้าว ช่วยในการทำนายโดยผู้ทำพิธีจะเอาข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนกลมแล้วผูกด้วยด้าย เอาปลายข้างหนึ่งไปผูกกับไม้ด้ามข้าว ส่วนปลายอีกข้างหนึ่งผูกกับผ้าอ้อมเด็ก พร้อมกับ กล่าวลำดับเครื่องญาติของเด็กที่ได้ตายไปแล้ว ถ้าเรียกขาน ชื่อถึงญาติคนใดแล้ว ก้อนข้าวนั้นแกว่งไปมา แสดงว่าคน ๆ นั้นกลับชาติมาเกิด ชาวล้านนาเชื่อว่าถ้าได้ทำ พิธีนี้แล้ว เด็กทารกนั้นจะกลายเป็นคนเลี้ยงง่ายและโตวันโตคืน

๔. **เม่า** เป็นโรคที่เกิดขึ้นกับเด็กทารกในช่วงที่ยังกินนม อากาโรคคือ บริเวณรอบริมฝีปาก และลิ้นของเด็กจะมีลักษณะคล้ายกับถูกน้ำร้อนลวกจนสุก ทำให้เด็กรู้สึกแสบแล้วร้องไห้ การรักษาโรคเม่าของคนสมัยก่อนนั้น พ่อแม่เด็กจะทำกรวยดอกไม้ จากนั้นจะนำกรวย ไปเสียบไว้ข้างฝาหรือหลังคาเรือน ทิ้งไว้ประมาณครึ่งวันจึงนำกรวยดอกไม้ นั้นมา ทำพิธีเสกเป่าอีกครั้งหนึ่ง และทำอย่างนี้ทุก ๆ วัน จนกว่าเด็กจะหาย

๕. **รก** ชาวล้านนาเชื่อว่าหลังจากคลอดแล้วแต่รกไม่ออกตามมา ให้ระวังว่ารกจะขึ้นปิดลิ้นปีจนทำให้เด็กหายใจไม่ออก และอาจถึงตายได้ ในสมัยก่อนต้องให้หมอเวทมนตร์ มาเสกคาถาสะเดาะเคราะห์ให้สู่น้ำให้แม่เด็กดื่มเพื่อบังคับรกให้ออก เมื่อนำรกไปฝัง ให้ใช้เข็มแทงลงไปให้รกรกแล้วจึงนำไปฝัง เชื่อว่าจะทำให้เด็กเจ้าของรก เป็นคนที่มีปัญญาฉลาดเฉียบแหลมเหมือนเข็ม หลังจากที่เด็กคลอดแล้ว ให้ตัดสายรกเก็บไว้สัก ๑ ชั่วโมง นำไปตากให้แห้ง เมื่อมีลูก หลายคนและลูก ๆ เติบโตแล้ว ให้ฝนสายรกที่เก็บไว้โดยรกของพี่ฝนให้น้องกินและรก ของน้องฝนให้พี่กิน เชื่อว่าลูก ๆ จะรักกันไม่ทะเลาะหรือเป็นศัตรูกัน ลูก ถ้าลูกคนแรกเกิดมาเป็นผู้หญิงและมีหน้าตาเหมือนแม่ เชื่อว่าจะเป็นคนอาภัพ ถ้าเหมือนพ่อจะมีวาสนาดี แต่ถ้าเป็นลูกชายและมีหน้าตาเหมือนพ่อ จะเป็นคนอาภัพ ถ้าเหมือนแม่จะมีวาสนาดี

๖. **สายตือ** หรือสายสะตือ หลังคลอด แม่ช่างหรือหมอต้าแยจะตัดสายสะตือของทารก เชื่อว่าถ้าตัดสายสะตือเด็กจนเหลือสั้นเกินไป โตขึ้น เขาจะเป็นคนใจร้อน วู่วาม โหมโง้ง่าย และถ้าเอาสายสะตือที่หลุดแล้วของลูกทุกคนมาตากแดดให้แห้งแล้วเก็บไว้ ภายหลัง เอาสายสะตือเหล่านั้นมาแช่น้ำให้ลูก ๆ ดื่ม เชื่อว่าลูกทุกคนจะรักกันมาก

๗. **สายแห่** หรือสายรก ถ้าเด็กที่คลอดออกมาเป็นชาย มีสายแห่พันรอบคอได้ ๒ รอบ เชื่อว่าโตขึ้นเขาจะได้บวชเป็นสามเณรหรือพระภิกษุ

๘. **หลอนเดือน** การที่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดไปเยี่ยมทักทายแม่ของเด็กทารกที่เพิ่งคลอด และอยู่ไฟครบกำหนด ๑ เดือนในวันนั้น และเป็นคนแรก地去เยี่ยม เรียกว่าบุคคลผู้นั้นเป็น ผู้ไปหลอนเดือน เชื่อว่าถ้าอุปนิสัยใจคอของคนนั้นเป็นเช่นใด ต่อไปเด็กก็จะมีนิสัยเหมือน คนๆ นั้นด้วย

๙. **อุ๊ก** เป็นการเอาเด็กทารกแรกคลอดนอนในกระดิ่ง แล้วเอาผ้าห่มวงรอบตัวเด็กหลายรอบ ในลักษณะเป็นเกลียวขึ้นด้านบน เปิดบริเวณใบหน้าไว้โดยคลุมด้วยผ้าบางเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กทารกถูกลม ให้กระทำเช่นนี้ ประมาณ ๗ - ๑๕ วัน แต่หากไม่ “อุ๊ก” ตัวอย่างนี้ เชื่อว่า ผิวหนังเด็กทารกจะไม่สวย มีลักษณะลายพร้อย กระดากกระด้างไปทั่วตัว

๑๐. **อุจจาระ** คนล้านนาเชื่อว่าถ้าเด็กไม่รู้เดียงสา ชอบเล่นอุจจาระของตัวเอง โตขึ้นเป็นผู้ใหญ่จะปรุงอาหารเก่ง รสอร่อย

๑๑. **วันเนา** หรือวันเนา คือ วันถัดจากวันสังขารล่อง หรือวันก่อนหน้าวันขึ้นปีใหม่ ปัจจุบัน ตรงกับวันที่ ๑๔ เมษายน ชาวล้านนามีความเชื่อว่าจะถ้าได้ตัดไม้ในวันนี้ โดยเฉพาะ ไม้ไผ่แล้ว จะไม่มีแมลง เช่น มอด มากัดกินไม้ เพราะเนื้อไม้จะมีกลิ่นเนาเหม็น เชื่อว่า ถ้าผู้ใดไม่ระวังปากไม่ระวังคำพูด มีการด่าแข่งกัน หรือทะเลาะกันในวันนี้ จะทำให้ปากของคนเหล่านั้นเนาเหม็นตลอดไป

แม้ชาวล้านนาจะนับถือพุทธศาสนาเป็นเวลานานแล้ว แต่ก็มิได้ทอดทิ้งความเชื่อเรื่องผีและอำนาจธรรมชาติ ทำให้ความเชื่อทางศาสนาพุทธ ผีและอำนาจธรรมชาติ ผสมผสานกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเจือปนมากับพุทธศาสนา ผ่านจารีตทางการเมืองและการปกครองอย่างกลมกลืน วิถีชีวิตของชาวล้านนาจึงผูกพันอยู่กับการทำบุญตามวันสำคัญทางศาสนา การบนบานศาลกล่าวและการเซ่นไหว้บูชาผีต่างๆตามโอกาสสำคัญ การฟังพาดูรู้ทางโหราศาสตร์ การสร้างรูปเคารพของบุคคลหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

ความเชื่อของชาวล้านนาตั้งกล่าวข้างต้นนี้คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมชาวไทในรัฐสิบสองปันนา (จีน) ภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สิบสองจุไท (เวียดนาม) รัฐฉาน (พม่า) ภาคกลางตอนบนและภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย โดยมีวิถีชีวิตที่มีพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธ ผี และพิธีกรรม ซึ่งพิธีกรรมของล้านนาทางด้านสุขภาพ ประกอบด้วยพิธีกรรมบำบัด ที่เกิดจากสาเหตุของความเจ็บป่วย ทั้งหมด ๗ ประการ คือ การเสียมดุลของธาตุทั้ง ๔ ภาวะจิตที่ไม่ปกติ อ่อนแอ ขวัญอ่อน เสียวขวัญ ประสบชะตากรรมหรือมีเคราะห์ ถูกกระทำจากผี ผีทำ ผีเข้า ต้องคุณไสย ถูกมนตร์ดำ และขีด ซึ่งการรักษาจะรักษาตามสาเหตุเกิดจาก การเสียมดุลของธาตุทั้ง ๔ หมอพื้นบ้าน หรือหมอเมืองจะทำการรักษา ด้วย ๒๓ วิธี ประกอบด้วย ๑) การนวด ๒) เอาเอ็น ๓) ดัดดึง ๔) ตอกเส้น ๕) เช็ดแกก ๖) ย่ำขาง ๗) เหน่น ๘) เข้าเผือก ๙) ขวากซุย ๑๐) ลั่นม่าน ๑๑) ผิงจอบพิช ๑๒) แชน้ำร้อน ๑๓) แชน้ำเย็น ๑๔) ลาบสาร ๑๕) สับสาร ๑๖) เช็ดไข่ ๑๗) แทงมือ ๑๘) บ่งกั้น ๑๙) เผาเทียน ๒๐) โสมไฟ ๒๑) ชูด ๒๒) ปัด และ๒๓) เป่าทำ

โดยหมอเมืองหรือผู้รักษาต้อง มีศีล มีครู มีความรู้ในเรื่องของสมุนไพรและมีวิชา มนต์คาถา นอกจากนี้ การรักษาทางสุขภาพทางจิต ซึ่งชาวล้านนาเชื่อว่ามีสาเหตุมาจาก ๖ สาเหตุ ประกอบด้วย ๑) ภาวะจิตอ่อนแอหรือขวัญอ่อน ๒) ชะตากรรมหรือมีเคราะห์ ๓) ถูกผีทำ ๔) ถูกผีเข้า ๕) ถูกคุณไสยมนตร์ดำ และ ๖) ขีด อันเป็นปัญหาทางจิตใจที่ชาวล้านนาไปหาหมอเมือง เพื่อรักษาในปัญหา และอุปสรรค ดัดขัดไม่ราบรื่น เช่นเด็กเล็กเลี้ยงยาก งอแง ครอบครัวยากต้องทำพิธี “ส่งหาบส่งคอน” ให้ “พ่อเกิดแม่เกิด” หรือทำ “พิธีแกว่งข้าว” เพื่อถามถึงสาเหตุที่เด็กป่วย เป็นต้น

การทำพิธีกรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาและรักษาสุขภาพจิต โดยแต่ละพิธีกรรมมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. การหาฤกษ์ยามยามดี เช่น งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ งานบวช โดยชาวล้านนาจะขอฤกษ์จากพระสงฆ์ หรือครูอาจารย์ผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์
๒. การขอคำแนะนำปรึกษาปัญหาชีวิตที่มีปัญหาติดขัด เช่น การดูดวง ดูจากผีหม้อนึ่ง การทรงเจ้า
๓. การขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย เช่น การเลี้ยงผี การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ การสวดถอน
๔. การสร้างขวัญและกำลังใจ เช่น การสืบชะตา การเรียกหรือฮ้องขวัญ การผูกข้อมือ

๕. การทำให้จิตใจสงบ เช่น เข้าวัดฟังธรรม การถือศีล๕ ถือศีล๘ การสวดมนต์ด้วยบทต่างๆ การทำสมาธิกรรมฐานเพื่อให้ใจสงบและมีสมาธิ

๖. การสร้างความร่มเย็นให้กับครอบครัวและบรรพบุรุษ เช่น การเลี้ยงผีปู่ย่า ทำบุญ “ตานขันข้าว” ให้กับเครือญาติที่ล่วงลับไปแล้ว

การเจ็บป่วยตามความความเชื่อของชาวล้านนา ประกอบด้วยการเสียความสมดุลของธาตุทั้ง ๔ ของร่างกาย “ดิน น้ำ ลม ไฟ” หากธาตุทั้ง ๔ ขาดความสมดุล เช่น เกิดจากอายุที่เพิ่มขึ้น มารดาคลอดบุตรแล้วไม่อยู่ไฟ ก่อให้เกิดโรค “ลมผิตเดือน” สุขภาพไม่แข็งแรงรวมถึงสุขภาพจิตไม่ปกติ ชาวล้านนาเชื่อว่า คนเรามีขวัณทุกคนมีทั้งหมด ๓๒ ขวัณ คนใดจิตใจอ่อนแอมีขวัณอ่อนแอ เจอเรื่องอะไรหรือประสบสิ่งใดมัก ตกใจ หรือ “สะเทือนขวัณ” “เสียขวัณ” “ขวัณหาย” อันหมายถึง สติไม่อยู่กับตัว ไม่ครบ ๓๒ ขวัณ จำเป็นต้องทำพิธีเรียกขวัณ หรือ ฮ้องขวัณให้ขวัณกลับคืนมา การเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากเคราะห์กรรม ชะตา มีปัญหา ดวงตกต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์และสืบชะตา ชาวล้านนาเมื่อถูกผีทำ เช่น ผีมาทักทาย ขอส่วนบุญ หรือไปรบกวนผี ทำให้ประสบอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยแบบไม่ทราบสาเหตุ ต้องทำพิธีเลี้ยงผี การถูกกระทำจากผี เมื่อบุคคลใดมีจิตใจที่อ่อนแอ ขวัณอ่อน ขวัณหาย มักถูกผีเข้าสิงได้ ต้องทำพิธีไล่ผีด้วยหมอมือเมือง ที่มีวิชาอาคม ความรู้ เมื่อมีลักษณะบุคลิกภาพที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อาจถูกมนต์ดำหรือคุณไสย ลักษณะเหม่อลอย ภาระวณ กระวาย โมโหร้าย รักษาด้วยการอาบน้ำมันดี ถวายสังฆทาน และการกระทำที่เหตุการณ์ที่ไม่ดี เรียกว่าขีด ถือเป็นสิ่งที่เป็นอัปมงคลต่อบุคคลและชุมชน จำเป็นต้องมีพิธีถอน โดยขีดมีข้อปฏิบัติและข้อห้ามเพื่อให้ชุมชนเกิดความสงบสุข ร่มเย็น นอกจากนี้ขีดเกี่ยวข้องกับการสร้างบ้านเรือน การปฏิบัติตน กิริยามารยาทของบุคคลรวมถึงการจัดทำพิธีศพอีกด้วย

๒.๔.๗ พิธีกรรมของชาวล้านนา

โดยชาวล้านนาประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อด้านการเสริมสร้างขวัณและกำลังใจด้วย พิธีกรรมที่ประกอบไปด้วย พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ ปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย เหตุการณ์ที่ไม่ดี เช่น การเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย ป่วยเป็นไข้ ไม่สบาย ประสบอุบัติเหตุ ค่าขายขาดทุน ทำงานผิดพลาดเกิดความเสียหาย เกิดอุปสรรคที่ขัดขวางด้านต่างๆ ทำอะไรไม่ประสบผลสำเร็จ ชาวล้านนาเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผีหรืออำนาจบางอย่างที่กระทำ บุคคลนั้นมีเคราะห์ การแก้ไขคือ การส่งหรือการสังเวกแก่เทพหรือผี เพื่อให้เคราะห์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดหายไป โดยประเพณีของการส่งเคราะห์

ประกอบด้วย ๑) การส่งไฟไหม้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ บ้าน วัด ยุงข้าว จะทำพิธีส่งไฟไหม้หรือการ “ปฐมาสงไฟไหม้” ๒) การส่งแม่เกิด หรือส่งเกิด หรือส่งวานเกิด เรียกอีกอย่างว่า ส่งพ่อเกิดแม่เกิด ในเด็กทารกหรือเด็กที่ป่วยบ่อยๆเจ็บกระเสาะกระแสะให้กับแม่เกิดรวมถึงญาติ ๓) การส่งนพเคราะห์ เป็นการทำให้พิธีบูชาดาวนพเคราะห์อันมีอิทธิพลต่อเจ้าชะตาชีวิต เพื่อให้พ้นจากเหตุร้าย ๔) การส่งโลกาภูตมิ หรือโลกภูตมิ เป็นพิธีกรรมของชาวล้านนาในการสังเวกรรมพิธีการปลูกสร้างบ้านที่ตำแหน่งไม่ดี ๕) การส่งหาบหรือชาวล้านนาเรียกว่าการส่งหาบส่งคอน ทำพิธีเมื่อเด็กอายุตั้งแต่ ๑-๑๕ ปีที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์แข็งแรง ซึ่โรคป่วยบ่อย ๖) การส่งอุบาทว์แปดประการ คือลางร้ายที่เกิดขึ้น เสนียดจัญไร จะต้องทำพิธีแก้ไขภายใน ๓ วัน ๕ วัน ๗) การส่งเคราะห์เรือน จะทำพิธีเมื่อเห็นว่าผู้ป่วยป่วยอาการหนัก อาจถึงแก่ชีวิต พิธีดังกล่าวจะทำให้ผู้ป่วยหายจากไข้หรืออุปัทวันตรายทั้งปวง ๘) การส่งไข้บางแห่งเรียกว่า ส่งผีหรือส่งเทวดา จากการเจ็บป่วยกะทันหันจากการเดินทางไปทำธุระที่อื่น เชื่อว่าเป็นการกระทำ “ถูกผีทัก” “ถูกเทวดาทัก” ๙. การส่งกิว อันหมายถึงชะตาชีวิต โศควาสนา “ดวง” วิถีชีวิตของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน การทำพิธีส่งกิวจะช่วยให้สภาวะนั้นๆค่อยๆหายหมดไป ๑๐) การส่งซัด เป็นพิธีกรรมที่ใช้แก้ไขสภาพปัญหาความเป็นอับมงคลที่เกิดจากผู้กระทำผิดจารีต ประเพณีของชาวล้านนา และ ๑๑) การส่งพญานาค เมื่อลงเสาเรือนใหม่ เจ้าของเรือนต้องทำพิธี ส่งพญานาค หรือทำการขอที่ดินจากพญานาคเพื่อปลูกบ้านเรือน ให้ผู้อยู่เกิดความร่มเย็น เป็นสุข

พิธีกรรม : ความผูกพันทางวัฒนธรรมที่บ่งชี้เอกลักษณ์ชาวเหนือ

เมื่อชาวล้านนาเชื่อว่าทั้งคน พืช สัตว์ สิ่งของ และธรรมชาติทั้งหลายต่างก็มีขวัญด้วยกันทั้งสิ้น ชาวล้านนาจึงผูกพันกับ พิธีการทำขวัญ ในแทบทุกเรื่อง ชาวล้านนาเชื่อว่าขวัญเป็นพลังชีวิต และเป็นศูนย์รวมแห่งพลังใจของคน จึงมีพิธีการทำขวัญข้าว การทำขวัญบ้าน การทำขวัญเมือง การทำขวัญสี่ซะตาชีวิต สิบซะตาคคน สิบซะตาดันไม้หรือสิบซะตาดำน้ำ เป็นต้น การทำขวัญที่สำคัญยิ่งคือ พิธีฮ้องขวัญเชิญขวัญ การฮ้องขวัญเชิญขวัญเป็นการผูกขวัญในโอกาสมงคลต่างๆ ได้แก่ การทำขวัญฉลองความสำเร็จของชีวิต การทำขวัญเพื่อให้เกิดความสามัคคี การทำขวัญเพื่อตอบแทนผู้มีพระคุณ การทำขวัญเพื่อให้เกียรติแก่ผู้มาเยือนหรือผู้เดินทางจากไปต่างถิ่น ผู้เจ็บป่วย ผู้อาวุโส คู่สมรส ผู้เตรียมบวช (นาค) หรือสัตว์เลี้ยง (เช่น ช้าง ม้า วัว ควายซึ่งเป็นสัตว์มีคุณต่อมนุษย์) หรือทำขวัญเหมืองฝาย เป็นต้น พิธีฮ้องขวัญเชิญขวัญเป็นตัวอย่างของการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องผีเข้ากับศาสนาพุทธและพราหมณ์ได้เป็นอย่างดี

หมอเมือง : ตำนานหมอพื้นบ้านล้านนา

หมอเมืองเป็นตำแหน่งทางสังคมของบุคคลผู้มีความรู้ในการสร้างสรรค์ ปัดเป่าเยียวยา และรักษาปัญหาโรคภัยไข้เจ็บทุกข์ร้อนต่างๆของชุมชนด้วยพืชสมุนไพรหรือวิธีการอื่นๆ หมอเมืองจึงมิได้เป็นเพียงตำแหน่งทางวิชาชีพ และมีใช้พ่อค้าขายยาหรือคนขายสมุนไพร แต่หมอเมืองและตำราหมอเมืองเปรียบเสมือนองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการสืบทอดมาหลายชั่วอายุ

(๑) บทบาทของหมอเมือง

บทบาทและวิธีการรักษาของหมอเมืองปัจจุบันถูกจำกัดจากกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบโรคศิลป์ของรัฐบาล ทำให้หมอเมืองไม่สามารถให้การรักษาเยียวยาแก่ผู้ป่วยได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากกฎหมายระบุไว้ว่า ผู้ที่จะประกอบอาชีพเป็นแพทย์แผนโบราณ ต้องสอบผ่านวิชาเวชกรรมแผนโบราณของกระทรวงสาธารณสุขจำนวน ๕ เล่ม แต่ปัญหาที่หมอเมืองล้านนาประสบคือ ตำราเวชกรรมแผนโบราณเป็นภูมิปัญญาภาคกลางมิใช่ภูมิปัญญาล้านนา ดังนั้นหากหมอเมืองต้องการจะได้รับใบประกอบโรคศิลป์ ก็จำเป็นต้องละทิ้งแนวทางการรักษาโรคตามแบบอย่างภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนา ซึ่งวิธีการดังกล่าวมิใช่รากเหง้าของภูมิปัญญาล้านนา ด้วยเหตุนี้หมอเมืองล้านนาส่วนหนึ่ง จึงต้องทำหน้าที่แบบหลบๆซ่อนๆในเขตหมู่บ้านหรือตำบล

(๒) สถานการณ์ปัจจุบันของหมอเมือง

ในช่วงสิบปีเศษที่ผ่านมา เมื่อการรักษาโรคด้วยการแพทย์สมัยใหม่เป็นโอกาสของคนมีฐานะและยาแผนปัจจุบันก็มีราคาค่อนข้างสูง ซึ่งนอกจากจะเป็นสาเหตุของการขาดดุลการค้าแล้ว ยังทำให้คนไทยจำนวนมากเสียโอกาสในการได้รับการรักษาพยาบาลด้วย รัฐบาลจึงพยายามแก้ปัญหาด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของการรักษาโรคด้วยวิธีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การรักษาโรคด้วยสมุนไพรและภูมิปัญญาพื้นบ้านจึงเข้ามามีบทบาทอีกครั้งในสังคมไทย

(๓) เครือข่ายหมอเมืองล้านนา: แบบอย่างของการจัดการด้านสวัสดิการและธุรกิจชุมชน
เครือข่ายหมอเมืองล้านนาแยกการทำงานออกเป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่ม๑ เป็นกลุ่มหมอเมือง ประกอบด้วย หมอดู หมอสะเดาะเคราะห์ หมอเทียน หมอเป่า หมอต่อเส้นและหมอแหกพิษ

กลุ่มที่๒ เป็นกลุ่มหมอนวด ประกอบด้วย หมอนวดเท้า หมอเหยียบขา หมอประคบสมุนไพรและหมอคลายเส้น

กลุ่มที่๓ เป็นกลุ่มหมอยา ซึ่งมีหน้าที่ในการพัฒนาตัวยาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กลุ่มที่๔ กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพรในนามกลุ่มหมอเมืองชายแก่สมาชิกที่ต้องการสร้างรายได้ในชุมชน หรือ ปลูกเพื่อใช้เองในครอบครัว

กลุ่มที่๕ เป็นกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทำหน้าที่รับซื้อวัตถุดิบจากกลุ่มผู้ปลูกมาแปรรูป โดยเริ่มจากการสร้าง หุ่นฝอยฝึงแดด อบแห้งและบรรจุพลาสติก เมื่อจะใช้ก็นำมาบดและปรุงที่สำนักงานเครือข่ายหมอเมือง เพื่อให้ได้คุณภาพและมาตรฐานใกล้เคียงกัน

ยังรวมถึงการเคารพนับถือบรรพบุรุษจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวล้านนายังมีความเคารพและนับถือผี โดยเป็นความเชื่อพื้นฐานก่อนที่ศาสนาพุทธจะเข้ามา คนล้านนาวัย ๔๐ ถึง ๕๐ ปี ยังคงมีความคิดต่อการนับถือผี ซึ่งผีที่มีความสำคัญต่อความเชื่อของชาวล้านนามี ๘ ประเภทคือ

๑. ผีปู่ย่า

การนับถือผี ปู่ย่าในล้านนา เป็น ผี หรือวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นผีประจำตระกูลที่มีการนับถืออยู่ในวงศ์ญาติเดียวกัน มีบทบาทและหน้าที่เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ ทำให้มีการแก้ไขปัญหาหรือยุติข้อขัดแย้งในหมู่เครือญาติได้ การนับถือผีปู่ย่านั้นจะมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับการสืบเชื้อสายและการนับถือเครือญาติ โดยเชื่อกันว่าคติการนับถือผีปู่ย่านั้นจะเป็นแบบแผนวัฒนธรรมของชาวล้านนามาแต่โบราณ โดยแต่ละบ้านจะมีหอตั้งผีอยู่ที่บ้านต้นตระกูลหรือบ้านแก้าผีตั้งอยู่บริเวณหัวนอน หรือที่แจ่มมุมของเขตรั้วบ้าน ผู้หญิงที่มีอาวุโสเป็นผู้สืบทอดประกอบพิธีกรรมบูชาเช่นสรวงและมักจะเป็น ม้าขี่หรือ ร่างทรง นอกจากจะมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่บ้านผีแก้าดังกล่าวมาแล้ว แต่ในการปฏิบัติบูชากลุ่มคนที่อยู่ในสายผีเดียวกันในทุกหลังคาเรือนจะต้องมีหิ้งผีปู่ย่าอยู่ในทุกบ้าน มีหิ้งผีปู่ย่านั้น นิยมจัดตั้งไว้บนหัวนอนเจ้าของบ้านโดยสูงจากพื้นบ้านประมาณสองเมตรถือเป็นของสูง ผู้อาวุโสหรือพ่อแม่เท่านั้นที่จะเกี่ยวข้องกับผีปู่ย่า ในครอบครัวที่เคร่งครัดจะจัดสำรับกับข้าวด้วยอาหารคาวหวานอย่างละเล็กละน้อย พร้อมกับคนโทน้ำเช่นไหทุกวัน เพราะเชื่อว่าหากเลี้ยงไม่ดีเท่าที่ควรแล้ว ผีปู่ย่าจะอดอยาก อาจจะทำโทษให้ครอบครัวเดือดร้อนต่าง ๆ นานา เป็นต้น

ดังนั้นผีป่วนหรือผีบรรพบุรุษของผู้ นำทางสังคมจึงมีฐานะเป็นทั้งผีประจำ ตระกูลและผี ของชุมชนด้วย ซึ่งในส่วนที่มีบทบาทต่อชุมชนนั้นจะมีชื่อเรียกว่า ผีเสื้อบ้าน หรือ ผีเสื้อเมือง ล้วนแล้ว มีบทบาททางสังคมเพิ่มขึ้น เพราะนอกเหนือจากการที่จะต้องดูแลลูกหลานในวงศ์ตระกูลแล้ว ยัง จะต้องดูแลชาวบ้านหรือชาวเมืองอีกด้วย ดังนั้นจึงต้องมีการเลี้ยงผีเพื่อเป็นการสักการะวิญญาณของ บรรพบุรุษ เป็นการขอขมา แสดงความขอบคุณที่ได้ช่วยคุ้มครองปกป้องรักษา และอำนวยความสะดวกให้ เกิดความสำเร็จในการทำมาหากินในช่วงเวลาที่ผ่านไป

๒. ผีหม้อหนึ่ง หรือผีปู่ย่าดำดำที่จะเอาใจใส่ต่อทารกและเด็ก เมื่อเด็กมีอาการเจ็บป่วยจึง ได้ทำพิธีส่งผีปู่ย่าดำดำหรือส่งผีหม้อหนึ่ง เพื่อหาสาเหตุและความต้องการแล้วจะนำส่งที่ต้องการไปให้ ผู้ ที่ทำหน้าที่เป็นหญิงอาวุโส โดยผีหม้อหนึ่งจะสิงในไหข้าว และหม้อหนึ่งจะตกแต่งคล้ายคน และคนลงผี จะเป็นผู้ที่ตกแต่ง ส่วนมากการลงผีหม้อหนึ่งจะถามใน เรื่องความเจ็บป่วย และสาเหตุที่เกิดขึ้น

๓. ผีเสื้อบ้าน เป็นผีอารักษ์ของชาวล้านนาที่คอยคุ้มครองดูแลให้ชุมชนและหมู่บ้าน สงบ สุข โดยแต่ละหมู่บ้านจะมีศาลเสื้อบ้านเพียงหนึ่งเดียว จะตั้งบริเวณต้นไม้ใหญ่หรือจอมปลวก การ เลี้ยงผีเสื้อบ้านจะเลี้ยงปีละ ๔ ครั้ง คือ วันปีใหม่เมือง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษาและวันกินข้าว ใหม่ เพื่อตอบแทนบุญคุณของผีเสื้อบ้านที่คุ้มครอง ให้ชุมชนสงบสุขและมีความอุดมสมบูรณ์

๔. ผีนา เป็นผีที่ทำหน้าที่ดูแล อารักษ์ผืนนาให้ ข้าวงอกงามอุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลา ใน นามีข้าวรวมถึงวัวควายให้มีสุขภาพดี ก่อนที่จะลงมือทำนาจะทำพิธีเลี้ยงผีนาก่อน อาหาร เช่น ไก่ต้ม เหล้าขาว แกลบ ข้าวต้มมัด ไข่ต้ม ข้าว กล้วย น้ำอ้อยรวมถึงน้ำตาล พร้อมการเสี่ยงทายถึงความงอก งามของข้าวในนา

๕. ผีวีรบุรุษ เป็นผีประจำท้องถิ่นหรือผีเจ้านาย ในพื้นที่จะมีผีวีรบุรุษได้หลายตน บาง หมู่บ้านหอผีวีรบุรุษจะตั้งคู่กับผีเสื้อบ้าน จะทำหน้าที่คุ้มครองดูแลความสงบให้กับหมู่บ้าน คน สัตว์ ไร่นา ป่าและลำน้ำ

๖. ผีกะ คือคนที่ถูกกล่าวหาว่ามีผีร้ายอยู่ในร่างกาย โดยจะสืบเชื้อสายจากมารดา เชื่อว่า วิญญาณผีกะเป็นวิญญาณของผีป่วนที่ถูกลดทิ้งไม่ได้รับการอุทิศส่วนกุศลที่ถูกต้องตามประเพณี บางครั้งผีกะจะมีรูปร่างเป็นนกเค้าแมว ถ้ายืนเกาะบ้านใครถือว่าเป็นกลางร้าย คนในบ้านจะถูกผีเข้าสิง ต้องให้หมอมผีเข้ามาทำพิธีขับไล่ผีกะออกไป

๗. ผีพรายหรือพรายทับ เป็นผีที่เข้าสิงบุคคลโดยมีอาการ กลางวันตาจะไม่กล้าสู้แสงแต่พอลางคืนจะมีชีวิตชีวา ทานอาหารได้มากแต่ร่างกายหอมแห้ง เมื่อทุกคนหลับ ผีพรายทับจะลุกขึ้นมากินไก่อสด หากมีคนทักจะล้มลง จะต้องหาอาจารย์หรือหมอผีมาตัดพรายออกจากร่าง

๘. ผีปกกะโหล่ง เป็นผีที่อาศัยอยู่ในป่าลึก ทำหน้าที่ดูแลป่า หากบุคคลใดเข้าป่าและพูดจาหยาบคาย เอาช้อนไปตักน้ำในแม่น้ำ ลากพินเข้าที่ปัก ผีปกกะโหล่งจะแปลงกายเป็นเสือขนาดใหญ่ มาคาบบุคคลนั้นเข้าไปในป่าลึก

จะเห็นได้ว่าชาวล้านนาล้วนมีความเชื่อที่ยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบสานจากอดีต ความเชื่อในบางชนิด และมีการอนุรักษ์ไว้จนถึงคนล้านนาปัจจุบัน

๒.๕. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรม

เครือข่าย หมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มองค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน กิจกรรมสำคัญที่สุดที่เครือข่ายทุกเครือข่ายทำร่วมกัน คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน และเงื่อนไขที่สำคัญของเครือข่าย คือ ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์สื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิกและลักษณะร่วมของเครือข่าย ไม่ว่าจะ เป็นเครือข่ายแบบใด ลักษณะเฉพาะหรือลักษณะร่วมของทุกเครือข่าย คือ

๑) เป็นกลุ่มองค์กรและ/หรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน

๒) เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคมโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

๓) ดำรงอยู่ได้ยาวนาน (ไม่ใช่เฉพาะกิจ) ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่อง

๔) มีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกัน และร่วมกันรับผิดชอบ

๕) มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

ประโยชน์ของเครือข่าย โดยเสรี พงศ์พิศ^{๕๒}กล่าวว่า เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ เพราะการทำงานแบบเครือข่ายเป็นการทำงานแบบ ประสานพลัง ประโยชน์ของการทำงานเป็นเครือข่ายอธิบายได้อีกนัยหนึ่ง คือ๑) ก่อให้เกิดผลบางอย่างที่ใครคนเดียวทำให้เกิดไม่ได้ ๒) ทำการรณรงค์ได้กว้างและมีประสิทธิภาพมากกว่า ๓) ส่งอิทธิพลต่อคนอื่นในเครือข่ายและนอกเครือข่าย ๔) ทำให้เกิดความรู้จักความเข้าใจในเรื่องหรือประเด็นหนึ่งอย่างชัดเจน ๕) ร่วมมือกันทำ แบ่งงานกันทำ๖) ลดงานที่ซ้ำซ้อนลง และลดการสิ้นเปลืองทรัพยากร ๗) ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ แรงบันดาลใจ และทักษะต่างๆ และ๘) ทำให้เกิดความสามัคคี ให้กำลังใจกัน และช่วยกันในรูปแบบต่าง ๆ ในบางกรณีช่วยให้สามารถระดมทุนได้ดี

ขั้นตอนการก่อตั้งเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ^{๕๓} ยังกล่าวว่า ขั้นตอน ๘ ขั้นตอนนี้เป็นเรื่องเครือข่ายองค์กรที่ดำเนินงาน เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง เพราะการดำเนินเครือข่ายองค์กรชุมชนมักเริ่มต้นเป็นเครือข่ายหลวม ๆ แบบธรรมชาติ มากกว่า และไม่จำเป็นต้องมีการกำหนดข้อความเอกสารอะไรให้ดูเป็นทางการและยุ่งยาก แต่องค์กรที่ต้องการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อให้ที่สนับสนุนชุมชน โดยการทำงานเป็นเครือข่ายควรดำเนินการ ดังนี้๑) ร่างเป้าประสงค์ให้ชัดเจน เพื่อให้รู้ว่าสาเหตุความเป็นมาของการก่อตั้งเครือข่ายคืออะไร ทำไมจึงต้องมีเครือข่ายนี้ ตั้งแล้วจะทำอะไร ๒) บอกเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ๓) กำหนดแผนการดำเนินงาน๔) กำหนดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน๕) กำหนดกระบวนการในการตัดสินใจ ๖) เตรียมแผนการสื่อสารระหว่างสมาชิก ๗) เลือกโครงสร้างการจัดการองค์กรและ๘) จัดหาทุนในการดำเนินงาน

การส่งเสริมเครือข่ายและการสร้างเครือข่าย เครือข่ายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่มาจากกระบวนการทัศน์ใหม่ ก็ควรให้การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายใหม่ และส่งเสริมความเข้มแข็งของกลไกเดิมที่มีศักยภาพให้พัฒนาเป็นเครือข่ายโดยวิธีการดังต่อไปนี้

๑. ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ

^{๕๒} เสรี พงศ์พิศ. เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็งชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๘ หน้า

^{๕๓} เสรี พงศ์พิศ, เรื่องเดียวกัน

๒. ให้การสนับสนุนการเงินเพื่อสร้างกลไกการประสานเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ

๓. ริเริ่มการสร้างเครือข่ายโดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภายนอก

๔. ให้การสนับสนุนองค์กรที่ทำงานเป็นตัวเชื่อมประสานให้เกิดการบวนการ ตัวเชื่อมประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตัวเชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย

๕. ให้การสนับสนุนการทำงานที่มีลักษณะการประสานยุทธศาสตร์ ประสานแผน ประสานโครงการ ประสานกิจกรรมต่างๆ โดยริเริ่มหาทางให้คนอื่น ๆ เห็นความสำคัญและให้หาทางร่วมมือกันประสานงานแบบเครือข่าย เพื่อให้การประสานตั้งแต่ยุทธศาสตร์ลงไปจนถึงกิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปได้ในบรรยากาศวัฒนธรรมองค์กรแบบเรียกว่าวัฒนธรรมเครือข่าย

๖. ให้การสนับสนุนเครือข่าย และการสร้างเครือข่ายในระดับชุมชน

การสร้างเครือข่าย หมายถึง การทำให้มีการติดต่อ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการ คบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบติดต่อกันด้วยการเผยแพร่ ข่าวสารแบบทางเดียว เช่น การส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย

ความสำคัญของการจัดตั้งเครือข่ายคือการพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใดๆ ที่ใช้วิธี ดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกันเป็น วัฒนธรรมภายในกลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กรเดียวกัน การ ดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายใน ใช้ทรัพยากรหรือสิ่ง อำนาจความสะดวก การสร้าง “เครือข่าย” สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้ บุคคล และองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียน และประสบการณ์กับบุคคลหรือ องค์กรที่อยู่ นอกหน่วยงานของตน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ให้ความร่วมมือ และทำงานใน ลักษณะที่เอื้อ ประโยชน์ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก - การก่อเกิดของเครือข่าย เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่างๆกัน แบ่งชนิดของเครือข่าย ออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑) เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ มีลักษณะของการทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์หาทางเลือกใหม่ การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้น ภายในตัวสมาชิกเองลักษณะของเครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่อาศัยความเป็นเครือญาติ หรือมาจากภูมิลำเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดย เครือข่ายประเภทนี้ มักใช้เวลาก่อร่างสร้างตัวที่ยาวนาน แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว มักจะเข้มแข็ง ยั่งยืน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

๒) เครือข่ายจัดตั้ง เครือข่ายจัดตั้งมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของ ภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ เน้นความต้องการ ความคิด ความเข้าใจ หรือมุมมองในการจัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการ ทำงานเฉพาะกิจชั่วคราวไม่ต่อเนื่อง เว้นแต่ว่าเครือข่ายจะได้รับ การชี้แนะที่ดี ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็น ความผูกพัน ระหว่างสมาชิกจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริง

๓) เครือข่ายวิวัฒนาการ เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจาก การจัดตั้งโดยตรง แต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วย วัตถุประสงค์ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจน มีการสร้างพันธสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง เครือข่ายที่วุ่นวายนี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรง กระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการ กระตุ้นและสนับสนุน สามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่ มากมาย เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

หลักการรักษาความสำเร็จ ของเครือข่าย มีดังนี้

๑) มีการจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายจะก้าวไปสู่ช่วงชีวิตที่ถดถอย หากไม่มีกิจกรรมใดๆ ที่สมาชิกของ เครือข่ายสามารถกระทำร่วมกัน เมื่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกลดลงก็ส่งผลให้เครือข่ายเริ่ม อ่อนแอ โดยความยั่งยืนของเครือข่ายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการจัด กิจกรรมที่ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งกิจกรรมดังกล่าวกลายเป็นแบบแผนของการกระทำที่สมาชิกของเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน รวมถึงการที่จะรักษาเครือข่ายไว้ได้ต้องมีการกำหนด โครงสร้างและตารางกิจกรรมไว้ให้ชัดเจน การบรรลุเป้าหมายของเครือข่าย มีรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การวางแผนงานร่วมกัน การพบปะ เพื่อประเมินผลร่วมกันประจำทุกเดือน เป็นต้น

๒) การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย สัมพันธภาพที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืน ควรมีการจัดกิจกรรมที่มี จุดประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะ และควรจัดอย่างสม่ำเสมอรวมถึงในช่วงที่มีปัญหาเกิดขึ้น สมาชิกของเครือข่ายพึงตระหนักถึงความสำคัญของการรักษา สัมพันธภาพ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้น การจัดโครงสร้างองค์กร ควรแบ่งอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน และไม่ซ้ำซ้อน การกำหนดเป้าหมายการทำงานที่สมาชิกยอมรับ ร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ การกำหนดผู้นำที่เหมาะสม การกำหนดกติกาอันเป็นที่ ยอมรับร่วมกัน เป็นต้น

๓) การกำหนดกลไกสร้างระบบจิตใจ สมาชิกจะยังเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายตราปเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียง การกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้ สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งตามทฤษฎีแรงจูงใจแล้ว ปัจเจกต่างก็มีสิ่งจูงใจที่ต่างกัน ควรทำการวิเคราะห์เพื่อบ่งชี้ถึงแรงจูงใจที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละบุคคล ผู้ที่รับค่าตอบแทนต้องสร้าง ผลงานเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน โดยผลงานที่ได้ต้องสนับสนุนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเครือข่าย และควรมีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน ตามทฤษฎีของ Maslow ความต้องการ การยกย่องจากผู้อื่น (esteem needs) ที่อยู่ในรูป ของอำนาจเกียรติยศชื่อเสียง หรือสถานะทางสังคม เป็นสิ่งที่นำมาใช้จูงใจได้ อาจทำเป็นรูป “สัญลักษณ์” บางอย่าง ที่สื่อถึงการได้รับเกียรติยศ การยกย่อง และมีคุณค่าทางสังคม

๔) การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ หลายเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไปเนื่องจากขาดแคลนทรัพยากร สนับสนุนการดำเนินงานที่เพียงพอ ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้และบุคลากร ที่สำคัญคือ เงินทุนในการดำเนินงานซึ่งเปรียบเสมือนเลือดที่ไหลเวียนหล่อเลี้ยงเครือข่ายให้สามารถดำเนินการ ต่อไปได้ เมื่อขาดเงินทุนเพียงพอที่จะจุนเจือ เครือข่ายอาจต้องปิดตัวลงในที่สุด หากได้รับการ สนับสนุนจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุม และมีการรายงานผลเป็นระยะ หากการ ดำเนินงานไม่คืบหน้าอาจให้ระงับทุนได้

๕) การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไข้ปัญหาเครือข่ายอาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครือข่ายที่เพิ่งเริ่มดำเนินการใหม่ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือจะช่วยให้ เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และช่วยหนุนเสริมให้

เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ควรมีที่ปรึกษาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เป็นแหล่งข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้า และช่วยอบรมภาวะ ความเป็นผู้นำให้กับสมาชิกเครือข่าย

๖) การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง องค์กรหรือเครือข่ายที่เคยประสบความสำเร็จกลับต้องประสบกับความ ล้มเหลวอย่างรุนแรงเมื่อเวลาผ่านไป เพราะไม่ได้ “สร้างคน” ขึ้นมาเพื่อสานต่อภารกิจของเครือข่าย จำเป็นต้องสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง เครือข่ายต้องคัดเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมทั้งความรู้ ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่ายและที่สำคัญคือเป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถ เป็นศูนย์รวมใจของคนในเครือข่ายได้ ดำเนินการให้คนเหล่านี้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการทำหน้าที่เป็นสมาชิกแกนหลัก เพื่อสืบสานหน้าที่ต่อไปเมื่อสมาชิกแกนหลักต้องหมดวาระไป^{๕๔}

๒.๕.๑ การอนุรักษ์เครือข่ายทางวัฒนธรรม

การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนไทยทุกคนมีวิธีการ ดังนี้

๑. ศึกษาค้นคว้า และการวิจัยวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งที่มีการรวบรวมไว้แล้วและยังไม่ได้ศึกษาเพื่อทราบความหมาย และความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกของไทยอย่างถ่องแท้ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต เพื่อให้เห็นคุณค่า ทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ต่อไป

๒. ส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองกระแสวัฒนธรรมอื่นๆ อย่างเหมาะสม

๓. รณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน ตระหนักในความสำคัญ ของวัฒนธรรม ว่าเป็นเรื่อง ที่ทุกคนต้องให้การรับผิดชอบร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานการบริการความรู้ วิชาการ และทุนทรัพย์สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

^{๕๔} เสรี พงศ์พิศ.เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มชนเข้มชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๘ หน้า

๔. ส่งเสริมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยการใช้ ศิลปะวัฒนธรรมที่เป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน

๕. สร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจว่าทุกคนมีหน้าที่เสริมสร้าง พื้นฟู และการดูแล รักษา สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่เป็นสมบัติของชาติ และมีผลโดยตรงของ ความเป็นอยู่ของทุกคน

๗. จัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ผลงาน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจ สามารถเลือกสรร ตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนให้ เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตทั้งนี้สื่อมวลชนควรมีบทบาทในการส่งเสริม และสนับสนุนงานด้าน วัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย

๒.๖. แนวคิดเกี่ยวกับคติชนวิทยา

ความหมายของคติชนวิทยา ประกอบด้วย **คติ** หมายถึง แนวทาง วิธีทาง (เช่นคำว่า คติ โลก คติธรรม) **ชน** หมายถึง คนในกลุ่มหนึ่ง หรือในชาติหนึ่ง และ **วิทยา** หมายถึง ความรู้

จากรูปศัพท์ดังกล่าว คติชนวิทยา หมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่ม หนึ่ง คำว่า คติชน คือ ผลผลิตทางวัฒนธรรมที่คติชนวิทยาสนใจนำมาศึกษา ส่วนคำว่า คติชนวิทยา นั้น รวมคำว่า คติชนวิทยา คือ วิชาซึ่งว่าด้วยการศึกษาคติชนหรือผลผลิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน และผลผลิตทางวัฒนธรรมนี้เป็นมรดกที่รับทอดกันมาทั้งภายในชนกลุ่มเดียวกัน และแพร่กระจายไปสู่ ชนต่างกลุ่มด้วย “คติชนวิทยา” คติชน หรือผลผลิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน ซึ่ง งามพิศ สัตย์ สงวน^{๕๕} กล่าวว่า ผลผลิตนี้จะเป็นมรดกที่ได้มีการสืบทอดต่อกันมา ทั้งภายในกลุ่มชนเดียวกันและ แพร่กระจายไปสู่ชนต่างกลุ่ม โดยได้ให้ เหตุผลของการใช้คำว่า คติชนวิทยา แทน คติชาวบ้านว่า คำว่า ชาวบ้าน อาจจะสร้างความเข้าใจ ผิดได้ว่าเกี่ยวข้องเฉพาะชาวชนบทหรือบางระดับเท่านั้น แต่ใน ความเป็นจริงแล้ว Folklore จะเกี่ยวข้องกับทุกคนทุกสถานภาพที่มีลักษณะร่วมกันอย่างน้อยหนึ่ง ลักษณะ คติชาวบ้านจึงเป็นข้อมูลเพียงส่วนหนึ่งที่นักคติชนวิทยาสนใจที่จะศึกษา และ คำว่า คติชน

^{๕๕} งามพิศ สัตย์สงวน. ๒๕๔๓. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่๗. กรุงเทพฯ: รามการพิมพ์.

วิทยา จะมีความหมายที่กว้างกว่าคติชาวบ้านด้วยตามศัพท์ Folkloreจะเป็นเรื่องที่ว่าด้วยวิถีชีวิตตามชนบประเพณีของกลุ่มชน รวมถึงคติชนวิทยาเป็น ความรู้ที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคมที่มีวัฒนธรรมของคนกลุ่มนั้นปรากฏให้เห็นเด่นชัด ผู้ศึกษาด้านคติชนวิทยาจึงมุ่งความสนใจไปที่กลุ่มคนพื้นบ้านที่ความเจริญทางเทคโนโลยียังเข้าไม่ถึงในหมู่บ้าน คนพื้นบ้านจะมีลักษณะเด่นตรงที่มีการด าเนินชีวิต ที่คล้ายๆ กัน แตกต่างจากคนในเมืองที่มีอาชีพต่างกัน ในขณะที่คนในเมืองจะอยู่แบบตัวใคร ตัวมัน เช่น การรวบรวมข้อมูลนิทานพื้นบ้าน สุภาษิต ปริศนาคำทาย เป็นต้น แต่ก็ยังไม่เป็นที่ความสนใจในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคติชนวิทยาจึงได้ขยายออกไปสู่นักวิชาการต่างๆจนทำให้มีการศึกษาอย่างจริงจัง และเกิดเป็นสาขาวิชาคติชนวิทยาในสถาบันการศึกษา

ความเป็นมาของคติชนวิทยา

การศึกษาคติชนวิทยาเริ่มขึ้นตั้งแต่มนุษย์เริ่มสนใจในวัฒนธรรมรอบ ๆ ตัวต่าง ๆ กันไป เช่น ความเชื่อ โศกลาง และไสยศาสตร์ การละเล่นสิ่งที่ทำในยามเวลาว่าง เทพนิยาย เพลง นิทาน เรื่องเหล่านี้ได้รับการยกย่องด้วยปากจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากพ่อแม่ถึงลูก กินเวลาหลายชั่วอายุคนแนวความคิดในการศึกษาคติชนวิทยาตอนต้นๆ มักเป็นการนำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมที่ถูกลืมไปแล้ว วัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในสมัยที่มนุษย์ยังมีความเชื่อเรื่องลัทธิ ผีศาจ เทวดา นักคติชนวิทยา ในสมัยแรกมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องราวอดีตในหลายๆ อย่าง เช่น เรื่องราวใน อดีต ส่องที่ความเจริญของมนุษย์ในยุคป่าเถื่อน หรือชี้ให้เห็นวัฒนธรรมโบราณที่เจริญก่อนหน้าที่จะสลายตัว ทำให้นักคติชนวิทยาเกิดความประทับใจในความเก่าแก่โบราณ โดยมีความรู้สึกว่สิ่งเก่า ๆ ในอดีตย่อมดีกว่าในปัจจุบัน ยุคทองย่อมเป็นยุคที่ผ่านมาแล้วในอดีต เขาจึงเรียกศตวรรษที่เขาศึกษารวบรวมนี้ว่า “ของโบราณของประชาชน” ด้วยเหตุนี้การศึกษาคติชนวิทยา ในศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ จึงถือว่คติชนวิทยาเป็นเรื่องในอดีตที่ถูกหลงลืมไป ต่อมานักคติชนวิทยา ได้ขยายขอบข่ายความสนใจไปยังเพลงพื้นบ้าน ปริศนาคำทายภาษิต คำพังเพย ซึ่งการศึกษานิทาน เพลง สุภาษิต ปริศนาคำทาย ได้นำไปสู่การศึกษาศิลปะวัฒนธรรมในส่วนอื่นๆ ของวัฒนธรรมชาวบ้าน การศึกษาคติชนในระยะแรกจึงเป็นการศึกษาศิลปะวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านหรือในสังคมประเพณี

ความสำคัญของข้อมูลทางคติชนในการศึกษาคติชนวิทยาถือว่ ชาวบ้านไม่ได้จำกัดว่ว่าต้องเป็นชาวบ้านในชนบท เท่านั้น แต่ควรเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการเลี้ยงดูตามธรรมเนียม ประเพณีแบบเดิม เพราะถ้ายึดแนวคิด เดิมแล้ว ชาวชนบทที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองหรือลูกหลานของชาว

ชนบทที่ถือกำเนิดในเมือง ก็ไม่จัดว่าเป็น “ชาวบ้าน” ในความหมายของคติชนวิทยา แต่ความจริงนั้น ชาวเมืองที่อพยพมาจากชนบทหรือลูกหลานที่กำเนิดขึ้นในเมืองยังใช้ชีวิตตามปทัสฐานทางสังคม โลกทัศน์ และชีวิตยังคงเป็นแบบเดิมอยู่ แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นมาจากสภาพสังคมสมัยใหม่ที่ ทำให้ชาวเมืองต้องพึ่งพา ตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

ความสำคัญและบทบาทของคติชนวิทยา

คติชนวิทยา เป็นวิชาที่เกี่ยวกับวิถีทางในการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนการละเล่น เพลงพื้นบ้านต่างๆ ที่ได้รับการสืบทอดมาเป็นเวลานาน การศึกษา คติชนวิทยาเป็นการศึกษาการถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จะทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน และสามารถเข้าใจอดีตเพื่อจะได้เข้าใจปัจจุบันตลอดจนรู้จัก วางแผนในอนาคตได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นคติชนวิทยาจึงควรแก่การศึกษาค้นคว้าด้วยยังคงมีความสำคัญและประโยชน์หลายประการ คือ

๑) คติชนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจสภาพชีวิตมนุษย์ได้เป็นอย่างดี เพราะคติชนวิทยาได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ตั้งแต่เกิดจนตาย ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ได้ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างให้ชนรุ่นหลังให้จดจำและนำมาปฏิบัติ

๒) คติชนวิทยาเป็นเครื่องมือที่ให้ความบันเทิงแก่นมนุษย์ทุกวัย ด้วยคติชนบางประเภทจะให้อารมณ์ที่สนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น นิทานพื้นบ้านจะเป็นความบันเทิงที่มีผู้ให้ความสนใจอยู่เสมอ โดยเฉพาะสังคมในอดีตที่เป็นสังคมของการฟังเพราะการเขียนหนังสือจะจำกัดอยู่ในแวดวงราชการ และผู้บวชเรียนในพระพุทธศาสนา เพลงพื้นบ้านซึ่งมีทั้งเพลงประกอบการละเล่น เพลงปฏิพากย์ เพลงร้องเล่นของเด็ก หรือแม่ในช่วงของการประกอบอาชีพเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน

๓) คติชนวิทยาจะให้ความรู้และอบรมสั่งสอน ด้วยคติชนจะให้ความรู้หลายทางในชีวิตประจำวัน เช่น ความรู้เรื่องยาสมุนไพร ความรู้เรื่องประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ตลอดจนความเชื่อเพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ นอกจากนี้ยังช่วยอบรมสั่งสอนคนในสังคมเช่น นิทานอีสปนิทานคติสอนใจ ที่ตอนท้ายของเรื่องจะจบลงที่ว่า นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า... หรือเพลงกล่อมเด็กที่จะช่วยสั่งสอนให้เป็นคนดี คติชนจึงเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยอบรมสั่งสอนให้ลูกหลานเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม

๔) คติชนจะให้สติปัญญา ส่งเสริมให้คนใช้ความคิดใช้ปัญญา เช่นการเล่นปริศนาคำทาย ซึ่งปริศนาคำทายนี้จะมียุ่ทุกภาค เป็นการช่วยฝึกสมอง ทดสอบสติปัญญา และใช้ปฏิภาณไหวพริบ ด้วยปริศนาคำทายจะใช้ถ้อยคำที่กำกวม หรืออาจจะให้คำตอบคนละเรื่องกับตัวปริศนาซึ่งทำให้ผู้เล่นปริศนาคำทายต้องใช้ความคิดในการค้นหาคำตอบ และบางปริศนาคำทายยังช่วยสร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้เล่นอีกด้วย

๕) คติชนวิทยาเป็นรากฐานของศาสตร์แขนงต่างๆ ด้วยคติชนมีเนื้อหาที่กว้างขวาง ครอบคลุมศาสตร์แขนงต่างๆ ที่ศึกษากันในปัจจุบัน เช่น สังคมศึกษาจะมีการศึกษาในเรื่อง ประเพณี ความเชื่อ ภาษาศาสตร์จะมีการศึกษาในเรื่องภาษาถิ่น เกษศาสตร์จะมีการศึกษาเรื่องยา สมุนไพรและต ารายากลางบ้าน และวรรณคดีบางเรื่องจะมีที่มาจากวรรณกรรมท้องถิ่นหรือนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น จึงนับได้ว่าคติชนช่วยท าให้การศึกษาในสาขาวิชาต่างๆได้รับการพัฒนาและ กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

๖) คติชนวิทยาเป็นแหล่งรวมความสามัคคี ทั้งนี้เพราะวิถีการด าเนินชีวิตขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนการเล่นพื้นบ้านต่างๆจะเป็นลักษณะของการร่วมแรงร่วมใจ เช่นการลงแขกใน การท านา เป็นประเพณีที่ชาวบ้านจะร่วมแรงร่วมใจแลกเปลี่ยนกันทำงาน หรือในเทศกาลงานบุญ ต่างๆ ชาวบ้านก็จะมาร่วมช่วยกันทำบุญจัดงานรื่นเริงฉลองกัน เป็นต้น

๗) คติชนช่วยให้อารมณ์เก็บกดและความคับข้องใจคลี่คลายลง ด้วยชาวบ้านและ วัฒนธรรมจะมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นคติชนจึงช่วยคลี่คลายความคับข้องใจของมนุษย์ซึ่งจะสังเกตได้ จากนิทานพื้นบ้านไทยประเภทจักรวาลวงศ์ที่ลูกเขยมักจะฆ่าพ่อตาตาย หรือพ่อตากับลูกเขยมักจะไม ่ลงรอยกัน หรือความขัดแย้งระหว่างเมียน้อยเมียหลวงในสังคมไทย ทั้งนี้เพราะสังคมไทยในอดีตเป็น ครอบครัวยาย คนไทยจะแต่งลูกเขยเข้าบ้าน พ่อตากับลูกเขยมักไม่ค่อยลงรอยกัน นิทานจึงมีส่วน ช่วยลดความตึงเครียดภายในครอบครัวลงได้

๘) คติชนช่วยควบคุมสังคม คติชนบางประเภทสามารถควบคุมความประพฤติของคนใน สังคมให้เป็นที่ยอมรับ อีกทั้งให้กำลังใจแก่บุคคลที่ประพฤติตนตามแบบอย่างที่ดีที่สังคมกำหนด เช่น สุภาสิต คำพังเพย คำคม สำนวนโวหารต่างๆ จะเป็นเครื่องเตือนใจให้คนในสังคมยึดถือเป็นแนวทาง ในการปฏิบัติ

9) คติชนก่อให้เกิดความภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ๆ ในท้องถิ่น สังเกตได้จากในแต่ละท้องถิ่นจะมีเรื่องเล่า ตำนาน นิยายที่อธิบายถึงประวัติความเป็นมาอันเป็นการสะท้อนให้เห็นระบบความคิดของคนโบราณที่ต้องการจะอธิบายท้องถิ่นของตนหรือบางครั้งก็นำไปโยงกับสถานที่ในท้องถิ่นจนกลายเป็นนิยายประจำท้องถิ่นถือว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่ทุกคนเป็นเจ้าของซึ่งมรดกนี้ได้มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานอันก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน และความภาคภูมิใจ

๑๐) คติชนเป็นมรดกหรือสมบัติของชาติ ด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่นย่อมมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีการปลูกฝังให้ชนในกลุ่มได้เห็นความสำคัญและให้เกิดความภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดทั้งได้ยึดถือปฏิบัติต่อกันมา

จุดกำเนิดของคติชนวิทยา

แนวทางในการศึกษาคติชนวิทยามีหลายแนวทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและการนำไปใช้ประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม เช่น นักจิตวิทยาอาจศึกษาคติชนเพราะเป็นแหล่งรวบรวมความเชื่อของมนุษย์และจะศึกษาในแนวจิตวิเคราะห์ นักการศึกษาอาจศึกษาคติชนเพราะเห็นว่าเป็น มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งของชาติ อาจศึกษาเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษา หรือ แม้แต่นักคติชนวิทยาเองก็อาจศึกษาเพื่อขยายความรู้ ความคิด ความเข้าใจ และแนวทางในการปฏิบัติที่เกี่ยวกับคติชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๑) การค้นหาจุดกำเนิดของคติชนวิทยา

การค้นหาจุดกำเนิดของคติชนเป็นการศึกษาเพื่อค้นหาประวัติความเป็นมาของคติชนในแขนงต่างๆที่ยังเป็นปัญหาอยู่ ทั้งนี้ นักวิชาการได้พยายามค้นหาทฤษฎีเพื่อนำมาอธิบายถึงจุดเริ่มต้นว่าเกิดขึ้นเมื่อไร เกิดขึ้นได้อย่างไร และเกิดขึ้นที่ไหน เช่นนิทานพื้นบ้านเกิดขึ้นเมื่อไร ที่ไหน และมีอายุเท่าไร ซึ่งประวัติความเป็นมาของคติชนแต่ละชนิดยังคงหาข้อยุติไม่ได้ คงได้เพียงการสันนิษฐานหรือการคาดเดาเท่านั้น อย่างไรก็ตาม นักวิชาการได้พยายามหาทฤษฎีเพื่ออธิบายเกี่ยวกับจุดกำเนิดของคติชน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ ๒ แนวทาง คือ

๑. แนวทางที่เห็นว่าคติชนวิทยาที่เหมือนกัน หรือคล้ายกัน อาจเกิดขึ้นได้พร้อมๆกันในสถานที่หลายแห่งและหลายช่วงสมัย หรือที่เรียกว่า Multiple Existence เช่นความเชื่อเกี่ยวกับภูตผี

วิญญาณ ความเชื่อเกี่ยวกับน้ำท่วมโลก เป็นต้น ซึ่งเราจะ พบตำนานเหล่านี้อยู่ทั่วโลก โดยที่กลุ่มชนนั้นๆไม่เคยมีการติดต่อสัมพันธ์กันมาก่อน แต่เหตุใดจึงมีความเชื่อเหมือนกัน มีผู้เชื่อว่า สภาพจิตใจของมนุษย์ทั่วไปในโลกย่อมจะต้องมีสภาพจิตใจที่คล้ายกัน ดังนั้นคติชนซึ่งจัดว่าเป็นผลผลิตทางจิตใจของมนุษย์

๒. แนวทางที่เห็นว่าคติชนวิทยาเกิดขึ้นในแหล่งเดียวกันแล้วแพร่กระจายไปแหล่งอื่นๆซึ่งจะเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน แต่แนวทางนี้ก็ก่อให้เกิดปัญหาตามมาว่าทำไมแหล่งวัฒนธรรมที่ต่างถิ่นกันจึงยอมรับวัฒนธรรมของคนต่างถิ่น อย่างไรก็ตามลักษณะการแพร่กระจายจะเห็นได้อย่างชัดเจนในนิทานพื้นบ้าน

การค้นหารูปแบบและโครงสร้างของคติชนวิทยาคติชนจะมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือจะมีรูปแบบและโครงสร้างที่แน่นอนตายตัวแม้จะมีเนื้อหาที่แตกต่างกันไปบ้าง เช่น รูปแบบของนิทานปริศนา ภาษิต ฯลฯ ซึ่งการศึกษาด้วยวิธีนี้จะทำให้ผู้ศึกษาสามารถจำแนกรูปแบบและโครงสร้างได้อย่างแน่นอนตายตัว และผลการศึกษายังสามารถตรวจสอบได้ จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาคติชนด้วยวิธีนี้ทำได้ง่ายกว่าการแสวงหาจุดกำเนิดและการศึกษารูปแบบและโครงสร้างถือว่าการศึกษาที่ถูกหลักการให้ประโยชน์ต่อผู้ศึกษา การศึกษาด้วยวิธีนี้อาจทำได้โดยการรวบรวมข้อมูลทางคติชนที่ต้องการศึกษาแล้วแบ่งแยกประเภท โดยยึดรูปแบบที่แตกต่างกันเป็นเครื่องกำหนด เช่น การศึกษานิทานพื้นบ้านได้แบ่งประเภทนิทานพื้นบ้านออกเป็น นิทานมุขตลก นิทานวีรบุรุษ นิทานเกี่ยวกับนางฟ้าเทวดา นิทานสัตว์ หรือการศึกษาปริศนาคำทายได้แบ่งเป็น ปริศนาที่เป็นคำเดียว วลี เรื่องสั้น เป็นต้น

การศึกษาสัญลักษณ์ในคติชนวิทยา การศึกษาสัญลักษณ์จัดว่าเป็นวิธีการศึกษาทางคติชนวิทยาอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งสัญลักษณ์จะเป็นการใช้แนวความคิดหนึ่งหรือของอย่างหนึ่งเพื่อแทนแนวความคิดอื่นหรือของอย่างอื่น ด้วยเนื้อหาบางประเภทของคติชนวิทยาไม่สามารถจะกล่าวออกมาตรงๆได้ จึงต้องใช้สัญลักษณ์การศึกษาคติชนด้วยวิธีนี้จะศึกษาความหมายของสัญลักษณ์ที่ชาวบ้านใช้ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงแนวคิด อารมณ์และจิตใจของชาวบ้าน และเพื่อให้เข้าใจถึงสัญลักษณ์ที่แท้จริงของสังคมสัญลักษณ์ที่ปรากฏในคติชนมักจะมีอยู่ในบทเพลงพื้นบ้าน ความฝัน นิทาน เรื่องตลก เป็นต้น ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่าสังคมทุกสังคมย่อม กฎระเบียบให้คนในสังคมยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ การ

ล้อเลียน เรื่องเกี่ยวกับเพศ การเมือง ศาสนา เช่น เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุคคลในครอบครัวที่ห้ามอยู่ใกล้ชิดกัน อาทิ ลูกเขยกับแม่ยาย พี่เขยกับน้องเมีย เป็นต้น

การศึกษาเปรียบเทียบในคติชนวิทยาการศึกษาเปรียบเทียบในคติชนวิทยา จำเป็นอย่างยิ่งที่นักคติชนวิทยาจะต้องให้ความร่วมมือกันเพราะแต่ละคนไม่สามารถที่จะรอบรู้ในหลายๆด้านได้ จึงต้องอาศัยความร่วมมือซึ่งกันและกัน แต่ในวิธีการศึกษาด้วยวิธีนี้ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะบางทีก็กลายเป็นการ ส่งเสริมลัทธิชาตินิยมมากกว่าความร่วมมือเพื่อประโยชน์ของชาติ โดยการศึกษากระบวนการถ่ายทอดของคติชนวิทยา การศึกษากระบวนการถ่ายทอดของคติชนวิทยา จะต้องเป็นการศึกษาเรื่องราวที่ถ่ายทอด ทางมุขปาฐะโดยตรง ทั้งนี้อาจจะเป็นการถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือจากวัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง หรือจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งข้อดีของการศึกษาด้วยวิธีนี้คือ ความน่าเชื่อถือ ทั้งนี้เพราะการถ่ายทอดอาจจะใช้ระยะเวลาที่ยาวนานจึงเชื่อไม่ได้ว่าข้อมูลนั้นจะถูกดัดแปลงทั้งหมดด้วยผู้รับการถ่ายทอดอาจจะดัดแปลงในสิ่งที่ตนได้รับการถ่ายทอดมา ซึ่งนักคติชนวิทยาเองก็เห็นว่าในกระบวนการถ่ายทอดทางคติชนวิทยาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และการเปลี่ยนแปลงนั้นมักจะมีลักษณะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆเช่น นิทานพื้นบ้าน มักจะมีโครงเรื่องที่คล้ายๆกัน แต่รายละเอียดในเรื่องหา อาจจะมีส่วนที่แตกต่างกัน ตัวอย่าง เช่น นิทานเรื่องซินเดอเรลลา มีต้นก าเนิดมาจากนิทานอียิปต์ เมื่อได้มีการแพร่กระจายไปสู่วัฒนธรรมอื่นๆก็จะมีรายละเอียดที่เพิ่มเติมเข้ามาหรือขาดหายไปบางส่วน จึงอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการถ่ายทอดทางคติชนที่เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทางมุขปาฐะ อาจท าให้ความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลลดน้อยลง เพราะผู้รับการถ่ายทอดอาจจะดัดแปลงแก้ไขข้อมูลได้ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้วัฒนธรรมบางวัฒนธรรมเลือกบุคคลขึ้นมาเพื่อท าหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลและรับการถ่ายทอดข้อมูลโดยตรง

ความเป็นมาของความเชื่อความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ขึ้น เช่น ฝนตก ฟ้าร้อง ฟ้าผ่าแผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย และวาตภัย ต่างๆ ขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่มิ อธิพิพลต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง บางอย่างเป็น

เหตุการณ์ที่อำนวยความสะดวก แต่บางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามที่จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดี และเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศาสนา เกิดขึ้นความเชื่อ คือ การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใดๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า วันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีคามยึดมั่นว่า เครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีसाง นางไม้ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เหล่านี้เป็นต้น

ความเชื่อของมนุษย์ได้มีวิวัฒนาการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑. ความเชื่อในธรรมชาติ ความเชื่อระดับต่ำสุดของมนุษย์ คือความเชื่อในธรรมชาติเพราะธรรมชาติเกิดอยู่ข้างเคียงกับมนุษย์มนุษย์เกิดมาลิ้มตาในโลก สิ่งแรกที่มนุษย์ได้เห็นได้สัมผัสก่อนสิ่งอื่นคือธรรมชาติรอบตัวมนุษย์และธรรมชาติต่างๆ เหล่านี้ ได้แก่ความมืดความสว่าง ความหนาว ความร้อน ดวงอาทิตย์ดวงจันทร์ดวงดาว แม่น้ำลำธาร ต้นไม้พาร่องฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด มนุษย์เชื่อว่าธรรมชาติเหล่านั้นมีตัวตน มีอำนาจพิเศษและสามารถก่อให้เกิดคุณและโทษแก่มนุษย์ได้ มนุษย์จึงเกรงกลัวและกราบไหว้ ดังนั้น การนับถือธรรมชาติจึงนับเป็นขั้นแรกแห่งความเชื่อของมนุษย์

๒. ความเชื่อในคติถือผีสาง เทวดา วิวัฒนาการแห่งความคิดของมนุษย์เกิดขึ้นพร้อมกับความเจริญรอบข้างอย่างอื่น มนุษย์มีความสงสัยว่าความมืด ความสว่าง ความร้อน ความหนาว ดวงอาทิตย์ดวงจันทร์พาคฟ้า แม่น้ำ แม้ภูเขาและต้นไม้ใหญ่ที่สามารถบันดาลให้เกิดความผันแปรไปได้ต่างๆ ในตัวธรรมชาติเหล่านั้น และมีผลบันดาลให้เกิดความสุขและความทุกข์แก่มนุษย์ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงสร้างรูปเทวดาบ้าง รูปมนุษย์บ้าง หรือรูปครึ่งมนุษย์ครึ่งสัตว์บ้าง เช่น พระกัมมิจาที่ แม่ย่านางเรือ และเทพารักษ์ต่างๆ เป็นต้น เพื่อบูชาธรรมชาติเหล่านี้คงมีอำนาจอะไรอย่างหนึ่งสิ่งสถิตอยู่ อำนาจที่สามารถบันดาลให้เป็นได้นั้น เรียกว่า เจตภูตหรือวิญญาณ เจตภูตที่มีอำนาจ ทำให้ความทุกข์เกิดขึ้น อาจเป็นมารร้ายหรือ ผีสางอย่างใดอย่างหนึ่ง จัดได้เป็น ๓ ลำดับแห่ง คือ

๑. วิวัฒนาการทางความคิดของมนุษย์ จากธรรมชาติแต่ละอย่างก่อน แล้วกว้างออกไปถึงธรรมชาติทุกอย่างในโลก โดยเชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกมีวิญญาณสิ่งสถิตอยู่ เชื่อว่าวิญญาณเหล่านั้นมี

อำนาจไปแต่ละอย่าง อาจบันดาลความดีความชั่วความสุข และความทุกข์ให้แก่มนุษย์ได้แต่ละอย่าง ตามอำนาจและความกรุณาที่มีอยู่ วิญญาณเหล่านั้นต้องมีรูปร่าง แต่ไม่สามารถเห็นได้

๒. เริ่มสร้างขึ้นด้วยความนึกคิดของตนเอง ภาพที่ตนนับถือเรียกว่าพระเจ้าหรือเทพเจ้า หรือผีบางเทวดาก็ตามเกิดขึ้นมาแต่ครั้งนั้น ความเชื่อเช่นนี้เป็นมูลเหตุอีกประการหนึ่งของศาสนา นักปราชญ์ในสังคมมนุษย์โบราณเรียกความเชื่อนี้ถือว่าวิญญาณหรือเจตภูต

๓. ความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ ได้แก่ มารดา บิดา ปู่ย่าและตายายที่ตายไปแล้ว วิญญาณของบุคคลเหล่านั้นไม่ได้ไปไหน ยังคงอยู่เพื่อ ปกปักษ์รักษาดูแล บุตรหลานของพวกตน ทำให้เกิดการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ โดยสังเกตตัวอย่างได้จากการบังสุกุลให้กับ ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วของคนไทย และการกราบไหว้บูชาบรรพบุรุษของคนจีน

๔. ความเชื่อในเทพเจ้าหลายองค์ความคิดของมนุษย์ได้พัฒนาติดต่อกันมาจากความคิดเรื่อง สร้างภาพเทพเจ้าตามมโนคติของตน โดยคิดเห็นว่าธรรมชาติอย่างใดควรมีรูปเป็นอย่างไร และ ธรรมชาติอย่างใดมีอำนาจสูงกว่ากันอย่างไร บางพวกเชื่อว่าพระอาทิตย์เป็นเทพเจ้าสูงสุด บาง พวกเชื่อว่าพายุฟ้าเป็นเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ บางพวกเชื่อว่าพระจันทร์เป็นเทพเจ้าสูงสุดกว่าเทพเจ้าองค์ใด เทพเจ้าแต่ละองค์มีอำนาจลดหลั่นกัน และมีหน้าที่แตกต่างกัน

ความเชื่อในสังคมไทย

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการ เกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของ เทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปีศาจ ดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ขึ้นเช่น ฝนตก พายุพัด ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย และวาตภัย ต่างๆ ขึ้น ล้วนเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อชีวิตหรือความ เป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง บางอย่างเป็นเหตุการณ์ที่อำนาจ ประโยชน์แต่บางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามที่จะ คิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดี และเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอานาจ เหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศาสนาเกิดขึ้นความเชื่อไม่ว่า จะเกิดขึ้นด้วยความรู้สึกหรือเหตุผลใดก็ตาม เมื่อมนุษย์เกิดความเชื่อขึ้น มักจะแสดงออกทางกายและ

วาทให้ปรากฏเช่นเดียวกับได้มีผู้รู้การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน และการยอมรับนับถือนี้้อาจจะมีหลักฐานที่พอจะพิสูจน์หรือไม่ก็ได้

ดังนั้น ความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่เกิดจากการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต ถึงแม้ว่าโลกปัจจุบันจะมีวิทยาการที่ก้าวหน้าไปมากเพียงใดก็ตาม แต่เราก็พบว่ามนุษย์ยังมีความเชื่อในสิ่งที่ไม่มีความเหตุผลหรือเชื่อในสิ่งที่จะมีหลักฐานมาพิสูจน์เห็นจริงได้ยากอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่มีความเชื่อในเรื่องต่างๆจนมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ชนบธรรมนิยม ประเพณีต่างๆด้วยเหตุนี้เองจึงอาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อเป็นผู้อาหนดให้เกิดคติชนในแขนงต่างๆอีกมากมาย เพราะเมื่อใดที่มนุษย์มีความเชื่อในเรื่องใดมนุษย์ก็จะแสดงออก ความเชื่อของคนในสังคมไทยมีการปรับเปลี่ยนไปจากความเชื่อดั้งเดิมพอควร ทั้งนี้เพราะการได้ติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก ทำให้ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมอื่นๆ จนทำให้สภาพสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง เริ่มแรกนั้นความเชื่อของคนไทยแต่เดิมคงไม่ต่างจากชาติอื่นๆ คือเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นว่ามีอำนาจเหนือคนอาจบันดาลให้ทั้งคุณและโทษ ความเชื่อดังกล่าวเป็นการเชื่อถือผีสงฆ์เทวดา ต่อมาเมื่อมีการตั้งบ้านเรือนเป็นการถาวรและมีการติดต่อไปมาระหว่างหมู่บ้านวิถีชีวิตและชนบธรรมนิยมประเพณีหลักจึงเป็นการกลืนกรรมกับศาสนา และเมื่อมีการยอมรับนับถือพุทธศาสนามากขึ้น ขณะที่คติความเชื่อดั้งเดิมยังคงมีอยู่ จึงเกิดการปรับปรุงแก้ไขคติความเชื่อให้เข้ากับจิตใจและสภาพแวดล้อม ความเชื่อของคนไทยโดยทั่วไปจึงเกิดเป็นรากฐานซ้อนกันหลายชั้น คือเชื่อคติผีสงฆ์เทวดาอยู่ส่วนลึก พุทธศาสนาอยู่พื้นผิวและมีลัทธิศาสนาฮินดูเข้ามาแทรกซ้อนอยู่ด้วยเห็นได้ชัดจากรูปแบบของประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่บางครั้งมีการผสมผสานของพิธีสงฆ์ พิธี พราหมณ์ และบัตร์พาลีผีสงฆ์เทวดาด้วย การที่สังคมโดยรวมสรุปว่า คนที่เชื่อถือในเรื่องเครื่องรางของขลังนั้นนั่งมกาย ไร้เหตุผล ย่อมไม่ถูกต้อง เพราะผู้ที่นับถือเครื่องรางของขลังนั้นก็ยังมีจิตใจระลึกถึงพระรัตนตรัยเป็นสำคัญ ส่วนการนับถือเครื่องรางของขลังในรูปแบบต่างๆ เช่น ปลัดขิก หรือตะกรุด เป็นต้นนั้นเป็นเพราะความผสมผสานกันทางวัฒนธรรมและความเชื่อของกลุ่มหลายกลุ่ม รวมถึงความแตกต่างระหว่างการยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง กับการยึดถือหลักเครื่องรางของขลังเป็นที่พึ่งนั้น อยู่ที่เราสามารถเข้าถึงพระรัตนตรัยได้ในระดับใด เพราะพระรัตนตรัยนั้นเป็นเครื่องระลึกให้เราด ารงชีวิตในลักษณะที่เราสามารถพัฒนากายและจิตใจของเราให้บริสุทธิ์และสะอาด แต่การยึดถือเครื่องรางของขลังเป็นที่พึ่งนั้น เราต้องยึดถือในความขลังและความศักดิ์สิทธิ์เป็นหลัก ต้องปฏิบัติตามหลักของ

เครื่องรางของขลังอย่างเครื่องครัด เป็นความหลงที่ทำให้เราติดอยู่กับสิ่งนั้น เป็นการยากที่เราจะสามารถพัฒนากายและจิตใจของเราให้สูงขึ้นได้ ดังนั้น เครื่องรางของขลังจึงไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาชุตีภัก อภินนโท และรัตติยา เหนืออำนาจ^{๕๖} ศึกษาการจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมของ คณะสงฆ์จังหวัดนครพนม ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านการเสริมสร้างซึ่งกันและกันที่มีคะแนนในอันดับสูงสุด รองลงมา คือด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ด้านการพึ่งพิงอิงร่วมกัน ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกันด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง และด้านการรับรู้มุมมองร่วมกันตามลำดับ แบบจำลองการจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม นอกจากจะประกอบด้วย ๗ มิติสำคัญข้างต้นแล้วยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิต วิถี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนพิธี และความเป็นพุทธบริษัท ๔ ที่สะท้อนผ่านการ บริหารจัดการเรื่องระบบและโครงสร้างองค์กรและแผนยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์องค์กร การแสวงหา ความร่วมมือ การมีส่วนร่วมหรือทีมงาน การเสริมสร้างแรงจูงใจ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และ ศูนย์ ถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับชุมชน การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนมเพื่อเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน จะต้องมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในทาง พระพุทธศาสนา เป็นต้น อริยมรรค สัจจวัตตคุณธรรม สาราณียธรรม ทศพิธปาปณิ กธรรม สปัปฺริสธรรม อัปฺริหานิยธรรม อิทธิบาทธรรม พรหมวิหารธรรม คารวะธรรม กัลยาณมิตร ธรรม และหลักธรรมอื่น ๆ เพื่อให้การบริหารจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเกิดความราบรื่นและยั่งยืน

^{๕๖} พระมหาชุตีภัก อภินนโท และรัตติยา เหนืออำนาจ การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของ คณะสงฆ์จังหวัดนครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน .วารสารวิจัยวิชาการ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (2019): ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

ต่อจรัส พงษ์สาลี^{๕๗} ศึกษาเรื่องพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นในประเทศไทยกับบทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางใน การฟื้นฟูวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น มุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และ พัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทยที่ พบว่า บทบาท ส่วนหนึ่งของวัดที่มีต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟู วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งวัดแต่ละแห่งจะดำเนินงานตาม รูปแบบและแนวทางที่ตนเองเห็นว่าเป็น ประโยชน์กับท้องถิ่นของตนได้ และจะมีส่วนช่วยในการ กระตุ้นให้เกิดกระแสการหวงแหน การรักษา ไว้ซึ่งความเป็นท้องถิ่นของตน แต่ทั้งนี้การที่จะทำการ อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นคงไม่ได้ เป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำของวัดหรือพระสงฆ์ตาม ลำพังแต่เพียงผู้เดียว หากแต่กระบวนการดังกล่าว จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าขาดความเข้าใจ ความ ร่วมมือร่วมใจจากประชาชนที่เป็นสมาชิกของท้องถิ่น โดยบุคลากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ครู ผู้นำท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นต้น โดยมี นักวิชาการท้องถิ่น นักวิชาการจาก สถาบันการศึกษาจากภายนอก และหน่วยงานของรัฐ คอยเป็น ปัจจัยเสริมในการดำเนินการดังกล่าว ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ด้วย นอกจากนี้ เชิดชาติ หิรัญโร^{๕๘} ศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาล้านนาในการประยุกต์คัมภีร์และพิธีกรรม "สืบ ส่ง ถอน" ที่เกี่ยวกับพิบัติภัยใน ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า คัมภีร์ที่ใช้ในพิธีกรรม "สืบ ส่ง ถอน" แบบประยุกต์ในปัจจุบันยังคงสืบทอดการใช้คัมภีร์ตามแบบแผนประเพณีโบราณของล้านนา ทั้งการสวดและลำดับขั้นตอนการสวด ยก เว้นธัมม์ที่ใช้เทศน์ประกอบหลังพิธีสืบชะตาที่มีการประยุกต์ ด้านการประกอบพิธีกรรม "สืบ ส่ง ถอน" แบบประยุกต์ในปัจจุบัน พบว่ามีปรับเปลี่ยนในหลายส่วน ได้แก่ การปรับเปลี่ยนองค์ประกอบ ของพิธีกรรม ลำดับขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม เครื่องประกอบพิธีกรรม และการผสมผสาน พิธีกรรมอื่นเข้ามาในพิธีกรรมทั้งสาม ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะของการประยุกต์ในพิธีกรรมออกเป็น ๕ รูปแบบ ได้แก่ การเพิ่มเติม การลดทอน การปรับเปลี่ยน การผสมผสาน และการสร้างใหม่ การ ประยุกต์พิธีกรรม "สืบ ส่ง ถอน" เป็นผลสืบเนื่องจากบริบทแวดล้อมของปัญหาพิบัติภัย วัดอุประสงค์ ของการประกอบพิธีกรรม ผู้จัดพิธีกรรม และผู้ร่วมพิธีกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ทำให้เกิดการ

^{๕๗} ต่อจรัส พงษ์สาลี. พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นในประเทศไทยกับบทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟู วัฒนธรรมระดับท้องถิ่น มุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย. (รายงานวิจัย). ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร: องค์กรมหาชน. ๒๕๔๗

^{๕๘} เชิดชาติ หิรัญโร. ภูมิปัญญาล้านนาในการประยุกต์คัมภีร์และพิธีกรรม "สืบ ส่ง ถอน" ที่เกี่ยวกับพิบัติ ภัยในปัจจุบัน. สำนักงานวิทยทรัพยากร. ๒๕๕๗

ตีความและสร้างสัญลักษณ์ใหม่ในพิธีกรรม ทั้งที่เป็นวัตถุสัญลักษณ์ พฤติกรรมสัญลักษณ์ พื้นที่สัญลักษณ์ และเวลาสัญลักษณ์ การประยุกต์พิธีกรรม “สืบ ส่ง ถอน” ในปัจจุบันแสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของวิถีคิดในการแก้ไขปัญหาพิบัติภัยที่เป็นภูมิปัญญาเฉพาะตัวของชาวล้านนา ประกอบด้วย วิถีคิดที่ยึดโยงระบบต่างๆ ในสังคมเอาไว้ด้วยกัน วิถีคิดที่เน้นสำนึกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่หลากหลาย รวมทั้งวิถีคิดในการปรับประยุกต์พิธีกรรม “สืบ ส่ง ถอน” ให้เป็นพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านและพิธีกรรมตามระบบปฏิทินของชุมชน โดยมีพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมประสาน การที่ชุมชนและผู้จัดพิธีกรรมมีอิสระในการเลือกใช้รูปแบบวิธีการประยุกต์ที่เหมาะสมกับปัญหาแต่ละแบบ ทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งกับระบบแบบแผนวัฒนธรรมดั้งเดิมและสอดคล้องกับกระบวนทัศน์ของชาวล้านนา แบบแผนวิถีคิดดังกล่าวยังสะท้อนโลกทัศน์ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และระบบศีลธรรมอย่างเป็นองค์รวม และสามารถ ใจเตี้ย^{๕๙} ได้ทำการวิจัยเรื่องการสื่อสารพิธีกรรมล้านนาเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ โดยพิธีกรรมจะมีมิติของการสื่อสารอันประกอบได้ด้วยมิติการสื่อสารของผู้ประกอบพิธีกรรมหรือผู้ส่งสาร (sender) ผู้เข้าร่วมหรือผู้รับสาร (receiver) และยังมีองค์ประกอบในด้านเวลาการประกอบพิธีกรรม สถานที่ เครื่องสังเวद्य รวมถึงฉากประกอบพิธี (channel) เนื้อหาคือ บทสวด การสนทนา เสียงดนตรี การร่ายรำ (message) ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบพิธีกรรมล้านนาเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพจิตประกอบด้วย การสังเคราะห์รูปแบบพิธีกรรมล้านนาแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มคือ

๑) พิธีกรรมที่เกี่ยวกับผี คือพลังความเชื่อเหนือธรรมชาติ ความลึกลับที่ชาวล้านนาเชื่อประดุจเทพยดาที่ต้องการ การเช่นสรวงบวงพาลี โดยตัวแทนของผีมีทั้งฝ่ายดี ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีฟ้า (แถนหรือเทวดา) ผีเสื้อเมือง (ผีดืดพระเจ้าแผ่นดินหรือชนชั้นปกครองเมือง) ผีอารักษ์ ผีค้ำ(ผีต้นตระกูล) ผีนา (แม่ขวัญข้าวและแม่โพสพ) ผีดิน (แม่ธรณี) ผีขุนน้ำ (แม่คงคา) เป็นต้น ผีร้าย ได้แก่ ผีตายโหง ผีกะ(บอป) ผีพราย ผีป่า(นางไม้) ผีกระสือ ผีอำ ผีประจำภาชนะ ได้แก่ ผีนางโด้ง ผีหม้อหนึ่ง อันมีพิธีกรรมเป็น ๓ กลุ่มย่อย คือ ๑) กลุ่มเสี่ยงทาย เช่น ผีหม้อหนึ่ง ผีปากวัก ตั้งไข่เสี่ยงรูป นั่งทางในทรงเจ้าและนั่งผ้าเพื่อชี้แนะแนวทางให้กับผู้ประสบปัญหา ๒) กลุ่มปัดเป่าสิ่งอันตราย เช่น การส่ง

^{๕๙} สามารถ ใจเตี้ย.การสื่อสารพิธีกรรมล้านนาเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๖๑ หน้า ๑๔๒-๑๕๑

เคราะห์ ส่งแถม ส่งต้อง ส่งชน อันเป็นพิธีกรรมในการเซ่นสังเวยตามภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนา และกลุ่มที่ ๓ กลุ่มสร้างความร่มเย็น เช่น ผีปู่ย่า เชื่อว่าบรรพบุรุษจะคุ้มครองญาติ ด้วยการทำเครื่องสักการะ คือ สวย (กรวย) ดอกไม้ จำนวนสวยขึ้นอยู่กับว่าแต่ละตระกูลจะเป็นผู้กำหนด ด้านสัญลักษณ์การเคารพของผีปู่ย่าจะมีเพียงหิ้งเท่านั้น วันพระใหญ่จะมีการกราบไหว้ ด้วยการแต่งขันข้าวไปวางไว้ที่หิ้ง ๒) พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แบ่งได้ ๒ ลักษณะ คือพิธีกรรมการเคารพเช่น การบูชาพระคู่บ้านคู่เมือง รูปเหมือนพระสงฆ์ ศาลพระภูมิเจ้าที่เจ้าทาง เจดีย์สถานบุคคลสำคัญ เช่น พระบาทสร้อย ชาวล้านนาเชื่อว่าการเข้าร่วมพิธีกรรมจะทำให้พ้นทุกข์ จิตใจสงบอยู่เย็นเป็นสุข หายจากโรคภัย มีขวัญและกำลังใจ และพิธีกรรมความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เป็นความเชื่อมั่นว่าการมีเครื่องรางของขลัง สามารถป้องกันอันตรายจากการกระทำของมนุษย์และผีได้ ชาวพุทธเชื่อว่าการพกพาเครื่องรางตลอดเวลา จะสร้างขวัญและกำลังใจ ให้รู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง เสริมโชคลาภวาสนา ค้าขาย สะท้อนให้เห็นว่าการนำรูปแบบพิธีกรรมล้านนาลำดับไปสู่การสร้างเสริมสุขภาพจิต ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภายใต้ความเชื่อของแต่ละพื้นที่ กฎ กติกา สมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชน

๒.๘.๑ ข้อมูลพื้นที่ภาคสนาม และสืบค้นทาง อินเทอร์เน็ต

๑. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดบริการครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นศูนย์สนเทศภาคเหนือ ได้ถือกำเนิดขึ้นตามนโยบายของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในด้านการเรียนการสอน และการวิจัยเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเปิดสอนกระบวนวิชาต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นล้านนา ซึ่งจำเพาะถึงจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบน ๘ จังหวัด และการขยายขอบเขตให้กว้างขวางมากขึ้น โดยครอบคลุมทั้งภูมิภาคภาคเหนือ คือ ๑๗ จังหวัด ในเวลาต่อมา สำนักหอสมุดในฐานะที่เป็นหน่วยงานบริการของมหาวิทยาลัยได้ตระหนักและเล็งเห็นความจำเป็นในการเสาะแสวงหารวบรวม สะสมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับล้านนาและภูมิภาคภาคเหนือโดยรวม สำหรับให้บริการแก่ผู้ใช้ที่ต้องการศึกษา ค้นคว้า และเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นภาคเหนือ โดยในระยะเริ่มแรก ได้จัดตั้ง "โครงการพิพิธภัณฑ์และหอศิลปล้านนา" ขึ้นเมื่อพ.ศ. ๒๕๒๔ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือนอกจากมีการขยายกรอบของการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับล้านนาให้กว้างขวางออกไปถึงภูมิภาคภาคเหนือแล้วยังขยายต่อไปถึง "ไทศึกษา" เป็นประการ

สำคัญอีกด้วย โดยสำนักหอสมุดได้ปรับเปลี่ยนหน่วยเอกสารล้านนามาเป็น "ศูนย์สนเทศภาคเหนือ" มีฐานะเป็นงานหนึ่งของฝ่ายบริการทรัพยากรสารนิเทศกลาง นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา โดยสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดตั้งศูนย์สนเทศภาคเหนือภายใต้วัตถุประสงค์ดังนี้ ๑. เพื่อแสวงหารวบรวม และให้บริการทรัพยากรสารนิเทศที่เกี่ยวข้องกับภาคเหนือ ๒. เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นที่สนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยเกี่ยวกับภาคเหนือ ๓. เพื่อเผยแพร่ข้อมูลภาคเหนือในรูปแบบต่างๆ แก่ชุมชน มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่ออำนวยความสะดวก รวดเร็วแก่ผู้รับบริการในการเข้าถึงข้อมูล รวมถึงการสนับสนุนข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมภายใต้ขอบเขตและพันธกิจของสำนักหอสมุด ๔. เพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของภาคเหนือ โดยรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นภาคเหนือในด้านข้อมูล มีข้อมูลภาคเหนือ ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา การศึกษา การท่องเที่ยว สถาปัตยกรรม เศรษฐกิจท้องถิ่น สังคม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ฯลฯ โดยหอสมุดมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ มีสารนิเทศที่ให้บริการ ศูนย์สนเทศภาคเหนือมีทรัพยากรสารนิเทศสำหรับให้บริการแก่ผู้ใช้ ประกอบด้วย

เอกสารข้อมูลภาคเหนือ ซึ่งแบ่งได้ ๔ ประเภท คือ

๑. เอกสารตัวพิมพ์ ได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงานการประชุมสัมมนา และหนังสืออ้างอิง ซึ่งจัดเก็บตามระบบการจัดหมู่แบบทศนิยมของดิวอี้ โดยเรียงไว้ตามลำดับของเลขเรียกหนังสือ ตั้งแต่หมวด ๐๐๐- ๙๐๐ ส่วนกฤตภาคและแฟ้มข้อมูลเฉพาะเรื่อง จัดเก็บโดยการเรียงลำดับตามหมายเลขของเอกสาร รวมทั้งจุลสารซึ่งจัดเก็บตามลำดับอักษรของหัวเรื่อง

๒. เอกสารตัวเขียน หรือ เอกสารโบราณ ได้แก่ คัมภีร์ใบลาน พับสา สมุดข่อย และเอกสารต้นฉบับ ซึ่งเอกสารตัวเขียนเหล่านี้จัดเก็บตามระบบการจัดหมวดหมู่เอกสารโบราณ รวมทั้งสิ้น ๒๓ หมวด คือ หมวดพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม คัมภีร์บาลี บทสวดมนต์ อานิสงส์ ชาดก โอวาทคำสอน ประเพณี/พิธีกรรม/พระราชพิธี ธรรมทั่วไป นิยายธรรม นิยายพื้นบ้าน ตำนาน พระพุทธศาสนา ตำนานเมือง/ราชวงศ์ กฎหมาย/กฎข้อบังคับต่างๆ ตำราอักษรศาสตร์ กวีนิพนธ์ร้อยกรอง/วรรณคดี ตำราโหราศาสตร์ ตำรายา ตำราต่างๆ จดหมายเหตุราชการ/บุคคล รวมหลายหมวด และ เบ็ดเตล็ด

๓. เอกสารหายาก เป็นเอกสารเพื่อการค้นคว้าวิจัยชั้นสูงที่มีคุณค่าและหาได้ยากในห้องสมุดต่างๆ ส่วนใหญ่ไม่สามารถหาซื้อได้จากสำนักพิมพ์หรือร้านขายหนังสือทั่วไป อาทิ หนังสืออนุสรณ์งานศพ และหนังสือที่จัดพิมพ์ในโอกาสพิเศษต่างๆ เป็นต้น

๔. เอกสารจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นเอกสารที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประกอบด้วยหนังสือราชการ รายงานการประชุม ผลงานทางวิชาการของอาจารย์และข้าราชการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ และเอกสารอื่นๆ อาทิ โปสเตอร์ และแบบแปลนอาคารของหน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น ศูนย์สนเทศภาคเหนือ ตั้งอยู่ที่บริเวณชั้น ๔ อาคารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๒.สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประสงค์ที่จะเป็นศูนย์กลางที่มีชีวิตชีวาของกิจกรรมทางด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ เป็นพิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนากลางแจ้ง เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ล้านนา เพื่อสังคมที่สร้างสรรค์และยั่งยืน มีพันธกิจ ประกอบด้วย ๑. ทำนุบำรุงและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และสร้างรากฐานสู่ล้านนาสร้างสรรค์อย่างมีอัตลักษณ์ ๒. บริการทางวิชาการแก่สังคมและชุมชน เพื่อสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม และ ๓. บริหารจัดการที่มุ่งเน้นหลักธรรมาภิบาล ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความยั่งยืน มีค่านิยม การปฏิบัติงานด้วยความคิดเชิงบวก ไนมุมมองแห่งความสร้างสรรค์สุนทรีย์แห่งศิลปะ วัฒนธรรม ทั้งของท้องถิ่นและชาติ รักในงานอย่างลึกซึ้ง มีความสุขและรักในงานที่ตนทำอย่างลึกซึ้ง รับผิดชอบตอบสนองในการบริการผู้อื่นและผู้ร่วมงาน อยู่อย่างชื่นชอบ ปฏิบัติงานในองค์กรของตนเองด้วยความยินดี ชื่นชอบสมานสามัคคี ปกป้องและรักองค์กร มีการประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงาม ให้เป็นต้นแบบที่ดีของการดำรงตน โดยเฉพาะในเรื่องศิลปวัฒนธรรม รวมถึงวัฒนธรรมองค์กร “ประพฤติตนตามค่านิยม โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดตั้งโครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำนุบำรุงและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม รวบรวมและค้นคว้าข้อมูลวิชาการด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา ให้บริการวิชาการแก่สังคม โดยการจัดประชุม อบรม สัมมนา เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็น และสร้างความเข้าใจอันถูกต้อง เพื่อสร้างมาตรฐานทางด้านศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการดำเนินงานในระยะเริ่มต้นประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีตาม

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ มีการขยายขอบข่ายงานออกไปได้ ทบวงมหาวิทยาลัยจึงได้ประกาศยกฐานะ “โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม” เป็น “สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม” ขึ้นเป็นส่วนราชการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๖ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑ ได้ประกาศจัดตั้งส่วนงานของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยให้ “สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม” เป็นส่วนงานของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๑ โดยดำเนินงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คือ “มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาสมบูรณ์แบบทางวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัย เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการและเกิดประโยชน์แก่สังคมเป็นส่วนรวม บริการทางวิชาการแก่สังคม ทะนุบำรุงและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” ในวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๕ ได้มีประกาศมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เรื่อง การจัดตั้งส่วนงานของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้กำหนดให้ “สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม” เปลี่ยนชื่อเป็น “สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์” เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการดำเนินงานในปัจจุบัน

๓. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ๒๐๒ ถ.โชตนา ต.ช้างเผือก อ.เมือง, Chiang Mai, Thailand, Chiang Mai เริ่มต้นจากการก่อตั้งศูนย์คตินวิทยา : ทศวรรษแรกของการเป็นศูนย์คตินวิทยา ในช่วงทศวรรษแรก พ.ศ. ๒๕๑๐ – ปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๙ มีการจัดเก็บข้อมูลแล้ว นำมาจัดนิทรรศการในห้องลายสือไทของภาควิชาภาษาไทย ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อวิชาเป็น คตินวิทยา โดยสถาบันล้านนาศึกษา สังกัดสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประกอบด้วยเรือนอนุสารสุนทร และอาคารเทพรัตนราชสุดา โดยเรือนอนุสารสุนทรเป็นสถาปัตยกรรมเรือนล้านนาที่สร้างตามแบบของเรือนคำเที่ยง ซึ่งตระกูลชุตินิมา และตระกูลนิมมานเหมินท์ ได้สร้างเรือนกาแลหลังนี้ขึ้น เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านเรือนโบราณล้านนา ส่วนอาคารเทพรัตนราชสุดา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานนามอาคารและเสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีเปิดอาคารเทพรัตนราชสุดา ในวันจันทร์ที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยแบ่งการจัดแสดงตามชั้น ได้แก่ ๑. ห้องศูนย์ข้อมูลภูมิปัญญาล้านนา ห้องครัวไทย ศูนย์โบราณศึกษา และส่วนสำนักงาน ๒. นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ได้แก่ ไทยวน ลัวะ ไทเงิน ไทยอง ไทใหญ่ ไทลื้อ ห้องอักษรไท ห้องภาษาอาภรณ์ ๓. นำเสนอภูมิปัญญาพื้นบ้าน อาทิ ภาษา

และวรรณกรรมล้านนา ศิลปหัตถกรรม ดนตรีและนาฏศิลป์พื้นบ้าน แพทย์แผนไทยล้านนาหรือที่เรียกกันว่า “หมอเมือง” ห้องเกียรติคุณ ที่รวบรวมเกียรติประวัติและความเป็นมาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และ ๔ นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสน์และเครื่องสักการะล้านนา เส้นทาง การเดินทางห้องสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จากเชียงใหม่ไปยังเมืองนาย ประเทศพม่า โดยสำนัก ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีเป้าหมายในการอนุรักษ์สืบสานพัฒนาต่อยอด องค์ความรู้จากภูมิปัญญาและศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือ เป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มุ่งเน้น การนำเสนอต้นแบบของความรู้และการพัฒนาต่อยอดอย่างร่วมสมัย เพื่อประโยชน์ทั้งด้านการศึกษา และการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมการใช้ประโยชน์จากพันธุ์ไม้ท้องถิ่น เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้และ สื่อสารสนเทศด้านภูมิปัญญาพันธุกรรมพืชพันธุ์ไม้ท้องถิ่น โดยในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ จะดำเนินงาน โครงการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และสื่อสารสนเทศ ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการใช้ประโยชน์จาก พันธุ์ไม้ท้องถิ่น โดยมีกิจกรรมภายใต้โครงการ ๓ กิจกรรม คือ ๑) การจัดเก็บข้อมูลองค์ประกอบด้าน ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการใช้ประโยชน์พันธุ์ไม้ท้องถิ่น ๒) การจัดทำสื่อการเรียนรู้และสื่อ สารสนเทศพันธุ์ไม้ท้องถิ่น ๓) การอบรมเชิงปฏิบัติการฐานการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การใช้ประโยชน์จากพันธุ์ไม้ท้องถิ่น

๔. สำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

อาจารย์หนานคง มนต์ล้านนา ผู้สืบทอดตำรับวิชาสายล้านนาโบราณ เขียนอักษรธรรม หรือ อักษรล้านนา ให้ แล้วให้เอาไปท่องเอาไปเขียนและศึกษา นำตำรา (ปี่สาโบราณ) เอามากอง ไว้ตรงหน้าบอกว่าให้ไปเขียนแล้วแปลอ่านมาให้ได้ อาจารย์ก็ได้จัดสร้างสำนักสำนักยันต์ปู่ใหญ่จ้ายะ ลังกา มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจดังนี้ ผู้สืบทอดตำรับวิชาสายล้านนา-ขอม โบราณ ๑๘ สาย อาจารย์ ดังคำกล่าวที่ผู้วิจัยขอนำมาใส่ในงานวิจัยเป็นลูกคนเดียว เป็นเด็กที่เกเรคนหนึ่ง แต่ตอนยังเป็นเด็กๆ ก็ได้สนใจในเรื่องของ วิชาคาถา ไสยศาสตร์มาตั้งแต่เด็ก ตอนแรกก็ได้เจอหนังสือ ตำรา คาถาเล่มหนึ่งจึงได้ศึกษาดู ก็ได้มีความสนใจในตำราวิชาคาถานั้น จนในวันหนึ่งพ่อเห็นว่าชอบในตำรา คาถาจึงได้สอนคาถาให้บทหนึ่ง คือ สาธิตาหลงรัง และได้ศึกษาและได้ลองนำไปใช้บ้างเห็นว่าได้ผลดี จึงหาตำราอื่นๆมาศึกษา ทั้งทางเมตตา เสน่ห์ แคล้วคลาด เมื่อในสมัยยังวัยรุ่น เคยเป็นเด็กที่เกเรเป็น นักเลงอันธพาล ติดเหล้า ติดยา จนทำให้ชีวิตและอนาคตของตัวเองพังมาแล้วครั้งหนึ่งจนพอมายังช่วง ชีวิตที่ถึงจุดต่ำสุดของชีวิตอีกครั้ง สุขภาพร่างกายไม่ค่อยสบายและมีปัญหาในชีวิตหลายอย่าง เกิด

ความสับสนในชีวิตด้วยความที่เป็นลูกคนเดียว จึงคิดอยู่หลายครั้งหลายครา ที่ว่าอยากจะทดแทนบุญคุณพ่อแม่สักครั้ง ด้วยความไม่รู้เป้าหมายในชีวิตเลยว่าจะก้าวเดินต่อไปอย่างไรจึงได้ตัดสินใจบวชในร่มกาสาวภัต โดยพระครูถาวรรัตนปัญญา วัดมัคคาราม อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพระอุปัชฌาย์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ที่วัดพระเจ้าไ้ ตำบล.สอด อำเภอสอด จังหวัด.เชียงใหม่ และได้ศึกษาธรรมะ ในหลักคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและครูบาอาจารย์มาตลอด ตอนที่บวชนั้นคิดอย่างเดียวว่า การบวชทดแทนคุณพ่อแม่ แต่พอบวชเป็นระยะเวลาหนึ่งได้ศึกษาธรรมะ เกิดความสนใจต่อการเรียนรู้และเลื่อมใส ศรัทธาเป็นสิ่งที่น่าค้นหาที่ให้เราต้องศึกษาค้นคว้า ตอนที่บวชอยู่นั้น **ท่านครูบาเจ้าบุญต่อม** เจ้าอาวาส ท่านก็รักและเอ็นดูอาจารย์มาก ถามสารทุกข์สุกดิบเราว่าเป็นไง อยู่ที่นี่เป็นไง สวดมนต์เป็นไงบ้าง อ่านธรรมะได้ไหม จนมาวันหนึ่งท่านก็ได้เรียกอาจารย์เข้าไปหาแล้วก็ได้เขียนอักษรธรรม หรือ อักษรล้านนา ให้ แล้วให้อาจารย์ไปท่องเอาไปเขียนและศึกษา และก็ตำรา(ปี่สาโบราณ) ท่านก็เอามาให้ศึกษาไว้และบอกว่าให้ไปเขียนแล้วแปลอ่านมาให้ได้ แปลให้ถูกสะกดให้ถูกไม่เข้าใจก็ถาม ก็จึงทำให้อาจารย์ชอบในอักษรล้านนาและอยากศึกษามากขึ้นทั้งทางอักษรล้านนาและประเพณีและพิธีกรรมล้านนาต่างๆ เพราะเห็นท่านครูบา ได้ประกอบทำพิธีให้กับลูกศิษย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศจึงได้จดจำมาทำบ้างเรียนบ้าง เวลาท่านไม่อยู่ไปนิมนต์ข้างนอก รวมถึงการทำพิธีให้กับลูกศิษย์แทนครูบา เพราะครูบาท่านได้เดินทางไปต่างประเทศและที่ต่างๆอยู่บ่อยๆจึงมีโอกาสได้แสดงฝีมือเองตอนช่วงนั้นเป็นช่วงที่ยังจดจำได้ดี ครูบาจึงได้สอนหลายอย่าง เช่น ทำเทียน สวดถอนขีด คาถา แก้วของ แม้แต่ พิธีสืบชะตาเดียว ส่งเคราะห์ ส่งสะตวง ปลุกเสกของ แต่รู้สึกว่ามันยังมีอะไรมากกว่านั้นที่ให้ค้นหา

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้ไปศึกษาร่ำเรียนวิชากับ พ่อหนานลัย เมืองสอด ในหลายด้าน อาทิ เช่นเรียนตัวเมือง ทำเทียนความรัก คู่ครอง ผ่าจัน ตัดเกิด ส่งสะตวง ส่งเคราะห์ ตัดพรหมตัดพราย ทำเทียนอีกหลายอย่าง เพราะพ่อหนานลัย มีชื่อเสียงมากในเมืองสอด และได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของ หลวงพ่อขาว วัดห้วยส้มป่อย อำเภอสอด ได้ศึกษาวิชาสายเมตตาเสน่ห์ ตำราเทียนต่างๆ แก้วของปลุกเสกของ หนุนธาตุ ปฏิบัติกัมฐาน และมนต์ส้มป่อย รวมถึงในปีเดียวกัน ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของพ่อหนานมัย บ้านดงด อำเภอสอด ได้ศึกษาวิชาปลุกเสกสาริกา คาถา ตำราเทียนต่างๆ แก้วของถอนของ

ปี พ.ศ.๒๕๔๙ จึงได้มาเจอ อาจารย์หนานแดง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ฝากตัวเป็นศิษย์รับชั้น ศึกษาร่ำเรียนวิชา ภาษาล้านนา และภาษาขอม เพิ่มเติมและได้รับเมตตาจาก

อาจารย์หนานแดงให้เป็นศิษย์ และได้เรียนการสักยันต์ และตำราคาถาอีกหลายอย่างรวมถึงการปลุกเสกของวัตถุมงคล ปลุกธาตุต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๕๐ อาจารย์แดงก็ได้แนะนำครูบาท่านหนึ่ง ชื่อครูบากำทร แห่งวัดหนองแวม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ อาจารย์จึงได้ไปกราบท่านฝากตัวเป็นศิษย์ ของครูบาท่านและรับขันเพื่อที่จะได้เรียนวิชาของท่าน ครูบากำทรท่านได้เรียนนามมีครูอาจารย์มากกว่า ๑๐๐ ท่าน เป็นจอมขมังเวทย์แห่งอำเภอสันป่าตอง ในสมัยนั้น อาจารย์จึงได้เรียนวิชาของท่านคือ ทำตะกรุดเมตตา คำขาย แก้วของ ถอนของและอีกหลายอย่างรวมทั้งการสักยันต์อีกด้วย

ในปี พ.ศ.๒๕๕๐ อาจารย์ก็ได้มีโอกาส ไปเผยแพร่ธรรมะต่างแดน และได้เดินทางไปทำพิธีที่ได้ร่ำเรียนมา ให้กับลูกศิษย์ชาวต่างชาติ หลายๆประเทศ เช่น จีน ฮองกงสิงคโปร์ ไต้หวัน มาเลเซีย และได้จัดสร้างวัตถุมงคล ลงหนังสือ อาทิ ศักดิ์สิทธิ์ แม่นาค บูรพาจารย์ พระเกจิ มหิศจรรัย และวัตถุมงคลอีกหลายๆรุ่น ให้ลูกศิษย์ได้บูชา เพื่อนำปัจจัย สร้างวัด และเสนาสนะ อื่นภายในวัดอีกหลายๆอย่าง นอกจากนี้ในปีเดียวกัน ได้ฝากตัวเป็นศิษย์พ่อหมออีกคน อยู่บนขุนเขาไปในดอยลึกท่านเก่งในด้านไสยศาสตร์อีกแขนงหนึ่ง ชื่อพ่อหมอหล้า เป็นชาวกะเหรี่ยง ท่านเก่งหลายวิชาด้านแก้วของ ตู้ลองของร้าย เก่งในเรื่องหมอผี ท่านเป็นคนนิสัยใจคอดี ก่อเลยฝากตัวเป็นศิษย์พ่อหมออีกคน

จากนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๓ จึงได้มีโอกาสได้มาเรียนธรรมะศึกษา ต่อที่สำนักเรียนวัดอินทาราม อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ตั้งใจเรียนธรรมศึกษา จนสอบได้นักธรรมชั้นตรี ชั้นนักธรรมโท นักธรรมเอก จนสำเร็จใน ๓ ปี ๑)ดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดพระเจ้าไ้ ๒) ตำแหน่ง รักษาการเจ้าอาวาสวัดดอยอุปแก้ว และ ๓) เลขานุการ เจ้าคณะตำบลฮอดจากนั้นได้เข้ามาศึกษาต่อในระดับชั้นปริญญาตรี ที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เอกสาขานิติศาสตร์และสันสกฤต วัดเจ็ดยอด พระอารามหลวง จนจบ โดยมีพระเดชพระคุณพระเทพปริยัติ เจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด เจ้าคณะ จังหวัดเชียงใหม่ในตอนนั้น เป็นผู้มอบทุนการศึกษาให้เล่าเรียน แต่ก็ไม่เคยล้มวิชาที่เรียนมา และในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้พบท่านครูบาโต วัดพระธาตุสุন্নธำ อำเภอมแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ท่านศิษย์เอกพ่อครูหยวน ท่านก็ได้สอนวิชาเกี่ยวกับธรรมะ การปฏิบัติ สมาธิ กัมมัฏฐาน และวิชาเกี่ยวกับสายยาแดงและคาถาต่างๆท่านครูบาโตท่านบอกว่าอาจารย์ว่า ของทุกอย่างถ้าจะทำให้มีพลัง มีความขลัง มันต้องอยู่ที่จิตที่ตั้งมั่น และควรไหว้พระสวดมนต์ ปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม กัมมัฏฐานของทุกอย่างมันจึงจะดี และในปีพ.ศ. ๒๕๕๒ อาจารย์ได้ยินมาว่าที่ไชยปราการยังมี เกจิของภาคเหนืออีกท่านหนึ่ง ชื่อครูบาตวงคำ ท่านเป็นศิษย์หลวงปู่เย็น วัดป่าไม้แดง อำเภอยะไฮ

ปรากร จึงได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของท่าน หลวงพ่อครูบาท่าน ท่านเป็นพระผู้ใหญ่มีจิตใจเมตตา เอื้อเพื่อแผ้วแผ่ไม่ถือตัว จึงได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์ เล่าเรียนศึกษาวิชาทำเทียน เมตตาค้าขาย เพราะท่านมีดีทางนี้ และอื่นๆอีกหลายอย่างมากมาย รวมถึงได้รู้จักกับหลวงพ่อบุญมา (ตู๋ลุงมา) และฝากตัวเป็นศิษย์ท่านเก่งในเรื่องการทำเทียน เช่น เทียนชัย เทียนค้าขาย เทียนมงคลต่างๆ เทียนสืบชะตาบูชา โชค ลดเคราะห์ เทียนชม ถอนของ เทียนขายที่ เทียนทวงหนี้ เทียนสมัครเรียนอีกหลายอย่างๆ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้เดินทางไปจังหวัดเชียงรายได้ไปเจอกับท่านครูบาเดชวัดบ้านปาง จังหวัดเชียงราย ได้ศึกษาและแลกเปลี่ยน วิชากับท่านครูบา ครูบาท่านเก่งทางด้าน สักยันต์ทางสายเหนียว เช่น หมูชอด หมูช่อ หมูต่างช่อ หมูธง หมูซ่อนเล็บและอีกหลายๆ ตำรารวมถึงคาถาต่างๆ สายม่าน สายไต กระหรี ยง มอญ เขมร ท่านเป็นลูกศิษย์เอก พ่อหนานตัน สุขสบาย อำเภอมะแม่อ

จากนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ จึงได้ไปเรียนกรรมฐาน และหนุณาตุ กับพระอาจารย์ต๋อยวัดไร่ ห้วยพี้ ที่จังหวัดอุตรดิตถ์ อาจารย์ท่านเป็นคนอุปนิสัยดีมาก ให้การดูแลอาจารย์อย่างดี และปีเดียวกัน ได้ไปฝากตัวเป็นศิษย์กับ พระครูกิตติพัฒนโสภณวัดท้าวบุญเรือง อำเภอบางดง จังหวัดเชียงใหม่ ท่านได้ให้ตำราเล่มหนึ่งบอกว่าตำรานี้ ในอนาคตจะเป็นประโยชน์ต่อคนทั้งหลาย ตลอดถึงตัวเราด้วย อาจารย์ก็ตั้งใจ ถามท่าน พระครูว่าคือตำราอะไร ท่านจึงได้ตอบว่าไป ตำรากินอ้อผญา คนสมัยก่อนกิน เพื่อให้มีสติปัญญาแตกฉาน ทั้งด้านการเรียน, การงาน, คำพูด, เสน่ห์และอีกหลายๆอย่าง จะได้เอามาศึกษาและปฏิบัติและนำมาใช้ให้ลูกศิษย์เกือบหลายๆปี รวมถึง ไปฝากตัวว่าเรียนวิชากับพ่อหนานสม บ้านตัม พ่อหนานเป็นคนดีมากให้ทุกอย่างตั้งแต่คาถา หรือวิชาทั้งหลายทุกอย่าง ท่านเก่งวิชาทางเสน่ห์ มาก มีลูกศิษย์มาทำพิธีกับท่านหลายคนมาก ทำแล้วก็สำเร็จ หลายคน ท่านสอนอาจารย์ทุกอย่าง ไม่มีกั๊กคาถา ลูกศิษย์ถามหรือไม่เข้าใจใน คาถาบทไหน ได้หมดสุดยอดครบแล้วก็มีครูบาอาจารย์ อีกหลายสิบท่าน ทั้งสายวิปัสสนา กัมมัฏฐาน สายเมตตาแล้วคลาด ทั้งอาจารย์สายฆราวาส สายยา แดง รักษาคน ที่อาจารย์ได้เคยไปเล่าเรียนศึกษาวิชาของท่าน แต่ก็ไม่ขอเอ่ยนามท่าน ตั้งแต่ เหนือ กลาง อีสาน ได้ จากการศึกษามา ๑๐ กว่าปี แต่มันต้องถึงเวลาแล้วหรือไง เหมือนฟ้าดินจะกำหนด กฎเกณฑ์ให้เรา ที่จะต้องลาสิกขา เหตุเพราะโยมพ่อโยมแม่ไม่สบายมาหลายปี แล้วสุขภาพท่านไม่ค่อยดี ไปโรงพยาบาลเป็นประจำ จึงต้องจำเป็นออกมาปรนนิบัติ ดูแลท่านจึงบวกกับที่ได้ศึกษาในระดับปริญญาจบด้วย จึงตัดสินใจปรึกษากับทางหลวงพ่อบุญมา (ตู๋ลุงมา) เจ้าคณะตำบลหอด เพื่อที่จะลาสิกขาไปดูแลปรนนิบัติพ่อแม่ ทางหลวงพ่อบุญมา (ตู๋ลุงมา) เจ้าคณะตำบลหอด ท่านก็เข้าใจ จึงเห็นสมควรที่ให้ทำการลาสิกขาในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ และในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อาจารย์ก็ได้สร้างสำนักสักยันต์ปู่ใหญ่จ้ายะ

ลังกา บ้านทุ่งฟ้าฮ่ามเลขที่ ๕๒ หมู่ที่ ๒ ตำบล น้ำบ่อหลวง อำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จนมาถึงปี พ.ศ. ๒๕๖๗ รวมระยะเวลา ๑๐ ปีได้ขยายสำนักออกไปอีก นอกจากนั้นทางสำนักยังได้ประกอบทำพิธีสัจยันต์ จุดบูชาเทียนต่างๆ เสริมบารมีเสน่ห์ เมตตา โชคลาภ หรือจะมาทำพิธีต่างๆได้ ต่อมาในปี ๒๕๖๑ ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของหลวงพ่อมหาสุรศักดิ์ อติโกโช วัดประดู่พระ อารามหลวง เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม ท่านได้ถ่ายทอดวิชาหัวใจโลกธาตุ ยันต์ดาวล้อมเดือน วิชาหนุณธาตุ และได้ฝากตัวเป็นศิษย์หลวงพ่อกั้ว วัดชัยเจริญ จังหวัดสุพรรณบุรี ท่านได้ถ่ายทอดวิชา เป้าทอง นะสาธิตาลิมดง

สำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา อยากขอเชิญลูกศิษย์ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และประชาชนทุกท่านแวะมาเที่ยวหาหรือมากราบไหว้บูชาขอพรและกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกาประกอบด้วย ๑).องค์หลวงพ่พระเจ้าไ้จำลอง ขนาด ๒๐ นิ้ว ๒).องค์พระพรหมเศรษฐี ๓). องค์พ่อพระพิฆเนศ (อุดมความสุข) ๔).องค์พ่อปู่ฤๅษีบรมครู ๕).องค์พ่อปู่ฤๅษี ๑๐๘ ๖).องค์พ่อปู่ฤๅษีสมิขพราย ๗) องค์พ่อปู่ฤๅษีตาไฟ ๘) องค์พ่อมหาเทพทันใจ ๙)ปู่เจ้าสมิงพรายทรงเสือนอนกิน(อุดมทรัพย์) และ ๑๐) องค์พระราหูประทานพร

ถึงจะมีวิชา มาก น้อย เพียงไหนอย่าอวดเก่ง
ทำอวดเบ่ง ว่าตัวเอง มีวิชา นั้นแน่มาจากไหน
ครเคยบ่นเคยพล่ ให้สำรวม กาย วาจา ใจ
ถึงยังไ้ อย่าโอหัง ประมาท พลาดพลั้งครุ

ภาพ ๒.๒๓ ข้อคิดจากสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา

การจากศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ในเรื่องของพิธีกรรมกับพระอาจารย์และครูบาอาจารย์ หลากหลายท่าน ทำให้เจ้าสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา ได้สานต่อการทำประโยชน์ให้กับสังคม จากการ

เป็นพระที่เคร่งครัดในเรื่องของการปฏิบัติ มีความขยันหมั่นเพียร สนใจมุ่งมั่นและมีความคิดสร้างสรรค์ที่แตกต่างจากบุคคลอื่น โดยวัตถุประสงค์ของการทำพิธีกรรมของสำนักคือเน้นในเรื่องของการรักษาและแก้ไข ปัญหาทางด้านจิตใจ และการอ้างอิงหลักของพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมต่อการประกอบพิธีกรรมล้านนา โดยแต่ละพิธีกรรมที่สำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา สามารถประกอบพิธีกรรมให้ได้ คือ ๑. การหาฤกษ์ยามยามดี เช่น งานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ๒. การให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาชีวิตที่มีปัญหาติดขัด เช่น การดูดวง ๓. มีการขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย เช่น การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ๔. การสร้างขวัญและกำลังใจ เช่นการสืบชะตา ๕. สอนสมาธิให้กับเจ้าศรัทธา หรือผู้ต้องการความสงบด้วยหลักธรรม การถือศีล๕ ถือศีล๘ การสวดมนต์ด้วยบทต่างๆ การทำสมาธิกรรมฐานเพื่อให้ใจสงบและมีสมาธิ การสร้างขวัญของผู้มีจิตศรัทธาให้กลับมา ด้วย พิธีกรรมหลักที่เกี่ยวกับการใช้มนต์ล้านนา ดังนี้

๑. พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์

การสะเดาะเคราะห์ ก่อนที่จะมีการทำพิธี ผู้มีจิตศรัทธา จะติดต่อขอเข้าพบก่อน และนำความทุกข์หรือเหตุการณ์ที่ไม่ดี การเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย ป่วยเป็นไข้ ไม่สบาย ประสบอุบัติเหตุ ค้าขายขาดทุน ทำงานผิดพลาดเกิดความเสียหาย เกิดอุปสรรคที่ขัดขวางด้านต่างๆ ทำอะไรไม่ประสบผลสำเร็จ มาเล่าให้ฟังและมีการขอคำแนะนำ แก้ไขเพื่อให้หายจากอุปสรรค จากนั้นให้น้อยลงหรือไม่มีเลย โดยเจ้าพิธีกรรมจะทำการตรวจชะตาของบุคคลนั้นๆนั้นก่อน ว่าตกกล้าคนใด หรือได้รับเคราะห์อย่างไร และแนวทางแก้ไข โดยพิธีกรรมของสำนักปู่ใหญ่ จะทำการส่งนพเคราะห์ เป็นการทำพิธีบูชาดาวนพเคราะห์อันมีอิทธิพลต่อเจ้าชะตาชีวิต เพื่อให้พ้นจากเหตุร้าย อาเพศที่เกิดขึ้นกับเจ้าชะตาชีวิต การส่งกิว อันหมายถึงชะตาชีวิต โชควาสนา “ดวง” ปัญหาของการค้าขายที่ขาดทุน ชีวิตลุ่มๆดอนๆ เกิดโรคระบาด การทำพิธีส่งกิวจะช่วยให้สภาวะนั้นๆค่อยๆหายหมดไป แต่ถ้าเป็นเคราะห์ที่ใหญ่มาก ทางสำนักจะนิมนต์ครูบาอาจารย์ พระเกจิอาจารย์ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการประกอบพิธีกรรมล้านนา จำนวน ๕ รูปมาประกอบพิธีกรรมเพื่อให้ การสะเดาะเคราะห์ ส่งผลให้เจ้าชะตาพ้นเคราะห์รวมถึงเป็นการเสริมดวงชะตาให้ดีขึ้น การสะเดาะเคราะห์ส่วนมากจะทำพิธีกรรมสืบชะตา และเรียกขวัญควบคู่กันไป

วิธีการการสะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย กระทำโดยพ่อหนานหรือผู้มีวิชาความรู้ที่ผ่านการบวชเรียนเป็นพระมาแล้ว โดยการจัดเตรียม “สะตวง” หรือกระทงเครื่องเช่น โดยสะตวงที่ใช้ในพิธีสะเดาะเคราะห์ ประกอบด้วย กระบะ ทำด้วยกาบกล้วย ขนาดความกว้างประมาณ ๑

คืบ จำนวน ๖ อัน ขนาดประมาณ ๑ ศอก จำนวน ๑ อัน แต่ละสะตวงให้บรรจุข้าวปลา อาหาร หมาก เมียงพลูบุหรืดอกไม้ ธูป เทียน อย่างละ ๔ ทุกสะตวง ผู้ประกอบพิธีจะเริ่มจากการบูชาขึ้นตั้งหรือขึ้น ขึ้นตั้ง เพื่อรำลึกถึงครูบาอาจารย์ จากนั้นเจ้าชะตาหรือผู้ป่วย จะมานั่งด้านหน้า ผู้ประกอบพิธีจะอ่าน โองการสะเดาะเคราะห์ ประพรมน้ำมนต์ด้วยน้ำขมิ้นส้มป่อย หลังจากนั้นนำสะตวงไปวางที่ทางสาม แพร่งหรือทางแยก ซึ่งชาวล้านนาเชื่อว่าเป็นสถานที่ชุมนุมของผี การส่งเคราะห์ เกิดจากความเชื่อของ บุคคลที่เกิดเหตุการณ์ไม่ปกติขึ้นกับตนเองหรือผู้ใกล้ชิด ต่างก็เชื่อกันว่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับ ตนเองหรือผู้ใกล้ชิดนั้น เกิดจากเคราะห์ที่ได้เข้ามาสู่ผู้นั้นๆ ต้องแก้ไขปัดเป่าให้เคราะห์หมดไป

บทสวดมนต์ที่ใช้ในเฉพาะพิธีสืบชะตา ดังนี้

๑. บทชัยเบ็ญชร (ชะยาสะนา กะตา พุทธา)

เล่าขานตำนานสยาม ตอน พระคาถาไชยเบ็ญชร ชินบัญชรฉบับล้านนา พระคาถาใจยะเบ็ญ ชร ปฐมบทชินบัญชร (ล้านนา)

ชะยาสะนา กะตา พุทธา เขตตะวามารัง สะวาหะนัง จะตุสัจจังมะตะ ระสัง เยปิวิงสุ นะ ราสะภา ตัณหังกะราทะโย พุทธา อัญฐะวีสะติ นายะกา สัพเพ ปะติภูจฺจิตา มัยหัง มัตตะเก มุณิสสะรา สีเส ปะติภูจฺจิตอ มัยหัง พุทโธ ธัมโม ทะวิโลจะเน สังโฆ ปะติภูจฺจิตอ มัยหัง อูเร สัพพะคุณากะโร หะทะเย เม อะนุรุทโธ สารีปุตโต จะทักขิณ โภณทัตฺถโย ปิฏฐิภาคัสสิมิง โมคคัลลาโน จะวามะเก ทักขิณ สะ วะเน มัยหัง อาสุง อานันทะราหุลากัสสะโป จะ มะหานาโม อุภาสุง วามะโสตะเก เกสันเต ปิฏฐิภาคัสสิ มิง สุริโย วะ ปะภังกะโร นิสินโน สิริสัมปันโน โสภิตอ มุณีปุงคะโว กุมาระกัสสะโป เถโร มะหะสี จิตตะ วาทะโก โส มัยหัง วะทะเนนิจจัง ปะติภูจฺจิตา คุณากะโร ปุณฺณิน อังคฺคิมาโลจะ อุปาลี นันทะสีวะลี อิมะ ปัญจะ มหาเถรา นะลาภุ ทิละกา มะมะ เสสาสีติ มะหาเถรา ชิตะวันตา ชินโรสะชา ชะลันตา สีละเต เชนะ อังคะมังคะสุ สัณฐิตา ระตะนัง ปุระโต อาสิ ทักขิณ เมตตะสุตตะ กัง ะชัคคัง ปัจฉะโต อาสิ วา เม อังคฺคิมาละกัง ชันธะโมระปะริตติญจะ อาภานาภิยะสุตตะกัง อากาเส ฉะทะนัง อาสิ เสสา ปากา ระสัณฐิตา ชินนานัง พะละสังยุตเต ธัมมะปาการะลังกะเต วะสะโต เมสะกัจเจนะ สัมมาสัมพุทฺธะปัญุ ชะเรวาทะปะตตะ ทิสะชาตา พาหิรัชฌัตตัพพะทวะวา อะเสสา วินะยัง ยันตุ อะนันตะชินะเตชะสา ชินะปัญุชะระมะชฌัมมิ วิหะรันตัง มะฮีตะเล สะทา ปาเลนตุ มัง สัพเพ เตมะหาปุริสาสะภา อิจเจวะเม กะโตรักโข สุรักโข พุทธานุภาวณะ ชิตัพพะทโว ธัมมานุภาวณะ ชิตาริสังโค สังฆานุภาวณะ ชิตันตะ ราโย จะรามิ ธัมมานุภาวปะปาลีโตติ(ชะยะปัญุชะระปะณณะระสะคาถานิฏฐิตา)

๒. บทสืบชะตา (อินทชะตา เทวะชะตา)

เจริญพระพุทธมนต์แบบล้านนา : สวดสืบชะตาอินทชะตา

เทวะชะตา พรหมชะตา มหาพรหมชะตา อีสีชาตา มหาอีสีชาตา มุนีชาตา มหามุนีชาตา ปุริสะชาตา มหาปุริสะชาตา จักกะวัตติชาตา มหาจักกะวัตติชาตา พุทธชาตา ปัจเจกพุทธชาตา อรหันตาชาตา สัพพะสิทธิวิชชา ธาราณังชาตา สัพพะโลกาจะรียานังชาตา สัพพะโลกา อธิปะติญาณังชาตา เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ ตูยหัง สุวัตถิ โหตุ ตูยหัง สวาหายะ ฯ

๓. บทอุณหัสสวิชัย (อถถิ อุณหัสสวิชะโย อัมโม โลก) (สืบอายุ ต่อชะตา)

อถถิ อุณหัสสวิชะโย อัมโม โลก อະนุตตะโร สัพพะสัตตะหิตัตถายะ ตั้ง ต้วัง คัณหาหิ เทวะเต ปะริวัชเช ราชะทัณเฑ อะมะนุสเสหิ ปาวะเก พะยัคเค นาคะ วิเส ภูเต อะกาละมะระณนะ วา สัพพะสัมา มะระณา มุตโต ฐะเปตฺวา กาละมาริตัง ตัสเสวะ อานุภาเวนนะ โหตุ เทโว สุชี สะทา สุทธะสีลัง สะมาหายะ อัมมัง สุจะริตัง จะเร ตัสเสวะ อานุภาเวนนะ โหตุ เทโว สุชี สะทา ลิกขิตัง จินติตัง ปุซัง ธาระณัง วาจะนัง คะรุจ ปะเรสัง เทสะนัง สุตฺวา ตัสสะ อายุ ปะวัฑฒะตีติ

ต่อด้วยบทสักกัตวา (สักกัตวา พุทธะระตะนัง)

๔. บทเภสัชชัง (เภสัชชัง เทวะมะนุสสานัง)

เภสัชชัง เทวะมะนุสสานัง กะภูกััง ติตติกััง ระสัง อัมพิลัง ละวะณัญเจะวะ สัพพะพะยาธิ วินัสสะตุ เอกะทวิตติจะตฺตัญจะ ฉะสัตตาทินัง ตะถา ยาวะ ทุกขา วินัสสันตุ ชีวิทานัง ทะทนต์ุ เต ชีวะทานัง ทะทนต์ัสสะ อายุ วัฒนัง สุขัง พะลัง ชีวะทานานุภาเวนนะ โหตุ เทโว สุชี สะทา ชีวะทานัง จะโย ทัตถวา โอสะถัง อุตตะมัง ะรัง สะริรังทุกขัง นาสะติ เภสัชชัง ทานะมุตตะมัง มงคฺลพิธิ วิถี ประเพณิ และความเชื่อของคนล้านนา ตัสมา กะเรยยะ กัลยาณัง นิจจะยัง สัมปะรายานัง ปุญญาณี ปะระโลกัสสิมิง ปะติภุจฺจา โหนติ ปาณินัง อิมินา ชีวิทานะนะ ตุมหากัง กิง ะวิสสะติ ทีฆายุกา สะทา โหนตุ สุชิตา โหนตุ สัพพะทา โย โส ทะทาติ สักกัจจัง สีละวันเตสุ ตาทิสฺสู นานา ทานัง ะรัง ทัตถวา ชีวิทานัง มะหัพพะลัง เอวัง มะหิททิกา เอสา ยะทิหัง ปุญญาสะมปะทา ตัสมา อีธา ปะสังสันติ ปณฺธิตา กะตะปุญญา ตันติฯ อถถิ อุณหัสสวิชะโย นิภูจฺจิตฺ พุทฺโธมังคะละ พุทฺโธ มังคะละสัมภูโต สัมพุทฺโธ ทีปะทุตตะโม พุทธะมังคะละมาคัมมะ สัพพะทุกขา ปะมุญจาจะรา อัมโม มังคะละสัมภูโต คัมภีโร ทุสทัสโส อะณฺเฐ อัมมะมังคะละมาคัมมะ สัพพะภะยา ปะมุญจาจะรา สังโฆ มังคะละสัมภูโต ทักขิณเอยโย อະนุตตะโร

สังฆะมังคะละมาคัมมะ สัพพะโรคา ปะมัญจะเรฯ สุโข สุโข พุทธานัง อุปปาโท สุขา สัทธัมมะเทสะนา
 สุขา สังฆัสสะ สามัคคี สะมัคคานัง ตะโป สุโข ชัตติโย เสฏฐิโน ชะเนตัสมิง เย โคตะปะติฌายีโน วิชา
 จะระณะสัมปันโน โส เสฏฐิโน เทวะมานุเส ทิวา ตะปะติ อาทิจโจ รัตติมาภาติ จันทิมมา สันนัทโท ชัตติ
 โย ตะปะติ ฌายี ตะปะติ พุราหะมะโณ อะถะ สัพพะมะโหรัตตัง พุทโธ ตะปะติ เตชะสา อะโรคะยา ปะ
 ระมา ลากา สันตุภฐี ปะระมัง ณะนัง วิชาสา ปะระมา ญาตี นิพพานัง ปะระมัง สุขังฯ

เมื่อสวดบทสืบชะตาครบแล้ว จะต่อด้วยบทมงคลจักรวาลใหญ่ หรือ บทมงคลจักรวาล
 น้อย ตามความเหมาะสม จากนั้นลงท้ายด้วยบทเทวดาอุโยชนคาถา หรือบทส่งเทวดา (ทุกข้อปัดตา
 จะ นิททุกขา) และ บทสุโข พุทธานัง ตามลำดับ

๒. พิธีกรรมสืบชะตา

สำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา ทำพิธีกรรมทางความของชาวล้านนาที่เชื่อว่าเป็นพิธีที่ช่วยชีวิต
 ทำให้เรื่องร้ายกลับกลายเป็นเรื่องดี เป็นพิธีที่ต่อชีวิตให้ยืนยาว สร้างเสริมความสุขและสวัสดิ์ให้เกิด
 เป็นศิริมงคลแก่เจ้าชะตา ต่ออายุ ปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดี รวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจ พิธีกรรมเน้นการ
 สืบชะตาให้กับบุคคล โดยเฉพาะบุคคลที่เจ็บป่วยและผู้สูงอายุ รวมถึงสร้างขวัญและกำลังใจให้กับ
 บุคคลในวาระและโอกาสที่สำคัญ เช่น การรับตำแหน่งใหม่ ซึ่งจะทำเครื่องที่ใช้ประกอบพิธีจำนวน
 เท่ากับอายุของเจ้าชะตา ในปัจจุบันนิยมนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธี จำนวน ๕ รูปหรือ ๙ รูป ใน
 วันงานทำพิธีสืบชะตา เมื่อถึงเวลาประกอบพิธี ประธานในพิธีหรือเจ้าชะตา จะจุดธูปเทียนเพื่อบูชา
 พระรัตนตรัย จากนั้นหนานหรืออาจารย์ผู้ทำพิธีจะนำกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย และสมათานศีล
 ก่อนที่จะประกอบพิธีสืบชะตา อาจารย์ผู้ทำพิธีจะกล่าวอาราธนาพระปริตร พระสงฆ์เจริญพระพุทธ
 มนต์สืบชะตาด้วยบทสวด “มนต์เจ็ดยอด” และบทสวดพื้นเมืองสำหรับใช้ในพิธีสืบชะตา เช่น บทสืบ
 ชะตา (อินทชาตา) อุณหัสสวิชยคาถา เกสัชชัง เป็นต้น ในขณะที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ อาจารย์
 ผู้ทำพิธีจะจุดเทียนคำคึงและเทียนที่สะตวงบูชาเทวดา ที่ตั้งอยู่มุมซุ้มโขงเทียนในกะบะทรายพร้อมกับ
 เผาผ้าสีสาย จากนั้นอาจารย์ผู้ทำพิธีจะกล่าวคำโอกาสเวหนาน ขอสู่มาครัวทาน บอกกล่าวเทวดา แผ่
 ส่วนกุศล จากนั้นถวายสำหรับอาหาร หรือ “ทานขันข้าว”

เพื่อให้พระสงฆ์ได้กล่าวคำ เวหนานอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว เมื่อถวาย
 สำหรับอาหารแต่พระสงฆ์เสร็จ อาจารย์ผู้ทำพิธี กล่าวนำถวายสังฆทาน เจ้าภาพประเคนเครื่องไทยทาน

โดยประเคนถวายพระพุทธรูปก่อน และประเคนแด่พระสงฆ์ตามลำดับ หลังจากนั้นพระสงฆ์กล่าวอนุโมทนาเสร็จจากนั้น กล่าวคำแผ่เมตตา แผ่ส่วนกุศล กราบลาพระสงฆ์ เป็นอันเสร็จพิธีสืบชะตา

เครื่องพิธีสืบชะตาแบบโบราณ ประกอบด้วย เครื่องชั้นตั้งอาจารย์ คือ เครื่องบูชาครูบาอาจารย์ สำหรับผู้ประกอบพิธี ดังนี้ ๑) เทียนเล่มบาท ๒ เล่ม (น้ำหนักของขี้ผึ้ง หนัก ๑ บาท) ๒) เทียนเล่มเฟื้อง ๒ เล่ม (น้ำหนักของขี้ผึ้ง หนัก ๑ เฟื้อง ประมาณครึ่งหนึ่งของบาท) ๓) เทียนเล็ก ๑๖ เล่ม (คล้ายขนาดเท่ากับ ๑ ใน ๔ ของบาท) ๔) เบี้ย ๑,๓๐๐ (ค่าของเบี้ยที่ใช้แทนเงินกันในสมัยโบราณโดยที่ ๘๐๐ เบี้ยเท่ากับประมาณ ๑๒ สตางค์) ๕) หมาก ๑,๓๐๐ (น้ำหนักของหมาก ปัจจุบันนับเอาเส้นหมากที่ร้อยด้วยเชือกปอ ๑ เส้นเรียกว่า ๑ โหม ๑๐ โหม เป็น ๑ หัว ถ้า ๑,๓๐๐ เท่ากับ ๑๓ โหม) ๖) ข้าวเปลือก ๑๐,๐๐๐ (น้ำหนักของข้าวเปลือกประมาณ ๑๔ กิโลกรัม) ๗) ข้าวสาร ๑,๐๐๐ (น้ำหนักของข้าวสารประมาณ ๑.๔ กิโลกรัม) ๘) สวยดอกไม้ ๘ สวย ๙) สวยหมากพลู ๘ สวย ๑๐) ผ้าขาวรำ ๑ (ยาวประมาณ ๑ วา) และ ๑๑) ผ้าแดงรำ ๑ (ยาวประมาณ ๑ วา)

บทสวดที่ใช้เฉพาะพิธีสืบชะตาเป็นสำคัญ

อัญญะวีสะติ สังฆาตา อิมะ พุทธา มะหิทธิกา กระจณา คุณะสัมปันนา สัพพะโลกาภิปุชิตา
เอเต ทะสะ พะลา พุทธา อุตตะมา อัคคะปุคคะลา เตปิ สังฆะคุณา อาสุง ปิติเย อะมะตัง ปะทัง เอเต
พุทธา อะตีตา จะ มังคะลา โหนติ สัพพะทา อัญญะวีสะติ เม พุทธะ อะหัง วันทา มิ สัพพะทา เตสัง
ญาณะนะ สีเลนะ ขันตีเมตตาทะเลนะ จะ เตปิ โน อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุขะเนนะ จะ อัญญะวีสะติ
เม พุทธะ โย นะโร สาระณัง คะโต กัปปานิ สะตะสะหัสสานิ ทุคคะติง โส นะ คัจฉะติฯ อัญญะวีสะติ
พุททะปะริตตัง

๓. พิธีกรรมบูชาเทียน

เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ ของผู้มีจิตศรัทธาและความเชื่อว่า การบูชาเทียนล้านนา เป็นการเสริมดวงให้ชีวิต สว่างไสว เหมือนแสงสว่างที่ส่องทาง ให้มองเห็นทางให้สามารถเดินไปได้อย่างมั่นคง เป็นการเสริมดวงชะตาเพิ่มเสน่ห์ เกิดพลังอำนาจ ความเชื่อเหนือธรรมชาติ เป็นแรงศรัทธา ด้วยการอธิษฐานจิต ด้วยการใส่เทียนที่ปลุกเสกจากครูบาอาจารย์เป็นองค์ประกอบ เทียนบูชาของสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา ล้วนทำจากมวลสารที่เป็นความเชื่อว่ามีอนุภาพ และก่อให้เกิดผลสำเร็จในเร็ววัน เกิดสิ่งดีๆเข้ามาในชีวิต วัตถุประสงค์เพื่อถวายบูชา พระคุณของ พระธรรม พระวินัย เทวบุตรเทวดา รวมถึงผู้มีอุปการะคุณ เทียนบูชา”ที่ผ่านพิธีจาก พระสงฆ์และ

อาจารย์วัด มีความขลัง เพราะเขียนได้ลงอักขระศาสตร์ยันต์กำกับไว้ ช่วยให้ผู้จุดพ้นจากเคราะห์ มีโชค มีความสุข มีสิ่งดีๆเข้ามาในชีวิต มีอายุยืนยาว เสริมดวงยามที่ดวงตก เสริมทรัพย์ หายจากโรคภัย และศัตรูไม่สามารถปองร้าย ทำลายได้ จากการศึกษาเล่าเรียนจากครูบาอาจารย์สายวิชาล้านนา การทำเทียนของสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา สามารถอธิบาย ชนิด รูปแบบและประเภทของเทียนได้ดังนี้

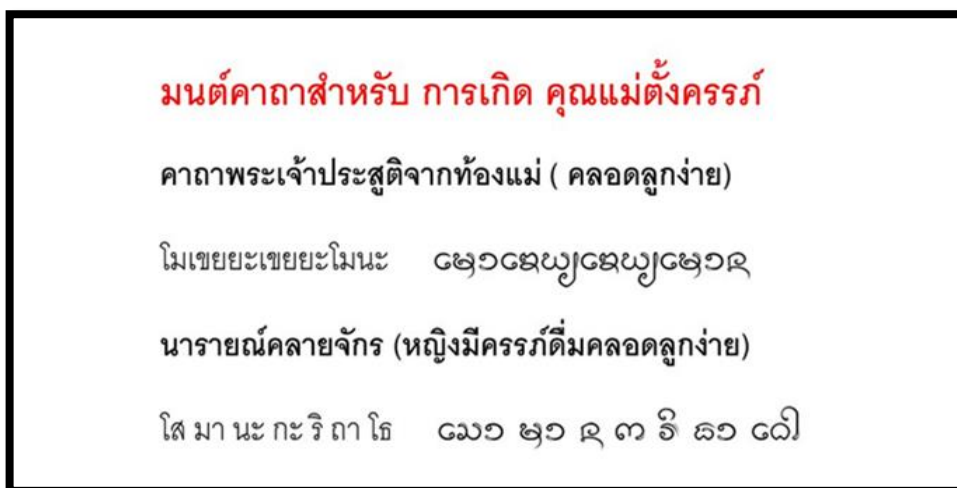
๑.เทียนพรายอินแก้ว เป็นเทียนที่ใช้เรียกจิตมีดีด้านเรียกจิตมนุษย์ว่าด้วยตำราการเรียกจิตมนุษย์ ทางสายล้านนา มีขนาด ความสูง ๙ ซม. ความกว้าง ๔ ซม. โดยสร้างอิงตำราโหราศาสตร์โบราณ และบวกกับตำราไสยศาสตร์ เสริมแรงพราย เข้าไปในพิธีหุงเทียนอีกด้วย ก่อนจะทำกรหล่อเทียนจำต้องหามวลสาร มาเสกและพลีผสมน้ำมันพรายแม่เนื้อหอมเพิ่มแรงกายเข้าไปอีก พลีผสมกับไขผึ้งแท้จากกลางป่า หุงตามฤกษ์ฆานาที ยังประกอบไปด้วยมวลสารอาถรรพ์ เช่น น้ำมันจากว่านศักดิ์สิทธิ์ น้ำมันว่านดอกทอง ตัวผู้และตัวเมีย น้ำมันข้างตกมัน น้ำมันเสือดัวเมีย และยังพลีผสมว่านมหาเสน่ห์ผสมเข้าไปในอีกคำรบ ใส่เทียนเขียนยันต์เรียกจิตมนุษย์ตามตำราโบราณ เทียนชุดนี้ใช้แรงพรายช่วยทำให้ความแรงเพิ่มขึ้นเท่าทวีคูณ เขียนชื่อวันเดือนปีเกิดที่หลังเทียน หลังจากนั้นอธิษฐานขอโชคขอลาภ ขอให้การค้าขายเจริญรุ่งเรือง จุดเดียวให้หมดดอก จุดที่หน้าหิ้งพระก็ได้ หรือถ้าไม่มีจุดที่ลานกลางแจ้ง หรือระเบียงก็ได้

๒.เทียนราหูกลับดวง เป็นเทียนราหูกลับดวง มีขนาดความสูง ๑๒.๕ ซม. ความกว้าง ๔.๓ ซม. เพื่อให้เจ้าของผู้มีจิตศรัทธาใช้ในการช่วยในเรื่องของดวง เช่น ดวงตกดวงอัป อากัปกัลการจุดเทียนราหูไม่ต้องรอเวลา รอเวลา พร้อมกลับดวงให้กิจการรุ่งเรือง พร้อมให้ยอดชายทะเลสู่ปากการขายสมหวังลูกค้ามากมาย มียอดสิ่งซื่อเข้ามาอย่างเหลือเชื่อ อย่างไม่คาดคิด เจ้านายรักผิดหูผิดตา มีโชคจากการเสี่ยงทาย หยิบจับสิ่งใดมักเป็นเงินเป็นทอง ร่ำรวยสำเร็จทุกประการ พระราหู นั้นมีคุณอนันต์ และให้โทษมหันต์ การพระราหูอย่างถูกวิธี ด้วยการบูชาตามตำราโบราณที่ครูบาอาจารย์ ได้คัดสรรหามวลสารที่ถูกต้องตำรับ ราหูกับดวงสายล้านนาโบราณ ใส่เทียนพันด้วยอักขระขอมผสมล้านนา เขียนชื่อวันเดือนปีเกิดที่หลังเทียน จุดหน้าพระหรือที่โล่ง การบูชาพระราหู ให้จุดได้เฉพาะวันพุธกลางคืนตามกำลังของพระราหู

๓.เทียนบัณฑิตเขาเรียกคู่ เป็นเทียนที่ต้องการเรียกให้คู่รักหรือคนรักของตนกับ วิธีการใช้เทียน คือเขียนชื่อตนและคนที่ตนรักลงบนเทียน แล้วให้จุดตรงหว่างขาพอประมาณ ให้คิดถึงคนที่เรารักเราชอบแล้วอธิษฐาน ด้วย คาถา โอม ปุริสะ ภคินิม มโนจิตตั้ง เอหิ เอหิ ปิยังมะมะ รักรักสวาหะ

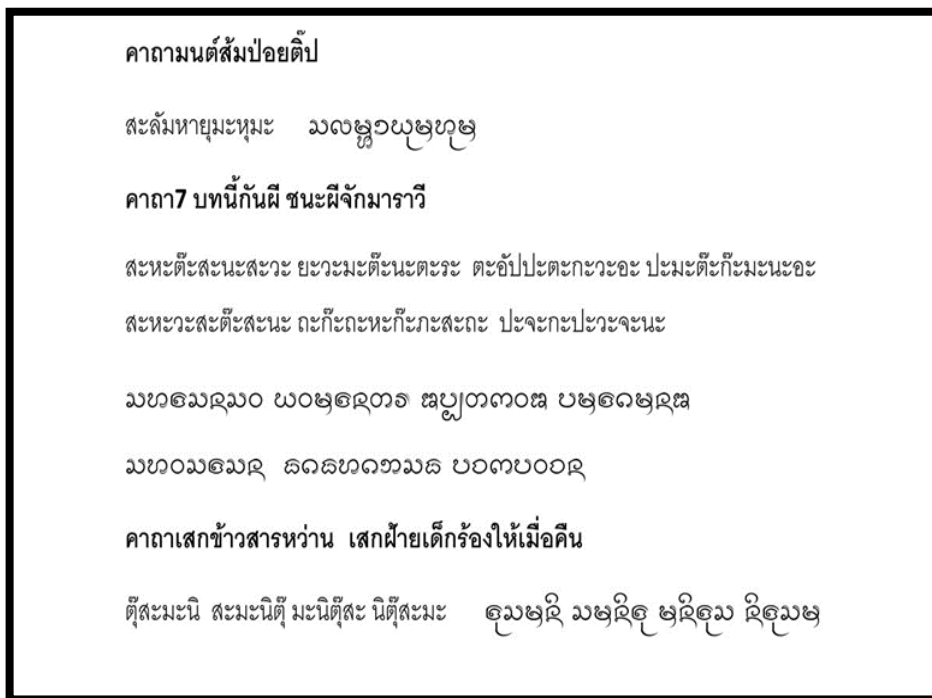
นอกจากนี้การประกอบพิธีกรรมบูชาเทียนของสำนักปู่ใหญ่จ้ยยะลังกายังมีส่วนประกอบของไส้เทียน ที่เขียนลงในกระดาษเป็นลายเส้นที่ลงอักขระ และอักษรล้านนาที่เพิ่มความมงคล และความสำเร็จของการทำพิธีกรรมรวมถึงผลงานของสำนักปู่ใหญ่จ้ยยะลังกาในการสร้างสรรค์ คาถามนต์ล้านนาที่เป็นเอกลักษณ์ของสำนัก คือ มนต์คาถาล้านนา สำหรับ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย

มนต์คาถาล้านนา สำหรับ การเกิดของเด็กทารก

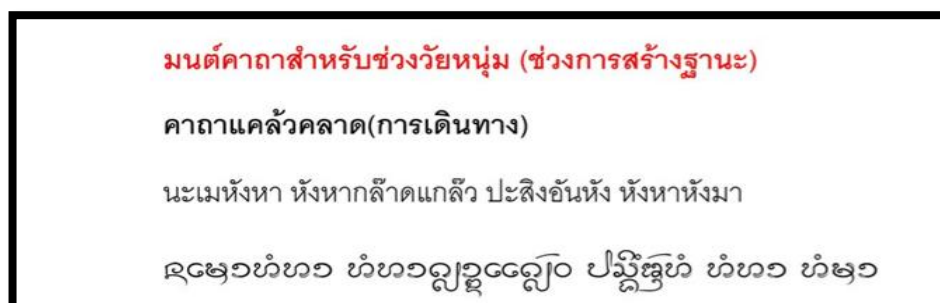
ภาพที่ ๒.๒๓ มนต์คาถาสำหรับ การเกิด

คาถามนต์ล้านนาเมื่อเด็กทารกเริ่มเจริญเติบโต

ภาพที่ ๒.๒๔ มนต์คาถาสำหรับการเจริญเติบโต

มนต์คาถาสำหรับช่วงวัยหนุ่ม (ช่วงการสร้างฐานะ)

ภาพที่ ๒.๒๕ มนต์คาถาสำหรับการสร้างฐานะ

มนต์คาถาสำหรับ การเจ็บไข้ได้ป่วย จนถึงใกล้ระยะสุดท้ายของชีวิต

มนต์สำหรับการตาย

คาถาพญายม (ภาวะใกล้ตายหรือป่วยหนักที่ยังไม่สิ้นอายุขัย)

ปะโตเมตัง ประระชีวินัง สุชะโตจตุติ จิตตะเมตตะ นิพพานัง สุชะโตจตุติ

ປຕອວເສທ໌ ປຣຣາຊີວິນິ ສຸຊາຕອຈຕຸຕິ ວິຊັຈເສທ ຈິຕຕອເສທ໌ ສຸຊາຕອຈຕຸຕິ

ภาพที่ ๒.๒๘ มนต์คาถาสำหรับการใช้ชีวิตในช่วงของวัยกลางคนจนถึงเสียชีวิต

นอกจากนี้มนต์คาถาจากสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกาจะมีมนต์คาถา ประกอบด้วย ๑.คาถา ราชสีห์เผือก บทสวด- ราจีระสีหะนาเม รากาเน นิกขะมิตวา ภาวะนะเม สะตะระตะนานิ ภาวันตุเม ๒. คาถาเสือเผือกมีมหาอำนาจ บทสวด- สะสิสุก้าสัจจัง ทิสัมภีโร อะภิระเม นะมณัฑะรา ปะสัตตะสัตติ นะภาวิสันติ ๓.คาถาเสือเผือก บทสวด- อะ อุ อิ นะ เม รัง โป โป ตัก สะ ตี ๔. คาถาหัวใจเสือไฟ บท สวด- สะระอั้งระอะเต้เต้ และ ๕. คาถา ราชสีห์บาเมืองพาราณสี บทสวด- ระวินามัง สีหานาทัง สีหารี ยัง ตีปะะวัตติ ชุงชะ สีหานาทะ กะโรมิ เป็นบทสวดที่เกี่ยวข้องกับ การ เกิดแก่เจ็บตาย ที่มีเนื้อหาสั้น กระชับแต่มีพลังสูงค่า เป็นต้น

๕. คຸ້ມະນະນ້ຳທອງ ຈຳພັດນນທບຸຣີ

คຸ້ມະນະນ້ຳທອງ ຈ.ນນທບຸຣີ ຕັ້ງຢູ່ເລກທີ ໒໒/໕ ຫຸ້ມ ໗ ຫຸ້ມບ້ານໄມ້ທິນດິນນ້ຳ ຕ.ໜອງເພຣາ ງາຍ ອ.ໂທຣນ້ອຍ ຈ.ນນທບຸຣີ ຕາມເປັນມາຂອງຄຸ້ມະນະນ້ຳທອງ ອາຈາຣຍ໌ສຸບິນ ນະນ້ຳທອງ ຜູ້ເປັນມາເວທຍ໌ ແຫ່ງລ້ານນາ ຜູ້ສືບທອດວິຊາອາຄມຈາກຮູບາອາຈາຣຍ໌ແຕໂບຣາຣນກາລ ດ້ວຍຄວາມເຊື່ອວາຣາຣາໃນຕໍາຣາພຣະ ເວທຍ໌ຫລາຍແຂນງ ທັ້ງນະນ້ຳທອງເສຣິມສິຣິມງຄລ ໙ ຈຸດ ກາຣສັກຍັນຕ໌ ປລຸກເສກວັດຖຸມງຄລ ສີ່ຫູ່ທໍາຕາ ກຸມາຣ ທອງ ສະເຕາະເຄຣາຣະທ໌ ບູຊາເຫີຍນ ທີ່ໄດ້ຮັບກາຣຍກຍ່ອງວ່າ ຄຸ້ມະນະນ້ຳທອງເປັນສາທານທີ່ປະກອບພິຣິກຣມທີ່ ເນັ້ນກາຣປະກອບພິຣິກຣມໃນດ້ານພັງງານທີ່ດີ ຄວາມຟັງ ແລະສັກດີສິທິ ຈຶ່ງເປັນທີ່ສຣັກທາໃນຫຸ້ມຄນໄທຍ

และชาวต่างประเทศ โดยผู้ก่อตั้งเดิมได้เป็น พระสงฆ์ผู้มีจิตเมตตา เป็นพระนักสร้าง สร้างวัดและสำนักสงฆ์หลายแห่งด้วยกัน เพื่อเป็นพื้นที่พักของพระสงฆ์และพื้นที่เพื่อฝึกจิตใจ ฝึกปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนทั่วไป เมื่อลาสิกขาออกมาเป็นฆราวาสท่านก็ยังคงเล็งเห็นความสำคัญ จึงตั้งคຸ່ມนะหน้าทอง เพื่อเผยแพร่ อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม สืบสานอักขระล้านนาเพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของล้านนาให้คงอยู่สืบไป นอกจากนี้คຸ່ມนะหน้าทอง ยังเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่มีความสนใจในเขตพื้นที่ในภาคกลาง หรือพื้นที่ใกล้เคียงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่คณะลูกศิษย์มีความเลื่อมใสความศรัทธา หรือประชาชนที่มีความสนใจในศาสตร์ของพิธีกรรมล้านนา รวมถึงเป็นสถานที่ที่เผยแพร่พระศาสนา รวมถึงเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม ด้านความเชื่อ ความศรัทธา ให้กับบุคคล ที่สนใจและต้องการเข้าถึงความเป็นล้านนา โดยความเชื่อและความศรัทธาขึ้นอยู่กับ วิจารณ์ญาณ ของแต่ละบุคคลว่ามีความเชื่อมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้คຸ່ມนะหน้าทองยังได้จัดสร้างองค์ ๔ หู ๕ ตา ซึ่งเป็นตัวแทน หรือแลนด์มาร์ค สายบุญที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดนนทบุรีเพื่อเป็นแหล่งธรรมะให้กับผู้ที่มีความศรัทธาเลื่อมใส ได้เข้ามาเยี่ยมชม องค์อินทร์แปลง ๔ หู ๕ ตา เพื่อความเป็นสิริมงคล ของชีวิต

องค์เทพสี่หูห้าตา” คือ สัตว์ในตำนานเล่าขาน เป็นองค์พระอินทร์จำแลง แปลงกายลงมาช่วยมนุษย์ มอบโชคลาภ เงินทอง จนมีความเชื่อที่ว่าใครที่กราบไหว้บูชา จะช่วยในเรื่องพุทธคุณ เทวดาคุนเมตตามหานิยมเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลและพลิกชีวิตให้ดียิ่งขึ้นไปในแง่ของความเป็นมาหรือตำนานเรื่อง “แมงสี่หูห้าตา” นี้มีข้อน่าสังเกตว่าอาจเป็นนิทานชาวบ้านที่เรียกว่า “เจี้ย” เล่าสืบต่อกันมาจนได้รับความนิยม

การสร้างองค์เทพอินทร์แปลงสี่หูห้าตาขึ้นบนถ้ำ อัญฐานิมิตร โดยตัวถ้ำสูง ๙ เมตรและองค์สี่หูห้าตาสูง ๑๕.๘ เมตร

มีความหมายของถ้ำสูง ๙ คือพุทธคุณ ๙ ประการ ของพระพุทธเจ้า คือ

- (๑) อรหัง แปลว่า เป็นผู้ไกลจากกิเลส
- (๒) สัมมาสัมพุทธโธ แปลว่า เป็นผู้ตรัสรู้ชอบเอง
- (๓) วิชชาจรณสัมปันโน แปลว่า เป็นผู้บริบูรณ์แล้ว ด้วยวิชา (ความรู้) และจรณะ (ความประพฤติ)
- (๔) สุกโต แปลว่า เป็นผู้ไปดี
- (๕) โลกวิทู แปลว่า เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง

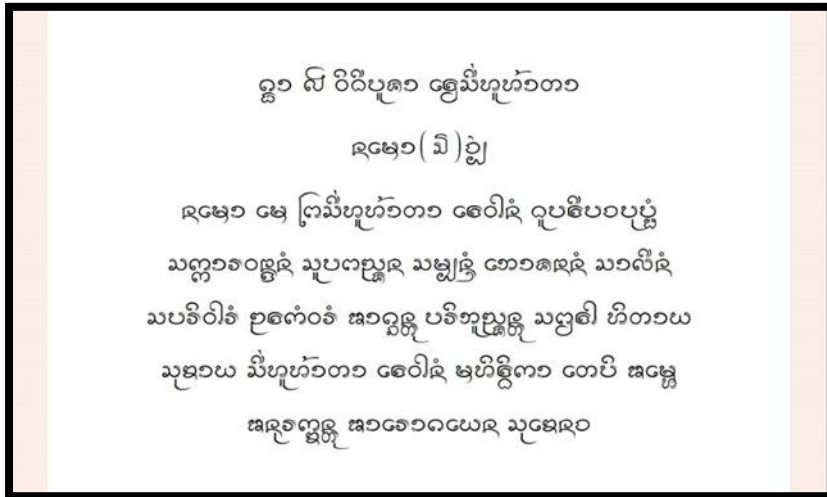
- (๖) อนุตโตรุ ปุริสทัมมสารถิ แปลว่า เป็นผู้ฝึกคนที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นเปรียบได้
- (๗) สัตถา เทวมนุสสานัง แปลว่า เป็นครูผู้สอนเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย
- (๘) พุทโธ แปลว่า ผู้มีจิตใจเบิกบาน ปราศจากราศีใดๆ
- (๙) ภควา แปลว่า เป็นผู้จำแนกธรรม หรือจัดหมวดหมู่ธรรมะ
- พุทธคุณ ๙ ประการนี้ สามารถย่อลงมาได้ ๓ประการ คือ
- (๑) พระปัญญาคุณ คือ มีพระปัญญาเป็นเลิศ
- (๒) พระวิสุทธิคุณ คือ มีความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา และใจ
- (๓) พระกรุณาคุณ คือ มีพระกรุณา หรือความสงสาร ต่อสัตว์โลก

เมื่อเราเป็นพุทธศาสนิกชน ควรรู้จักคุณของพระพุทธเจ้า เพื่อจะได้ยึดเป็นสรณะ เป็นที่พึ่งในการทำความดี และสร้างบารมีให้กับตนเอง ดังคำบาลีที่กล่าวว่า "พุทธัง สรณัง คัจฉามิ แปลว่า ข้าพเจ้าขอยึดเอาพระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่ง" เมื่อเราเป็นคนดี พุทธคุณจะช่วยคุ้มครองเรา ให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ส่วนตัวองค์เทพจริง ๆ สูง ๑๕.๘ เมตร เป็นที่มาของเลขกำลังวัน โดยกำลังวัน คือ เลขที่กำหนดไว้ประจำวันมีที่มาจากจำนวนปีที่เทวดาพระเคราะห์เสวยอายุตามคัมภีร์มหาทักษา ได้แก่ วันอาทิตย์มีกำลังวัน ๖ วันจันทร์มีกำลังวัน ๑๕ เป็นต้น วันจันทร์ ๑๕ ปรากฏภายใน ส่วนเลข ๘ เป็นเลขนำโชคของชาวจีน เพราะคำว่าแปดในสำเนียงกวางตุ้ง ออกเสียงว่า "ฟา" เหมือนกับคำว่า "ฟา" ที่แปลว่า มั่งคั่ง (發) อีกทั้ง ๘ ในแบบเลขอารบิกยังเหมือนกับการวนไปมา มีกินมีใช้ไม่สิ้นสุด ไม่มีวันสิ้นสุด นอกจากนี้ พรหมวิหาร ๔ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และ ศีล ๕ ส่วน ๔ หู ๕ ตา เทวานุสติ = พรหมวิหาร+ศีล ไม่ก็ต้อง วัตรบพ ๗ ของพระอินทร์ พ้นจากทุกข์...สู่ความสุขอันนิรันดร์

คาถาและวิธีบูชา เทพสี่หูห้าตา(ตั้งนะโม ๓ จบ)

นะโมเม พระสี่หูห้าตาเทวานัง ฐปะทีปะ จะปุบผัง สักการะวันทานัง สุปะพะยัญชนะ สัมปันนัง โภชนะนัง สาสินัง สะปะริวารัง อุทะกังวะรัง อาคัจฉันตุ ปะริภุญ

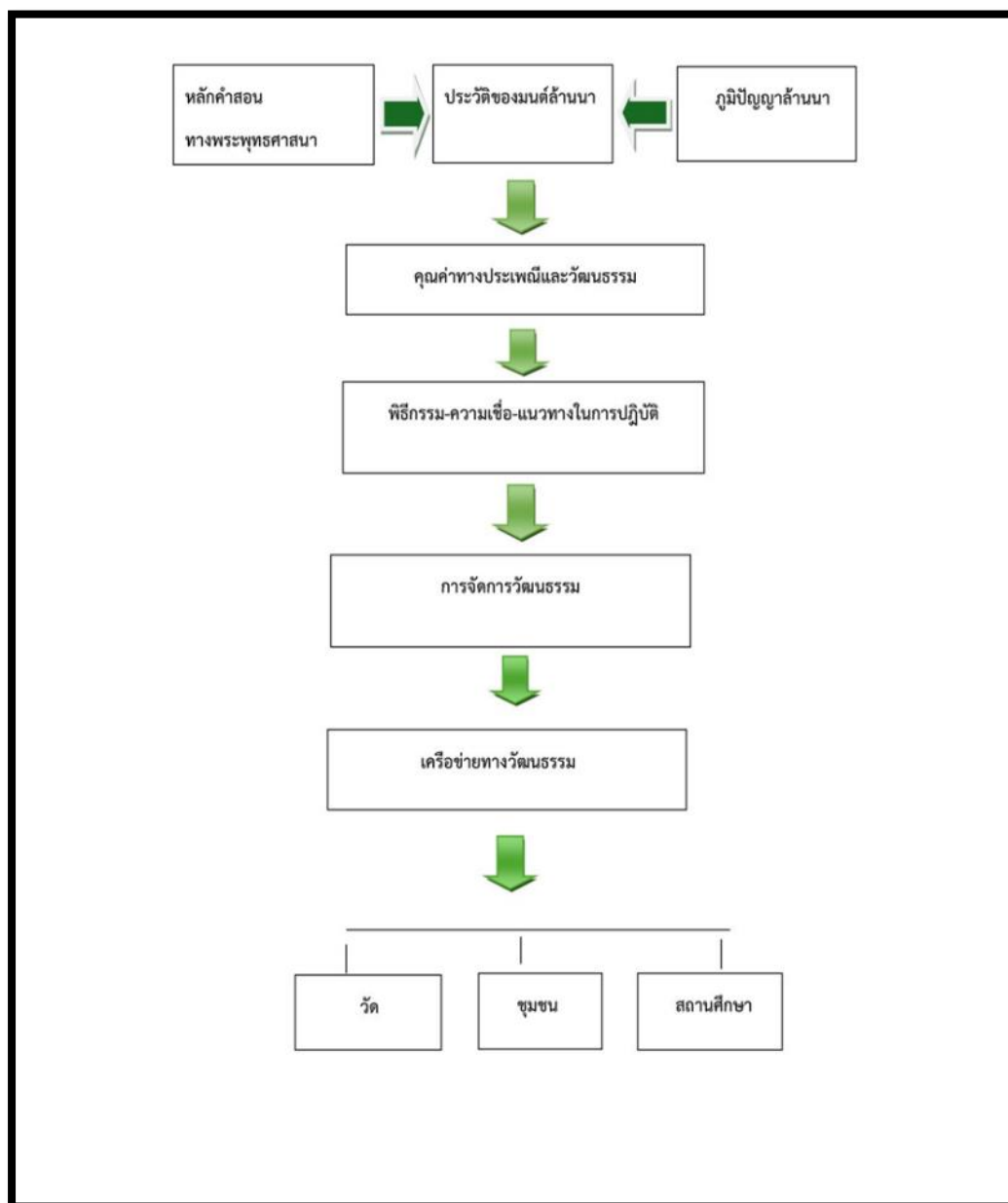
ขันตุ สัพพะทา หิตายะสุขายะ สี่หูห้าตาเทวานัง มะหิทธิกา เตปี อัมเห อะนุรัก ขันตุ อาโรคะ เยนะ สุขะนะจะฯ

ภาพที่ ๒๒๘ คาถาบูชา ๔ หู ๕ ตา

๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง มนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวความคิดเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเกิดเป็นกรอบแนวคิด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ ๒.๓๐ กรอบแนวคิด

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยงานวิจัยเรื่อง “มนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสาน วัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ มุ่งเน้นเป้าหมายและหลักของความสำเร็จ ด้านการรับรู้ถึงแก่น สารของความเป็นล้านที่มีประวัติความเป็นมาว่า ๗๐๐ ปีที่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมความเป็นมา ของชาวล้านนาที่ทรงคุณค่าจากอดีตถึงปัจจุบัน การนำมนต์ล้านนาที่มีคุณค่าถ่ายทอดออกมาใน รูปแบบของงานวิจัย ด้วยการสืบสาน เรียนรู้แหล่งวัฒนธรรมของล้านนา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ย่อย ประกอบไปด้วย ๑) เพื่อศึกษาประวัติ ความเป็นมาและคุณค่าของมนต์ล้านนา ๒) เพื่อพัฒนา กระบวนการสืบสานมนต์และวัฒนธรรมในล้านนาและ๓) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ วัฒนธรรมล้านนา โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการขั้นตอน ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลัก

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

๓.๕ การวิเคราะห์ผลข้อมูล

มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสืบค้นข้อมูล ที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร (Documentary Investigation) ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษา จาก

๑. ประวัติและความเป็นมาของชาวล้านนา การเรียนรู้ในด้านกิจกรรมการประกอบ พิธีกรรมของล้านนา

๒. ความเชื่อภูมิปัญญาล้านนาในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ สิ่งที่ชาวล้านนาใช้เป็นเครื่องบูชา หรือสักการะ

๓. การเรียนรู้เรื่องศาสตร์คาถา การนำมนต์ล้านนา มาใช้ในการรักษาพยาบาลให้กับชาว ล้านนาในสมัยโบราณที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

๔. ความศรัทธาของคนในชุมชนรวมถึงบุคคลอื่น ๆ ที่สนใจด้านพิธีกรรมล้านนา

๕. ข้อมูล ขั้นตอน และการประกอบพิธีกรรมล้านนาด้วยการนำมนต์คาถามาใช้ต่อ พิธีกรรมของชาวล้านนา

๖. ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากพระสงฆ์-สามเณร วัดและชุมชน ที่มีองค์ความรู้และ แนวปฏิบัติทางด้านพิธีกรรมล้านนาโดยมีความชำนาญเฉพาะทางด้านมนต์คาถาอันเป็นเครื่องมือที่ สำคัญของพิธีกรรม

ผู้ให้ข้อมูลทางด้านพิธีกรรมรวมถึงประวัติและคุณค่าความสำคัญของพิธีกรรมล้านนา รวมถึงการศึกษาแก่นความรู้และแนวปฏิบัติจากผู้มากประสบการณ์และเชี่ยวชาญต่อการใช้มนต์คาถา ต่อการประกอบพิธีกรรมล้านนา โดยการสัมภาษณ์และการจัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๓.๒ พื้นที่ กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลัก

๓.๒.๑ พื้นที่วิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยคือ พื้นที่ในอำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่

๓.๒.๒ กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากการศึกษามนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ การสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจาก เอกสาร (Documentary Investigation) ทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อภูมิปัญญาล้านนา ในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เครื่องรางของขลัง การประกอบพิธีกรรมของชาว ล้านนา ความศรัทธาของคนในชุมชนรวมถึงบุคคลอื่น ๆ ที่สนใจด้านพิธีกรรมล้านนา งานวิจัยที่ เกี่ยวข้องทั้งด้านเอกสาร เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนา การศึกษาในบริบทของชุมชน ประวัติความเป็นมา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นรูปแบบของการ บรรยายพรรณนาซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัย คือ การสัมภาษณ์ จากครูภูมิปัญญา และพระสงฆ์ผู้มี

ความรู้และเชี่ยวชาญด้านมนต์ล้านนา รวมถึงแหล่งข้อมูลที่ทำให้ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชาวล้านนาและเรื่องราวที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้

พระสงฆ์ผู้เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรมด้วยมนต์ล้านนา จำนวน ๕ รายประกอบด้วย

๑. ครุบาจง อุปลขณโณ วัดศรีสว่างวีลาย จังหวัดเชียงใหม่
๒. พระอาจารย์ ศุภชัย วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่
๓. พระครูสุธีรานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดขุนคง จังหวัดเชียงใหม่
๔. พระครูสถาพรธรรมโพธิ วัดดอนชัย จังหวัดเชียงใหม่
๕. พระครูไพบูลเจติยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี จังหวัดเชียงใหม่

ครูทางปัญญา จำนวน ๖ รายประกอบด้วย

๑. พ่อหนานแดง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
๒. พ่อหนานไกรสร กันทา จังหวัดเชียงใหม่
๓. อาจารย์เกริก อัครชิโนเรศ จังหวัดเชียงใหม่
๔. อาจารย์ปัญญาวิวัฒน์ วงศ์สายมาดี จังหวัดเชียงใหม่
๕. ผศ.ดร.เทวัญ เอกจันทร์
๖. อาจารย์ดุสิต เขาวชาติ

องค์กรแหล่งให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ตัวแทนละ ๒ ท่านจาก ๕ แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย

๑. ตัวแทนจาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เลขที่ ๒๓๙ ถนนห้วยแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
๒. ตัวแทนจากสำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เลขที่ ๒๓๙ ถนนห้วยแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
๓. ตัวแทนจากศูนย์เรียนรู้ทางวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ชั้น ๔ อาคารอำนวยการ ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ถนนโชตนา ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๔. สำนักปฎิบัติใหญ่จ้ะยั้งกะลังกา เลขที่ ๕๒ หมู่ที่ ๒ ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

๕. คຸ້มนะหน้าทอง เลขที่ ๒๒/๕ หมู่ ๗ หมู่บ้านไม้หินดินน้ำ ต.หนองเพรางาย อ.ไทรน้อย จ.นนทบุรี

ผู้สนใจในการใช้มนต์ล้านนาในการประกอบพิธีกรรม จำนวน ๙ คน รวมทั้งหมด ๓๐ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) โดยมีคำถามประกอบการสัมภาษณ์ในลักษณะบุคคลต่อบุคคล ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการประกอบพิธีกรรมล้านนาโดยใช้มนต์คาถาที่องค์ประกอบทางด้านพิธีกรรม ในจังหวัดเชียงใหม่และผู้เกี่ยวข้องต่อการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในประเด็นต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น ๖ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศึกษาประวัติ ความเป็นมาและคุณค่าของมนต์ล้านนา กับความคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา

ส่วนที่ ๒. การใช้ภูมิปัญญาที่มีต่อมนต์คาถาเป็นอย่างไร

ส่วนที่ ๓. คุณค่าทางวัฒนธรรมทางพิธีกรรมล้านนาที่สืบทอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร

ส่วนที่ ๔. แนวคิดพิธีกรรม ทางด้านความเชื่อของชาวล้านนาและการนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็นอย่างไร

ส่วนที่ ๕. ปัญหาและอุปสรรค

๓.๓.๒ ใช้แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีคำถามประกอบการสัมภาษณ์ในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลที่มีความเชื่อ ในการใช้มนต์ล้านนาในการประกอบพิธีกรรมล้านนา โดยผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในประเด็นต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ดังนี้

๑. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน แนวคิดพิธีกรรม ทางด้านความเชื่อของชาวล้านนาและการนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็นอย่างไรเป็นอย่างไร

๒. การจัดการวัฒนธรรมด้วยการใช้มนต์คาถาล้านนาเป็นองค์ประกอบเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในรูปแบบของการระดมความคิด

๓. วัด ชุมชนและสถาบันทางการศึกษาได้รับประโยชน์และนำไปสู่การพัฒนาได้อย่างไร

๔. ปัญหาและอุปสรรครวมถึงข้อเสนอแนะ

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยไว้ ๔ ระยะเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ดังนี้

๓.๔.๑ ระยะเตรียมการวิจัย (Pre-research Phase)

๑. การศึกษาข้อมูล งานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่

๒. การขอหนังสือจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำไปขอความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

๓.๔.๒ ระยะที่ ๒

๑. การนำข้อมูล เอกสารที่สำคัญจากแหล่งข้อมูล การทบทวนวรรณกรรม เอกสารอ้างอิง รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ในเรื่องของ มนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่

๓.๔.๓ ระยะที่ ๓

เป็นระยะที่นำเครื่องมือวิจัยไปลงพื้นที่ปฏิบัติงานเพื่อนำไปเก็บข้อมูลวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในการประกอบพิธีกรรมล้านนา การนำมนต์ล้านนาไปประกอบทางพิธีกรรมจากการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านมนต์ล้านนาจำนวน ๕ รูป ครูภูมิปัญญา จำนวน ๖ ราย ตัวแทนจากองค์กรความรู้ ทั้งหมด ๕ แห่งและผู้มีความเลื่อมใสและศรัทธา จำนวน ๙ ราย ในประเด็นมนต์ล้านนา ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย

๑. ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) โดยมีคำถามประกอบการสัมภาษณ์ในลักษณะบุคคลต่อบุคคล ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการประกอบพิธีกรรม การใช้มนต์ล้านนา ในการประกอบพิธีกรรมในจังหวัดเชียงใหม่และผู้เกี่ยวข้องต่อการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในประเด็นต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น ๖ ส่วน ดังนี้ ๑. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศึกษาประวัติ ความเป็นมาและคุณค่าของมนต์ล้านนา กับความคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา ๒. การใช้ภูมิปัญญาที่มีต่อมนต์คาถา ๓. คุณค่าทางวัฒนธรรมทางพิธีกรรมล้านนาที่สืบทอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ๔. แนวคิดพิธีกรรม ทางด้านความเชื่อของชาวล้านนาและการนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็น และ ๕. ปัญหาและอุปสรรค

๒. ใช้แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีคำถามประกอบการสัมภาษณ์ในบุคคลผู้สนใจในด้านพิธีกรรม ประกอบด้วย ๑. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน แนวคิดพิธีกรรม ทางด้านความเชื่อของชาวล้านนาและการนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ๒. การจัดการวัฒนธรรมด้วยการใช้มนต์คาถาล้านนาเป็นองค์ประกอบเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในรูปแบบของการระดมความคิด ๓. วัด ชุมชนและสถาบันทางการศึกษาได้รับประโยชน์และนำไปสู่การพัฒนา และ ๔. ปัญหาและอุปสรรครวมถึงข้อเสนอแนะ

๓.๔.๔ ระยะที่ ๔

๑. รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการลงพื้นที่วิจัย
๒. สรุปงานวิจัยเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าการวิจัย
๓. จัดทำรายงานวิทยานิพนธ์เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการผู้สอบวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิต่อไป

ตารางสรุปขั้นตอนการ ดำเนินงานวิจัยและระยะเวลาของการดำเนินงานวิจัย

ตั้งแต่วันที่ สิงหาคม ๒๕๖๖ วันที่สิ้นสุด พฤษภาคม ๒๕๖๗ ตารางสรุปขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยและระยะเวลาของการดำเนินงานวิจัย

กิจกรรม	ระยะ๑	ระยะ ๒	ระยะ๓	ระยะ๔
	ส.ค-ก.ย	ต.ค - ธ.ค	ม.ค-มี.ค	เม.ย- พ.ค

๑. การศึกษาข้อมูล งานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนต์ล้านนา ประวัติศาสตร์คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่	✓			
๒. การขอหนังสือจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อนำไปขอความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้	✓			
๓. การนำข้อมูล เอกสารที่สำคัญจากแหล่งข้อมูล การทบทวนวรรณกรรม เอกสารอ้างอิง รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ในเรื่องของ มนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่		✓		
๔. ลงพื้นที่โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีคำถามประกอบการสัมภาษณ์ในลักษณะบุคคลต่อบุคคล ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการประกอบพิธีกรรม การใช้มนต์ล้านนา ในการประกอบพิธีกรรมในจังหวัดเชียงใหม่และผู้เกี่ยวข้องต่อการวิจัย		✓		
๕. ลงพื้นที่โดยใช้แบบสนทนากลุ่มอันมีคำถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้สนใจในมนต์ล้านนาและผู้เกี่ยวข้องต่อการวิจัย			✓	
๖. เก็บเอกสารรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการลงพื้นที่วิจัย			✓	
๗. สรุปงานวิจัยเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าการวิจัย				✓

๘. จัดทำรายงานวิทยานิพนธ์เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการผู้สอบวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิต่อไป				✓
---	--	--	--	---

ตารางที่ ๓.๑ ตารางสรุปขั้นตอนการ ดำเนินงานวิจัยและระยะเวลาของการดำเนินงานวิจัย

๓.๕ การวิเคราะห์ผลข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้จากเอกสารและภาคสนามมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

๓.๕.๑ นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ (indepth interview) โดยมีคำถามประกอบการสัมภาษณ์ในลักษณะบุคคลต่อบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และเชี่ยวชาญโดยมีคำถามประกอบการสัมภาษณ์ในลักษณะบุคคลต่อบุคคล ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการประกอบพิธีกรรม การใช้มนต์ล้านนา ในการประกอบพิธีกรรมในจังหวัดเชียงใหม่และผู้เกี่ยวข้องต่อการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในประเด็นต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น ๖ ส่วน ดังนี้ ๑.ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศึกษาประวัติ ความเป็นมาและคุณค่าของมนต์ล้านนา กับความคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา ๒. การใช้ภูมิปัญญาที่มีต่อมนต์คาถา ๓. คุณค่าทางวัฒนธรรมทางพิธีกรรมล้านนาที่สืบทอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ๔.แนวคิดพิธีกรรม ทางด้านความเชื่อของชาวล้านนาและการนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็น และ ๕. ปัญหาและอุปสรรค

๓.๕.๒ การหาคำตอบงานวิจัยที่กำหนดไว้โดยใช้แบบพรรณนาซึ่งเป็นแนวทางของงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จัดหมวดหมู่ตามประเด็น และจัดแสดงเนื้อหาเป็นประกอบการวิเคราะห์บรรยายดังนี้

๑.การวิเคราะห์ประวัติ ความเป็นมาและคุณค่าของมนต์ล้านนา กับความคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับงานวิจัย

๒. การวิเคราะห์การใช้ภูมิปัญญาที่มีต่อมนต์คาถา ในการประกอบพิธีกรรมล้านนา

๓. การวิเคราะห์คุณค่าทางวัฒนธรรมทางพิธีกรรมล้านนาที่สืบทอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

๔.การวิเคราะห์แนวคิดพิธีกรรม ทางด้านความเชื่อของชาวล้านนาและการนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็น

๕. การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคข้อเสนอแนะต่างๆในรูปของการบรรยาย

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษางานวิจัย เรื่อง มนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้และมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยประกอบไปด้วย ๑) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา ๒) เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาและ ๓) เพื่อส่งเสริมเครือข่าย การอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนา โดยผู้วิจัยการวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร (Documentary Investigation) ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผล และได้แบ่งการนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย ดังนี้

- ๔.๑ ผลการศึกษาเพื่อศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา
- ๔.๒ ผลการศึกษาพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา
- ๔.๓ ผลการศึกษาส่งเสริมเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนา
- ๔.๔ องค์กรความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาเพื่อศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา

ความเชื่อและพิธีกรรมล้านนาเป็นเรื่องของการสืบสานทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จากคนรุ่นเก่าสมัยปู่ย่า ตายาย จนถึงรุ่นลูกซึ่งเป็นบุคคลปัจจุบัน รวมถึง มนต์คาถายังได้รับความเชื่อว่าเป็นคำพูดหรือคำศักดิ์สิทธิ์ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง เป็นสิ่งที่บุคคลใช้สวดมนต์หรือท่อง จนจำได้ขึ้นใจ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มนต์คาถานำไปประกอบพิธีกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องของการดำเนินชีวิตของชาวล้านนา ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย

รวมทั้งการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งการประกอบพิธีกรรมของชาวล้านนามีความสัมพันธ์จากความเชื่อและศรัทธาของคนในชุมชนและบุคคลอื่นๆที่สนใจด้านพิธีกรรมล้านนา จากการศึกษาข้อมูลที่เกิดจากการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ผู้เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรมด้วยมนต์ล้านนา จำนวน ๕ ราย และครูภูมิปัญญาล้านนา จำนวน ๖ ราย พบว่า ภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา ครูบาจาง อุปลชนโณ^๑ ได้เมตตาอธิบายถึง ประวัติของมนต์ล้านนาภูมิปัญญา และคุณค่าของมนต์ล้านนา เกิดจากการสืบทอดการถ่ายทอดในรูปแบบของ ตำรา หรือปี่สาโบราณของชาวล้านนา ด้วยการส่งต่อและสืบทอดจากครูบาอาจารย์ ด้วยการสั่งสม เก็บรักษา ให้คงสภาพ ด้วยตำราหรือปี่สา เป็นของโบราณจึงไม่อนุญาตให้ถ่ายรูป หรือการนำไปเผยแพร่ นอกจากบุคคลผู้ฝากตนเป็นศิษย์ของท่านเท่านั้น นอกจากนี้ท่านยังได้เมตตา อธิบายในเรื่องของการใช้มนต์คาถาล้านนา ประกอบด้วย มนต์ล้านนา บทหนึ่งว่า อุ อา กะ สะ ซึ่งเรียกกันว่า หัวใจเศรษฐี มีความหมายและนำไปปฏิบัติ ก็จะเป็นเศรษฐีได้ กล่าวคือ คำว่า อุ ย่อมาจาก อุฏฐานสัมปทา สมบูรณ์ด้วยความหมั่นขยัน อา ย่อมาจาก อารักขสัมปทา สมบูรณ์ด้วยการรู้จักรักษาความรู้หรือทรัพย์ที่หามาได้นั้น กะ ย่อมาจากคำว่า กัลยาณมิตตตา คบเพื่อนที่ดีงาม ไม่ชวนกันไปในทางเสียหาย และ สะ ย่อมาจากคำว่า สมชีวิตา ครองชีวิตโดยเหมาะสม ไม่ฟุ่มเฟือยหรือผิดเคืองเกินไป ใครปฏิบัติได้ สามารถตั้งตัวได้ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม และ พระอาจารย์ ศุภชัย วัดสวนดอก^๒ ได้เมตตาอธิบาย คุณค่าของมนต์ล้านนา คือ มนต์ล้านนามิใช่เป็นเพียงแค่ของคลังหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือของการสวดมนต์เริ่มต้นเพื่อให้ผู้สวดมนต์เป็นบุคคลที่มีจิตที่นิ่ง สงบและมีสมาธินำไปสู่ สติปัญญา ให้สามารถ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยตนเอง โดยการใช้มนต์คาถาล้านนา อาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ยึดหลักของการปฏิบัติด้วยหัวใจ เศรษฐี หรือ อุอากาศะ เช่นเดียวกับ ท่านครูบาจาง^๓ที่เมตตา อธิบายเช่นกัน พระครูสุธีรานุรักษ์ เจ้า

^๑ ครูบาจาง อุปลชนโณ วัดศรีสว่างวัลลาย จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

^๒ พระอาจารย์ ศุภชัย วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

^๓ ครูบาจาง อุปลชนโณ วัดศรีสว่างวัลลาย จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

ร่ายรวมถึง พระครูสถาพรธรรมปิโชติ วัดดอนชัย^๖ ได้เมตตาให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา ท่านเชื่อว่ามนต์ล้านนามีมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการ เกิดแก่เจ็บ ตายของชาวล้านนา มนต์เป็นส่วนประกอบของการประกอบพิธีกรรมล้านนา เพื่อให้พิธีกรรมเกิดความสมบูรณ์และเข้มขลัง เช่น ตัวอย่างที่ท่านได้ยกมา คือ ทารกเกิดใหม่ที่เกิดขึ้นมาแล้ว เกิดไม่สบาย อาจเกิดจากสิ่งต่างๆที่มองไม่เห็นเข้ามารบกวน จะมีบทสวดมนต์เพื่อให้เด็กทารก เติบโตมา แข็งแรง หายเจ็บ หายไข้ด้วยการทำพิธีจากครูทางปัญญาในการสวดคาถา ด้วยภาษาล้านนา นอกจากนี้ท่านยังกล่าวถึง การบนบานสานกล่าว จากท้าวทังส์ผู้ดูแลรักษาในพื้นที่ชุมชนนั้นๆ โดยชาวล้านนาผู้เฒ่าผู้แก่มักเข้าวัด จำศีลเพื่อบูชา ท้าวทังส์ให้ชุมชนมีความสงบร่มเย็น เกิดความสบายใจ และ พระครูไพบูลเจติยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี^๗ ได้เมตตาบอกว่า คนที่มีความเชื่อวชาอายุ มีความรู้ความสามารถ ในเรื่องของมนต์ล้านนา ส่วนใหญ่เป็นชาวล้านนาโดยกำเนิด และได้บวชเรียน ตั้งแต่เป็นเณร ได้ศึกษาเรียนรู้จากครูบาอาจารย์ ที่เป็นพระสงฆ์ และมีความเชื่อวชาอายุ ในเรื่องของกรรมล้านนา ส่วนใหญ่ จะใช้มนต์คาถา ในเรื่องของพิธีกรรมที่เป็นของชาวล้านนา เช่น การสืบชะตา การสะเดาะเคราะห์ ของคนล้านนา เป็นต้น การที่บุคคลบวชเป็นเณร เป็นพระ ล้านนาจะได้เรียนรู้ ในเรื่องของ อักษรล้านนา อักษรระ ตัวเลข สำเนียง ภาษา ของชาวล้านนาซึ่งเป็นภาษาเฉพาะท้องถิ่น จึงจะสามารถ เข้าใจ และเรียนรู้ ต่อไปได้อย่างสัมฤทธิ์ผล คนทุกคนที่ไม่ใช่ชาวล้านนา ในมุมมองจะพบว่าการสวดมนต์ คือการปฏิบัติ เริ่มต้นของการทำสมาธิ ส่วนมนต์ล้านนาจะใช้กับพระสงฆ์ที่เป็นชาวล้านนา แล้วนำบทสวดมนต์นี้ไปใช้กับพิธีกรรมล้านนาเช่น การสืบชะตา การสะเดาะเคราะห์ การเสริมดวง ให้กับชาวล้านนา โดยพิธีกรรมดังกล่าว อาจเป็นเรื่องของความเชื่อ การนำไสยศาสตร์ด้านความเชื่อ มาประกอบ ซึ่งไม่สามารถนำมาใช้กับบุคคลทั่วไป นอกจาก คนที่มีความเชื่อเป็นทุนอยู่แล้ว จึงจะได้รับ ผลที่เกิดจากความศรัทธา มนต์ล้านนา เป็นทำนอง คำกล่าว ที่มีความไพเราะ ทำนอง และจังหวะ มีความสมดุล ถ้าสวด ในลักษณะช้าๆ จะได้รับอรรถรส น้ำเสียง ที่ไพเราะ แต่ถ้าฟังในลักษณะที่ สวดแบบเร็วๆ จะได้รับความเข้มขลัง และทรงพลัง จากการได้รับฟังบทสวดของมนต์

^๖ พระครูสถาพรธรรมปิโชติ วัดดอนชัย จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

^๗ พระครูไพบูลเจติยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

ล้านนา นอกจากนี้ ในความเห็นของท่าน มนต์ล้านนา มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต ในอดีตชาวล้านนา เห็นคุณค่า และความสำคัญ ของการใช้ มนต์ล้านนา มาประกอบ ในการสวดมนต์ และการทำพิธีและ การทำพิธีกรรม ของชาวล้านนา โดยมีระดับขั้นตอนของบทสวด ที่สอดคล้องและมีทำนอง ชวนฟัง การประกอบพิธีกรรมของพระสงฆ์ในปัจจุบัน จะสวดมนต์ล้านนามีความกระชับ ส่วนดำเนินการในเรื่องของพิธีกรรมเป็นเรื่องของ ขรราวาส หรือ ครูบาอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญ ในเรื่องของการ สวดมนต์ล้านนา ในการทำพิธีกรรมล้านนา รวมถึงบทสวดมนต์ล้านนา ใช้คำย่อ ที่กระชับ สั้นได้ใจความ และมีความหมายโดยผู้ที่สนใจสามารถสอบถาม ในเรื่องของความหมายจากบทสวดมนต์ล้านนา ได้ จากครูบาอาจารย์ อีกครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและขยายความ บทสวดและความหมายที่ถูกต้อง การสวดมนต์แบบสั้น คือการกระชับเวลา ได้อย่างเหมาะสม จากการใช้เวลา ๓ ถึง ๔ ชั่วโมง นอกจากนี้ พระครูไพบูลเจติยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี^๔ กล่าวว่า การสวดมนต์ในปัจจุบัน กระชับขึ้น เหลือแค่หนึ่งชั่วโมงหรือครึ่งชั่วโมงเป็นอย่างน้อย ตามความเห็นของท่าน มนต์คาลาล้านนาในเรื่อง ของ การ เกิด แก่ เจ็บ ตาย การนำมนต์ล้านนา ไปใช้ ขึ้นอยู่กับบุคคล ที่ให้ความสำคัญของการดำเนินชีวิต การนำไปใช้ โดยยึดถือว่าตนเอง ให้ความสำคัญ กับบทของมนต์คาลาล้านนา มากน้อยเพียงใด รวมถึง พ่อหนานแดง สันป่าตอง^๕ กล่าวว่า มนต์ล้านนามาจากหลากหลายแหล่งองค์ความรู้ และ มาจากผู้คนที่อพยพมาอยู่ตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่ล้านนา คือทางภาคเหนือของประเทศไทย หรือที่เรียกกันว่าดินแดนล้านนา นอกจากนี้พ่อหนานแดงยังกล่าวว่า มนต์ล้านนาได้ถูกบันทึกในรูปแบบของคัมภีร์ ที่ใช้ในทางพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักคำสอนจากพุทธศาสนา ด้วยการย่อส่วนที่เป็นหัวใจ คำสอน โดยมี พระสูตร พระวินัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ ในการสร้างขวัญและกำลังใจ สร้างพลัง อันเป็นที่มา ของมนต์คาลาล้านนา อีกส่วนหนึ่ง นอกจากนั้นมนต์คาลาล้านนา รวมถึงยันต์ต่างๆ ยังได้มาจาก ฤๅษี ผู้ปฏิบัติตน ปฏิบัติชอบ ผู้ที่มีภูมิความรู้ ประกอบพิธีกรรม และมีกิจวัตรในการอยู่ตามป่า ตามเขา อยู่ในถ้ำเพื่อให้อยู่กับความสงบ เงียบ โดยมีข้อปฏิบัติ ที่ละเอียด ลึกซึ้ง อันเป็นที่มาของความศรัทธา ความเข้มขลัง รวมถึงจิตที่สามารถ ติดต่อสื่อสาร กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม และนามธรรม ที่อยู่ในโลกของจิตวิญญาณหรือสิ่งที่ลึกลับได้ การบันทึกคาลาล้านนาตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการ

^๔ พระครูไพบูลเจติยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

^๕ พ่อหนานแดง สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ , ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

ย่อหลักธรรมคำสอนพระสูตรต่างๆหรือ การอาราธนา คุณพระศรีรัตนตรัย พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ การปฏิบัติคุณงามความดีของพระพุทธเจ้า เป็นการจดจำคำสอน รวมถึงการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการนำไปสู่การปฏิบัติ ตามหลักฐานพุทธศาสนา ตามคำสอนทางศาสนาพราหมณ์ การเริ่มต้นของบทสวด จะ**เริ่มต้น จาก โอม** และลงท้ายด้วยคำว่า **สวามิ** โดยมีติของศาสนาพราหมณ์ก็คือ พระพรหมณ์ พระวิษณุ และพระนาราย อันเป็นเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ การสวดมนต์ ล้วนมาเป็นการหลอมรวมพลังศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงมาเข้าด้วยกัน พร้อมระลึกถึงคุณงามความดีด้วยการ อังอิงเทพไทเทวา บารมีของเทพทั้งหลาย ให้มาขจัดปัดเป่าสิ่งไม่ดีและคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายอัน จะเกิดกับผู้ที่ยึดถือปฏิบัติให้แคล้วคลาดปลอดภัย นำไปสู่การเรียนรู้ ในเรื่องของพระผู้สร้างภาพ พระผู้รักษาและพระผู้ทำลายทำลาย สิ่งไม่ดีทั้งหลายทั้งปวงให้ออกไป รวมถึงการรักษาคุ้มครองชีวิตให้ ชีวิตพบกับความเจริญก้าวหน้าต่อไป นอกจากนี้ พ่อหนานแดง สันป่าตอง^{๑๐} ยังกล่าวว่า จังหวัด เชียงใหม่ มีฤๅษีที่ปกปักษ์รักษาเมือง คือ ฤๅษี สุเทวฤๅษี หรือฤๅษีวาสุเทพ เป็นฤๅษีประจำดอยสุเทพ ที่มี บารมีธรรมคุ้มครองพุทธศาสนาและเป็นพระโพธิสัตว์ผู้ประพาศวิตร ปฏิบัติเป็นฤๅษีแสวงหาธรรมใน การดำเนินชีวิต ให้พ้นจากความทุกข์ คำว่า ฤๅษี มาจากศาสนาพราหมณ์ ในการ ผู้ปฏิบัติ ที่ยึดมั่น อดทน อดกลั้น มีความฉลาด มีสติปัญญา ที่นิ่งสงบ ไม่หวั่นไหว ต่อสิ่งที่เลวร้าย หรือสิ่งที่ไม่ดีทั้งปวง โดยมีวิธี การอังอิง ในทางพุทธศาสนา ที่มีการผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ นำไปสู่ความศรัทธา ยังประโยชน์แก่ผู้ที่มีจิตศรัทธา ได้ยึดถือปฏิบัตินำไปสู่การเคารพเลื่อมใสโดยใน สมัยก่อน ได้มีสำนักฤๅษีที่มีทักษะ ด้านความเชื่อ ประสบการณ์รวมถึงการปฏิบัติที่โดดเด่น ทำให้เกิด ความเคารพเลื่อมใสศรัทธา จากลูกศิษย์ สำนักฤๅษี เป็นศูนย์กลาง ของการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งเทพ ฤๅษี ได้ใช้ เป็นข้อวัตร การปฏิบัติ ในสิ่งที่ตั้งงาม เพื่อให้บุคคลรุ่นหลังได้ประพาศิ ปฏิบัติตามอย่าง สมบูรณ์ นอกจากนี้ อาจารย์ปัญญาจารย์ วังศ์สายมาตี^{๑๑} ได้กล่าวว่า ประวัติความเป็นมาของมนุษย์ เรา โดยเฉพาะคนล้านนาเองนั้น มีความเชื่อว่ามนต์ล้านนาได้เกิดมาพร้อมกับชีวิตของบุคคลหนึ่ง มี ความสัมพันธ์ เป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ หรือการเกิดใหม่ รวมถึงการดำเนินชีวิตในวิถีชีวิตของคน ล้านนาในปัจจุบัน รวมถึงมีความเชื่อว่า มนต์ล้านนา มีความสัมพันธ์ ของบุคคล ตั้งแต่เกิด จนถึงตาย

^{๑๐} พ่อหนานแดง สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ , ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๑๑} อาจารย์ปัญญาจารย์ วังศ์สายมาตี จังหวัดเชียงใหม่ , ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม

ตั้งแต่อดีต มนต์ล้านนา หรือ คาถาล้านนาล้านมืออัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของความเป็นล้านนาที่โดดเด่น ชัดเจนไม่เหมือนที่ใด ทั้งสำเนียง ภาษาพูดรวมถึง ภาษาเขียนภูมิปัญญาองค์ความรู้ ของล้านนา เป็นอัตลักษณ์ โดดเด่นเฉพาะตน ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ แก้ปัญหาพัฒนาวิถีชีวิตในการปฏิบัติตนเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบทางสังคม และสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการพัฒนาชีวิตของคนแต่ละคน และชุมชน ให้สามารถหลอมรวมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมได้ก่อให้เกิดรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองของชาวล้านนา ทั้งนี้เนื่องจากนี้ มนต์ล้านนายังเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่เกิดมาควบคู่กับแผ่นดินของล้านนา ตั้งแต่การอัญเชิญมนต์ล้านนาที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อติดต่อกับเทพยดาอารักษ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ พญานาคราชผู้มาจุติ หรือเกิดในภพภูมิแห่งความเป็นมนุษย์ ในกรรมของบุคคลอันเป็นที่รัก และอัญเชิญเหล่าเทพเทวาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มาเป็นพลัง ในการจุติหรือการเกิดในครั้งนี้

ภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนาทางด้านสุขภาพ ครูบาง อุปลชนโณ^{๑๒} ได้เมตตาอธิบายถึงภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา ทางด้านสุขภาพกล่าวว่า มนต์ล้านนาเป็นเครื่องมือในการประกอบ ทางด้านการฟื้นฟู สภาวะจิตใจให้กับคนที่มึนงง คิดมาก คิดหลากหลายเรื่อง จนเกิดความทุกข์ วิตกกังวล การใช้ภูมิปัญญาด้วยมนต์ล้านนาในการแก้ไขปัญหาใช้ทางด้านสุขภาพด้วยการประกอบพิธีกรรม เช่น การสู่วัณ เพื่อให้ชะตาของผู้นั้น พ้นจากเคราะห์ รวมถึงสภาวะด้านจิตใจของผู้นั้น จากที่เคยทุกข์ใจกลับกลายเป็นเบิกบาน สดชื่น มีความสุข มีอารมณ์ที่ดี เป็นที่รักของคนรอบข้าง รวมถึงบุคคลในครอบครัว รวมถึง พระครูสุธีรานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดขุนคอง^{๑๓} กล่าวว่า มนต์ล้านนา มีความสัมพันธ์ ทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะมนต์ล้านนา คือคำ ที่เกิดจากจิตวิญญาณ ความปรารถนาดี และต้องการให้บุคคล หรือผู้คน มีสุขภาพกาย และสุขภาพใจที่ดี มีชีวิตที่ยืนยาวปกติสุข และไม่ถูกรบกวนจากมนุษย์รวมถึงอมนุษย์ นอกจากนี้ท่านยังกล่าวว่า มนต์ล้านนาก่อให้เกิดความสัมพันธ์ ที่ดีระหว่างบุคคลกับบุคคลรวมถึงสิ่งรอบตัว ที่ไม่

^{๑๒} ครูบาง อุปลชนโณ วัดศรีสว่างวัลยา จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๑๓} พระครูสุธีรานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดขุนคอง จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

สามารถมองเห็น ทั้งเป็นมิตรและ ที่ไม่เป็นมิตรให้กลายเป็นมิตร ไม่ก่อให้เกิดศัตรูโดยการใช้นมด
ล้านนา เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามกับบุคคล ที่อยู่รอบข้างตัวเรา รวมถึงการช่วย
บำรุงรักษาภาวะแวดล้อมให้อยู่ร่วมกัน ให้เกิดความรักความผูกพันและความสามัคคี ความเชื่อ และ
ศรัทธาอย่างลงตัว และ พระครูสถาพรธรรมปิโชติ วัดดอนชัย^{๑๔} ภูมิปัญญาและคุณค่าของนมด
ล้านนาทางด้านสุขภาพ ด้วยการใช้ พิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ โดยการ "ขึ้น" หรือเริ่มต้นพิธีกรรมอันเป็นมงคล
โดยจะเริ่มที่การบอกกล่าว "ท้าวทั้งสี่" โดยท้าวทั้งสี่ ประกอบด้วยมหาเทพทั้ง ๔ พระองค์ซึ่งเป็น
ผู้ดูแลโลก ทำหน้าที่ผู้ประกอบกุศลกรรมต่าง ๆ ทั้งป้องกันภัยและอำนวยความสุขความเจริญแก่มนุษย์
ในทิศทั้งสี่ของศูนย์กลางของจักรวาล คือเขาพระสุเมรุซึ่งในวันขึ้นหรือแรม ๑๕ ค่ำ โดยมหาเทพทั้งสี่
พระองค์นี้จะไปตรวจตราโลกด้วยตนเอง ท้าวทั้งสี่พระองค์นี้ได้แก่ ๑. ท้าวกุเวร หรือเวสสุวัณณ์ มี
หน้าที่รักษาโลกอยู่ทางทิศเหนือของเขาพระสุเมรุ ๒. ท้าวธตรฐะ มีหน้าที่รักษาโลกอยู่ทางทิศ
ตะวันออกของเขาพระสุเมรุ ๓. ท้าววิรุฬหะ มีหน้าที่รักษาโลกอยู่ทางทิศใต้ของเขาพระสุเมรุ และ
๔. ท้าววิรูปักษ์ มีหน้าที่ดูแลโลกอยู่ทางทิศตะวันตกของเขาพระสุเมรุ รวมถึงพระอินทร์และนางธรรณี
กลุ่มมหาเทพ จะถือว่าพระอินทร์ "กีนสองสวรรค์" คือ เป็นอธิบดีของสวรรค์ โดยขึ้นดาวดึงส์และจาตุ
มหาราชิกเป็นหัวหน้า และนางธรรณี คือ "ผู้จ้จ้าน้ำหยาดหมายทาน" ทำหน้าที่ ผู้เป็นสักขีพยานรับรู้
ถึงการกระทำกรรมน้ำทำบุญทั้งปวงของมนุษย์ ในการประกอบกรรมมงคลต่างๆ เช่น ปลูกบ้านใหม่ ขึ้น
บ้านใหม่ บวชเณร อุปสมบทพระ งานฉลองถาวรวัตถุในศาสนาพุทธ งานบูชาเสาอินทขิล(หลักเมือง)
แรกนาขวัญ ถือว่าต้องทำพิธีขึ้นท้าวทั้งสี่เสมอในงานบุญใหญ่ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษหรือ
เทวดาทั้งหลายก็ดีหรือการทำบุญ เกี่ยวกับเรื่องความเป็นสิริมงคลต่างๆ รวมถึง พ่อหนานแดง^{๑๕} ได้
อธิบายถ่ายทอด องค์ความรู้ในเรื่องของการใช้นมดคาล้านนาในด้านสุขภาพ เช่น เจ็บไข้ได้ป่วยจาก
โรคต่างๆ ด้วยการใช้น้ำบริสุทธิ์ พร้อมลงคาถามนต์ล้านนา เสกให้น้ำบริสุทธิ์กลายเป็นน้ำมนต์ที่เข้ม
ขลัง ศักดิ์สิทธิ์ตามหลักความเชื่อของชาวล้านนา นำไปใช้รักษาอาการเจ็บป่วยให้กับบุคคลที่มีจิต
ศรัทธา ต้องการรักษาให้ตนเองหายจากอาการป่วยที่เป็นอยู่ รวมถึงในเรื่องของการรับประทานอาหาร
เช่น ทานปลาและเจอก้างติดคอ ก็สามารถใช้น้ำมนต์เสกให้ทาน หรือเป่าเสกที่คอให้ก้างสลายไป

^{๑๔} พระครูสถาพรธรรมปิโชติ วัดดอนชัย จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๖

มกราคม ๒๕๖๗

^{๑๕} พ่อหนานแดง ,ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

รวมถึงการรักษาอาการจากหมอเมือง ยังใช้มนต์คาถาล้านนา เป็นส่วนประกอบนอกเหนือจากยาสมุนไพรที่หมอเมืองได้จัดเตรียมมาอีกด้วย แผลชนิดต่างๆ ยังไม่มนต์คาถาล้านนาปิดเป่าให้ ทุเลาลงได้อีกด้วย นอกจากนี้ อาจารย์ปัญญาρχมี วงศ์สายมาตี^{๑๖} ยังได้ศึกษาค้นคว้าจนเกิดความเชี่ยวชาญในเรื่องของการ ตั้งครรภ์ไปจนถึงการคลอดบุตร รวมถึงการดูแลบุตรให้เติบโตมาปลอดภัยด้วยมนต์คาถาล้านนา เริ่มจากมนต์คาถาเพื่อการบำรุงครรภ์ของมารดา โดยการให้อังคค์ความรู้หรือภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหารการกินของมารดา ให้ระวัง ในเรื่องของการกิน เพื่อไม่ส่งผลกระทบต่อบุตรในครรภ์ มีมนต์คาถาเพื่อเตือนสติรวมถึงการป้องกัน ไม่ให้มารดา เกิดพลังผลอ ส่งผลให้ลูกในครรภ์มีความสมบูรณ์ หลังจากที่แม่ให้กำเนิดบุตร โดยที่บุตรมีความสมบูรณ์ ไม่ได้รับอันตราย ทั้งตัวมารดาและบุตรเอง มีมนต์คาถาล้านนา เป็นเครื่องมือในการสรรเสริญ คุณแห่งพระพุทธ คุณแห่งพระธรรม คุณแห่งพระสงฆ์ รวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ที่ชาวล้านน่านับถือรวมถึงผีปู้ย่า ผีตายายชาวล้านนาเชื่อว่าการใช้น้ำมนต์จากน้ำบริสุทธิ์ มาประกอบพิธีกรรม ด้วยการเป่ามนต์คาถาล้านนาหรือปลุกเสกให้น้ำนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ จะช่วยให้แม่และลูกปลอดภัย การคลอดบุตรในพื้นที่ห่างไกล ของดินแดนล้านนา ยังมีหมอเมืองหรือหมอต้าแย ที่ทำหน้าที่แทนพยาบาล การทำพิธีกรรม ด้วยการใช้มนต์คาถาจะทำให้บุตร คลอดง่าย บุตรมีความปลอดภัย ปราศจากอุปสรรคเมื่อมารดา ได้คลอดบุตรออกมาแล้ว ชาวล้านนานิยมให้แม่เด็ก อยู่กรรมหรือเข้าวัด เพื่อฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ ให้ลูกที่เกิดมามีสุขภาพจิตที่ดีเหมือนมารดาที่ให้กำเนิด นอกจากนี้ มนต์ล้านนาที่มารดาได้บริกรรมมานั้น ยังเป็นเกาะป้องกัน ไม่ให้ปู่แถนย่าแถน รวมถึงบิดามารดาในอดีตชาติมารับทารกน้อยกลับไป ด้วยการทวงสิทธิ์ความเป็นบิดาและมารดาของทารกเป็นต้น รวมถึง พ่อหนานไกรสร กันทา^{๑๗} ยังให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับทารกหลังคลอดเมื่อเติบโตอยู่ในวัยเด็ก ต้องได้รับมนต์คาถาจากมารดา เพื่อใช้ป้องกันคุ้มครองรักษาเด็ก ให้เด็กอยู่รอดปลอดภัย รวมถึงเมื่อเด็กเจริญเติบโตใหญ่ ต้องเรียนหนังสือ มนต์คาถาล้านนายังช่วยให้เด็ก มีสติปัญญาพร้อมในการศึกษาหาความรู้ให้เด็กมีปัญญาดี เฉลียวฉลาด พร้อมรับ สิ่งใหม่ๆ จากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ อาจารย์ดุสิต เชาวชาติ^{๑๘} ยังกล่าวว่า มนต์คาถาล้านนามีคุณค่าทางด้านสุขภาพกาย และสุขภาพทางใจ ช่วยจรรโลงจิตใจให้ตนเอง เกิดความรู้สึกโล่งและเบาสบาย มี

^{๑๖} อาจารย์ปัญญาρχมี วงศ์สายมาตี , ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๑๗} พ่อหนานไกรสร กันทา จังหวัดเชียงใหม่ , ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๑๘} อาจารย์ดุสิต เชาวชาติ , ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

เครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ อาจารย์เกริก อัครชินเรศ^{๑๙} กล่าวว่าภารกิจของการบริโภคของการเสพเพื่อก่อให้เกิดสติปัญญาในการเรียนรู้มนต์ล้านนาและพิธีกรรมล้านนาให้มีความเชี่ยวชาญทั้งทางโลกและทางธรรม มีความเจริญก้าวหน้า รวมถึงการเรียนรู้ก่อให้เกิดสติปัญญา ด้วยมนต์ล้านนามีความเกี่ยวข้องกับการที่จะทำให้ลูกหลาน แต่สผลสำเร็จ ในหน้าที่การงาน สร้างความโล่งใจ และสบายใจ ต่อผู้เป็นพ่อแม่ ที่ลูกหลาน ได้มีงานทำ และ อาจารย์ปญญารัตน์ วงศ์สายมาตี^{๒๐} ยังกล่าวว่ามนต์ล้านนา เป็นเครื่องมือของการสร้างความสุข ความสำเร็จให้กับชีวิต ในเรื่องของการดำเนินชีวิต สร้างความสุข ในเรื่องของการรัก ความผูกพันความสัมพันธ์ใช้เป็นเครื่องมือในการครองเรือน ให้ครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข โดยมนต์ล้านนามีความเชื่อในเรื่องของการใช้ทั้งสองด้านคือ ๑. ทำให้คนรักและเมตตา และ ๒. ทำให้คนเกลียดชังขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ว่าต้องการสิ่งใด การใช้มนต์คาถาของครูบาอาจารย์ โดยครูบาอาจารย์ จะสอบถาม ผู้ใช้ตามวัตถุประสงค์ที่เขาต้องการ โดยครูบาอาจารย์ที่มีศีลธรรม มีจรรยาบรรณจะไม่ใช้มนต์คาถาล้านนา ในเรื่อง ของ สิ่งที่ไม่ดีศีลธรรม ศีล๕ โดยเฉพาะศีลข้อ ๓ แต่ครูบาอาจารย์จะเน้นในเรื่องของการทำให้ ครอบครัวของบุคคลนั้นๆ มีความรัก ความผูกพัน ความสัมพันธ์ รวมถึงการทำให้หน้าที่การงานของบุคคลนั้น มีความมั่นคง เจริญเติบโตเป็นที่รักและเจ้านายเกิดความเมตตา สร้างความสุขในการทำงานที่มีแต่คนในที่ทำงาน มีความรักและมีความเมตตา ปราบปรามให้กับตนเอง ทำให้มนต์ล้านนา เป็นการสร้างคุณค่าทางด้านความสุขในด้านของสุขภาพ กาย และสุขภาพใจ รวมถึง พ่อหนานไกรสร กันทา^{๒๑} การใช้มนต์คาถาล้านนา ในการประกอบอาชีพ ที่ตนปรารถนา ให้บังเกิดความสำเร็จ ต้องการให้ เป็นที่รัก ของเจ้านาย หรือผู้บังคับบัญชา รวมถึง ผู้ใต้บังคับบัญชา การเป็นที่รักของเพื่อนพ้อง คนรอบข้าง บุคคลในครอบครัว เพื่อความสุข ความสำเร็จ ในการประกอบอาชีพ และการสร้างความรักความเมตตาความปรารถนาดีอันเป็นที่มาของการสร้างคู่ครองเรือน อาจจะมีคาถาอาคมเวทย์มนต์คาถาเกี่ยวกับเรื่องความรักเรื่องชู้สาวเรื่องการเป็นที่รักผิดชอบเสน่ห์ยาแฝดจนถึงเรื่องเกี่ยวกับของรักของชอบบุคคลอันเป็นที่รักที่ชอบก็ต้องอาศัยเวทย์มนต์คาถาอาคม หลังจากนั้นก็นำไปสู่การประกอบพิธีการแต่งงาน สร้างครอบครัวสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตมอญยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับความสุขความสำเร็จ

^{๑๙} อาจารย์เกริก อัครชินเรศ จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๒๐} อาจารย์ปญญารัตน์ วงศ์สายมาตี, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๒๑} พ่อหนานไกรสร กันทา จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

ภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนาทางด้านเศรษฐกิจ ครูบาง อุปลชนโณ^{๒๒} กล่าวว่า การใช้มนต์คาถา ล้านนา ทางด้านเศรษฐกิจ คือการ ทำให้ การประกอบอาชีพ การงาน มีความสำเร็จ รวมถึงการประกอบอาชีพอาศัยการเดินทาง เพื่อหาทรัพยากร ชื้อมาขายไป อาจจะมี ปัญหา ระหว่างทางจำเป็นต้อง สร้างขวัญและกำลังใจ ด้วยการ ใช้มนต์คาถา เพื่อให้การเดินทาง ได้รับความปลอดภัย ถึงเป้าหมาย โดยสวัสดิภาพ นอกจากนี้ อาจารย์ เทวัญ เอกจันทร์^{๒๓} กล่าวว่าภูมิ ปัญญา ของการใช้มนต์ล้านนา คือการดูแลสุขภาพ ก่อนการเดินทาง การให้ เครื่องรางของขลัง ที่ ประกอบพิธีกรรม ด้วยบทสวด และมนต์คาถา ให้กับ บุคคลที่ศรัทธา และต้องการ ความมั่นใจ กำลังใจ จากนั้น พระครูสุธีรานุรักษ์^{๒๔} การใช้คาถาล้านนา เพื่อการปลุกเสกวัตถุมงคล ให้ไปใช้ในเรื่อง ของการค้าขาย ที่สามารถสร้างรายได้ มากขึ้นจากที่เคยเจียบเหงา ขายสินค้าไม่ได้ กลับมีลูกค้ามา อุดหนุนสินค้ามากมาย สร้างรายได้ให้กับตนเอง สามารถเลี้ยงครอบครัวของตนเองได้ รวมไปถึงการ เป็นส่วนหนึ่ง ของการสนับสนุนชุมชนให้ชุมชนเกิดรายได้ ต่อการดำเนินชีวิต คาถาที่คนล้านนาใช้มี หลากหลาย พระครูไพบูลเจติยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี ^{๒๕} กล่าวว่า มนต์ล้านนา มีรูปแบบของการใช้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้ถูกต้องกับความต้องการคาถามีลักษณะ ระหว่างความเชื่อทางด้าน ศาสนาพราหมณ์และการนำสิ่งที่มองไม่เห็น เช่นไสยศาสตร์ มาผสมผสานกัน บุคคลที่จะใช้คาถาให้ เกิดความเข้มขลัง น่าจะเป็น “คนดิบ” คือคนที่ไม่ผ่านการบวชเรียน ไม่ได้เป็นน้อยและเป็นหนาน ทำ ให้คาถาบางบทนั้น คือ “เดรัจฉานวิชา” เช่น จำพวกมนต์คาถาล้านนาคุณไสย มีการถ่ายทอดคาถา โดยวาจา แต่เมื่อมีคนแอฟฟิง และได้คาถาดังจริงไป บุคคลที่ได้รับคาถาจะได้รับเพราะการแอบเรียน และการนำคาถาไปใช้คนล้านนา เรียกคาถานี้ว่า “คาถาลอดช่อง” คาถาประเภทมหานิยมเพื่อใช้ใน ด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนอื่นรัก ชอบพอในตัวเอง เช่น คาถาพระเจ้าห้าพระองค์ คาถามหาเสน่ห์ คาถา สาวหุ้ม (ทำให้สาวหลงรัก) คาถาพระร่วง (ทำให้คำพูดที่จะเปล่งออกไป สัมฤทธิ์ผล) นอกจากนี้ มนต์

^{๒๒} ครูบาง อุปลชนโณ, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๒๓} อาจารย์เทวัญ เอกจันทร์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

^{๒๔} พระครูสุธีรานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดขุนคอง จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๒๕} พระครูไพบูลเจติยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

ล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างขวัญและกำลังใจ เช่น พ่อค้าแม่ขาย ต้องการมีรายได้จากการค้าขาย รวมถึง อาจารย์บุญญารัตน์ วงศ์สายมาตี^{๒๖} จึงกล่าวได้ว่ามามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต อานร่างกายค้าขายที่เกิดความสำเร็จประสบความสำเร็จในแง่ของการซื้อมาขายไปและการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน ต้องมีคาถาอาคม ในการทำให้ภาษาล้านนาด้วยว่า กาแม่่นขายหมาน หรือ สามารถที่จะค้าขายได้หมดและรวดเร็ว ประสบผลสำเร็จ รวมถึงการใช้มนต์คาถาในเรื่องของ คาถาสาลิกาลิ้นทอง ให้เป็นที่รักที่ชอบ ที่เจรจาค้าขาย ให้คนรัก คนชอบและทำให้ประสบความสำเร็จกับสินค้าและการบริการและความสำเร็จในการค้าขายได้ และพ่อหนาน ไกรสร กันทา^{๒๗} ได้ให้สัมภาษณ์ถึงมนต์ล้านนาที่ช่วยในเรื่องของการค้าขาย ทำให้ พ่อค้า และแม่ค้า เกิดปัญหาในการประกอบอาชีพ ให้ประสบผลสำเร็จ หาสินค้า ที่ตรงต่อความต้องการ ของลูกค้า รวมถึง การขายสินค้าทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็น สินค้าอุปโภค หรือสินค้าบริโภค ก็มีลูกค้า มาซื้อสินค้า จับจ่าย สร้างรายได้ ให้กับครอบครัว ของตนเอง การใช้มนต์คาถาล้านนา เพื่อเรียกลูกค้าทำให้ลูกค้า เกิดความรัก เกิดความเมตตา และอยากช่วยเหลือในการอุดหนุน สินค้าของพ่อค้าและแม่ค้า ซึ่งพ่อค้า และแม่ค้า ควรจะต้องเป็นผู้มีศีลธรรม การใช้มนต์คาถาอย่างเดียว โดยที่ไม่คำนึงถึงความถูกต้อง การเลือกสรรหรือการหาสินค้าที่ไม่ดี ไม่มีคุณภาพ ถือว่าเป็นการเอาเปรียบลูกค้า ทำให้พ่อค้าและแม่ค้า เป็นบุคคลที่ขาดศีลธรรม ขาดจรรยาบรรณ ของการเป็นผู้ขาย สินค้าที่ดีการใช้มนต์คาถาในการค้าขาย ผู้ขายจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีศีลธรรม ถ้อยสัตย์ ความดีไม่โลภ ไม่เอาเปรียบ ผู้อื่นไม่คดโกง จะทำให้ พ่อค้าและแม่ค้า ประสบแต่ความเจริญรุ่งเรือง ทางการค้าขาย เป็นต้น ส่วนอาจารย์ดุสิต เขาวชาติ^{๒๘} กล่าวว่าคุณค่าของมนต์ล้านนาทางด้านเศรษฐกิจ ช่วยให้พ่อค้าและแม่ค้าได้รับความเมตตาจากลูกค้า สร้างรายได้ให้กับครอบครัว รวมถึงการทำไร่ ทำนา ทำสวน ให้ประสบผลสำเร็จด้วยการใช้มนต์ล้านนาในการสวดป้องกันสัตว์ ที่จะเข้ามาทำลายสินค้าทางการเกษตร ให้ผลผลิตไม่ได้รับความเสียหาย รวมถึงการเร่งให้พืชผลทางการเกษตรได้ผลผลิตที่มาก เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

^{๒๖} อาจารย์บุญญารัตน์ วงศ์สายมาตี จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๒๗} พ่อหนานไกรสร กันทา จังหวัดเชียงใหม่ , ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๒๘} อาจารย์ดุสิต เขาวชาติ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์ วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

ของตนเองอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ อาจารย์ปญญารัตน์ วงศ์สายมาตี^{๒๙} กล่าวว่า การใช้มนต์คาถาล้านนา คือการช่วยผลักดันให้ลูกหลานได้ประกอบภาระหน้าที่ ได้ประสบผลสำเร็จ เกิดสติปัญญาในการเรียนรู้มนต์คาถาล้านนามีความเชี่ยวชาญทั้งทางธรรมและทางโลก องค์ความรู้เกี่ยวกับมนต์ล้านนา การดูทิศดูทางดูฤกษ์ดูยามดูวันเวลาสถานที่และการกำหนดพื้นที่ในการสร้างบ้านสร้างเรือน ในการประกอบการเลี้ยงชีพ เช่น การประกอบอาชีพทางการเกษตร ทำให้การเกษตร การปลูกข้าว มีความปลอดภัยจากศัตรู แมลง ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ หรือการค้าขาย และพระครูสถาพรธรรมปโชติ วัดดอนชัย^{๓๐} กล่าวว่าคุณค่าของมนต์ล้านนาทางด้านเศรษฐกิจ เป็นองค์ความรู้ วิชาว่าด้วยมงคล หรือสิ่งของ มาเพิ่มมูลค่า ด้วยการใช้มนต์ล้านนา ทำให้วัตถุสิ่งของนั้น มีมงคลด้วยการประกอบพิธีกรรม และใช้มนต์ล้านนาเป็นเครื่องมือ ในการประกอบพิธีกรรม ทำให้วัตถุชิ้นนั้น เกิดมูลค่าจากความเชื่อ และศรัทธาว่าวัตถุชิ้นนี้ บุคคลที่ได้ครอบครอง เกิดกำลังใจ หรือเปลี่ยนแปลงไป ไปในทางที่ดีขึ้น

ภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนาทางด้านสังคม ครูบาจง อุปลขณโณ วัดศรีสว่างวัลลาย^{๓๑} กล่าวว่า ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการสร้างความรักความเมตตาความปรารถนาดีอันเป็นที่มาของการสร้างคู่ครองเรือน รวมถึงพระอาจารย์ศุภชัย วัดสวนดอก^{๓๒} คุณค่าของมนต์ล้านนาทางด้านสังคมทำให้คนในชุมชนเกิดความรักความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันจากภูมิปัญญาและความเชื่อและความศรัทธาหนึ่งเดียวกัน ความรับผิดชอบต่อสังคม และครูบาจง อุปลขณโณ วัดศรีสว่างวัลลาย^{๓๓} กล่าวว่า ภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนาทางด้านวัฒนธรรมคือการสร้างวัฒนธรรมที่สืบสานจาก

^{๒๙} อาจารย์ปญญารัตน์ วงศ์สายมาตี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๓๐} พระครูสถาพรธรรมปโชติ วัดดอนชัย , ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

^{๓๑} ครูบาจง อุปลขณโณ วัดศรีสว่างวัลลาย จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๓๒} พระอาจารย์ ศุภชัย วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

^{๓๓} ครูบาจง อุปลขณโณ วัดศรีสว่างวัลลาย จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

ยุคบรรพบุรุษ รวมถึง พระครูสุธีรานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดขุนคอง^{๓๔} กล่าวว่า ภูมิปัญญาและคุณค่าของ มนต์ล้านนาทางด้านวัฒนธรรมช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สร้างเสริมพลังใจและสติปัญญาโดยใช้ มนต์คาถาตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการยึดเหนี่ยวให้บุคคลที่อยู่ในชุมชนมีความ รักความสามัคคีช่วยกันและร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วยความภาคภูมิใจ ส่วน พระ ครูสถาพรธรรมปิโชติ วัดดอนชัย^{๓๕} กล่าวว่า คุณค่าของมนต์ล้านนาทางโลกและทางธรรม อาศัยบุญ งามมีทางพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ศีลธรรมและภาวนา รวมถึง คุณธรรม และบารมี ของ พระอริยะทั้งปวง นำไปสู่ บทสวดมนต์ ที่สามารถ แก้ไขปัญหา ในชีวิตได้ เช่น มนต์คาถาล้านนา ที่ เกี่ยวเกี่ยวกับ เช่น บทสวด มนต์ของพระโมคคัลลานะ ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ที่มีฤทธิ์ในเรื่องของการ สวดมนต์ ที่ส่งผล ให้เกิดความสำเร็จ ในทุกด้าน ที่ปรารถนา รวมถึง พระองค์ลามาจากบุคคล ที่มี ความโหดเหี้ยม ฆ่าคน จำนวน ๙๙๙ ศพ ทำให้เป็นที่หวาดกลัวของประชาชน เมื่อท่านองค์ลามา ได้มาบวชในพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของท่านเกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้ท่านเป็นพระที่เรียบง่าย ปราศจากความโหดเหี้ยม เมื่อองค์ลามา ได้ไปบิณฑบาตสร้างความตื่นกลัว ให้กับประชาชนบางคนทำ ร้ายท่าน ด้วยการขว้างปา สิ่งของ ทำให้ท่านได้รับบาดเจ็บ สาดน้ำใส่ท่านบ้าง แต่ท่าน ก็ได้ไถ่โทษ เคียงและแสดงกิริยาที่สงบด้วยผลกรรมและการยอมรับในสิ่งที่ท่านได้กระทำในอดีต เหตุการณ์ในวัน หนึ่ง ที่ท่านได้บิณฑบาต ท่านได้พบกับชาวบ้านและชาวบ้านได้สาดน้ำใส่ท่าน ประจวบเหมาะที่ท่าน ได้พบหญิงท้องแก่ ท่านต้องการช่วยหญิงคนนี้ จึงได้ต้องสั่งจะ อธิษฐานว่าเราเป็นอริยะบุคคล ขอตั้ง จิตอธิษฐาน ให้น้องหญิง ที่เราประสพอยู่ตรงนี้ ให้บังเกิดบุตร ด้วยความปลอดภัย ทั้งแม่และลูก ด้วย เถิด และได้ให้น้ำในบาตร ที่ชาวบ้าน ได้สาดเข้ามาประพรม หญิงท้องแก่คนนั้น หญิงท้องแก่ได้คลอด ลูก ได้ง่ายตาย และมีอายุที่ยืนยาว มากกว่า ๑๒๐ ปี และพระครูไพบูลเจตยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี^{๓๖} กล่าวว่า ภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา ภาพต่างๆ ที่อยู่ในร่างกายเรา ให้ประสาน เชื่อมโยง

^{๓๔} พระครูสุธีรานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดขุนคอง จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๓๕} พระครูสถาพรธรรมปิโชติ วัดดอนชัย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

^{๓๖} พระครูไพบูลเจตยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

กลับมาสู่สภาวะปกติ ความสัมพันธ์ตั้งแต่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ในพุทธศาสนา รวมถึงศาสนา พราหมณ์ และพ่อนานแดง^{๓๗} ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนาทางวัฒนธรรมความ เชื่อระหว่าง พระพุทธศาสนา และความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่มีการเคารพนับถือองค์เทพเจ้าต่างๆ ที่ใช้หลักความเชื่อ เพื่อเป็นการอ้างอิง ถึงที่ไปที่มา ของการใช้ มนต์ล้านนาตามความเชื่อ ที่เกิดขึ้น เช่น บทสวดมนต์ล้านนา ที่ขึ้นต้นด้วยโอม มหาพรหมา ศรัทธา มหามหิตา เป็นต้น ความสัมพันธ์ ระหว่างเทพเจ้า และลูกมนุษย์ต่อกันมีประโยชน์มีโทษสำหรับบุคคลผู้ไม่เคารพศรัทธาเลื่อมใสเป็น อันธพาลก็จะได้รับการลงโทษจากเทพเจ้าทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น

การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมนต์คาถาล้านนาเกี่ยวข้องกับอาการสัมผัส ฟ่อนานแดง^{๓๘} กล่าวว่า การนำภูมิปัญญา ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของพ่อนานแดง เช่น การทำ “น้ำมนต์เมื่อ” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเสี่ยงทายให้กับบุคคลที่มี ปัญหาทางด้านสุขภาพ เป็นการ วิจัยย โลกภัยไข้เจ็บเบื้องต้นว่า ผู้ป่วยมีปัญหา ความเจ็บป่วยในด้านใด เช่น น้ำมนต์เมื่อ มีรสของน้ำ ที่บริสุทธิ์ผู้ที่ไม่มีอาการเจ็บป่วยจะทานน้ำได้อย่างไม่มีรสชาติใดนอกจาก รสชาติของน้ำที่บริสุทธิ์ เท่านั้น ประเภทของรสชาติของน้ำ สำหรับผู้ที่ดื่มแล้วมีรสชาติที่แตกต่างกันไปตามแต่ละชนิด บางคน ได้รับน้ำรสหวาน บางคนได้รับน้ำรสเปรี้ยว บางคนได้รับน้ำขม หมอเมืองหรือครูบาอาจารย์ผู้รักษาจะ เป็นบุคคลที่วินิจฉัยโรค และทำการรักษาต่อไปเพื่อให้ผู้ป่วยหายขาดหรือทุเลาลงจากเดิม เกิดเป็นองค์ ความรู้ใหม่ การรักษาแบบทางเลือกด้วยการใช้ภูมิปัญญาด้านมนต์คาถาล้านนาในการวิเคราะห์ เป็น ทั้งเครื่องมือในการวินิจฉัยนำไปสู่การรักษาต่อไป

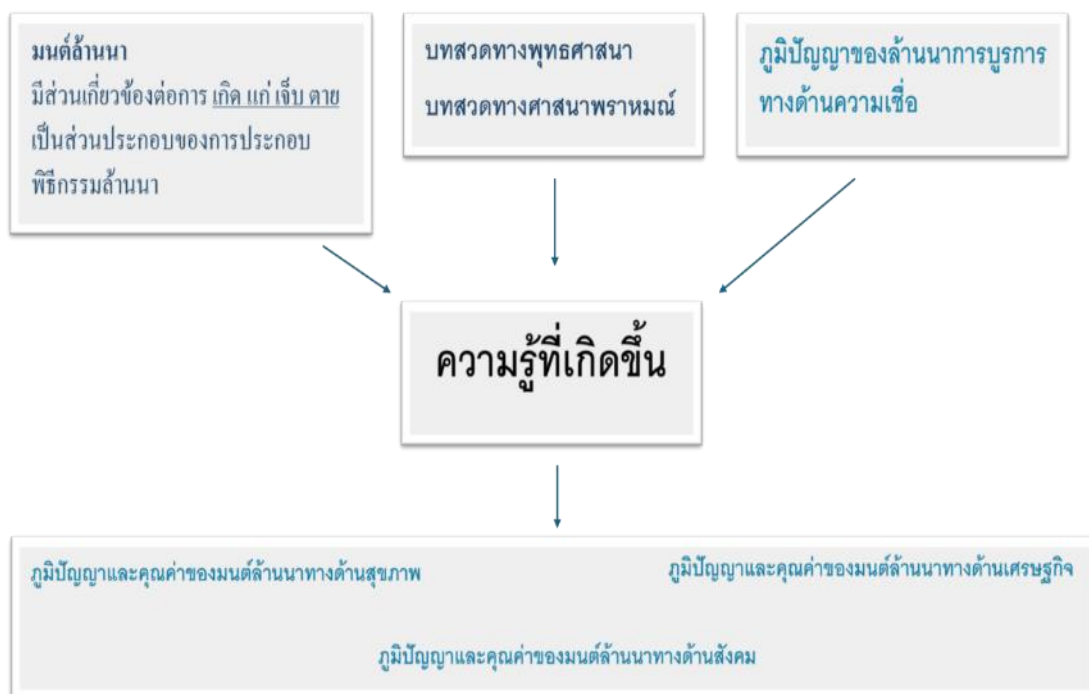
ผู้วิจัยสรุปได้ว่าภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา โดยประวัติของมนต์ล้านนาภูมิ ปัญญา และคุณค่าของมนต์ล้านนา เกิดจากการสืบทอด การถ่ายทอดในรูปแบบของ ตำรา หรือปี่สา โโบราณของชาวล้านนา ด้วยการส่งต่อและสืบทอดจากครูบาอาจารย์ ด้วยการสั่งสม เก็บรักษา ให้คง สภาพ ด้วยตำราหรือปี่สาซึ่งเป็นของโบราณ การใช้มนต์คาถาล้านนา ประกอบด้วย มนต์ล้านนา บท หนึ่งว่า **อุ อา กะ สะ** ซึ่งเรียกกันว่า หัวใจเศรษฐี มนต์ล้านนามีใช่เป็นเพียงแค่ของขลังหรือสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือของการสวดมนต์เริ่มต้นเพื่อให้ผู้สวดมนต์เป็นบุคคลที่มีจิตที่นิ่ง สงบ

^{๓๗} พ่อนานแดง จังหวัดเชียงใหม่,ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๓๘} พ่อนานแดง จังหวัดเชียงใหม่,ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

และมีสมาธินำไปสู่ สติปัญญา ให้สามารถ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การใช้มนต์คาถาล้านนา อาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มนต์ล้านนาเป็นคาถาส่งที่ศักดิ์สิทธิ์ สามารถปกป้อง ภัยจากสิ่งต่างๆ เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ ให้สามารถ มีสติ คิด ทำ ลงมือปฏิบัติให้งาน และเป้าหมายของบุคคลให้เกิดความสำเร็จ ตามใจตามความปรารถนา ตามที่บุคคลนั้นๆ รวมถึงการใช้มนต์คาถาในเรื่องของพิธีกรรมที่เป็นของชาวล้านนา เช่น การสืบชะตา การสะเดาะเคราะห์ ของคนล้านนา เป็นต้น พิธีกรรมของล้านนา เน้นมนต์คาถาล้านนาในเรื่องของ การ เกิด แก่ เจ็บ ตาย โดยมนต์ล้านนาได้ถูกบันทึกในรูปแบบของคัมภีร์ ที่ใช้ในทางพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักคำสอนจากพุทธศาสนา ด้วยการย่อส่วนที่เป็นหัวใจ คำสอน โดยมี พระสูตร พระธรรม พระวินัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ ในการสร้างขวัญและกำลังใจ สร้างพลัง อันเป็นที่มาของมนต์คาถาล้านนาส่วนหนึ่ง และภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนาทางด้านสุขภาพ มนต์ล้านนาเป็นเครื่องมือในการประกอบ ทางด้านการฟื้นฟู สภาวะจิตใจให้กับคนที่มึนงง คิดมาก คิดหลากหลายเรื่อง จนเกิดความเป็นทุกข์ วิตกกังวล การใช้ภูมิปัญญาด้วยมนต์ล้านนาในการแก้ไขปัญหาใช้ทางด้านสุขภาพด้วยการประกอบพิธีกรรม เช่น การสร้างขวัญ เพื่อให้ชะตาของผู้นั้น พ้นจากเคราะห์ รวมถึงสภาวะด้านจิตใจของผู้นั้น จากที่เคยทุกข์ใจกลับกลายเป็นเบิกบาน สดชื่น มีความสุข มีอารมณ์ที่ดี เป็นที่รักของคนรอบข้าง รวมถึงบุคคลในครอบครัว ความปรารถนาดี และต้องการให้บุคคล หรือผู้คน มีสุขภาพ กาย และสุขภาพใจที่ดี มีชีวิตที่ยืนยาวปกติสุข รวมถึงการรักษาเจ็บไข้ได้ป่วยจากโรคต่างๆ ด้วยการใช้น้ำบริสุทธิ์ พร้อมลงคาถามนต์ล้านนา เสกให้น้ำบริสุทธิ์กลายเป็มน้ำมนต์ที่เข้มข้น ศักดิ์สิทธิ์ตามหลักความเชื่อของชาวล้านนา นำไปใช้รักษาอาการเจ็บป่วยให้กับบุคคลที่มีจิตศรัทธา ต้องการรักษาให้ตนเองหายจากอาการป่วยที่เป็นอยู่ รวมถึงการใช้มนต์คาถาของ หมอเมือง ในการรักษาในพื้นที่ที่ห่างไกล สร้างความผูกพัน ความสามัคคีใช้เป็นเครื่องมือในการครองเรือน ให้ครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข โดยมนต์ล้านนามีความเชื่อในเรื่องของการใช้ทั้งสองด้านคือ ๑.ทำให้คนรักและเมตตา และ ๒. ทำให้คนเกลียดชังขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ว่าต้องการสิ่งใด ทางด้านเศรษฐกิจ ในการประกอบอาชีพ การงาน มีความสำเร็จ รวมถึงการประกอบอาชีพอาศัยการเดินทาง เพื่อหาทรัพยากร ชื้อมาขายไป อาจจะมีปัญหา ระหว่างทางจำเป็นต้อง สร้างขวัญและกำลังใจ ในการเดินทางได้รับความปลอดภัย สามารถสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวของตนเองได้ รวมไปถึงการเป็นส่วนหนึ่ง ของการสนับสนุนชุมชนให้ชุมชนเกิดรายได้ ต่อการดำเนินชีวิต มนต์ล้านนา มีรูปแบบของการใช้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้ ถูกต้องกับความต้องการคาถามีลักษณะ ระหว่างความเชื่อทางด้านศาสนาพราหมณ์และการนำสิ่งที่

มองไม่เห็น รวมถึงการทำไร่ ทำนา ทำสวน ให้ประสบผลสำเร็จด้วยการใช้มนต์ล้านนาในการสวด ป้องกันสัตว์ ที่จะเข้ามาทำลายสินค้าทางการเกษตร ให้ผลผลิตไม่ได้รับความเสียหาย รวมถึงการเร่ง ให้พืชผลทางการเกษตรได้ผลผลิตที่มาก เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวของตนเองอีกทางหนึ่ง ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการสร้างความรักความเมตตาความปรารถนาดีอันเป็นที่มาของการสร้างคู่ครอง เรือน เกิดความรักความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกันจากภูมิปัญญาและความเชื่อและความศรัทธาหนึ่ง เดียวกัน ความรับผิดชอบต่อสังคม ทางด้านวัฒนธรรมคือการสร้างวัฒนธรรมที่สืบสานจากยุครบพร พบุรุษ ช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สร้างเสริมพลังใจและสติปัญญาโดยใช้มนต์คาถาตามหลัก พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการยึดเหนี่ยวให้บุคคลที่อยู่ในชุมชนมีความรักความสามัคคี ช่วยกันและร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วยความภาคภูมิใจ นำไปสู่ บทสวดมนต์ ที่ สามารถ แก้ไขปัญหา ในชีวิตได้ โดยสรุปเป็นภาพดังนี้

ภาพที่ ๔.๑ ความรู้ที่ได้จากภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา

๔.๒ ผลการศึกษาพัฒนากระบวนการสืบสานมรดกล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา

การสืบทอดมรดกล้านนาซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากครุภูมิปัญญาพ่อหนานแดง^{๓๙} กล่าวว่า การประยุกต์ใช้ มรดกล้านนาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาในทุกๆด้านของบุคคล โดยใช้มรดกในแบบฉบับของล้านนาเป็นเครื่องมือ ในการสื่อสารให้เกิดความเข้มแข็ง ความก้าวหน้าของชีวิตในทุกๆด้าน เช่น ความก้าวหน้าในเรื่องของการทำงาน ความก้าวหน้าในเรื่องของทรัพย์สิน โชคลาภ การพัฒนาตนเอง การเพิ่มเสน่ห์ ให้ผู้คนอื่น เห็น รักและเมตตา เพื่อให้ตน ได้รับความสุขปราศจากความทุกข์ รวมถึง การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีงามกับบุคคลอื่นกระบวนการสืบสานมรดกล้านนาด้วยการถ่ายทอดจากบุคคลผู้เป็นครุภูมิปัญญาที่มีความรู้ความสามารถเข้าถึงความเป็นล้านนาสามารถถ่ายทอดความเป็นล้านนา จะเห็นได้ว่า มรดกล้านนานอกจากจะช่วยแก้ไข้ปัญหา ในด้านต่างๆ ยังช่วยเสริมโชคชะตา ราศรีให้ชีวิตของตน มีความสุขยกระดับ คุณภาพของชีวิตของเราให้ดีขึ้น จากเดิม กระบวนการสืบทอดมรดกล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา เป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ และรักษา ความเป็นล้านนา ให้อยู่คู่กับคนล้านนา ภูมิปัญญาของชาวล้านนามีวิธีการแก้ไข้ปัญหาด้วยการใช้พิธีกรรมที่มีมรดกล้านนา ในการประกอบพิธีกรรม รวมถึงการใช้สืมป่อยในการขจัดปัญหา^{๔๐} ซึ่งสืมป่อยจัดว่าเป็นของมงคลที่ ชาวล้านนาเชื่อว่าจะสามารถปิดเป่าสิ่งไม่ดีไม่งามออกจากตัวเจ้าของได้ การพัฒนากระบวนการสืบสานมรดกล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาจึงประกอบด้วย

กระบวนการให้ความรู้เรื่องมรดกล้านนาแก่นุชน จากข้อมูลพบว่า อนุชนคนรุ่นหลังสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากแหล่งตำราหายาก ที่สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่อันเป็นสถานที่ของการรวบรวมตำราล้านนาเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องของมรดกล้านนาที่มีการพัฒนากระบวนการสืบสานมรดกล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาและจากสัมภาษณ์ อาจารย์ เทวัญ วงศ์จันทร์^{๔๑} พบว่า การให้ความรู้เรื่องมรดกล้านนาแก่นุชน เป็นการการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ ความรู้เรื่องมรดกล้านนาที่ถูกพบในรูปแบบของตำราเอกสาร ในรูปเล่มที่อยู่ตามแหล่งเรียนรู้ เช่น หอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เชียงใหม่ รวมถึงสำนักอาจารย์ต่างๆ ที่ได้เก็บรวม

^{๓๙} พ่อหนานแดง จังหวัดเชียงใหม่,ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๔๐} พ่อหนานไกรสร กันทา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๔๑} อาจารย์เทวัญ เอกจันทร์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ,สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

รวมเอกสารไว้ แต่การที่อนุชนคนรุ่นหลังเห็นนั้น จะเป็นเอกสารที่ได้รับการปรับปรุง ในบางตำราสามารถเผยแพร่ได้ และบางตำราไม่อาจเผยแพร่ได้ด้วยข้อจำกัดของครูบาอาจารย์ที่ได้สั่งเสียในเรื่องของการสืบทอดมรดกล้านนา นอกจากนี้ การส่งเสริมด้านภูมิปัญญาวัฒนธรรมล้านนาของสำนักปู่ใหญ่จัยยะลังกา^๒ คຸ້ມນະໜ້າທອງ^๓ สำนักของพ่อหนานแดง^๔ และพ่อหนานไกรสร^๕ พบว่า เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมในเรื่องของการประกอบพิธีกรรม วัฒนธรรมของล้านนา เป็นแหล่งที่สะสมข้อมูลของล้านนาในเรื่องของมรดกล้านนาให้ผู้สนใจได้เข้าไปเรียนรู้และศึกษา ด้วยความเมตตาจากครูบาอาจารย์ที่ส่งเสริมและให้การสนับสนุนในกิจกรรม การค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาล้านนาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยการอนุรักษ์ ปลูกจิตสำนึกให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นชาวล้านนา มีการฟื้นฟูเลือกสรรภูมิปัญญาล้านนาที่กำลังจะสูญหายให้กลับมา สร้างประโยชน์มีคุณค่าในการดำเนินชีวิต ด้วยการพัฒนาริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาล้านนาด้วยการถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ เกิดความรัก ความเข้าใจการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ นอกจากนี้ สำนักปู่ใหญ่จัยยะลังกา^๖ พบว่ามีการส่งเสริมทางด้านวัฒนธรรมและการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการถ่ายทอดมรดกล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น จากการวิจัยมรดกล้านนาจะมุ่งเน้นในเรื่องของการนำไปใช้เพื่อความสะดวกและผู้ได้รับการถ่ายทอดมรดกล้านนาต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของการประกอบพิธีกรรมซึ่งในที่นี้ จากการสัมภาษณ์ ครูบาจิง จังหวัดเชียงใหม่^๗ พบว่า กระบวนการถ่ายทอดมรดกล้านนาจากรุ่นสู่รุ่นคือการถ่ายทอดด้านความรู้ ความเป็นล้านนาด้วยการใช้พิธีกรรมล้านนาและนำมรดกล้านนามาเป็นองค์ประกอบ ซึ่งพิธีกรรมของล้านนาที่เห็นคือชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องของการนับถือผี โดยเป็นความเชื่อพื้นฐานก่อนที่จะศาสนาพุทธจะเข้ามา

^๒ สำนักปู่ใหญ่จัยยะลังกา ,ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ,สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

^๓ คຸ້ມນະໜ້າທອງ จังหวัดนันทบุรี, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ,สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

^๔ พ่อหนานแดง จังหวัดเชียงใหม่,ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^๕ พ่อหนานไกรสร กันทา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^๖ สำนักปู่ใหญ่จัยยะลังกา ,ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ,สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

^๗ ครูบาจิง อุบลขณโณ วัดศรีสว่างวัลยา จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕

และเพิ่มแนวคิดในทางศีลธรรมอันประกอบด้วย ความเชื่อเรื่องผี ๑.ผีปู่ย่า คือผีบรรพบุรุษของแต่ละตระกูล ๒.ผีหม้อหนึ่ง หรือผีปู่ด้ายดำที่จะเอาใจใส่ต่อทารกและเด็ก ๓.ผีเสื้อบ้าน เป็นผีอารักษ์ของชาวล้านนาที่คอยคุ้มครองดูแลให้ชุมชนและหมู่บ้าน สงบสุข การเลี้ยงผีเสื้อบ้านจะเลี้ยงปีละ ๔ ครั้ง คือ วันปีใหม่เมือง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษาและวันกินข้าวใหม่ ๔.ผีนา เป็นผีที่ทำหน้าที่ดูแลอารักษ์ผืนนาให้ ชาวองกงามอุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ๕.ผีวีรบุรุษ เป็นผีประจำท้องถิ่นหรือผีเจ้านาย ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลความสงบให้กับหมู่บ้าน คน สัตว์ ไร่นา ป่าและลำน้ำ ๖.ผีกะคือคนที่ถูกกล่าวหาว่ามีผีร้ายอยู่ในร่างกาย โดยจะสืบเชื้อสายจากมารดา ๗.ผีพรายหรือพรายทับ เป็นผีที่เข้าสิงบุคคลโดยมีอาการ กลางวันตาจะไม่กล้าสู้แสงแต่พอกกลางคืนจะมีชีวิตชีวา และ๘.ผีปกกะโหล่ง เป็นผีที่อาศัยอยู่ในป่าลึก ทำหน้าที่ดูแลป่า รวมถึง ความเชื่อเรื่องขี้ตหรืออุบาทว์หมายถึง สิ่งที่ไม่ดีไม่งาม ไม่เหมาะสมและไม่สมควรในการกระทำ เป็นเสนียดจัญไร ลางบอกเหตุที่เกิดขึ้นในบ้านเรือนอันเป็นนิมิตที่อุบาทว์ นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ พ่อหนานแดง เชียงใหม่^{๔๘} พบว่า ชาวล้านนาเชื่อในเรื่องของ โหราศาสตร์ มีเชื่อว่าคนเราทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย ควรไปไหว้พระธาตุประจำปีเกิด เชื่อว่าจะทำให้เกิดบุญและมีชีวิตที่ยืนยาว พระธาตุประจำท้องถิ่น เรียกว่า พระธาตุปีเป็ง รวมถึงความเชื่อจากตำราหมอดูล้านนา หมอดู “หมอเมื่อ” โดยคำว่าเมื่อ หมายถึง ฤกษ์ ยาม กาลเวลา เรียกตำราหมอดูนี้ว่า ตำราเมื่อ หรือ ตำราหมอเมื่อ โดยพ่อหนานแดงจะใช้คำทำนายจาก น้ามนต์ ที่ระบุในเรื่องของรชชาติ ที่ผู้ป่วยได้รับ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในฤกษ์ที่สถิตในพื้นที่ล้านนาที่ได้ถ่ายทอดให้แก่ผู้สนใจ ว่าผู้เรียนมนต์ล้านนาต้องมีความรู้ในเรื่องของฤกษ์ ซึ่งฤกษ์วาสุเทพ หรือ พระสุเทวฤกษ์ ชื่อคอยสุเทพมาจากฤกษ์ รวมถึงธรรมตำนานวัตนันทาราม ยังปรากฏชื่อพระสุเทวฤกษ์ ตามตำนานกล่าวว่า เป็นลูกชายปู่สะยะและเป็นคำเริ่มต้นของ มนต์ล้านนา คือ “อิส” ซึ่งมาจากรากศัพท์ว่า “อิส” แปลว่าแสวงหา ปราบรักษา ความเชื่อศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู โดยมี หลักทรรศนะ ๖ เป็นหลักธรรม และการปฏิบัติ ที่เป็นการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ที่ทำให้ความเป็นพราหมณ์กลายมาเป็นความเป็น ฮินดูในปัจจุบัน หลักทรรศนะ ๖ ได้แก่ ลัทธิสังขยา ลัทธิโยคะ (เน้นการบริการรรม คำว่า "โอม" เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ ที่ใช้ในการภาวนา) ลัทธิินยายะ ลัทธิไวเศษิกะ ลัทธิมีมางสา และลัทธิ

^{๔๘} พ่อหนานแดง จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

เวทานตะ ความเชื่อตามหลักพุทธศาสนา จากการสัมภาษณ์ พระครูสถาพร จังหวัดเชียงใหม่^{๔๙} กระบวนการถ่ายทอดมรดกล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น พบว่า เริ่มจากการเรียนรู้ในเรื่องความเชื่อต่างๆที่ถูกสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จนถึงคนยุคปัจจุบัน มรดกล้านนาคือวัฒนธรรม เอกลักษณ์ที่ได้รับการสืบทอดในเรื่องของกฎแห่งกรรม ชาวล้านนาเชื่อว่า การทำดียอมได้ดี ทำชั่วยอมได้ชั่ว ความเชื่อเรื่องพระธาตุด้วยชาวล้านนามีความเชื่อและศรัทธาในเรื่องขององค์พระธาตุ และความเชื่อเรื่องเวทดาพุทธที่คอยปกป้องให้สังคมสงบสุข โดยเวทดาจะคอยรักษาศาสนาของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ นานแดง จังหวัดเชียงใหม่^{๕๐} และ พ่อหนานไกรสร จังหวัดเชียงใหม่^{๕๑} พบว่า ความเชื่อมีการผสมผสาน ที่เรียกว่า ผี พราหมณ์ และพุทธ อันเป็นความเชื่อ ที่มีลักษณะการพึ่งพา อาศัยกันและกัน เอื้อเพื่อค้ำจุนกัน ให้ความสำคัญและเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กระบวนการถ่ายทอดมรดกล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น การที่ครูบาอาจารย์ได้สร้างบทสวดมนต์ล้านนาที่มีความเข้มข้น มีพลังและความศักดิ์สิทธิ์ จากการสนทนากลุ่ม^{๕๒} พบว่า ทำนองจากบทสวดด้วยภาษาล้านนา มีความเข้มข้นทำให้ตนเองรู้สึกได้ถึงพลัง เชิงบวก โดยครูอาจารย์ท่านได้นำภูมิปัญญามาเขียนเป็นมนต์คาถารวมถึง การนำไปใช้ในแต่ละบุคคล ประกอบด้วย ๑. คาถามหาเสน่ห์ ๒.คาถาชนะเสนียดจัญไร๓.คาถาต่อกระดูกต่อเอ็น รักษาโรคภัย ๔.คาถาแหกโป่งย่า เป็นภาษาล้านนาคือโรคที่มีเนื้อเป็นก้อนปวดเมื่อยตามร่างกาย ในการรักษาจะเป่าคาถา ประกอบกับการรักษาโดยใช้สมุนไพรบำบัด และใช้วิธีเซ็ดหรือแหก และ๕.คาถาปราบผี ใช้ในการปราบผีร้ายทุกประเภทตามความเชื่อของชาวล้านนา นอกจากนี้การถ่ายทอดมรดกล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น คือ การฝากตัวเป็นศิษย์ โดยศิษย์จะเป็นผู้ที่สนใจได้ การเลือกเรียนในศาสตร์หรือวิชาใดบ้าง เช่น ตัวแทนของสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังได้ฝากตนเป็นศิษย์กับ พ่อหนานแดง จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ พ่อหนานแดง ด้วยการรับชั้นศึกษาร่ำเรียนวิชา ภาษาล้านนา และภาษาขอม เพิ่มเติมและได้รับเมตตาได้เรียน การสักยันต์ และตำราล้านนาในด้านมนต์คาถา รวมถึงการปลุกเสกของวัตถุมงคล ปลุกธาตุ และได้รับการสืบทอดมรดก

^{๔๙} พระครูสถาพรธรรมปโชติ วัดดอนชัย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

^{๕๐} พ่อหนานแดง จังหวัดเชียงใหม่,ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๕๑} พ่อหนานไกรสร กันทา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๕๒} การสนทนากลุ่มผู้สนใจและศรัทธาในมรดกล้านนา วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๗

ล้านนาจาก ครูบาคำธรร แห่งวัดหนองแขม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ตัวแทนของสำนักปู
ใหญ่จ้ายะลัง จึงฝากตนเป็นศิษย์ของท่านด้วยการรับชั้นครูเพื่อเรียนวิชาของท่าน ซึ่งครูบาคำธรรจัดว่า
เป็นบุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านมนต์ล้านนาเป็นจอมขมังเวทย์แห่งอำเภอสันป่าตอง ในสมัยนั้น
วิชาที่ได้รับการสืบทอดคือ ปลุกเสกวัตถุมงคล ทำตะกรุดเมตตา ค้ำชาย แก้วของ ถอนของ รวมทั้งการ
สักยันต์ ที่ใช้มนต์ล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรม

กระบวนการสร้างศรัทธาและปัญญาของมนต์ล้านนา จากการสัมภาษณ์ พระครูสุธีรานุ
รักษ์ เจ้าอาวาสวัดขุนคอง ^{๕๓} และพระครูไพบูลเจตยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี ^{๕๔} พบว่า ความเชื่อของ
ชาวล้านนาคือความศรัทธาที่ไม่สามารถแยกออกจากกัน เชื่อและศรัทธาจากความเชื่อว่า คน พิษ สัตว์
สิ่งของ มีขวัญ มีจิตวิญญาณ จึงเกิดเป็นการสร้างพิธีกรรมในรูปแบบของการเรียกขวัญ ทำขวัญ หรือ
ฮ้องขวัญ รวมถึงพิธีการทำขวัญข้าว การทำขวัญบ้าน การทำขวัญเมือง การทำขวัญสี่ชะตาชีวิต สืบ
ชะตาคน สืบชะตาต้นไม้ ด้วยความศรัทธาและเชื่อว่า พิธีฮ้อง ขวัญเชิญ คือการฉลองความสำเร็จของ
ชีวิต รวมถึงการสร้างความรักความสามัคคี จากภูมิปัญญาของชาวล้านนา มีการทำสร้างพิธีกรรม จาก
การสัมภาษณ์ตัวแทนสำนักปูใหญ่จ้ายะลังกา และคัมมะหน้าทอง พบว่า กระบวนการสร้างศรัทธา
และปัญญาของมนต์ล้านนา นั้นมีนัยยะหรือความหมาย คือ การแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดจากสภาวะ
ทาง จิต กาย และใจ เพราะมนุษย์เราต้องการปัจจัย ๔ ในการดำรงชีวิต รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม
จึงมีวัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมล้านนาโดยใช้มนต์ล้านนาเป็นองค์ประกอบเพื่อให้เกิด
ความเลื่อมใสศรัทธา ดังนี้ ๑. การหาทุกข์ยามยามตีจากความเชื่อโดยอาศัยภูมิปัญญาจากครูบา
อาจารย์ เช่น พระสงฆ์ มัคทายก หรืออาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในการประกอบพิธีกรรม งานแต่งงาน ขึ้น
บ้านใหม่ งานบวช การแก้ไขปัญหาชีวิตด้วยการให้คำปรึกษา เคลียร์สิ่งที่ติดขัด ความไม่สบายใจ
สบายกาย เช่นการดูดวง การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ การสวดถอน รวมถึงการขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย
เช่น การเลี้ยงผี การสร้างความร่มเย็นให้กับครอบครัวและบรรพบุรุษ เช่น การเลี้ยงผีปู่ย่า ทำบุญ
“ตานขันข้าว”ให้กับเครือญาติที่ล่วงลับไปแล้วรวมถึง การสร้างขวัญและกำลังใจ เช่นการสืบชะตา

^{๕๓} พระครูสุธีรานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดขุนคอง จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕
ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๕๔} พระครูไพบูลเจตยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๗
มกราคม ๒๕๖๗

การเรียกหรือฮ้องขวัญ ดังนั้นจากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านมนต์ล้านนา นั้นพิธีกรรมล้านนาที่เกี่ยวข้องกับมนต์ล้านนา คือ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจด้วยพิธีกรรม โดยมีพิธีกรรมล้านนา ดังนี้ ๑) **พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์** ปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย เหตุการณ์ที่ไม่ดี เช่น การเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย ป่วยเป็นไข้ ไม่สบาย ประสบอุบัติเหตุ ค่าขายขาดทุน ทำงานผิดพลาดเกิดความเสียหาย เกิดอุปสรรคที่ขัดขวางด้านต่างๆ ทำอะไรไม่ประสบผลสำเร็จ ชาวล้านนาเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผีหรืออำนาจบางอย่างที่กระทำ บุคคลนั้นมีเคราะห์ การแก้ไขคือ การส่งหรือการส่งเวทย์แก่เทพหรือผี ๒) **พิธีกรรมส่งเคราะห์** เพื่อให้เคราะห์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดหายไป การส่งเคราะห์ ประกอบด้วย ๑. การส่งไฟไหม้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ จะทำพิธีส่งไฟไหม้หรือการ “ปูกาส่งไฟไหม้” ๒. การส่งแม่เกิด หรือส่งเกิด ส่งพ่อเกิดแม่เกิด เพื่อไม่ให้เด็กทารกหรือเด็กที่ป่วยบ่อยๆ ๓. การส่งนพเคราะห์ เป็นการทำให้สิบขาดาวนพเคราะห์ให้พ้นจากเหตุร้าย ๔. การส่งโลกาวุฒิ กรณีการปลูกสร้างบ้านที่ตำแหน่งไม่ดี การส่งอุบาทว์แปรประการ คือลางร้ายที่เกิดขึ้น เสนียดจัญไร จะต้องทำพิธีแก้ไขภายใน ๓ วัน ๕ วัน การส่งไข้ บางแห่งเรียกว่า ส่งผีหรือส่งเทวดา จากการเจ็บป่วยกะทันหันหนีจากการเดินทางไปทำธุระที่อื่น เชื่อว่าเป็นการกระทำ “ถูกผีทัก” “ถูกเทวดาทัก” ๓) **พิธีกรรมส่งกิ้ว** ชะตาชีวิต โชควาสนา “ดวง” วิธีชีวิตของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ค่าขายขาดทุน ชีวิตลุ่มๆดอนๆ เกิดโรคระบาด การทำพิธีส่งกิ้วจะช่วยให้สภาวะนั้นๆค่อยๆหายหมดไปการแก้ไขด้วยการ ๔) **พิธีกรรม“ส่งซัดหรือถอนซัด”** รวมถึง ๕) **การส่งพญานาค** เมื่อลงเสาเรือนใหม่เพื่อปลุกบ้านเรือนให้ผู้อยู่เกิดความร่มเย็น เป็นสุข และการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการรักษาโรคด้วย หมอเมือง หมอเฒ่า และหมอเมื่อเป็นบุคคลผู้มีความรู้ในการสร้างสรรค์ ปัดเป่าเยียวยาและรักษาปัญหาโรคภัยไข้เจ็บทุกซักร้อนต่างๆ ของชุมชนด้วยพืชสมุนไพรหรือวิธีการอื่นๆ หมอเมืองประกอบด้วย หมอดู หมอสะเดาะเคราะห์ หมอเทียน หมอเป่า หมอดอกเสี้ยนและหมอแหกพิษ ล้วนต้องมีความรู้ความชำนาญในเรื่องของการใช้มนต์ล้านนาในการรักษาโรค เป็นต้น

กระบวนการบูรณาการกับภูมิปัญญาและการใช้หลักพระพุทธศาสนา จากการสัมภาษณ์ตัวแทนสำนักปู่ใหม่จัยยะลัง จังหวัดเชียงใหม่^{๕๕} และคัมมะหน้าทอง^{๕๖} พบว่า บทสวดทางมนต์พิธีที่

^{๕๕} สำนักปู่ใหญ่จัยยะลังกา, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

^{๕๖} คัมมะหน้าทอง จังหวัดนันทบุรี, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

ประกอบไปด้วยบทสวดมนต์พิธีในบท ๗ ตำนานและบทสวด ๑๒ ตำนานเป็นบทมนต์พิธีทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงหลักธรรมคำสอนและการหยิบยกความสำคัญของแต่ละบทคาถาเพื่อมาใช้ในการสวดมนต์ของพระสงฆ์ในการประกอบพิธีกรรมอันเป็นมงคล โดยบท ๗ ตำนาน และ ๑๒ ตำนาน ประกอบไปด้วย

บทสวด ๗ ตำนาน	บทสวด ๑๒ ตำนาน	ผลที่ได้จากการสวด
๑) มงคลปริตร	๑) มงคลปริตร	พ้นจากสิ่งอัปมงคล สิ่งชั่วร้าย
๒) รัตนปริตร	๒) รัตนปริตร	พ้นจาก ความทุกข์โศก โศคร้าย
๓) เมตตปริตร	๓) เมตตปริตร	พ้นจาก ความตกต่ำในชีวิต
๔) ชั้นธปริตร	๔) ชั้นธปริตร	พ้นจาก อสรพิษ สัตว์ร้าย มีพิษ และสัตว์เลื้อยคลาน
๕) โมรปริตร	๕) โมรปริตร	พ้นจาก ผู้คิดร้าย ฉ้อโกงทำให้เสียทรัพย์สิน
๖) วัฏฏกปริตร	๖) วัฏฏกปริตร	พ้นจาก อัคคีภัย ให้เกิดความร่มเย็นมีชีวิตที่ดี
๗) ธชัคคปริตร	๗) ธชัคคปริตร	พ้นจากอันตรายจากความเสี่ยงที่เกิดโดยไม่คาดคิด
	๘) อาภานาฎิยปริตร	พ้นจากอมนุษย์ ภูตผี วิญญาณร้าย สิ่งไม่ดี
	๙) อังคุลีมาลปริตร	พ้นจากการแท้งบุตร ทำให้คลอดบุตรง่าย
	๑๐) โพชฌังคปริตร	พ้นจากโรคร้าย มีสุขภาพแข็งแรง เสริมสิริมงคลให้กับชีวิต
	๑๑) อภัยปริตร	พ้นจากภัยพิบัติทั้งปวง ให้เกิดความสุखสวัสดิ์
	๑๒) ชัยปริตร	พ้นจากความพ่ายแพ้ มีชัยชนะเหนือความชั่วร้าย

ตาราง ๔.๑ บท ๗ ตำนาน และ ๑๒ ตำนาน

นอกจากนี้การใช้หลักธรรม อริยสัจ ๔ มาใช้เป็นองค์ประกอบในมนต์ล้านนา ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมในเรื่องของการดำเนินชีวิต คือ การ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ที่ประกอบไปด้วย ๑.ทุกข์ ๒. สมุทัย ๓. นิโรธ และ ๔.มรรค มีกระบวนการบูรณาการกับภูมิปัญญาและการใช้หลักพระพุทธศาสนาที่ประกอบด้วย บทสวดที่เกิดจากภูมิปัญญาและได้รับการสืบทอด เช่น บทสวดของเด็กวัยแรกเกิด

ภาพที่ ๔.๕ ภาพวงจรชีวิต ในช่วงบั้นปลาย และการใช้มรดกคาถาของสำนักปู่ใหญ่จ้ายลังกา

นอกจากนี้ อาจารย์ปัญญาจารย์ศรี วงศ์สายมาตี^{๔๘} ยังได้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ในเรื่องของการสืบทอดมรดกล้านนา กล่าวคือการใช้มรดกล้านนา ในการแก้ไขปัญหาเรื่องของสุขภาพทางกายและทางใจ เมื่อมีสุขภาพที่ดีทำตนเองพบกับโอกาสในการสร้างตนเองให้เจริญเติบโตในทุกๆด้าน การสร้างเศรษฐกิจรวมถึงฐานะที่ดีของตนเอง ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ พร้อมดูแลตนเองในทุกสภาวะที่จะเกิดขึ้นด้วยการมีปัจจัย ๔ ได้อย่างสมบูรณ์ รวมถึงความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นด้วยจิตใจที่มีเมตตา มีความเคารพนับถือนอบน้อมศรัทธา ในบุคคลที่เป็นครูบาอาจารย์ทางด้านมรดกล้านนา รวมถึงด้านของวัฒนธรรมล้านนาอันดีงามได้อย่างสมบูรณ์แบบ รวมถึงการสร้างรูปแบบของการเรียนรู้ในเชิงภูมิปัญญาเน้นจุดต่างของแต่ละคน เช่น ผู้สนใจบางท่าน เน้นเรื่องเกี่ยวกับการมีเสน่ห์เมตตามหานิยมให้คนรัก คนเมตตา บางท่านเป็นพ่อค้าแม่ขายต้องการขายสินค้าให้ได้กำไร ขายสินค้าหมด คำเหนื่อคือ คำแม่่นขายหวาน บางคนต้องการได้รับการรักษาจากอาการเจ็บป่วย และบางท่าน ต้องการอำนาจมา ปกครองลูกน้องหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้ รวมถึงการค้าขาย ที่ใช่ คาถา สิวลี เพื่อเรียกทรัพย์เรียกโชค ให้ค้าขาย ได้หมด ได้กำไร ไม่ขาดทุน นำไปสู่การสร้างสรรคชีวิต โดยพัฒนากระบวนการสืบทอด

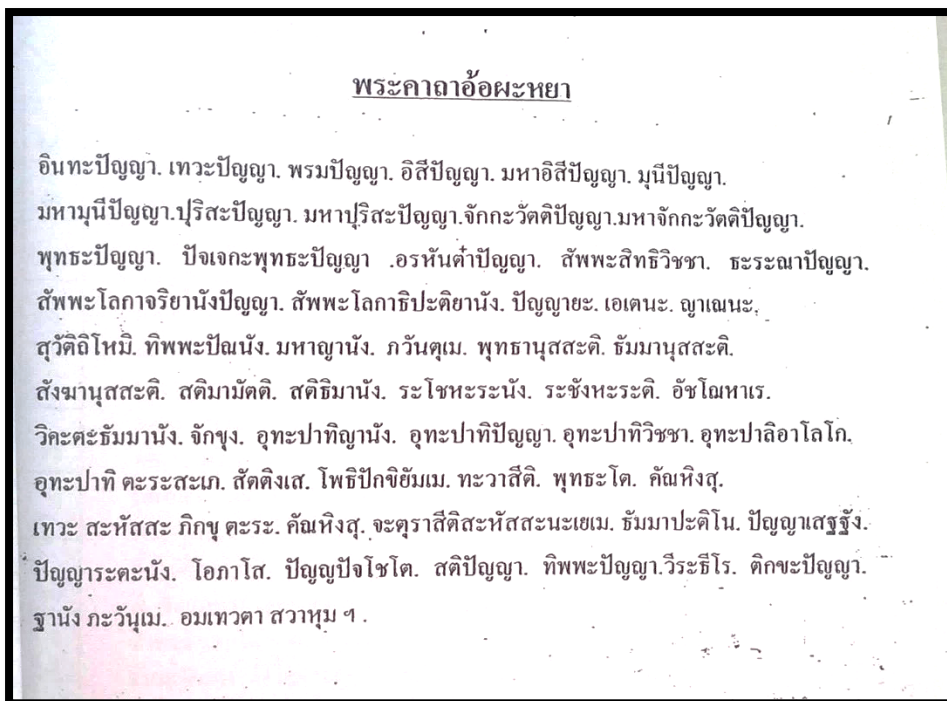
^{๔๘} อาจารย์ปัญญาจารย์ศรี วงศ์สายมาตี จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม

สานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา ของล้านนานั้น อาจารย์บุญญารัตน์ วงศ์สายมาตี^{๕๙} กล่าวว่า การสืบทอดจากการเรียนรู้ ด้วยความสนใจโดยสังเกตจากบุคคลในวัยเด็ก และการศึกษาบวชเรียน จากวัด และการศึกษาหาความรู้จากครูบาอาจารย์ที่เรามีความสนใจโดยการฝากตนเป็นศิษย์ในสำนักต่างๆ ที่เปิดสอนในเรื่องของมนต์ล้านนา โดยผู้ที่สนใจอยากสมัครตนเป็นศิษย์ของครูบาอาจารย์ในสายล้านนา เบื้องต้น ต้องเป็นบุคคลที่เกิดในล้านนา หรือเป็นชาวล้านนาโดยกำเนิด สามารถพูด อ่าน ออกเสียง สำเนียงของล้านนา ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน การสืบเชื้อสายเฉพาะ ท้องถิ่นและพื้นที่ รวมถึง พ่อหนานไกรสร กันทา^{๖๐} ความสำคัญของการเป็นผู้ชำนาญในเรื่องของมนต์ล้านนาคือบุคคลที่ได้รับ การสืบทอดจากมนต์ล้านนาด้วยการศึกษาหลักธรรมคำสอนทางหลักพระพุทธศาสนามาเชื่อมโยงกับ บทสวดมนต์ล้านนาเพื่อให้บทสวดมีความเข้มข้นและศักดิ์สิทธิ์ การกิน อ้อผญา ซึ่งพ่อหนานไกรสร กล่าวว่า ชาวล้านนานั้นมีวิถีชีวิตที่ควบคู่ไปกับความเชื่อดั้งเดิมและการได้รับคำสอนด้วยการใช้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การที่ชาวล้านนาให้ความสำคัญกับเด็กจึงมีพิธีกรรมกินอ้อผญาที่ สำคัญอันเป็นการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมนี้ เป็นพิธีกรรมที่สร้าง

^{๕๙} อาจารย์บุญญารัตน์ วงศ์สายมาตี จังหวัดเชียงใหม่, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๖๐} พ่อหนานไกรสร กันทา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

ความเชื่อและความศรัทธาในการ ฝึกและช่วยลดปมด้อยในเรื่องของความคิดและสติปัญญา ความจำ รวมถึงสมาธิในการเล่าเรียนรวมถึง การใช้ชีวิตของคนล้านนาในยุคปัจจุบัน โดยศาลาล้านนา คือ

ภาพที่ ๔.๖ ศาลาอ้อพะหย้า ข้อมูลจากพ่อหนานไกรสร กันทา

แต่ถ้าเป็นบุคคลอื่น ต้องมีความสามารถและมีความเข้าใจ ออกเสียง สำเนียง ของภาษาล้านนา ได้เหมือนกับ ชาวล้านนา ที่พูดเองถึงจะเรียนฝึกได้ อาจารย์ดุสิต เขาวชาติ^{๖๑} กล่าวว่า การเรียนรู้จากสถาบันส่งเสริมการเรียนรู้ ภาษาล้านนาที่วัดพระสิงห์ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เปิดสอนให้ลูกหลานชาวล้านนาเข้าไปเรียนรู้ เขียนตัวเมืองวัดพระสิงห์เชียงใหม่ โดย ๑. ภาษาล้านนาขั้นต้น สอนโดย อ.ดร. สมศักดิ์ จันทร์น้อย ๒. ภาษาล้านนาชั้นกลาง สอนโดย พ่อครูดุสิต เขาวชาติ ๓. ภาษาล้านนาขั้นสูง สอนโดย พ่อครูจรรย์ สุนทรสิงห์ และ ๔. ภาษาล้านนาขั้นพิเศษ / ปักขะทีนล้านนา สอนโดย

^{๖๑} อาจารย์ดุสิต เขาวชาติ , ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

อาจารย์เกริก อัครชินเรศ^{๒๒} ศูนย์การเรียนรู้ตัวเมือง วัดพระสิงห์ เชียงใหม่ ถ่ายทอด แบบฝึกเขียนตัวเมือง หน้าตัวเมือง สระลอย(บาลี) พยัญชนะพิเศษ พยัญชนะซ้อน พยัญชนะ ห นำ สระจม และตัวอย่างคำ สำหรับผู้เริ่มต้นหัดเขียนตัวเมือง ผู้ที่ต้องการทบทวน สำหรับครู อาจารย์ไว้ใช้สำหรับสอนลูกศิษย์ ภาชิตล้านนา จากการ รวบรวมภาชิตล้านนา ๒๘ ภาชิต มีทั้งตัวเมือง และภาษาไทย จากศูนย์การเรียนรู้ตัวเมือง และ สาสนพิธิ ว่าด้วยเรื่องสาสนะพิธิ การกราบแบบ เบญจรงค์ประดิษฐ์ การไปวัดแบบคนเมือง การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา การล้างถ้วยชามสัจฉริยะ การจัดที่นั่งอาสนะ แบบฝึกเขียนตัวเมือง (พยัญชนะ) (หน้าตัวเมือง) สำหรับผู้เริ่มต้นหัดเขียนตัวเมือง ผู้ที่ต้องการทบทวน สำหรับครู อาจารย์ไว้ใช้สำหรับสอนลูกศิษย์ และแบบฝึกเขียนตัวเมือง (ตัวเลข) (หน้าตัวเมือง) หัดเขียนตัวเลขโหรา และเลขในธรรม รวมถึง พ่อหนานแดง^{๒๓} กล่าวว่า ในแต่ละสำนักและรูปแบบในแต่ละความเชี่ยวชาญของแต่ละอาจารย์ เพราะด้าน เช่น การสักยันต์ การบูชาเทียน การประกอบพิธีกรรมล้านนาหน้า ส่วนใหญ่ ใช้การสืบทอด จากครูบาอาจารย์ โดยการระดม ความรู้ความสามารถมารวมกัน เพื่อสืบทอด และถ่ายทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นล้านนาในพิธีกรรม ล้านนาที่สำคัญๆ ที่สำนักหรือครูบาอาจารย์คนเดียว ไม่สามารถ ประกอบพิธีกรรมให้พิธีกรรมนั้น มีความสมบูรณ์ ได้ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเชิงการบูรณาการที่มีความหลากหลายของแต่ละสำนัก เป็นการเสริมสร้างการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทักษะเทคนิควิธีการสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ จากการค้าขายหรือการประกอบอาชีพ หรือการประสบความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่การงาน แต่ละสำนักจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามการสืบทอดสืบทอดมาจากครูบาอาจารย์ รวมถึง แหล่งข้อมูลทางด้านมนต์ล้านนาจำนวน ๕ แหล่งข้อมูลที่ทำให้ความรู้และเป็นแหล่งการค้นหาข้อมูลให้กับผู้สนใจที่สำคัญ โดยผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์จากตัวแทนของหน่วยงานและสรุปได้ดังนี้

๑. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จากการสัมภาษณ์ตัวแทน^{๒๔} พบว่า หอสมุดเป็นแหล่งข้อมูล ที่ผู้สนใจสามารถศึกษาเรียนรู้ ในมนต์ล้านนา ดำเนินการสืบค้น รวบรวม ข้อมูลที่เป็น

^{๒๒} อาจารย์เกริก อัครชินเรศ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๒๓} พ่อหนานแดง ,ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖

^{๒๔} สัมภาษณ์จากตัวแทนของ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

ประวัติศาสตร์ ของทางภาคเหนือ รวมถึงหอสมุดยังมีข้อมูลท้องถิ่นล้านนา ที่สามารถนำมาใช้ประกอบในงานวิจัย รวบรวมกันนี้สำนักหอสมุดยังได้ดำเนินการเผยแพร่ ในรูปแบบของความเป็นล้านนา เช่น มีหนังสือ ตำราพื้นบ้าน รวมถึงข้อมูลต่างๆ ในรูปแบบของชุมชนล้านนา รวมถึงการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงในข้อมูล นอกจากนี้สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นแหล่ง ทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของทางล้านนา ให้ความ เอกลักษณ์ความเป็นชุมชนของล้านนา และศูนย์สนเทศภาคเหนือมีทรัพยากรสารสนเทศสำหรับให้บริการแก่ผู้ใช้ ประกอบด้วย เอกสารข้อมูลภาคเหนือ ซึ่งแบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ๑. เอกสารตัวพิมพ์ ได้แก่ หนังสือ ตำรา รายงานการประชุมสัมมนา และหนังสืออ้างอิง ซึ่งจัดเก็บตามระบบการจัดหมู่แบบทศนิยมของดิวอี้ โดยเรียงไว้ตามลำดับของเลขเรียกหนังสือ ตั้งแต่หมวด ๐๐๐- ๙๐๐ ส่วนกฤตภาคและแฟ้มข้อมูลเฉพาะเรื่องจัดเก็บโดยการเรียงลำดับตามหมายเลขของเอกสาร รวมทั้งจุลสารซึ่งจัดเก็บตามลำดับอักษรของหัวเรื่อง ๒. เอกสารตัวเขียน หรือ เอกสารโบราณ ได้แก่ คัมภีร์ใบลาน พับสา สมุดข่อย และเอกสารต้นฉบับ ซึ่งเอกสารตัวเขียนเหล่านี้จัดเก็บตามระบบการจัดหมวดหมู่เอกสารโบราณ รวมทั้งสิ้น ๒๓ หมวด คือ หมวดพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม คัมภีร์บาลี บทสวดมนต์ อานิสงส์ ซาคก โอวาทคำสอน ประเพณี/พิธีกรรม/พระราชพิธี ธรรมทั่วไป นิยายธรรม นิยายพื้นบ้าน ตำนานพระพุทธศาสนา ตำนานเมือง/ราชวงศ์ กฎหมาย/กฎข้อบังคับต่างๆ ตำราอักษรศาสตร์ กวีนิพนธ์ร้อยกรอง/วรรณคดี ตำราโหราศาสตร์ ตำรายา ตำราต่างๆ จดหมายเหตุราชการ/บุคคล รวมหลายหมวด และ เบ็ดเตล็ด

๓. เอกสารหายาก เป็นเอกสารเพื่อการค้นคว้าวิจัยชั้นสูงที่มีคุณค่าและหาได้ยากในห้องสมุดต่างๆ เช่น หนังสืออนุสรณ์งานศพ และหนังสือที่จัดพิมพ์ในโอกาสพิเศษต่างๆ และ ๔. เอกสารจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นเอกสารที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประกอบด้วย หนังสือราชการ รายงานการประชุม ผลงานทางวิชาการของอาจารย์และข้าราชการของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ และเอกสารอื่นๆ อาทิ โปสเตอร์ และแบบแปลนอาคารของหน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น

๒. สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและล้านนาสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จากการสัมภาษณ์ พบว่า สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมล้านนา เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลของล้านนาที่ส่งเสริมในเรื่องของการอนุรักษ์ ทำนุบำรุง ส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมของล้านนาให้เป็นอัตลักษณ์ มีบริการ ด้าน

วิชาการ ให้แก่ชุมชนและสังคม พร้อมดำเนินการ โดยยึดแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของ สมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ รวมถึง เป็นศูนย์ ที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ให้กับชุมชน การบริการวิชาการ การจัดประชุม อบรม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องโดยมี เป้าหมายหลัก คือ ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการและ เกิดประโยชน์แก่สังคมเป็นส่วนรวม บริการทางวิชาการแก่สังคม ทะนุบำรุงและส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม^{๖๕}

๓. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัย พบว่า เป็นแหล่ง เรียนรู้ทางด้านเรือนโบราณล้านนา มีแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาล้านนา หอครัวไทย ศูนย์โบราณศึกษา มีการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ได้แก่ ไทยวน ลีวะ ไทเขิน ไทยอง ไทใหญ่ ไทลื้อ ห้อง อักษรไท ห้องภาษาอาหรับ รวมถึงเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญาพื้นบ้าน อาทิ ภาษาและ วรรณกรรมล้านนา ศิลปะหัตถกรรม ดนตรีและนาฏศิลป์พื้นบ้าน แพทย์แผนไทยล้านนาหรือที่เรียก กันว่า “หมอเมือง” และเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธศาสน์และเครื่องสักการะล้านนาโดยมีเป้าหมาย ที่สำคัญในการอนุรักษ์สืบสานพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาและศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาคเหนือ เป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการนำเสนอต้นแบบของความรู้และการพัฒนาต่อยอด อย่างร่วมสมัย เพื่อประโยชน์ทั้งด้านการศึกษา และการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของชาวล้านนา^{๖๖}

๔. สำนักปฎิบัติวิจัยยะลังกา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

สำนักปฎิบัติวิจัยยะลังกาจากการสัมภาษณ์ตัวแทน^{๖๗} พบว่า บุคคลผู้ก่อตั้ง สำนักปฎิบัติวิจัย ยะลังกา เป็นชาวล้านนาโดยกำเนิดเป็นบุคคลผู้มีความสนใจในการศึกษาตั้งแต่เยาว์ ด้วยการบวช เรียน เป็นเณรและเรียนรู้ จากครูบาอาจารย์ที่เป็นพระสงฆ์ เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด ตำรับวิชาสาย

^{๖๕} สัมภาษณ์จากตัวแทนของ สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

^{๖๖} สัมภาษณ์จากตัวแทนของ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

^{๖๗} สัมภาษณ์จากตัวแทน ของ สำนักปฎิบัติวิจัยยะลังกา วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

ล้านนาโบราณ เขียนอักษรธรรมหรือ อักษรล้านนา โดยมีความสนใจในเรื่องของการอ่าน การเขียน ตำรา นำตำรา (ปู่สาโบราณ) รวมถึงพิธีกรรมล้านนาต่างๆ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อาจารย์ก็ได้จัดสร้าง สำนักสักรยันต์ปู่ใหญ่จ้ายะลังกา มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง กับล้านนา ประกอบด้วย พิธีสักรยันต์ เสริม บารมี มหาเสน่ห์ มหาเมตตา โชคลาภ จุดเทียนต่างๆ ลงนะหน้าทอง สะเดาะเคราะห์ สืบชะตา แก้กต ดวง รวมถึงพิธีกรรมอื่นๆ ที่ใช้มนต์ล้านนาเป็นเครื่องมือในการประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้ การทำ พิธีกรรมของสำนักคือเน้นในเรื่องของการรักษาและแก้ไข ปัญหาทางด้านจิตใจ และการอ้างอิงหลัก ของพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมต่อการประกอบพิธีกรรมล้านนา โดยแต่ละพิธีกรรมที่สำนักปู่ ใหญ่จ้ายะลังกา สามารถประกอบพิธีกรรมให้ได้คือ การหาฤกษ์ยามยามดี เช่น งานแต่งงาน ขึ้นบ้าน ใหม่ การให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาชีวิตที่มีปัญหาติดขัด เช่น การดูดวง มีการขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย เช่น การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ การสร้างขวัญและกำลังใจ เช่นการสืบชะตา ๕. สอนสมาธิให้กับเจ้า ศรัทธา หรือผู้ต้องการความสงบด้วยหลักธรรม การถือศีล๕ ถือศีล๘ การสวดมนต์ล้านนาด้วยบท ต่างๆ การทำสมาธิกรรมฐานเพื่อให้ใจสงบและมีสมาธิ การสร้างขวัญของผู้มีจิตศรัทธาให้กลับมา ด้วย พิธีกรรมหลักที่เกี่ยวกับการใช้มนต์ล้านนา เช่น ๑) พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ โดยเจ้าพิธีกรรมจะ ทำการตรวจชะตาของบุคคลนั้นๆก่อน การทำพิธีส่งก๊วจะช่วยให้สภาวะนั้นๆค่อยๆหายหมดไป โดย การจัดเตรียม “ สะตวง ” หรือกระทงเครื่องเช่น โดยสะตวงที่ใช้ในพิธีสะเดาะเคราะห์ และมีบทสวด มนต์ที่ใช้ในเฉพาะพิธีสืบชะตา ๒. **พิธีกรรมสืบชะตา** ชาวล้านนาที่เชื่อว่าเป็นพิธีที่ช่วยชีวิต ทำให้เรื่อง ร้ายกลับกลายเป็นเรื่องดี เป็นพิธีที่ต่อชีวิตให้ยืนยาว สร้างเสริมความสุขและสวัสดิ์ ให้เกิดเป็นสิริมงคล แก่เจ้าชะตา ต่ออายุ ปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดี รวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจ ๓. **พิธีกรรมบูชาเทียน**เป็น ส่วนหนึ่งของความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ ของผู้มีจิตศรัทธาและความเชื่อว่า การบูชาเทียนล้านนา เป็นการเสริมดวงให้ชีวิต สว่างไสว เหมือนแสงสว่างที่ส่องทาง ให้มองเห็นทางให้สามารถเดินไปได้ อย่างมั่นคง การประกอบพิธีกรรมบูชาเทียนของ สำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา^{๒๘} ยังมีส่วนประกอบของไส้ เทียน ที่เขียนลงในกระดาษสาเป็นลายเส้นที่ลงอักขระ และอักษรล้านนาที่เพิ่มความมงคล และ ความสำเร็จของการทำพิธีกรรมรวมถึงผลงานของสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกาในการสร้างสรรค์ คาถามนต์ ล้านนาที่เป็นเอกลักษณ์ของสำนัก คือ มนต์คาถาล้านนาสำหรับ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย จะเห็นได้ว่า

^{๒๘} สัมภาษณ์จากตัวแทนของ สำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

มนต์คาถาจากสำนักปู่ใหญ่จ้ยยะลังกาจะมีมนต์คาถาที่มีเนื้อหาของ การ เกิดแก่เจ็บตาย ที่มีเนื้อหาสั้น กระชับแต่มีพลังสูงค่าอีกด้วย^{๖๙}

๕. คຸ່ມหน้าทอง จังหวัดนนทบุรี

คຸ່มหน้าทอง จากการสัมภาษณ์ตัวแทน^{๗๐} พบว่า ผู้ก่อตั้งคຸ່มหน้าทอง เป็นชาว เชียงใหม่โดยกำเนิดผู้เป็นมหาเวทย์แห่งล้านนา ผู้สืบทอดวิชาอาคมจากครูบาอาจารย์แต่โบราณกาล ด้วยความเชี่ยวชาญในตำราพระเวทย์หลายแขนง ทั้งหน้าทองเสริมสิริมงคล ๙ จุด การสักยันต์ ปลุกเสกวัตถุมงคล สู่ห้าตา กุมารทอง สะเดาะเคราะห์ ที่ได้รับการยกย่องว่า มีพลังงานที่ดี ความ ชลิ่ง และศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นที่ศรัทธาในหมู่คนไทยและชาวต่างประเทศ เมื่อยังครองบรรพชิต ท่านเป็น พระนักสร้าง สร้างวัดและสำนักสงฆ์หลายแห่งด้วยกัน เพื่อเป็นพื้นที่พักของสงฆ์และพื้นที่เพื่อฝึกพัก ใจ ฝึกปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนทั่วไป นอกจากนี้ คຸ່มหน้าทอง เพื่อเผยแพร่ อนุรักษ์ สืบสาน อักขระล้านนาเพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม และอีกประการหนึ่งก็ตั้งในภาคกลางซึ่งเป็น สถานที่ใกล้กับคณะลูกศิษย์หรือประชาชนทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้ศาสตร์ทางล้านนาอีกแห่งหนึ่ง และอีก ประการหนึ่งก็เพื่อช่วยเหลือในด้านการศาสนา การก่อสร้างองค์เทพสู่ห้าตา” คือสัตว์ในตำนานเล่า ขาน เป็นองค์พระอินทร์จำแลง แปลงกายลงมาช่วยมนุษย์ มอบโชคลาภ เงินทอง จนมีความเชื่อที่ว่า ใครที่กราบไหว้บูชา จะช่วยในเรื่องพุทธคุณ เทวคุณ เมตตามหานิยม เสริมสร้างความเป็นสิริมงคล และพลิกชีวิตให้ดียิ่งขึ้นไป นอกจากนี้เมื่อเราเป็นพุทธศาสนิกชน ควรรู้คุณของพระพุทธรเจ้า เพื่อจะได้ ยึดเป็นสรณะ เป็นที่พึ่งในการทำมาดี และสร้างบารมีให้กับตนเอง ดังคำบาลีที่กล่าวว่า "พุทธัง สรณัง คัจฉามิ แปลว่า ข้าพเจ้าขอยึดเอาพระพุทธรเจ้า เป็นที่พึ่ง" เมื่อเราเป็นคนดี พุทธคุณจะช่วย คຸ່มครองเรา ให้แคล้วคลาดปลอดภัย จากอันตรายทั้งปวง^{๗๑}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาเกิดจากทักษะ รูปแบบและวิธีการสืบทอดที่แตกต่างกันไป จากการสืบทอดจากครูบาอาจารย์ที่มีความแตกต่าง ทางด้าน กลุ่มชาติพันธุ์ ชาวล้านนา ชาวยอง ชาวรัฐฉาน ซึ่งแต่ละครูบาอาจารย์จะมีแนวทางและ

^{๖๙} สัมภาษณ์จากตัวแทนของ สำนักปู่ใหญ่จ้ยยะลังกา วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

^{๗๐} สัมภาษณ์จากตัวแทนของ คຸ່มหน้าทอง วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

^{๗๑} สัมภาษณ์จากตัวแทนของ คຸ່มหน้าทอง วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๗

วิธีการของการประกอบพิธีกรรมล้านนา มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ การได้รับการถ่ายทอด ประสบการณ์และการนำไปใช้ ซึ่งครูบาอาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรม จะเป็นบุคคลที่กำหนดว่ารูปแบบ ของการประกอบพิธีกรรม โดยนำบทสวดมนต์ มนต์คาถาล้านนาบทไหน มาใช้ให้สอดคล้องกับ พิธีกรรมเพื่อให้พิธีกรรม เกิดความ เข้มแข็ง ความสำเร็จและการสืบทอดภูมิปัญญาล้านนา การพัฒนา กระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา เป็นการสืบทอดมนต์ล้านนาได้รับการ ถ่ายทอดจากครูภูมิปัญญา มีการประยุกต์ใช้ มนต์ล้านนาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาในทุกๆด้านของ บุคคล โดยใช้มนต์ในแบบฉบับของล้านนาเป็นเครื่องมือ ในการสื่อสารให้เกิดความเข้มแข็ง ความก้าวหน้าของชีวิตในทุกๆด้าน เช่น ความก้าวหน้าในเรื่องของการทำงาน ความก้าวหน้าในเรื่อง ของทรัพย์สิน โชคลาภ การพัฒนาตนเอง การเพิ่มเสน่ห์ ให้ผู้คนอื่น เห็น รักและเมตตา เพื่อให้ตน ได้รับความสุขปราศจากความทุกข์ รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีงามกับบุคคลอื่น กระบวนการ สืบสานมนต์ล้านนาด้วยการถ่ายทอดจากบุคคลผู้เป็นครูภูมิปัญญาที่มีความรู้ความสามารถเข้าถึง ความเป็นล้านนาสามารถถ่ายทอดความเป็นล้านนา จะเห็นได้ว่า มนต์ล้านนา นอกจากจะช่วยแก้ไข ปัญหา ในด้านต่างๆ ยังช่วยเสริมโชคชะตา ราศรีให้ชีวิตของตน มีความสุขยกระดับ คุณภาพของชีวิต ของเราให้ดีขึ้น จากเดิม กระบวนการสืบทอดมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา เป็นเครื่องมือของ การอนุรักษ์ และรักษา ความเป็นล้านนาให้อยู่กับคนล้านนารวมถึงการกระบวนการสืบสานมนต์ ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาแยกประเด็นได้ดังนี้

๑. กระบวนการให้ความรู้เรื่องมนต์ล้านนาแก่อนุชน คนรุ่นหลังสามารถสืบค้นข้อมูลได้ จากแหล่งตำราหายากที่สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่อันเป็นสถานที่ของการรวบรวมตำรา ล้านนาเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องของมนต์ล้านนาที่มีการพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้านนา และวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งการให้ความรู้เรื่องมนต์ล้านนาแก่อนุชน เป็นการการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นให้คงอยู่ในรูปแบบของตำราเอกสาร ในรูปแบบที่อยู่ตามแหล่งเรียนรู้ เช่น หอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เชียงใหม่ รวมถึงสำนักอาจารย์ต่างๆ ที่ได้เก็บรวบรวม เอกสารไว้ แต่การที่อนุชนคนรุ่นหลังเห็นนั้น จะเป็นเอกสารที่ได้รับการปรับปรุง ในบางตำราสามารถ เผยแพร่ได้ และบางตำราไม่อาจเผยแพร่ได้ด้วยข้อจำกัดของครูบาอาจารย์ที่ได้สังเวยในเรื่องของการ สืบทอดมนต์ล้านนารวมถึงแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมในเรื่องของการประกอบพิธีกรรม วัฒนธรรมของ ล้านนา เป็นแหล่งที่สะสมข้อมูลของล้านนาในเรื่องของมนต์ล้านนาให้ผู้สนใจได้เข้าไปเรียนรู้และ ศึกษา ด้วยความเมตตาจากครูบาอาจารย์ที่ส่งเสริมและให้การสนับสนุนในกิจกรรม การค้นคว้าและ

เก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาล้านนาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยการอนุรักษ์ ปลูกจิตสำนึกให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นชาวล้านนา มีการฟื้นฟูเลือกสรรภูมิปัญญาล้านนาที่กำลังจะสูญหายให้กับมาสร้างประโยชน์มีคุณค่าในการดำเนินชีวิตด้วยการพัฒนาวิธีเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาล้านนาด้วยการถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ เกิดความรัก ความเข้าใจการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ

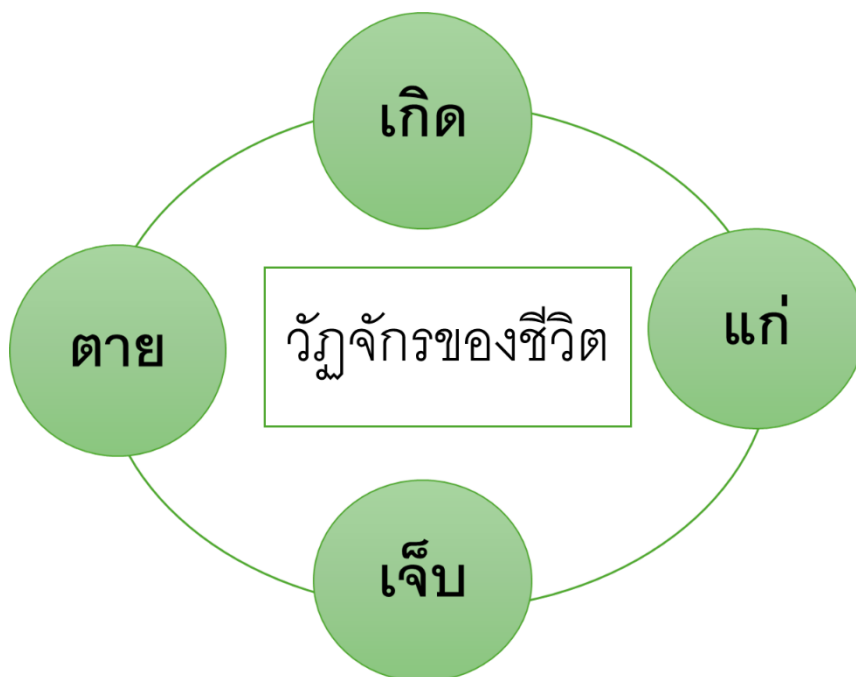
๒. กระบวนการถ่ายทอดมรดกล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น จากการวิจัยมรดกล้านนาจะมุ่งเน้นในเรื่องของการนำไปใช้เพื่อความสัมพันธ์และผู้ที่รับการถ่ายทอดมรดกล้านนาต้องมีความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับประเภทของการประกอบพิธีกรรมซึ่งในที่นี้ มีกระบวนการถ่ายทอดมรดกล้านนาจากรุ่นสู่รุ่นคือการถ่ายทอดด้านความรู้ ความเป็นล้านนาด้วยการใช้พิธีกรรมล้านนาและนำมรดกล้านนามาเป็นองค์ประกอบซึ่งพิธีกรรมของล้านนาที่เห็นคือ ชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องของการนับถือผี โดยเป็นความเชื่อพื้นฐานก่อนที่ศาสนาพุทธจะเข้ามาและเพิ่มแนวคิดในทางศีลธรรมอันประกอบด้วย ความเชื่อเรื่องผี ๑. ผีปู่ย่า คือผีบรรพบุรุษของแต่ละตระกูล ๒. ผีหม้อหนึ่ง หรือผีปู่ดำย่าดำที่จะเอาใจใส่ต่อทารกและเด็ก ๓. ผีเสื้อบ้าน เป็นผีอารักษ์ของชาวล้านนาที่คอยคุ้มครองดูแลให้ชุมชนและหมู่บ้านสงบสุข การเลี้ยงผีเสื้อบ้านจะเลี้ยงปีละ ๔ ครั้ง คือ วันปีใหม่เมือง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษาและวันกินข้าวใหม่ ๔. ผีนา เป็นผีที่ทำหน้าที่ดูแล อารักษ์ผืนนาให้ ข้าวรวงงามอุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลาในนามีข้าว ๕. ผีวีรบุรุษ เป็นผีประจำท้องถิ่นหรือผีเจ้านาย ทำหน้าที่คุ้มครองดูแลความสงบให้กับหมู่บ้าน คน สัตว์ ไร่นา ป่าและลำน้ำ ๖. ผีกะ คือคนที่ถูกกล่าวหาว่ามีผีร้ายอยู่ในร่างกาย โดยจะสืบเชื้อสายจากมารดา ๗. ผีพรายหรือพรายทับ เป็นผีที่เข้าสิงบุคคลโดยมีอาการ กลางวันตาจะไม่กล้าสู้แสงแต่พอกกลางคืนจะมีชีวิตชีวา และ ๘. ผีปกกะโหล่ง เป็นผีที่อาศัยอยู่ในป่าลึก ทำหน้าที่ดูแลป่ารวมถึง ความเชื่อเรื่องซิดหรืออุบาทว์หมายถึง สิ่งที่ไม่ดีไม่งาม ไม่เหมาะสมและไม่สมควรในการกระทำ เป็นเสนียดจัญไร ลางบอกเหตุที่เกิดขึ้นในบ้านเรือนอันเป็นนิมิตที่อุบาทว์ จากความเชื่อของชาวล้านนาในเรื่องของ โหราศาสตร์ มีเชื่อว่าคนเราทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย ควรไปไหว้พระธาตูประจำปีเกิด เชื่อว่าจะทำให้เกิดบุญและมีชีวิตที่ยืนยาว ความเชื่อตามหลักพุทธศาสนามีกระบวนการถ่ายทอดมรดกล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น เริ่มจากการเรียนรู้ในเรื่องความเชื่อต่างๆที่ถูกสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงคนยุคปัจจุบัน มรดกล้านนาคือวัฒนธรรมเอกลักษณ์ที่ได้รับการสืบทอดและความเชื่อมีการผสมผสาน ที่เรียกว่า ผี พราหมณ์ และพุทธ อันเป็นความเชื่อ ที่มีลักษณะการพึ่งพา อาศัยกันและกันเอื้อเพื่อค้ำจุนกัน ให้ความสำคัญและเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กระบวนการถ่ายทอดมรดกล้านนาจากรุ่นสู่

รุ่น การที่ครูบาอาจารย์ได้สร้างบทธวมนต์ล้านนาที่มีความเข้มแข็ง มีพลังและความศักดิ์สิทธิ์ การนำไปใช้ในแต่ละบุคคล ประกอบด้วย ๑. คาถามหาเสน่ห์ ๒.คาถาชนะเสนียดจัญไร๓.คาถาต่อกระดูก ๔.คาถาแหกโป่งย่า และ๕.คาถาปราบผี ใช้ในการปราบผีร้ายทุกประเภทตามความเชื่อของชาวล้านนา นอกจากนี้การกระบวนกรถ่ายทอดมนต์ล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น คือ การฝากตัวเป็นศิษย์ โดยศิษย์จะเป็นผู้ที่สนใจได้กรเลือกเรียนในศาสตร์หรือวิชาใดบ้าง การรับชั้น ศึกษาร่ำเรียนวิชา ภาษาล้านนา ภาษาขอม เพิ่มเติมและได้รับเมตตาได้เรียน การสักยันต์ และตำราล้านนาในด้านมนต์คาถารวมถึงการปลูกเสกของวัตถุมงคล ปลูกธาตุ จากบุคคลผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านมนต์ล้านนาเป็นจอมขมังเวทย์แห่งอำเภอสันป่าตอง ในสมัยนั้น วิชาที่ได้รับการสืบทอดคือ ปลูกเสกวัตถุมงคล ทำตะกรุดเมตตา ค้ำชาย แก้วของ ถอนของ รวมทั้งการสักยันต์ ที่ใช้มนต์ล้านนาเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรม

๓.กระบวนกรสร้างศรัทธาและปัญญาของมนต์ล้านนา จากความเชื่อของชาวล้านนาคือ ความศรัทธาที่ไม่สามารถแยกออกจากกันที่เชื่อว่า คน พืช สัตว์ สิ่งของ มีขวัญ มีจิตวิญญาณ จึงเกิดเป็นการสร้างพิธีกรรมในรูปแบบของการเรียกขวัญ ทำขวัญ หรือ ฮ้องขวัญ รวมถึงพิธีกรทำขวัญข้าว การทำขวัญบ้าน การทำขวัญเมือง การทำขวัญสี่ชะตาชีวิต สี่ชะตาคน สี่ชะตาต้นไม้ ด้วยความศรัทธาและเชื่อว่า การสร้างความรักความสามัคคี จากภูมิปัญญาของชาวล้านนา มีการทำสร้างพิธีกรรม ซึ่งกระบวนกรสร้างศรัทธาและปัญญาของมนต์ล้านนา คือ การแก้ไขปัญหาล่างๆที่เกิดจากสภาวะทาง จิต กาย และใจ เพราะมนุษย์เราต้องการปัจจัย ๔ ในการดำรงชีวิต รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมจึงมีวัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมล้านนาโดยใช้มนต์ล้านนาเป็นองค์ประกอบเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา และพิธีกรรมล้านนาที่เกี่ยวข้องกับมนต์ล้านนา คือ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจด้วยพิธีกรรม ดังนี้ ๑) พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ ปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย เหตุการณ์ที่ไม่ดี ๒) พิธีกรรมส่งเคราะห์ เพื่อให้เคราะห์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดหายไป ๓) พิธีกรรมส่งก๊ว ชะตาชีวิต โชควาสนา ๔) พิธีกรรม“ส่งขี้ดหรือถอนขี้ด” รวมถึง ๕) การส่งพญานาค เพื่อปลูกบ้านเรือนให้ผู้อยู่เกิดความร้อนเย็น เป็นต้น

๔.กระบวนกรบูรณาการกับภูมิปัญญาและการใช้หลักพระพุทธศาสนา บทธวมนต์ล้านนาพิธีที่ประกอบไปด้วยบทธวมนต์พิธีในบท ๗ ตำนานและบทธวมนต์ ๑๒ ตำนานเป็นบทธวมนต์พิธีทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงหลักธรรมคำสอนและการหยิบยกความสำคัญของแต่ละบทคาถาเพื่อมาใช้

ในการสวดมนต์ของพระสงฆ์ในการประกอบพิธีกรรมอันเป็นมงคล รวมถึงการใช้หลักธรรม อริยสัจ ๔ มาใช้เป็นองค์ประกอบในมนต์ล้านนา ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมในเรื่องของการดำเนินชีวิต คือ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ที่ประกอบไปด้วย ๑.ทุกข์ ๒.สมุทัย ๓. นิโรธ และ ๔.มรรค มีกระบวนการบูรณาการกับภูมิปัญญาและการใช้หลักพระพุทธศาสนา ที่ประกอบไปด้วย บทสวดที่เกิดจากภูมิปัญญาและได้รับการสืบทอด เช่น บทสวดของเด็กวัยแรกเกิด และบทสวดของเด็กวัยเรียนให้เรียนหนังสือเก่ง สมองดี บทสวดอ้อผญา บทสวดสำหรับผู้หญิง เป็นภูมิปัญญาในเรื่องของการเขียนคาถาในรูปแบบของคัมภีร์ที่บรรจุใน “ปี่สาโบราณ” ของชาวล้านน่านำมาสู่การถ่ายทอดในรูปแบบของตำราต่อไป นอกจากนี้ตัวแทนสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา ที่ได้แยกประเด็นของการนำมนต์คาถามาใช้ในเรื่องของ วัฏจักรของชีวิต คือ การ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

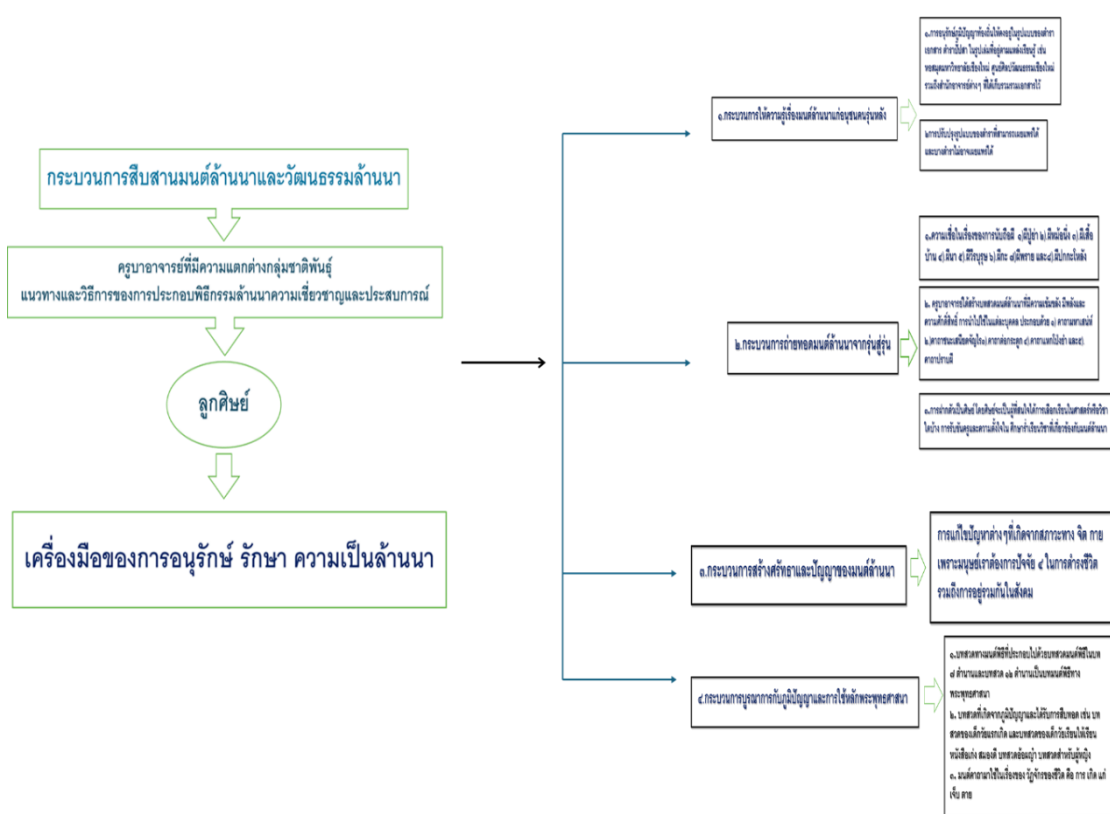

ภาพที่ ๔.๗ วัฏจักรของชีวิต เกิด แก่ เจ็บ ตาย

รวมถึงยังพบว่าการใช้มนต์ล้านนา ในการแก้ไข้ปัญหาเรื่องของคุณภาพทางกายและทางใจ เมื่อมีสุขภาพที่ดีทำตนเองพบกับโอกาสในการสร้างตนเองให้เจริญเติบโตในทุกๆด้าน การสร้างเศรษฐกิจรวมถึงฐานะที่ดีของตนเอง ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ พร้อมดูแลตนเองในทุกสภาวะที่จะเกิดขึ้นด้วยการมีปัจจัย ๔ ได้อย่างสมบูรณ์ รวมถึงความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นด้วยจิตใจที่มีเมตตา มี

ความเคารพนับถืออันอบอุ่นศรัทธา ในบุคคลที่เป็นครูบาอาจารย์ทางด้านมนต์ล้านนา รวมถึงด้านของ วัฒนธรรมล้านนาอันดีงามได้อย่างสมบูรณ์แบบ รวมถึงการสร้างรูปแบบของการเรียนรู้ในเชิงภูมิ ปัญญาเน้นจุดต่างของแต่ละคน การสืบทอดจากการเรียนรู้ ด้วยความสนใจโดยสังเกตจากบุคคลในวัย เด็ก และการศึกษาบวชเรียนจากวัด และการศึกษาหาความรู้จากครูบาอาจารย์ที่เรามีความสนใจโดย การฝากตนเป็นศิษย์ในสำนักต่างๆ ที่เปิดสอนในเรื่องของมนต์ล้านนา โดยผู้ที่สนใจอยากสมัครตนเป็น ศิษย์ของครูบาอาจารย์ในสายล้านนา เบื้องต้น ต้องเป็นบุคคลที่เกิดในล้านนา หรือเป็นชาวล้านนาโดย กำเนิด สามารถพูด อ่าน ออกเสียง สำเนียงของล้านนา ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน การสืบเชื้อสายเฉพาะ ท้องถิ่นและพื้นที่ การศึกษาหลักสูตรรศ.สอนทางหลักพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงกับบทสวดมนต์ ล้านนาเพื่อให้บทสวดมีความเข้มข้นและศักดิ์สิทธิ์ ส่วนการเรียนจากบุคคลอื่นๆต้องมีความเข้าใจ ออกเสียง สำเนียง ของภาษาล้านนา ได้เหมือนกับชาวล้านนามีการส่งเสริมทางการเรียนรู้จาก สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้ ภาษาล้านนาที่วัดพระสิงห์ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เปิดสอนให้ลูกหลานชาว ล้านนาเข้าไปเรียนรู้ เขียนตัวเมืองวัดพระสิงห์เชียงใหม่ รวมถึงมีสำนักและรูปแบบในแต่ละความ เชี่ยวชาญของแต่ละอาจารย์ เพราะด้าน เช่น การสักยันต์ การบูชาเทียน การประกอบพิธีกรรม ล้านนาหน้า ส่วนใหญ่ ใช้การสืบทอด จากครูบาอาจารย์ โดยการระดม ความรู้ความสามารถ มา รวมกัน เพื่อสืบทอด และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนาในพิธีกรรม และเป็นแหล่งการค้นหา ข้อมูลให้กับผู้สนใจที่สำคัญ ๑)สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีเอกสารรูปแบบของความเป็น ล้านนา เช่น มีหนังสือ ตำราพื้นบ้าน รวมถึงข้อมูลต่างๆ ในรูปแบบของชุมชนล้านนา ๒)สำนักงาน ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลของล้านนาที่ส่งเสริม ในเรื่อง ของการอนุรักษ์ ทำนุบำรุง ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของล้านนาให้เป็นอัตลักษณ์ของล้านนา ๓)สำนัก ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญาพื้นบ้าน อาทิ ตำราแพทย์แผนไทยล้านนาหรือที่เรียกกันว่า “หมอเมือง” และเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธศาสน์ และเครื่องสักการะล้านนา เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการนำเสนอต้นแบบของความรู้และการพัฒนา ต่อยอดอย่างร่วมสมัยเพื่อประโยชน์ทั้งด้านการศึกษา และการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของชาว ล้านนา ๔) สำนักปู่ใหญ่จัยยะลังกา อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุคคลผู้มีความสนใจและ เชี่ยวชาญใน ตำรับวิชาสายล้านนาโบราณ เขียนอักษรธรรมหรือ อักษรล้านนา โดยมีความสนใจใน เรื่องของการอ่าน การเขียนตำรา นำตำรา (บัญชีโบราณ) รวมถึงพิธีกรรมล้านนาต่างๆ ประกอบด้วย พิธีสักยันต์ เสริมบารมี มหาเสน่ห์ มหาเมตตา โชคลาภ จุดเทียนต่างๆ ลงนะหน้าทอง

สะเดาะเคราะห์ สืบชะตา แก้ตกดวง รวมถึงพิธีกรรมอื่นๆ ที่ใช้มนต์ล้านนาเป็นเครื่องมือในการประกอบพิธีกรรม รวมถึงมนต์ล้านนาที่เป็นเอกลักษณ์ของสำนัก คือ มนต์คาถาล้านนาสำหรับ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ที่มีเนื้อหาของการ เกิดแก่เจ็บตาย ที่มีเนื้อหาสั้นกระชับแต่มีพลังสูงค่าอีกด้วย และ ๕) คຸ້ມนะหน้าทอง จังหวัดนันทบุรี แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของล้านนา ในจังหวัดนันทบุรีผู้สืบทอดวิชาอาคมจากครูบาอาจารย์แต่โบราณกาล ด้วยความเชี่ยวชาญในตำราพระเวทย์หลายแขนง ทั้งนะหน้าทองเสริมสิริมงคล ๙ จุด การสักยันต์ ปลุกเสกวัตถุมงคล สี่หูห้าตา กุมารทอง สะเดาะเคราะห์ ที่ได้รับการยกย่องว่า มีพลังงานที่ดี ความขลัง และศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นที่ศรัทธาในหมู่คนไทยและชาวต่างประเทศ คຸ້ມนะหน้าทอง เพื่อเผยแพร่ อนุรักษ์ สืบสานอักขระล้านนาเพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม และอีกประการหนึ่งที่ตั้งในภาคกลางซึ่งเป็นสถานที่ใกล้กับคณะลูกศิษย์หรือประชาชนทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้ศาสตร์ทางล้านนาอีกแห่งหนึ่ง จากข้อสรุปที่ถูกค้นพบผู้วิจัยขอนำเสนอเป็นรูปภาพได้ดังนี้

ภาพ ที่ ๔.๘ รูปแบบของกระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา

๔.๓ ผลการศึกษาส่งเสริมเครือข่าย การอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนา

การสร้างเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนาของวัดและชุมชนในล้านนา จากการศึกษาสัมภาษณ์ อาจารย์เทวัญ เอกจันทร์^{๗๒} กล่าวว่า เครือข่ายล้านนา เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล หรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน ด้วยการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง รวมถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถของบุคคล ด้วยถ่ายทอดออกมาเป็น เอกสาร จากการวางแผน และการพัฒนารูปแบบที่ทันสมัย เพื่อให้เป้าหมายเกิดผล ที่วางเป้าหมายไว้ รวมถึงการรักษาไว้ให้รุ่นหลาน ได้สามารถนำไปศึกษาเรียนรู้ นอกจากนี้ อาจารย์เทวัญ เอกจันทร์^{๗๓} ยังกล่าวว่า เครือข่ายมนต์ล้านนามีลักษณะเป็นองค์กรที่เกิดจากบุคคลที่ชื่นชอบ และในเนื้อหาหรือ หัวข้อเดียวกัน ในปัจจุบันมีการสร้างเครือข่ายล้านนา เพื่อให้ชาวล้านนา ได้สืบสานสืบทอด ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น การสร้างเครือข่ายเพื่อเป็นการสร้างความรัก ความสามัคคี และความผูกพันกันระหว่าง บุคคลในครอบครัวในสังคม ในชุมชน ให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ในการอนุรักษ์รักษาความเป็นล้านนาให้คงอยู่ต่อไป โดยมีรูปแบบที่ชัดเจน ร่วมมือ ร่วมใจ ประสานงาน แบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัดของบุคคล นั้นๆ จากเครือข่าย เล็กๆ ขยายไปสู่เครือข่ายที่มีลักษณะ ใหญ่ นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ด้วยการประชาสัมพันธ์ด้วยการให้ความรู้ที่เป็นวิทยาทานทางด้านพิธีกรรมล้านนา ด้วยการนำมนต์ล้านนามาเป็นองค์ประกอบหรือเครื่องมือในการประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ จาก การสนทนากลุ่ม พบว่า เครือข่ายเป็นการอนุรักษ์ ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความสำคัญ เพราะ เป็นการชี้แนะ แนวทาง ในการนำมนต์ล้านนาไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์และสร้างพลัง ทางด้านจิตใจ ให้มีความเข้มแข็ง มีสภาวะที่พร้อมกับการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหาชีวิต ในด้าน จิตใจ สุขภาพ และร่างกาย กับการดำรงอยู่ของชีวิตอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ที่เกิดขึ้น จากการนำเอามนต์ล้านนา ในฉบับของความเป็นล้านนา ทำให้เกิดความ ภาคภูมิใจ ว่าเราได้นำ เอกลักษณ์ ภาษารวมถึงวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นสัญลักษณ์ของความเป็น ล้านนานำมาใช้จากพื้นที่ ผู้ก่อตั้งสำนักคุ้มหน้าทอง^{๗๔} กล่าวว่า เดิมตนเองเป็นชาวเชียงใหม่โดย

^{๗๒} อาจารย์เทวัญ เอกจันทร์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ,สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

^{๗๓} อาจารย์เทวัญ เอกจันทร์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ,สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

^{๗๔} ตัวแทนของคุ้ม หน้าทอง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ,สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

กำเนิดแต่ได้มาตั้งถิ่นฐานใหม่ในพื้นที่ จังหวัดนนทบุรี โดย คຸ່ມหน้าทองเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม ที่เกี่ยวกับล้านนา อันเป็นการสร้างเสริมขวัญและกำลังใจให้กับบุคคลที่มีความเชื่อและมีความศรัทธา ในการประกอบพิธีกรรมที่เป็นสิริมงคล ให้กับตนเอง โดยคຸ່ມหน้าทอง สร้างชื่อเสียงให้กับบุคคลอื่น ทำให้เป็นที่รู้จัก ทั้งในและต่างประเทศที่สนใจ อยากที่จะเรียนรู้ และน้อมรับ เพื่อนำไปใช้และการเผยแพร่ ด้วยการสร้างเครือข่าย จาก หนึ่ง เป็น สอง และขยายใหญ่ เป็นสังคมที่ใหญ่ขึ้นจากเดิม นอกจากนี้ กลุ่มสนทนายังแสดงความคิดเห็น ในการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ด้วยการร่วมคิด ร่วมทำ ด้วยการสร้างความรักความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ที่จะคงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนาไว้ และพร้อมที่จะถ่ายทอดให้กับผู้ที่มีความสนใจ มีความตั้งใจจริงรวมถึงการเล็งเห็นจากครูบาอาจารย์ว่าบุคคลนี้ มีพรสวรรค์รวมถึง พรแสวงที่ชอบการเรียนรู้และมีความเมตตา การแบ่งปันจะเริ่มเกิดขึ้นจาก ครูบาอาจารย์ไปสู่ลูกศิษย์ และการแบ่งปันจากครูบาอาจารย์ให้กับบุคคลที่สนใจทั่วไป นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จำเป็นต้องมีการวางเป้าหมายที่บุคคลสนใจพร้อมเข้าร่วมเครือข่ายมนต์ล้านนาเป็นต้น การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายมนต์ล้านนา การปรับปรุง และการพัฒนาเครือข่าย จากการสัมภาษณ์ตัวแทนของ คຸ່ມหน้าทอง^{๗๔} กล่าวว่า การปรับปรุง และการพัฒนา เป็นการอนุรักษ์ ร่วมสร้าง ให้ความเป็นล้านนา คงอยู่ แชร้จากรุ่นสู่รุ่น เดิมตำรา มนต์คาถามนต์ล้านนาถูกเขียนลงที่กระดาษสา หรือปี่สา โดยวัสดุที่ผลิตมีอายุ รวมถึงน้ำหมึกที่เขียนลงไป ค่อยจางไป ทำให้มีการพัฒนาความคิดร่วมกันในการปรับปรุงให้เนื้อหาของตำราที่ทรงคุณค่านี้ คงอยู่ต่อไป รวมถึงทางคຸ່ມหน้าทองยังกล่าวว่า การอนุรักษ์ ตำรา อาจจะไปถ่ายเอกสาร และรักษาต้นฉบับ นำไปถ่ายรูปเก็บไว้ หรือการสแกนเนื้อหาตำรา รวมถึงการสร้างเนื้อหาด้วยเสียง หรือการใช้หนังสือเสียง การรวมกลุ่มของครูบาอาจารย์ผู้มีความชำนาญ และประสบการณ์ มาระดมความคิด ปรับปรุงบทสวดหรือเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าถึงในบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่ชาวล้านนาโดยกำเนิด รวมถึงการนำเอาเทคโนโลยี สื่อสนเทศมาใช้เช่น ในการสร้างเครือข่ายในรูปแบบ Network ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบของอินเทอร์เน็ตบน แอปพลิเคชัน (Application) ไลน์ (Line) เฟซบุ๊ก (Facebook) ตี๊กต็อก (Tik Tok) เพื่อการขยายเครือข่ายมนต์ล้านนา ไปสู่ชุมชนในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

^{๗๔} คຸ່ມหน้าทอง จังหวัดนนทบุรี, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

เครือข่ายภายใน

การสร้างเครือข่ายภายในจากการสัมภาษณ์ตัวแทนของสำนักปู่ใหญ่จ้ยยะลังกา^{๗๖}และสำนักคัมมะหน้าทอง^{๗๗} เป็นการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมเฉพาะภายใน กลุ่มภายใน จากการฝากตัวเป็นศิษย์ และมีการรับการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาทางด้านมนต์คาถาจากบรรพบุรุษ โดยเครือข่ายที่เกิดขึ้น การร่ำเรียนวิชาของคัมมะลังกาในระดับพื้นที่ด้วยการวัดความสามารถของลูกศิษย์มาสามารถเรียนรู้ เข้าใจและพร้อมในการเรียนมากขึ้นเพียงใด ส่วนใหญ่บุคคลที่เข้ามาเรียน ในระบบสำนักจะรับแต่เพียงภายในเท่านั้น วิชา ความรู้ศิษย์จะเป็นบุคคลที่ต้องเป้าหมายว่ามีความประสงค์ และต้องการเรียนกับอาจารย์ในสาขาและวิชาใดบ้างโดยเฉพาะ มนต์ล้านนาจะเป็นบทสวดที่อาศัยพื้นฐานของการเรียนรู้ พุทธ อ่าน เขียน ภาษาล้านนาเป็นต้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแนวคิด ด้านพิธีกรรมล้านนาทางด้านความเชื่อของชาวล้านนา และการนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็น จาก การสนทนากลุ่มพบว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแนวคิด ด้านพิธีกรรมล้านนาทางด้านความเชื่อของชาวล้านนา และการนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นการเร่งและปลุกกระตุ้นความเชื่อในเชิงบวก ทำให้เราเกิดขวัญและกำลังใจในการใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชีวิต สุขภาพทางกาย ใจ จิต สุขภาพและเศรษฐกิจ ให้สามารถผ่านพ้นอุปสรรคที่เกิดขึ้นไปได้ด้วยดี มนต์ล้านนาเกิดขึ้นควบคู่กับความเชื่อและศรัทธา โดยเครือข่ายภายในเกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์การกำหนดเป้าหมายของครูบาอาจารย์ผู้เป็นผู้ก่อตั้งสำนักที่พร้อมจะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์โดยลูกศิษย์แต่ละท่านอาจมีความสนใจในตำราในตำราที่ไม่เหมือนกันเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ ที่มีลักษณะการเผยแพร่ในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรม การปลุกเสกเครื่องรางของขลัง วัตถุมงคล อย่างมีระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน รวมถึง การจัดทำเอกสาร ตำรา หนังสือ เพื่อการเผยแพร่ในระหว่างอาจารย์และลูกศิษย์ ส่วนเครือข่ายภายนอกเป็นการสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การกำหนดเป้าหมายของครูบาอาจารย์ผู้เป็นผู้ก่อตั้งสำนักที่พร้อมจะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์และบุคคลทั่วไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จำเป็นต้องมีการวางเป้าหมายที่บุคคลสนใจพร้อมเข้าร่วมเครือข่ายมนต์ล้านนา มีการปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายมนต์ล้านนา การปรับปรุง และการพัฒนาเครือข่าย มีการพัฒนา

^{๗๖} สำนักปู่ใหญ่จ้ยยะลังกา ,ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ,สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗ ๗

^{๗๗} คัมมะหน้าทอง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ,สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗

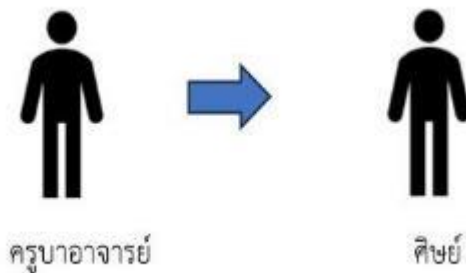
ความคิดร่วมกันในการปรับปรุงให้เนื้อหาของตำราที่ทรงคุณค่านี้ คงอยู่ต่อไป รวมถึงทางคัมภีร์หน้าทองยังกล่าวว่าการอนุรักษ์ ตำราอาจจะนำไปถ่ายเอกสาร และรักษาต้นฉบับ นำไปถ่ายรูปเก็บไว้ หรือการสแกนเนื้อหาตำรา รวมถึงการสร้างเนื้อหาด้วยเสียง หรือการใช้หนังสือเสียง การรวมกลุ่มของครูบาอาจารย์ผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ มารวมความคิด ปรับปรุงบทสวดหรือเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าถึงในบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่ชาวล้านนาโดยกำเนิด รวมถึงการนำเอาเทคโนโลยี สื่อสนเทศมาใช้ เช่น ในการสร้างเครือข่ายในรูปแบบ Network ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบของอินเทอร์เน็ต บน แอปพลิเคชัน (Application) ไลน์ (Line) เฟซบุ๊ก (Facebook) ตี๊กต็อก (Tik Tok) ยูทูบ (Youtube) เพื่อการขยายเครือข่ายมนต์ล้านนา ไปสู่ชุมชนในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ นอกจากนี้ จากการสนทนากลุ่ม^{๗๘} พบว่า การจัดการวัฒนธรรมด้วยการใช้มนต์คาถา เป็นองค์ประกอบเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในรูปแบบของการระดมความคิด ความกลมใสและความศรัทธา จากการสวดมนต์พิธีของเดิมที่มีลักษณะการสวดที่ช้า แต่มีการสวดที่มีรูปแบบในลักษณะที่เร็ว เป็นจังหวะ มีทำนองและภาษาที่เป็นภาษาท้องถิ่นและเป็นภาษาเฉพาะตัวเอง เป็นการสร้างวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาในรูปแบบเดิมให้ง่ายต่อความเข้าใจ มีความชัดเจน สร้างความคิดหรือแนวทางด้านความเชื่อว่าจะ ได้รับพลังที่เข้มแข็งอย่างสมบูรณ์และสัมฤทธิ์ผลได้ และการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมมนต์ล้านนา ระหว่างพระสงฆ์และครูภูมิปัญญาผู้เชี่ยวชาญและชำนาญในมนต์คาถาล้านนา จากการสนทนากลุ่ม พบว่า เป็นการสร้างเครือข่ายภายนอกให้กิจกรรมหรือพิธีกรรมของชาวล้านนาที่ใช้ มนต์ล้านนาเป็นเครื่องมือหรือเป็นองค์ประกอบของการสวดมนต์ให้พิธีกรรมมีความเข้มแข็ง จำเป็นต้องอาศัย บุคคลผู้มีประสบการณ์ ความชำนาญในด้านพิธีกรรมล้านนา ซึ่งบุคคลที่กล่าวถึงนั้น ประกอบด้วย พระสงฆ์และครูภูมิปัญญาที่สร้างเครือข่ายทางด้านวัฒนธรรมมนต์ล้านนา ได้อย่างชัดเจน เช่นการประกอบพิธีกรรม สะเดาะเคราะห์ สืบชะตาของชาวล้านนา เป็นต้น และการพัฒนามนต์ล้านนาให้มีความเข้มแข็งและมีการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง จำเป็นต้องอาศัย วัด ชุมชนรวมถึงสถาบันการศึกษา เข้ามามีบทบาทการสร้างเครือข่ายร่วมกัน ก่อให้เกิด วัด ชุมชน และสถาบันการศึกษา ได้รับผลประโยชน์จากการศึกษามนต์ล้านนา นำไปสู่การพัฒนาาร่วมกัน ในด้านจิตใจที่เข้มแข็ง นำไปสู่สุขภาพทางกายและสุขภาพทางใจที่ดี

^{๗๘} สนทนากลุ่มผู้สนใจในมนต์ล้านนา เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๗

รวมถึงการสืบสานวัฒนธรรมความเป็นล้านนาที่มีอัตลักษณ์ ในเรื่องของ การพูด การเขียน การอ่าน และการสร้างเอกลักษณ์บทรบของมนต์ล้านนาที่บ่งบอกความเป็นล้านนาได้

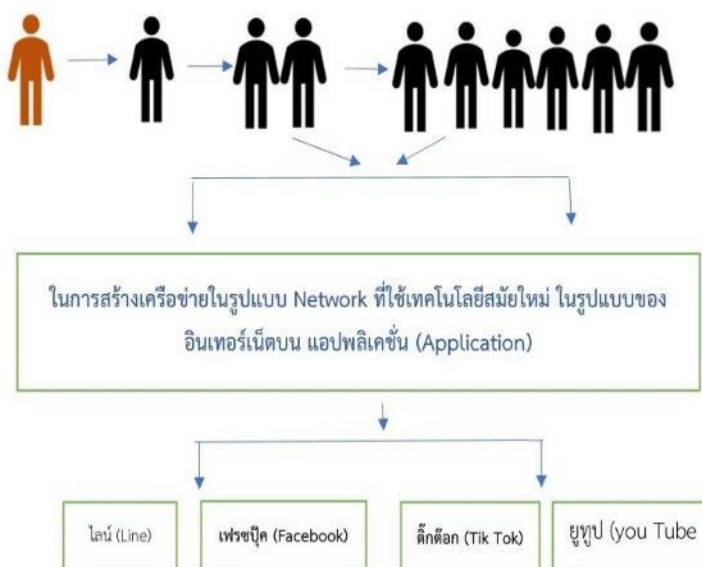
ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนาโดยรูปแบบเครือข่ายมีรูปแบบเครือข่าย เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกันด้วยการร่วมคิด ร่วมทำร่วมสร้างรวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถของบุคคล ด้วยถ่ายทอดออกมาเป็น เอกสาร จากการวางแผน และการพัฒนารูปแบบที่ทันสมัย เพื่อให้เป้าหมายเกิดผลที่วางเป้าหมายไว้รวมถึงการรักษาไว้ให้รุ่นหลาน ได้สามารถนำไปศึกษาเรียนรู้ เครือข่ายเป็นการอนุรักษ์ ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความสำคัญ เพราะเป็นการชี้แนะ แนวทางในการนำมนต์ล้านนาไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์และสร้างพลัง ทางด้านจิตใจ ให้มีความเข้มแข็ง มีสภาวะที่พร้อมกับการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหาชีวิต ในด้านจิตใจ สุขภาพ และร่างกาย และการดำรงอยู่ของชีวิตอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ที่เกิดขึ้น จากการนำเอามนต์ล้านนาในฉบับของความเป็นล้านนา ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ว่าเราได้นำ เอกลักษณ์ ภาษารวมถึงวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นล้านนา นำมาใช้จากพื้นที่ล้านนาไปสู่พื้นที่อื่น รูปแบบของการสร้างเครือข่ายมีการสร้างรูปแบบ ประกอบด้วย

๑. เครือข่ายภายใน เป็นการสร้างเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การ กำหนดเป้าหมายของครูบาอาจารย์ผู้เป็นผู้ก่อตั้งสำนักที่พร้อมจะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์โดยลูกศิษย์แต่ละท่านอาจมีความสนใจ ในตำราในตำราที่ไม่เหมือนกันเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ ที่มีลักษณะการเผยแพร่ในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรม การปลุกเสกเครื่องรางของขลัง วัตถุมงคล อย่างมีระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน รวมถึง การจัดทำเอกสาร ตำรา หนังสือ เพื่อการเผยแพร่ในระหว่าง อาจารย์และลูกศิษย์

ภาพที่ ๔.๘ การแสดงถึงเครือข่ายภายใน (เครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ)

๒.เครือข่ายภายนอก เป็นการสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การกำหนดเป้าหมายของครูบาอาจารย์ผู้เป็นผู้ก่อตั้งสำนักที่พร้อมจะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์และบุคคลทั่วไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จำเป็นต้องมีการวางเป้าหมายที่บุคคลสนใจพร้อมเข้าร่วมเครือข่ายมนต์ล้านนา มีการปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายมนต์ล้านนา การปรับปรุง และการพัฒนาเครือข่าย มีการพัฒนาความคิดร่วมกันในการปรับปรุงให้เนื้อหาของตำราที่ทรงคุณค่านี้ คงอยู่ต่อไป รวมถึงทางคຸ້ມໜ້າທອງຍັງກ່າວວ່າ การอนุรักษ์ ตำราอาจจะนำไปถ่ายเอกสาร และรักษาต้นฉบับ นำไปถ่ายรูปเก็บไว้ หรือการสแกนเนื้อหาตำรา รวมถึงการสร้างเนื้อหาด้วยเสียง หรือการใช้หนังสือเสียง การรวมกลุ่มของครูบาอาจารย์ผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ มาระดมความคิด ปรับปรุงบทสวดหรือเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าถึงในบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่ชาวล้านนาโดยกำเนิด รวมถึงการนำเอาเทคโนโลยีสื่อสนเทศมาใช้เช่น ในการสร้างเครือข่ายในรูปแบบ Network ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบของอินเทอร์เน็ตบน แอปพลิเคชัน (Application) ไลน์ (Line) เฟซบุ๊ก (Facebook) ตี๊กต็อก (Tik Tok) ยูทูป (Youtube) เพื่อการขยายเครือข่ายมนต์ล้านนา ไปสู่ชุมชนในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

ภาพที่ ๔.๑๐ การแสดงถึงเครือข่ายภายนอก (เครือข่ายที่เป็นทางการ)

ปัญหาและอุปสรรค จากการวิจัย พบว่าปัญหาและอุปสรรคของการเรียนรู้ในเรื่องของ มนต์ล้านนามีข้อจำกัด ของการเป็นศิษย์หรือผู้ที่ได้รับการสืบทอดบุคคลนั้นจำเป็นต้องเป็นชาวล้านนา โดยกำเนิด สามารถ พูด อ่าน เขียน เรียนรู้ ในตัวเมืองและอักขระของล้านนา ภาษาล้านนาและเป็น บุรุษ เนื่องจากครูบาอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญ ในเรื่องของมนต์ล้านนาเป็นพระสงฆ์ และครูภูมิ ปัญญา การถ่ายทอด ให้กับบุรุษ จะได้ผลมากกว่าการถ่ายทอดให้กับสตรี และ การสืบทอด ของ บุคคลในครอบครัว ในปัจจุบัน ความคิดและแนวคิด ของคนรุ่นใหม่มีการเปลี่ยนแปลง ยังเชื่อในเรื่อง ของเทคโนโลยีที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ ในข้อเท็จจริงในบางบุคคล ยังไม่เชื่อเรื่องของ ไสยศาสตร์ทำให้ เป็นบุคคลที่ไม่สนใจ ในเรื่องของการเป็นผู้สืบทอด เป็นต้น

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัย ผู้วิจัยได้พบว่าองค์ความรู้ของมนต์ล้านนาเป็นกระบวนการและพิธีกรรมที่ เกิดจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จากรุ่นสู่รุ่น มีการสั่งสมความรู้จากภูมิปัญญาที่ได้รับจากครูบา อาจารย์ องค์ความรู้ภูมิปัญญาล้านนาที่เกิดจากการเรียนรู้ศึกษาปฏิบัติแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง การใช้ ชีวิตในบริบทของล้านนา มีการถ่ายทอดกระบวนการความรู้ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้รับจากมนต์ล้านนามี

ความเกี่ยวข้องกับความเชื่อและหลักการคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา ศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ โดยผู้วิจัยสรุปได้ทั้งหมด ๓ ด้าน ดังนี้

๑. องค์ความรู้ความเชื่อและพิธีกรรมล้านนาเป็นเรื่องของการสืบสานทางด้านวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จากคนรุ่นเก่าสมัยปู่ย่า ตายาย จนถึงรุ่นลูกซึ่งเป็นบุคคลปัจจุบัน โดยพิธีกรรมของชาวล้านนามีความสัมพันธ์จากความเชื่อและศรัทธาของคนในชุมชนและบุคคลอื่นที่สนใจด้านพิธีกรรมล้านนา ประวัติของมนต์ล้านนาภูมิปัญญา และคุณค่าของมนต์ล้านนา เกิดจากการสืบทอด การถ่ายทอดในรูปแบบของ ตำรา หรือปี่สาโบราณของชาวล้านนา ด้วยการส่งต่อและสืบทอดจากครูบาอาจารย์ ด้วยการสั่งสม เก็บรักษา ให้คงสภาพ ด้วยตำราหรือปี่สา การใช้มนต์คาถาล้านนา ประกอบด้วย มนต์ล้านนา บทหนึ่งว่า อู อ่า กะ สะ ซึ่งเรียกกันว่า หัวใจเศรษฐี มีความหมายและนำไปปฏิบัติ คุณค่าของมนต์ล้านนา การใช้มนต์ล้านนา เพื่อการประกอบพิธีกรรม หรือ การนำมาใช้ในการป้องกันตนเอง เพื่อให้พ้นภัยจากสิ่งต่างๆ ที่มองไม่เห็น ตามความเชื่อของชาวล้านนาในปัจจุบัน มนต์ล้านนามีมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการ เกิดแก่ เจ็บ ตายของชาวล้านนา มนต์เป็นส่วนประกอบของการประกอบพิธีกรรมล้านนา เพื่อให้พิธีกรรมเกิดความสมบูรณ์และเข้มแข็ง มีการเรียนรู้เรื่องของ อักษรล้านนา อักษรระ ตัวเลข สำเนียง ภาษา ของชาวล้านนาซึ่งเป็นภาษาเฉพาะท้องถิ่น อย่างสัมฤทธิ์ผล มีการสวดมนต์แบบสั้น การกระชับเวลา ได้เหมาะสม ตามหลักฐานพุทธศาสนา ตามคำสอนทางศาสนาพราหมณ์ การเริ่มต้นของบทสวดจะเริ่มต้น จาก โอม และลงท้ายด้วยคำว่า สะวาหุม การสวดมนต์ล้านนาเป็นการหลอมรวมพลังศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงมาเข้าด้วยกัน รวมถึงใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ แก้ปัญหาพัฒนาวิถีชีวิตในการปฏิบัติตนเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบทางสังคม และสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการพัฒนาชีวิตของคนแต่ละคนและชุมชน โดยภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา ประกอบด้วย ๑) ทางด้านสุขภาพ เป็นเครื่องมือในการประกอบ ทางด้านการฟื้นฟู สภาวะจิตใจให้กับคนที่มีจิตตก คิดมาก คิดหลากหลายเรื่อง จนเกิดความเป็นทุกข์ วิตกกังวล การประกอบพิธีกรรม เช่น การสู่วัณู เพื่อให้ชะตาของผู้นั้น พ้นจากเคราะห์ รวมถึงสภาวะด้านจิตใจของผู้นั้น จากที่เคยทุกข์ใจกลับกลายเป็นเบิกบาน สดชื่น มีความสุข ๒) ทางด้านเศรษฐกิจในการประกอบอาชีพ การงาน มีความสำเร็จ การเดินทาง ได้รับความปลอดภัย ถึงเป้าหมาย ช่วยในเรื่องของการค้าขาย สร้างรายได้ให้กับครอบครัวของตนเอง ภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนาทางด้านสังคม เกิดความสัมพันธ์เกี่ยวกับการสร้างความรักความเมตตาความปรารถนาดีอันเป็นที่มาของการสร้างคู่ครองเรือน ความรับผิดชอบต่อสังคม

ภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา ๔) ทางด้านวัฒนธรรมคือการสร้างวัฒนธรรมที่สืบสานจากยุคบรรพบุรุษ ช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สร้างเสริมพลังใจและสติปัญญาโดยใช้มนต์คาถาตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการยึดเหนี่ยวให้บุคคลที่อยู่ในชุมชนมีความรักความสามัคคีช่วยกันและร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วยความภาคภูมิใจ

๒. องค์ความรู้ด้านพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาในชุมชนในแบบฉบับของล้านนาเป็นเครื่องมือ ในการสื่อสารให้เกิดความเข้มแข็ง ความก้าวหน้าของชีวิตในทุกๆด้าน รวมถึงเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ และรักษา ความเป็นล้านนา ให้อยู่คู่กับคนล้านนา การพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาจึงประกอบด้วย

๑) กระบวนการให้ความรู้เรื่องมนต์ล้านนาแก่อนุชน โดยคนรุ่นหลังสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากแหล่งเก็บตำราหายาก เช่น สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมถึงสำนักอาจารย์ต่างๆ ที่ได้เก็บรวบรวมเอกสารไว้ การอนุรักษ์ ปลูกจิตสำนึกให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นชาวล้านนา มีการฟื้นฟูเลือกสรรภูมิปัญญาล้านนาที่กำลังจะสูญหายให้กลับมา สร้างประโยชน์มีคุณค่าในการดำเนินชีวิตด้วยการพัฒนาริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาล้านนาด้วยการถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ เกิดความรัก ความเข้าใจการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ

๒) กระบวนการถ่ายทอดมนต์ล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น จากการวิจัยมนต์ล้านนาจะมุ่งเน้นในเรื่องของการนำไปใช้เพื่อความสัมพันธ์และผู้ที่รับการถ่ายทอดมนต์ล้านนาต้องมีความรู้และความเข้าใจ มีการถ่ายทอดด้านความรู้ จากการฝากตัวเป็นศิษย์ โดยศิษย์จะเป็นผู้ที่สนใจได้การเลือกเรียนในศาสตร์หรือวิชาใดบ้าง การฝากตนเป็นศิษย์ของท่านด้วยการรับชั้นครูเพื่อเรียนวิชากับอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านมนต์ล้านนา

๓) กระบวนการสร้างศรัทธาและปัญญาของมนต์ล้านนา จากความเชื่อของชาวล้านนาคือความศรัทธาที่ไม่สามารถแยกออกจากกัน จึงเกิดเป็นการสร้างพิธีกรรมในรูปแบบของการเรียกขวัญ ทำขวัญ หรือ ฮ้องขวัญ รวมถึงพิธีการทำขวัญข้าว การทำขวัญบ้าน การทำขวัญเมือง การทำขวัญสี่ชะตาชีวิต สิบชะตาคน สิบชะตาต้นไม้ ด้วยความศรัทธา รวมถึงกระบวนการสร้างศรัทธาและปัญญาของมนต์ล้านนา คือ การแก้ไขปัญหามากมายที่เกิดจากสภาวะทาง จิต กาย เพราะมนุษย์เราต้องการปัจจัย ๔ ในการดำรงชีวิตรวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมจึงมีวัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมล้านนาโดยใช้มนต์ล้านนาเป็นองค์ประกอบเพื่อให้เกิดความเลื่อมใส

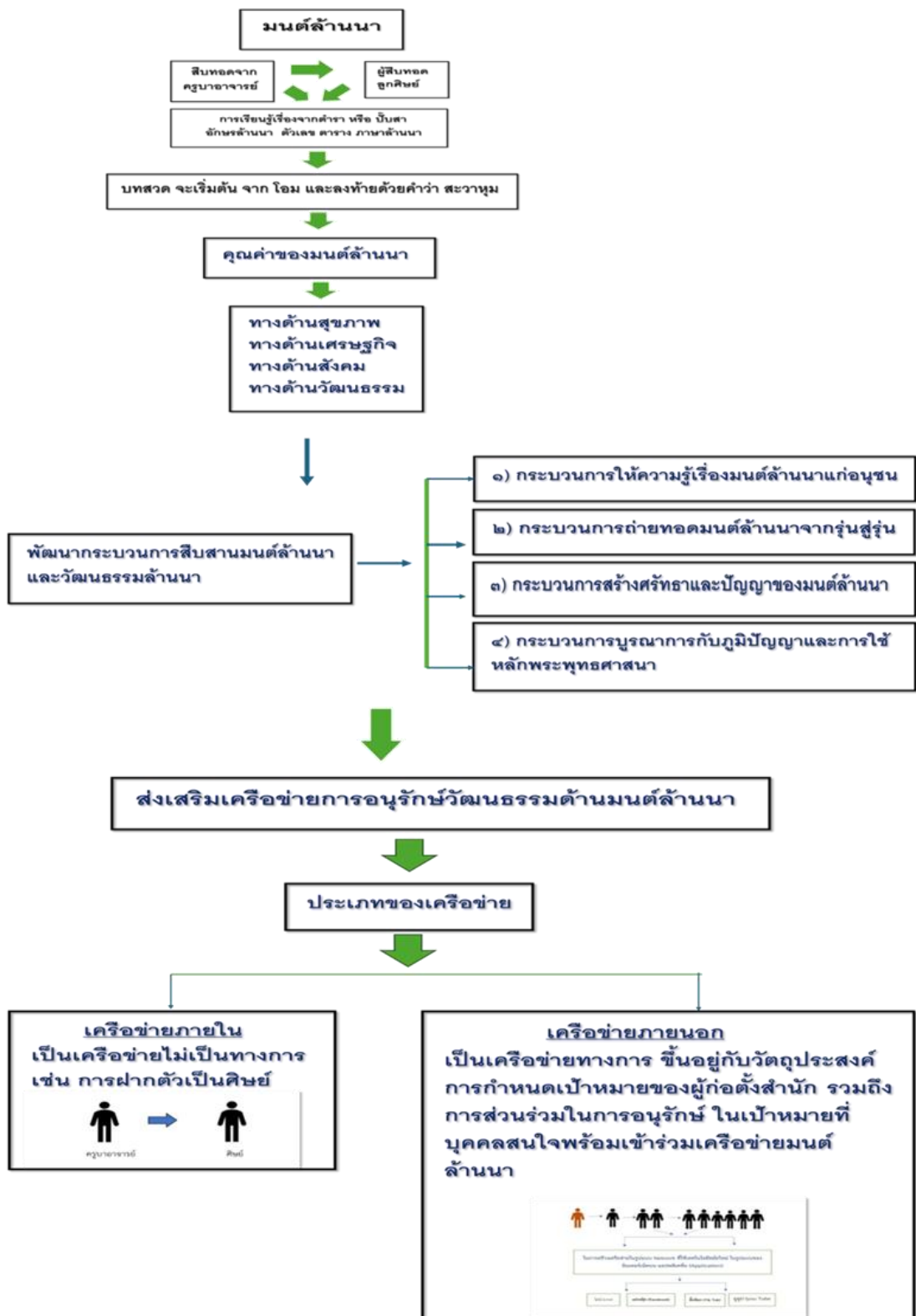
๔) กระบวนการบูรณาการกับภูมิปัญญาและการใช้หลักพระพุทธศาสนา การบทธวดทางมนต์พิธีที่ประกอบไปด้วยบทธวดมนต์พิธีในบท ๗ ตำนานและบทธวด ๑๒ ตำนานเป็นบทธวดมนต์พิธีทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงหลักธรรมคำสอนและการหยิบยกความสำคัญของแต่ละบทคาถาเพื่อมาใช้ในการสวดมนต์ของพระสงฆ์ในการประกอบพิธีกรรมอันเป็นมงคล รวมถึงการใช้หลักธรรมอริยสัจ ๔ มาใช้เป็นองค์ประกอบในมนต์ล้านนา ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมในเรื่องของการดำเนินชีวิต คือ การ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ที่ประกอบไปด้วย ๑.ทุกข์ ๒.สมุทัย ๓. นิโรธ และ ๔.มรรค มีกระบวนการบูรณาการกับภูมิปัญญาและการใช้หลักพระพุทธศาสนาและบทธวดมนต์ล้านนาที่เกิดจากการสืบทอดทางภูมิปัญญาจากครูอาจารย์เป็นต้น

๓. องค์ความรู้ด้านส่งเสริมเครือข่าย การอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนา เครือข่ายล้านนา เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล หรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน ด้วยการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถของบุคคล จากถ่ายทอดในรูปแบบของเอกสาร รุ่นหลานสามารถนำไปศึกษาเรียนรู้ การสืบทอด ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นล้านนาจากรุ่นสู่รุ่นโดยเครือข่าย ความรัก ความสามัคคี และความผูกพันกันระหว่างบุคคลในครอบครัวในสังคม ในชุมชน ให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ในการอนุรักษ์รักษาความเป็นล้านนาให้คงอยู่ต่อไป ประเภทของเครือข่ายประกอบด้วย ๑) **เครือข่ายภายใน** เป็นการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมเฉพาะภายใน กลุ่มภายใน จากการฝากตัวเป็นศิษย์ และมีการรับการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาทางด้านมนต์คาถาจากบรรพบุรุษ การร่ำเรียนวิชาองค์ความรู้ในระดับพื้นที่ด้วยการวัดความสามารถของลูกศิษย์มาสามารถเรียนรู้ เข้าใจและพร้อมในการเรียนมากขึ้นน้อยเพียงใด ส่วนใหญ่บุคคลที่เข้ามาเรียน ในระบบสำนักจะรับแต่เพียงภายในเท่านั้น และ ๒) **เครือข่ายภายนอก** เป็นการสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การกำหนดเป้าหมายของครูบาอาจารย์ผู้เป็นผู้ก่อตั้งสำนักที่พร้อมจะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์และบุคคลทั่วไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มีการวางเป้าหมายที่บุคคลสนใจพร้อมเข้าร่วมเครือข่ายมนต์ล้านนา ปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายมนต์ล้านนา ความคิดร่วมกันในการปรับปรุงให้เนื้อหาของตำราที่ทรงคุณค่า การอนุรักษ์ตำราอาจจะนำไปถ่ายทอดเอกสาร และรักษาต้นฉบับ นำไปถ่ายรูปแบบเก็บไว้ หรือการแสกนเนื้อหาตำรา รวมถึงการสร้างเนื้อหาด้วยเสียง หรือการใช้หนังสือเสียง การรวมกลุ่มของครูบาอาจารย์ผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ มาร่วมคิด ปรับปรุงบทธวดหรือเนื้อหาให้เข้าถึงง่ายต่อการเข้าถึงในบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่ชาวล้านนาโดยกำเนิด รวมถึงการนำเอาเทคโนโลยี สื่อสนเทศมาใช้เช่น ในการสร้าง

เครือข่ายในรูปแบบ Network ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบของอินเทอร์เน็ตบน แอปพลิเคชัน (Application) เพื่อการขยายเครือข่ายมณฑลล้านนา ไปสู่ชุมชนในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ของมณฑลล้านนาเป็นกระบวนการและพิธีกรรมที่เกิดจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จากรุ่นสู่รุ่น มีการส่งสมความรู้จากภูมิปัญญาที่ได้รับจากครูบาอาจารย์ องค์ความรู้ภูมิปัญญาล้านนาที่เกิดจากการเรียนรู้ศึกษาปฏิบัติแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง การใช้ชีวิตในบริบทของล้านนา มีการถ่ายทอดกระบวนการความรู้ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้รับจากมณฑลล้านนามีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อและหลักการคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา ศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์สรุปได้ดังนี้ ความเชื่อและพิธีกรรมล้านนาเป็นเรื่องของการสืบสานทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จากคนรุ่นเก่าสมัยปู่ย่า ตายาย จนถึงรุ่นลูกซึ่งเป็นบุคคลปัจจุบัน โดยพิธีกรรมของชาวล้านนามีความสัมพันธ์จากความเชื่อและศรัทธาของคนในชุมชนและบุคคลอื่น ๆ ที่สนใจด้านพิธีกรรมล้านนา มีการถ่ายทอดในรูปแบบของ ตำรา หรือปี่สาโบราณของชาวล้านนา โดยบทมณฑลล้านนา กล่าวถึงคำสอนตามหลักศาสนาพุทธ คือ อุ อา กะ สะ เรียกกันว่า หัวใจเศรษฐี ผู้นำไปปฏิบัติจะได้เป็นเศรษฐีในอนาคต มณฑลล้านนา มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการ เกิดแก่ เจ็บ ตายของชาวล้านนา มีการสวดมนต์แบบสั้น การกระชับเวลา ได้อย่างเหมาะสม ยึดหลักพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์ การเริ่มต้นของบทสวด จะเริ่มต้น จาก โอม และลงท้ายด้วยคำว่า สะวาหุม คุณค่าของมณฑลล้านนา ประกอบด้วย ๑)ทางด้านสุขภาพ ๒) ทางด้านเศรษฐกิจ ๓)ทางด้านสังคม ๔) ทางด้านวัฒนธรรมการพัฒนากระบวนการสืบสานมณฑลล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาใช้มนต์ในแบบฉบับของล้านนาเป็นเครื่องมือ ในการสื่อสารให้เกิดความเข้มแข็ง ความก้าวหน้าของชีวิตในทุกๆด้าน รวมถึงเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ และรักษา ความเป็นล้านนา ให้อยู่คู่กับคนล้านนา การพัฒนากระบวนการสืบสานมณฑลล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาจึงประกอบด้วย ๑) กระบวนการให้ความรู้เรื่องมณฑลล้านนาแก่นุชน โดยคนรุ่นหลังสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากแหล่งเก็บตำราหายากจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ๒) กระบวนการถ่ายทอดมณฑลล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น จากการวิจัยมณฑลล้านนาจะมุ่งเน้นในเรื่องของการนำไปใช้เพื่อความสมฤทธิ์และผู้ได้รับการถ่ายทอดมณฑลล้านนาต้องมีความรู้และความเข้าใจ มีการถ่ายทอดด้านความรู้ จากการฝากตัวเป็นศิษย์ โดยศิษย์จะเป็นผู้ที่สนใจได้การเลือกเรียนในศาสตร์หรือวิชาใดบ้าง การฝากตนเป็นศิษย์ของท่านด้วยการรับขันครูเพื่อเรียนวิชากับอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านมณฑลล้านนา ๓) กระบวนการสร้างศรัทธาและปัญญาของมณฑลล้านนา คือการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดจากสภาวะทาง จิต กาย เพราะมนุษย์เราต้อง การปัจจัย ๔ ในการ

ดำรงชีวิตรวมถึงการอยู่รวมกันในสังคมจึงมีวัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมล้านนาโดยใช้มนต์ล้านนาเป็นองค์ประกอบเพื่อให้เกิดความเลื่อมใส และ ๕) กระบวนการบูรณาการกับภูมิปัญญาและการใช้หลักพระพุทธศาสนา การบทธวดทางมนต์พิธีที่ประกอบไปด้วยบทสวดมนต์พิธีในบท ๗ ตำนานและบทสวด ๑๒ ตำนานเป็นบทมนต์พิธีทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงหลักธรรมคำสอนและการหยิบยกความสำคัญของแต่ละบทคาถาเพื่อมาใช้ในการสวดมนต์ของพระสงฆ์ในการประกอบพิธีกรรมอันเป็นมงคล รวมถึงการใช้หลักธรรม อริยสัจ ๔ มาใช้เป็นองค์ประกอบในมนต์ล้านนา ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมในเรื่องของการดำเนินชีวิต คือ การ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และการส่งเสริมเครือข่ายการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนา เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล หรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน ด้วยการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถของบุคคล จากถ่ายทอดในรูปแบบของเอกสาร รุ่นหลานสามารถนำไปศึกษาเรียนรู้ การสืบทอด ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นล้านนาจากรุ่นสู่รุ่นโดยเครือข่าย ความรัก ความสามัคคี และความผูกพันกันระหว่างบุคคลในครอบครัวในสังคม ในชุมชน ให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ในการอนุรักษ์รักษาความเป็นล้านนาให้คงอยู่ต่อไป ประเภทของเครือข่ายประกอบด้วย ๑) เครือข่ายภายในเป็นการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมเฉพาะภายใน จากการฝากตัวเป็นศิษย์ และมีการรับการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาทางด้านมนต์คาถาจากบรรพบุรุษ การร่ำเรียนวิชาของค์ความรู้ในระดับพื้นที่ด้วยการวัดความสามารถของลูกศิษย์มาสามารถเรียนรู้ เข้าใจและพร้อมในการเรียนมากขึ้นน้อยเพียงใด ส่วนใหญ่บุคคลที่เข้ามาเรียน ในระบบสำนักจะรับแต่เพียงภายในเท่านั้นและ ๒) เครือข่ายภายนอก เป็นเครือข่ายทางการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การกำหนดเป้าหมายของครูบาอาจารย์ผู้เป็นผู้ก่อตั้งสำนักที่พร้อมจะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์และบุคคลทั่วไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มีการวางเป้าหมายที่บุคคลสนใจพร้อมเข้าร่วมเครือข่ายมนต์ล้านนา ปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายมนต์ล้านนา การถ่ายเอกสาร การแสกนเนื้อหาตำรา รวมถึงการสร้างเนื้อหาด้วยเสียง หรือการใช้หนังสือเสียงเพื่อรักษาต้นฉบับ รวมถึงการระดมความคิดภูมิปัญญาจากครูบาอาจารย์ผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ มาระดมความคิด ปรับปรุงบทสวดหรือเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าถึงในบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่ชาวล้านนาโดยกำเนิด รวมถึงการนำเอาเทคโนโลยี สื่อสนเทศมาใช้เช่น ในการสร้างเครือข่ายในรูปแบบ Network ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบของอินเทอร์เน็ตบน แอปพลิเคชัน (Application) เพื่อการขยายเครือข่ายมนต์ล้านนา ไปสู่ชุมชนในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ ได้โดยผู้วิจัยสรุปเป็นรูปได้ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑๑ องค์ความรู้จากการวิจัย

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษางานวิจัย เรื่อง มนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่าและกระบวนการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร (Documentary Investigation) ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาผู้วิจัยได้เก็บข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลผล และได้แบ่งการนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการศึกษาเพื่อศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา

ความเชื่อและพิธีกรรมล้านนาเป็นเรื่องของการสืบสานทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยมนต์คาถายังได้รับความเชื่อว่า เป็นคำพูดหรือคำศักดิ์สิทธิ์ที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง การประกอบพิธีกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องของการดำเนินชีวิตของชาวล้านนา ตั้งแต่เกิดจนถึงตายรวมทั้งการเวียนว่ายตายเกิด ที่มีความสัมพันธ์จากความเชื่อและศรัทธาของคนในชุมชนและบุคคลอื่นๆที่สนใจด้านพิธีกรรมล้านนา โดยประวัติของมนต์ล้านนาภูมิปัญญา และคุณค่าของมนต์ล้านนา เกิดจากการสืบทอด การถ่ายทอดในรูปแบบของ ตำรา หรือปี่สาโบราณของชาวล้านนา ด้วยการส่งต่อและสืบทอดจากครูบาอาจารย์ ด้วยการสั่งสม เก็บรักษา ให้คงสภาพ ด้วยตำราหรือปี่สา มนต์คาถาล้านนา ส่วนมากจะประกอบด้วย มนต์ล้านนา บท **อุ อา กะ สะ** เรียกกันว่า **หัวใจเศรษฐี** ซึ่งใครปฏิบัติได้ สามารถตั้งตัวได้ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม มนต์ล้านนามิใช่เป็นเพียงแค่ของขลังหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือของการสวดมนต์เริ่มต้นเพื่อให้ผู้สวดมนต์เป็นบุคคลที่มีจิตที่นิ่ง สงบและมีสมาธินำไปสู่ สติปัญญา ให้สามารถ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ผู้สนใจมนต์ล้านนา ส่วนใหญ่เป็นชาวล้านนาโดยกำเนิด และได้บวชเรียน ตั้งแต่เป็นเณร ศึกษาเรียนรู้ จากครูบาอาจารย์ ที่เป็นพระสงฆ์ ที่มีความเชี่ยวชาญ ในเรื่องของการมนต์ล้านนา พิธีกรรมที่เป็นของ ชาวล้านนา เช่น การสืบทอด การสะเดาะเคราะห์ ของคนล้านนา โดยมีมนต์ล้านนาจะใช้กับ พระสงฆ์ที่เป็นชาวล้านนา สวดมนต์นี้ไปใช้กับพิธีกรรมล้านนา โดยภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ ล้านนา แบ่งได้ดังนี้

๑.ทางด้านสุขภาพ มนต์ล้านนาเป็นเครื่องมือในการประกอบ ทางด้านการฟื้นฟู สภาวะ จิตใจให้กับคนที่มีจิตตก คิดมาก คิดหลากหลายเรื่อง จนเกิดความเป็นทุกข์

๒.ทางด้านเศรษฐกิจ การใช้มนต์คาถา ล้านนา ทางด้านเศรษฐกิจ คือการ ทำให้ การ ประกอบอาชีพ การงาน มีความสำเร็จ

๓.ทางด้านสังคม ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการสร้างความรักความเมตตาความปรารถนาดีอัน เป็นที่มาของการสร้างคูครองเรือน เกิดความรักความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจกัน

ภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนาเป็นการสืบทอดทางพระพุทธศาสนา โดยคุณค่าของ มนต์ล้านนา พุทธวจน อันศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นที่มาของการสร้างชีวิตและสังคม รูปแบบของคาถาอาคม การใช้มนต์คาถาล้านนา เพื่อใช้ในการดูแลรักษาสุขภาพ กายและใจให้มีความสุข เป็นการเชื่อมโยง องค์ความรู้ที่เกิดจากความเชื่อ ผี พราหมณ์ พุทธ เป็นความรู้ทางด้านภูมิปัญญาการรักษาด้วย สมุนไพรจากหมอเมืองที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญา ในการรักษาโรค การใช้ มนต์คาถาล้านนาเป็นเครื่องมือ ในการสื่อสารและเชื่อมต่อสิ่งต่างๆที่อยู่ภายในร่างกายของเราที่ไม่ สมบูรณ์ให้กลับมาสู่สภาวะที่ปกติ รวมถึงมนต์ล้านนา ยังส่งผลในทางดีและทางร้าย ขึ้นอยู่กับการใช้ ของมนุษย์ ที่จะนำมนต์คาถาไปใช้ในทางที่ดี เกิดความสงบสุข

๕.๑.๒ ผลการศึกษาพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา

การสืบทอดมนต์ล้านนา นำไปสู่การแก้ปัญหาในทุกๆด้านของบุคคล โดยมีกระบวนการ สืบสาน มนต์ล้านนา จากบุคคลผู้เป็นครูภูมิปัญญาที่มีความรู้ความสามารถเข้าถึง ความเป็นล้านนา ด้วยการใช้นิตินแบบฉบับของล้านนาเป็นเครื่องมือ การประกอบพิธีกรรม บทสวดทางมนต์พิธีและ มนต์ล้านนา ด้วยบทสวดมนต์พิธีในบท ๗ ตำนานและบทสวด ๑๒ ตำนาน อันเป็นบทมนต์พิธีทาง พระพุทธศาสนาที่กล่าวถึง หลักธรรมคำสอนและการหยิบยกความสำคัญของแต่ละบทคาถาเพื่อมาใช้ ในการสวดมนต์ของพระสงฆ์ในการประกอบพิธีกรรม ประเภทของมนต์ล้านนาที่ใช้ แบ่งออกเป็น ๕

ชุดคือ ๑. คาถามหาเสน่ห์ ๒.คาถาชนะเสนียดจัญไร ๓. คาถาต่อกระดูกต่อเอ็น รักษาโรครัก ๔.คาถา
 แหกโป่งยา ด้วยการรักษาจะเป่าคาถา และ๕.คาถาปราบผี จากความเชื่อของชาวล้านนา เรื่อง **วัฏ
 จักรของชีวิต** คือ **การเกิดแก่ เจ็บตาย** มีการนำบทคาถาล้านนามาใช้ในช่วงชีวิตของบุคคลเพื่อแก้ไข
 ปัญหาเรื่องของสุขภาพทางกายและทางใจ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการเรียนรู้ เขียน
 ตัวเมือง และตัวอย่าง แหล่งข้อมูลทางด้านมนต์ล้านนาจำนวน ๕ แหล่งข้อมูลที่ทำให้ความรู้และเป็น
 แหล่งการค้นหาข้อมูลให้กับผู้สนใจที่สำคัญเพื่อให้ผู้สนใจได้สืบทอดจากตำราที่หายากรวมถึง
 วัฒนธรรมของล้านนา ประกอบด้วย ๑.สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒.สำนักงานส่งเสริม
 ศิลปะวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๓.สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
 ๔.สำนักปู่ใหญ่ชัยยะลังกา และ ๕.คัมภีร์หน้าทอง

กระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา จากการสืบทอดจากครูบา
 อาจารย์ที่มีความแตกต่าง ทางด้าน กลุ่มชาติพันธุ์ โดยครูบาอาจารย์แต่ละท่านมีแนวทางและวิธีการ
 ของการประกอบพิธีกรรมล้านนา ให้สอดคล้องกับพิธีกรรม เพื่อให้เกิดความ เข้มแข็ง ความสำเร็จ ซึ่ง
 การสืบทอดภูมิปัญญาล้านนา เกิดจากการฝากตัวเป็นศิษย์เพื่อเรียนรู้คาถาล้านนาต่างๆ รวมถึง
 ความสามารถที่ ครูบาอาจารย์ผู้ถ่ายทอด จะสามารถให้กับลูกศิษย์ได้มากที่สุดมีความรู้ ในเรื่องของ
 การเขียนอักขระ เลขยันต์ อักษรโบราณ การอ่านคัมภีร์ปี่ปสา การถอดข้อมูลที่ได้จาก การเขียนแผ่น
 ยันต์ นอกจากนี้ความสำคัญจากแหล่งข้อมูลที่ รวบรวมความรู้จากให้บริการทรัพยากรสารสนเทศที่
 เกี่ยวข้องกับภาคเหนือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อมูลของชุมชน เทคโนโลยี ข้อมูลศิลปะวัฒนธรรม ข้อมูล
 ภูมิปัญญาล้านนา ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศิลปะวัฒนธรรม ตำรายารักษา ตำรามนต์คาถาจากหมอเมือง
 รวมถึงการอนุรักษ์สืบสานพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาและศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่น
 ภาคเหนือ ปี่ปสาโบราณเพื่อใช้เป็นข้อมูลของการสืบค้นต่อไป

๕.๑.๓ ผลการศึกษาส่งเสริมเครือข่าย การอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนา

การสร้างเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนาของวัดและชุมชนในล้านนา
 เครือข่ายล้านนา เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล หรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
 เดียวกัน ด้วยการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ความรู้
 ความสามารถของบุคคล ด้วยถ่ายทอดออกมาเป็น เอกสาร การวางเป้าหมายไว้ รวมถึงการรักษาไว้ให้
 รุ่นหลัง ได้สามารถนำไปศึกษาเรียนรู้ นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายล้านนา เพื่อให้ชาวล้านนาได้สืบทอด

สานสืบทอด ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นล้านนาจากรุ่นสู่รุ่น สร้างความรัก ความสามัคคี เกิดความ ร่วมมือ ร่วมใจ ในการอนุรักษ์รักษาความเป็นล้านนาให้คงอยู่ต่อไป จากเครือข่าย เล็กๆ ขยายไปสู่ เครือข่ายที่มีลักษณะใหญ่ รวมถึง การสร้างเครือข่ายด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ด้วยการประชาสัมพันธ์ ด้วยการให้ความรู้ที่เป็นวิทยาทานทางด้านพิธีกรรมล้านนา ด้วยการนำมนต์ล้านนามาเป็น องค์ประกอบหรือเครื่องมือในการประกอบพิธีกรรม

การอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนาโดยรูปแบบเครือข่ายมีรูปแบบเครือข่าย เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกันด้วยการร่วมคิด ร่วม ทำร่วมสร้างรวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถของบุคคล ด้วยถ่ายทอด ออกมาเป็น เอกสาร จากการวางแผน และการพัฒนารูปแบบที่ทันสมัย เพื่อให้เป้าหมายเกิดผลที่ วางเป้าหมายไว้รวมถึงการรักษาไว้ให้รุ่นหลาน ได้สามารถนำไปศึกษาเรียนรู้ เครือข่ายเป็นการอนุรักษ์ ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยรูปแบบของการสร้างเครือข่ายมีการสร้างรูปแบบประกอบด้วย

๑. เครือข่ายภายใน เป็นการสร้างเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การ กำหนดเป้าหมายของครูบาอาจารย์ผู้เป็นผู้ก่อตั้งสำนักที่พร้อมจะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์โดยลูกศิษย์มี ตำราที่ไม่เหมือนกัน รูปแบบของการประกอบพิธีกรรม การปลุกเสกเครื่องรางของขลัง วัตถุมงคล อย่างมีระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน รวมถึงการจัดทำเอกสาร ตำรา หนังสือ เพื่อการเผยแพร่ในระหว่าง อาจารย์และลูกศิษย์

๒. เครือข่ายภายนอก เป็นการสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการ มีการวางแผนเป้าหมายที่บุคคล สนใจพร้อมเข้าร่วมเครือข่ายมนต์ล้านนา มีการปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายมนต์ล้านนา มีส่วน ร่วมกันต่อการปรับปรุงเนื้อหาของตำราให้ทรงคุณค่า ตำราที่รวบรวมความรู้จากครูบาอาจารย์ผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ มาระดมความคิด ปรับปรุงบทสวดมนต์ล้านนาหรือเนื้อหาให้ง่ายต่อ การเข้าถึงในบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่ชาวล้านนาโดยกำเนิด รวมถึงการนำเอาเทคโนโลยี สื่อสนเทศมาใช้ เช่น ในการสร้างเครือข่ายในรูปแบบ Network ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบของอินเทอร์เน็ต บน แอปพลิเคชัน (Application) เพื่อการขยายเครือข่ายมนต์ล้านนา ไปสู่ชุมชนในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

๕.๑.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ของมนต์ล้านนาเป็นกระบวนการและพิธีกรรมที่เกิดจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จากรุ่นสู่รุ่น มีการสั่งสมความรู้จากภูมิปัญญาที่ได้รับจากครูบาอาจารย์ เกิดจากการเรียนรู้ศึกษาปฏิบัติแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง การใช้ชีวิตในบริบทของล้านนา ทั้งหมด ๔ ด้าน ดังนี้

๑. องค์ความรู้ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผี ที่ เช่น ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ย่า ผีป่า ผีเขา ผีขุนน้ำ ผีในป่าช้า หรือผีตายโหง สิ่งที่ชาวล้านนาเชื่อนั้น การใช้มนต์ล้านนาจึงเป็นเครื่องมือ นำไปสู่การแก้ปัญหาขจัดปัดเป่าภัยพิบัติ อันเนื่องมาจากผีทั้งหลาย การใช้ภาษาล้านนาเข้ากันกับกระบวนการที่นำไปสู่การสื่อสาร ระหว่างครุภูมิปัญญา กับผี จนนำไปสู่การตกลึกของมนต์ล้านนา

๒. องค์ความรู้มนต์ล้านนากับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู จากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ เชื่อว่าเป็นเทพเจ้าที่ และสรรพสิ่งทั้งหลาย โดยชีวิตจะดีขึ้นหรือประสบเคราะห์กรรมต่างๆ

๓. องค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธมนต์ หรือมนต์ในศาสนาพุทธ ที่ยึดคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏใน พระสุตตันตปิฎก พระวินัยปิฎก พระอภิธรรมปิฎก เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ การนำบทสวด ๗ ตำนานและ ๑๒ ตำนาน มาใช้ในการสวดมนต์พิธีโดยพระสงฆ์

๔. องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาล้านนาที่เกี่ยวกับระบบความเชื่อ โดยการใช้มนต์ล้านนาในรูปแบบเพื่อการดำเนินชีวิตของบุคคล ตั้งแต่เกิด จนถึงตาย ด้วยพิธีกรรมของล้านนา

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ ความเชื่อและพิธีกรรมล้านนาเป็นเรื่องของการสืบสานทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ พบว่า ชาวล้านนา คือผู้คนที่อพยพมาอยู่ตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่ล้านนาในทางภาคเหนือของประเทศไทย และ มนต์ล้านนาได้ถูกบันทึกในรูปแบบของคัมภีร์ที่ใช้ในทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับ จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร^{๗๙} คนเรามีความเชื่อที่แตกต่างกัน มีเหตุ จูงใจ ด้านความเชื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สอดคล้องกับข้อห้าม เพื่อให้การ

^{๗๙} จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร. สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย ม.ป.ท. : โครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.๒๕๒๘

ดำรงชีวิตในสังคมมีความสุข ความเชื่อว่ามีมนต์ล้านนาได้เกิดมาพร้อมกับชีวิตของบุคคลหนึ่ง เป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ ตั้งแต่เกิดจนถึงตายด้วยการประกอบพิธีกรรม การสืบทอด การเสาะแสวงหา การฮ้องขวัญ สอดคล้องกับ เชิดชาติ หิรัญโร^{๘๐} กล่าวว่าภูมิปัญญาล้านนา ต่อพิธีกรรม "สืบ ส่ง ถอน" มีทั้งการสวดเป็นขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม เครื่องประกอบพิธีกรรม และการผสมผสานพิธีกรรมอื่นเข้ามาในพิธีกรรม นอกจากนี้การเห็นสังขรณ์ของชีวิต ที่ประกอบด้วย การ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต).^{๘๑} กล่าวว่า ทุกข์ นี้คือทุกข์ สมุทัย นี้คือเหตุแห่งทุกข์ นิโรธ นี้คือความดับทุกข์ มรรค นี้คือทางแห่งความดับทุกข์และ รังษี สุทนต์^{๘๒} กล่าวว่า หลักธรรมเรื่อง อริยสัจ ๔ นี้ ถือเป็นหลักการที่ครอบคลุม สิ่งที่ยังกำหนดรู้สิ่งที่ไม่ดีไม่งามที่ชั่วร้าย เป็นสิ่งที่พึงละเว้น ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ตัวปัญหานั้นต้องกำหนดรู้ จัดเป็นตัวทุกข์ สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาเป็นสิ่งที่พึงละเว้น จัดเป็นสมุทัย การแก้ปัญหาได้ จัดเป็นนิโรธ ซึ่งต้องทำให้สำเร็จ วิธีแก้ปัญหา จัดเป็นมรรค นอกจากนี้พิธีกรรมล้านนา เกิดความเชื่อ การนำไสยศาสตร์ ด้านความเชื่อมาประกอบ สอดคล้องกับ พนิดา บุญเทพ ^{๘๓} กล่าวว่า อำนาจของฟ้าดิน ลัทธิความเชื่อในเทพเจ้า ภูตผีปิศาจ จึงเกิดพิธีกรรมที่ใช้ในการอ้อนวอน ขอความช่วยเหลือ และบูชาคุณให้ชีวิตของตนเกิดมงคล การบ้นท์กคาล้านนาตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการย่อหลักธรรมคำสอนพระสูตรต่างๆ ประวัติของมนต์ล้านนาภูมิปัญญา และคุณค่าของมนต์ล้านนา เกิดจากการสืบทอด การถ่ายทอดในรูปแบบของ ตำรา หรือปี่สาโบราณของชาวล้านนา ด้วยการส่งต่อและสืบทอดจากครูบาอาจารย์ ด้วยการสั่งสม เก็บรักษา ให้คงสภาพ ด้วยตำราหรือปี่สา ที่ไม่สามารถระบุที่ไปที่มาของ ปี่สาได้ หัวใจหลักหรือคาลาของมนต์ล้านนา คือ อู อา กะ สะ เรียกกันว่า **หัวใจเศรษฐี** มีความหมายและนำไปปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มนต์ล้านเป็นเครื่องมือของการสวดมนต์เพื่อให้ผู้สวดมนต์เป็นบุคคลที่มีจิตที่นิ่ง สงบและมีสมาธินำไปสู่ สติปัญญา ให้สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยตนเองโดย

^{๘๐} เชิดชาติ หิรัญโร.ภูมิปัญญาล้านนาในการประยุกต์คัมภีร์และพิธีกรรม "สืบ ส่ง ถอน" ที่เกี่ยวกับ พิบัติภัยในปัจจุบัน.สำนักงานวิทยทรัพยากร.๒๕๕๗

^{๘๑} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). "พุทธธรรม" มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖

^{๘๒} รังษี สุทนต์ .ความรู้เรื่องอริยสัจ ๔ สืบค้นจาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14263> วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๗

^{๘๓} พนิดา บุญเทพ , บ้านชะยูง:ประเพณี ความเชื่อและการยังชีพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, ๒๕๖๐.

การใช้มนต์คาถาล้านนาในการดูแลสุขภาพการรักษาจากหมอเมือง การรักษาจากพระสงฆ์ ด้วยความเชื่อเรื่องผีต่างๆของชาวล้านนา ความเชื่อก่อให้เกิดเป็นพิธีกรรมที่สำคัญในสังคมอ้างอิง จากคัมภีร์ อภิธัมมวาทและฎีกา ^{๘๔} และฉลาดชาย รมิตานนท์^{๘๕}กล่าวว่าความเชื่อของชาวล้านนาในแบบฉบับชาวบ้าน คือ ผี พราหมณ์-พุทธ อันเป็นความเชื่อ องค์ความรู้ในเรื่องของการใช้มนต์คาถาล้านนาในด้านสุขภาพ ด้วยการรักษาโรคต่างๆ ทางล้านนามีความเชื่อในเรื่องของหมอ ที่เรียกว่า “หมอเมือง” โดยคำว่าเมือง หมายถึง ฤกษ์ ยาม กาลเวลา เรียกตำราหมอดูนี้ว่าตำราหมอเมือง^{๘๖} ซึ่งภูมิปัญญา ล้านนาเริ่มจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย รวมถึงมนต์คาถาล้านนาเป็นเครื่องมือในการสรรเสริญ คุณแห่ง พระพุทธ คุณแห่งพระธรรม คุณแห่งพระสงฆ์ รวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย สอดคล้องกับ อินสม ไชยชมภู^{๘๗} ได้ทำหนังสือและตำราให้กับคนรุ่นหลังมีความสนใจในการสืบทอดความเป็นล้านนาในเรื่องของมนต์ล้านนา คาถาต่างๆที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของล้านนา ที่ใช้ในทุกช่วงวัยของอายุ มนต์คาถาล้านนาส่งผลทางด้านสุขภาพกาย และสุขภาพทางใจ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ ให้กับชีวิต และการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข รวมถึงทางด้านเศรษฐกิจการประกอบอาชีพ การงาน มีความสำเร็จ การเดินทางที่ได้รับความปลอดภัย ถึงเป้าหมายด้วยความปลอดภัย การใช้มนต์ล้านนา ทำให้วัตถุสิ่งของนั้น มิ่งมงคล ด้วยการประกอบพิธีกรรม ภูมิปัญญาและความเชื่อและความศรัทธาหนึ่งเดียวกัน ความรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรมที่สืบสานจากรุ่นสู่รุ่น ให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สร้างเสริมพลังใจและสติปัญญาโดยใช้มนต์คาถาตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการยึดเหนี่ยวให้บุคคลที่อยู่ในชุมชนมีความรักความสามัคคีช่วยกันและร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วยความภาคภูมิใจ

^{๘๔} คัมภีร์อภิธัมมวาทและฎีกา ,วันจันทร์ที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙.

^{๘๕} ฉลาดชาย รมิตานนท์. ผีเจ้านาย. สำนักพิมพ์เมืองเชียงใหม่.สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๖๖.

^{๘๖} สนั่น ธรรมธิ. หนังสือชุดล้านนาคดี ตำราหมอดูล้านนา.โครงการจัดทำหนังสือชุดล้านนาคดี.สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.๒๕๕๗.

^{๘๗} อินสม ไชยชมภู.ยันต์และคาถาของดีเมืองเหนือ.สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.๒๕๖๗.

๕.๒.๒ ผลการศึกษาพัฒนากระบวนการสืบสานมรดกล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา

การพัฒนากระบวนการสืบสานมรดกล้านนาและวัฒนธรรมล้านนา คือการถ่ายทอดจากบุคคลผู้เป็นครูภูมิปัญญาที่มีความรู้ความสามารถเข้าถึง ความเป็นล้านนา สามารถถ่ายทอดความเป็นล้านนา รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ตึงกับบุคคลอื่นภูมิปัญญา สอดคล้องกับ เสรี พงศ์พิศ^{๘๘} กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นปรัชญาชีวิต เป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน มีการสั่งสมสืบทอดกันมาช้านาน จากพ่อแม่ปู่ย่าตายายสู่ลูกหลาน จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นศาสตร์ คือความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ทัศนคติและจิตวิญญาณ เป็นความรู้ที่เชื่อมโยงทุกอย่างทุกด้านทุกมิติเข้าด้วยกัน เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สอดคล้องกับ พิทยะ ศรีวิวัฒนสาร^{๘๙} กล่าวว่า การเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวล้านนาให้เกิดทัศนคติที่ดี จึงอาจเริ่มต้นจากการศึกษา ความเชื่อ พิธีกรรม การรักษาโรค โดยความเชื่อเกี่ยวกับ พิธีกรรมและไสยศาสตร์ คนล้านนายังมีความเชื่อในด้านพิธีกรรมและไสยศาสตร์ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ตั้งแต่เกิดจนถึงตายที่ได้บอกกล่าวและสอนให้กับคนรุ่นหลัง นอกจากนี้มรดกล้านนาช่วยแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ยังช่วยเสริม คุณภาพของชีวิตของเราให้ดีขึ้น จากเดิมกระบวนการสืบทอดมรดกล้านนา และวัฒนธรรมล้านนาเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ และรักษา ความเป็นล้านนาให้อยู่คู่กับคนล้านนา ภูมิปัญญาของชาวล้านนามีวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยการใช้พิธีกรรมที่มีมรดกล้านนาในการประกอบพิธีกรรม ด้วยการสืบค้นข้อมูล จากสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่ได้เก็บรวบรวมตำราล้านนาหายาก อันเป็นตำราเฉพาะกลุ่มที่มีผู้สนใจสืบค้นด้วยความสนใจจริงๆ มีการเปรียบเทียบ บทสวดทางมรดกพิธี โดยพระครูอรุณธรรมรังษี (พระครูสมุห์เอี่ยม สิริวัฒนโณ)^{๙๐} และมรดกล้านนา ดั่งนี้บทสวดมรดกพิธีในบท ๗ ตำนานและบทสวด ๑๒ ตำนานเป็นบทมรดกพิธีทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงหลักธรรม คำสอนและการหยิบยกความสำคัญของแต่ละบทคาถาเพื่อมาใช้ในการสวดมนต์ของพระสงฆ์ในการ

^{๘๘} เสรี พงศ์พิศ .คู่มือการทำวิสาขบูชาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทยการพิมพ์. ๒๕๕๓ หน้า ๑๔๑-๑๔๒

^{๘๙} พิทยะ ศรีวิวัฒนสาร. หนังสือเอกสารคำสอนวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย คันเมื่อ ๔ มกราคม ๒๕๖๕

^{๙๐} พระครูอรุณธรรมรังษี (พระครูสมุห์เอี่ยม สิริวัฒนโณ) .“พระราชวัชรรังษี มนต์พิธี สวดมนต์พิธีแปล ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนาน ต้นตำรับหนังสือมนต์พิธี วัดอรุณราชวราราม – หนังสือบาลี. บาลีบุ๊ก สโตร์.

ประกอบพิธีกรรมอันเป็นมงคล อ้างอิงจาก พระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาไทย)^{๙๑} ส่วน มนต์ ล้ำานนาเป็นมนต์คาถาภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการบอกเล่าของพ่อหนาน แดง สันป่าตอง จังหวัด เชียงใหม่ เป็นมนต์คาถาที่หยิบยกความเป็นจริงของชีวิตที่ผสมผสานกับความเชื่อรวมถึงการประกอบ พิธีกรรมล้ำานนาที่ใช้มนต์ล้ำานนาเป็นคาถาและความสำคัญ ประเภทของมนต์ล้ำานนาที่ใช้ โดยมนต์ คาถาล้ำานนา ซึ่ง จักรแก้ว นามเมืองและคณะ^{๙๒} .กล่าวว่า มนต์คาถาล้ำานนา ที่นิยมใช้ประกอบด้วย คาถาหาเสน่ห์ คาถาชนะเสนียดจัญไร เป็นคาถา ชนะซีต (เสนียดจัญไร อัมปลงค) คาถาต่อกระดูก ต่อเอ็น รักษาโรคภัย .คาถาแหกโป่งย่ำ และ๕.คาถาปราบผี ตามความเชื่อของชาวล้ำานนา ประเด็น ของการนำมนต์คาถามาใช้ในเรื่องของ วัฏจักรของชีวิต คือ การเกิดแก่ เจ็บตาย การนำบทคาถามาใช้ ในช่วงชีวิตของบุคคลด้วยการใช้มนต์ล้ำานนา ในการแก้ไขปัญหาเรื่องของคุณภาพทางกายและทางใจ การสร้างเศรษฐกิจรวมถึงฐานะที่ดีของตนเอง ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ การพัฒนากระบวนการสืบ สานมนต์ล้ำานนาและวัฒนธรรมล้ำานนา การสืบทอดจากการเรียนรู้ จากวัยเด็กสู่ผู้ใหญ่ เริ่มการศึกษา บวชเรียนจากวัด และการศึกษาหาความรู้จากครูบาอาจารย์ที่เรารู้สึกสนใจโดยการฝากตนเป็น ศิษย์ในสำนักต่างๆ เบื้องต้นต้องเป็นบุคคลที่เกิดในล้ำานนา สามารถพูด อ่าน ออกเสียง สำเนียงของ ล้ำานนา ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน การสืบเชื้อสายเฉพาะ ท้องถิ่นและพื้นที่ โดยแต่ละสำนักและรูปแบบ ในแต่ละความเชี่ยวชาญของแต่ละอาจารย์ เพราะด้าน เช่น การสักยันต์ การบูชาเทียน สอดคล้องกับ ประภัสสร ทองยินดี^{๙๓} กล่าวว่าภูมิปัญญาคือการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสาน และพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่าง ต่อเนื่อง ด้วยการ แลกเปลี่ยนทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง ดังนั้นการสืบทอด ภูมิปัญญาล้ำานนาเป็นการพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้ำานนาและวัฒนธรรมล้ำานนา ที่เกิดจากการ ฝากตัว เป็นศิษย์มีการเรียนรู้ วิชามนต์ล้ำานนา คาถาล้ำานนาต่างๆ รวมถึงความสามารถที่ ครูบา

^{๙๑} พระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาไทย) เล่มที่ ๒๕ พระสูตรต้นตปิฎก เล่มที่ ๑๗ ขุททกนิกาย ขุททกปาฐ- ธรรมบท- อุทาน- อิติวุตตกะ- สุตตนิบาต หน้าที่ ๒/ ๔๑๘ หัวข้อที่ ๓๕

^{๙๒} จักรแก้ว นามเมืองและคณะ.วิเคราะห์บันทึกปีสบาแพทย์พื้นบ้าน (หมอเมือง) ตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูมามยาว จังหวัดพะเยา .มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

^{๙๓} ประภัสสร ทองยินดี. ภูมิปัญญาการแกะรูปหนังตะลุง กรณีศึกษา : วิสาหกิจชุมชนแกะรูปหนัง ตะลุง ชุมชนบ้าน. สวนจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์,

อาจารย์ผู้ถ่ายทอด จะสามารถให้กับลูกศิษย์ได้มากที่สุด แบบองค์รวม ให้กับลูกศิษย์ได้ทั้งหมด ครูบาอาจารย์ที่เก่งด้านมนต์คาถาจะต้องมีความรู้ ในเรื่องของการเขียนอักขระ เลขยันต์ อักษรโบราณ การอ่านคัมภีร์ปี่ปสา การถอดข้อมูลที่ได้จาก การเขียนแผ่นยันต์ รวมถึงถ่ายทอดให้กับผู้สนใจด้วยการถอดใจความที่สำคัญ แล้วนำมาอธิบาย ในรูปแบบที่ผู้สนใจ เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ครูบาอาจารย์ได้ถ่ายทอดได้

๕.๒.๓ ผลการศึกษาส่งเสริมเครือข่าย การอนุรักษ์วัฒนธรรมด้านมนต์ล้านนา

การสร้างเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนาของวัดและชุมชนในล้านนา เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล หรือองค์กรที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน ด้วยการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง รวมถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ สอดคล้องกับ เสรี พงศ์พิศ^{๙๔} กล่าวว่า เครือข่ายเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ

ทำงานแบบเครือข่ายเป็นการทำงานแบบ ประสานพลัง ก่อให้เกิดผลบางอย่างที่ใครคน เดียวทำให้เกิดไม่ได้ มีประสิทธิภาพมากกว่า มีการสร้างเครือข่ายจากในและนอกเครือข่าย มีความ ชัดเจน ร่วมมือกันทำ แบ่งงานกันทำ ลดงาน เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ แรงบันดาลใจ และทักษะต่าง ๆ เกิดความสามัคคี ให้กำลังใจกัน และช่วยกันในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ความรู้ ความสามารถของบุคคล ด้วยถ่ายทอดออกมาเป็น เอกสาร จากการวางแผน และการพัฒนารูปแบบที่ ทันสมัยกลุ่มงานภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้อง กับพัทยา สายหู^{๙๕} กล่าวว่า การพัฒนาวัฒนธรรม คือ การทำให้ดีขึ้น ด้วยการใช้ภูมิปัญญา ที่เกิดจาก ความรู้ความคิดที่ได้สั่งสมไว้ โดย ชาวบ้าน ที่สร้างศักยภาพ หรือความสามารถที่จะนำออกมาใช้ได้ และการสนับสนุนจากชุมชนที่อยู่ร่วมกันในบริเวณเดียวกันและมีกิจกรรมปกติของชีวิตเกี่ยวข้อง ผูกพันกัน เพื่อให้เป้าหมายเกิดผล ที่วางเป้าหมายไว้รวมถึงการรักษาไว้ให้รุ่นหลาน ได้สามารถนำไป ศึกษาเรียนรู้ เครือข่ายมนต์ล้านนามีลักษณะเป็นองค์กรที่เกิดจากบุคคลที่ชื่นชอบ และในเนื้อหาหรือ

^{๙๔} เสรี พงศ์พิศ.เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็งชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๘ หน้า

^{๙๕} พัทยา สายหู .การพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น สืบค้นเมื่อ ๔ มกราคม ๒๕๖๕

หัวข้อเดียวกัน การอนุรักษ์รักษาความเป็นล้านนาให้คงอยู่ต่อไป โดยมีรูปแบบที่ชัดเจน ร่วมมือ ร่วมใจ ประสานงาน แบ่งหน้าที่กันทำตามความถนัดของบุคคล นั้นๆ จากเครือข่าย เล็กๆ ขยายไปสู่เครือข่ายที่มีลักษณะใหญ่ นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ด้วยการประชาสัมพันธ์ด้วยการให้ความรู้ที่เป็นวิทยาทานทางด้านพิธีกรรมล้านนา ด้วยการนำมนต์ล้านนามาเป็นองค์ประกอบหรือเครื่องมือในการประกอบพิธีกรรม ในการนำมนต์ล้านนาไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์และสร้างพลัง ทางด้านจิตใจ ให้มีความเข้มแข็ง มีสภาวะที่พร้อมกับการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหาชีวิต ในด้าน จิตใจ สุขภาพ และร่างกาย กับการดำรงอยู่ของชีวิตอย่างมีคุณภาพ การสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ด้วยการร่วมคิด ร่วมทำ ด้วยการสร้างความรักความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ที่จะคงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนาไว้ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จำเป็นต้องมีการวางเป้าหมายที่บุคคลสนใจพร้อมเข้าร่วมเครือข่ายมนต์ล้านนาเป็นต้น การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายมนต์ล้านนา การปรับปรุง และการพัฒนาเครือข่ายในรูปแบบซึ่งเครือข่ายประกอบด้วย เครือข่ายภายใน เป็นการสร้างเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การกำหนดเป้าหมายของครูบาอาจารย์ผู้เป็นผู้ก่อตั้งสำนักที่พร้อมจะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์มีตำราที่ไม่เหมือนกัน ที่มีลักษณะการเผยแพร่ในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรม การปลุกเสก เครื่องรางของขลัง วัตถุมงคล อย่างมีระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน รวมถึง การจัดทำเอกสาร ตำรา หนังสือ เพื่อการเผยแพร่ในระหว่างอาจารย์และลูกศิษย์ และ เครือข่ายภายนอก เป็นการสร้างเครือข่ายที่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การกำหนดเป้าหมายของครูบาอาจารย์ผู้เป็นผู้ก่อตั้งสำนักที่พร้อมจะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์และบุคคลทั่วไป สอดคล้องกับ เสรี พงศ์พิศ^{๑๖} เครือข่ายคือ การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง “สร้างคน” ขึ้นมาเพื่อสานต่อภารกิจของเครือข่าย คัดเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมทั้งความรู้ ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่ายและที่สำคัญคือเป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถ เป็นศูนย์รวมใจของคนในเครือข่ายได้ มีการสืบสานหน้าที่ต่อไปได้

^{๑๖} เสรี พงศ์พิศ .เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้นชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๘

สอดคล้องกับ พระมหาชุติภัก อภินนโท และรัตติยา เหนืออำนาจ^{๙๗} การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรม ประกอบด้วย ๗ มิติสำคัญข้างต้นแล้วยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิต วิธี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนพิธี และความเป็นพุทธบริษัท ๔ การแสวงหา ความร่วมมือ การมีส่วนหรือทีมงาน การเสริมสร้างแรงจูงใจ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และศูนย์ ถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับ ชุมชน การอนุรักษ์ มีการวางเป้าหมายที่บุคคลสนใจพร้อมเข้าร่วมเครือข่ายมนต์ล้านนา มีการ ปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายมนต์ล้านนา ปรับปรุง และพัฒนาเครือข่าย รวมถึงการนำเอาเทคโนโลยี สื่อสนเทศมาใช้เช่น ในการสร้างเครือข่ายในรูปแบบ Network ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบ ของอินเทอร์เน็ตบน แอปพลิเคชัน เพื่อการขยายเครือข่ายมนต์ล้านนา ไปสู่ชุมชนในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

มนต์ล้านนามีคุณค่าและมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของล้านนาด้วยการนำความเชื่อ และความศรัทธาที่มีต่อการใช้มนต์ล้านนาในการดำเนินชีวิต ต่อการสร้างขวัญ กำลังใจ พลังใจที่ดึงมา นำไปสู่ความสุข การใช้มนต์ ล้านนาและการศึกษาควรใช้ สติและยึดหลักธรรมตามหลัก พระพุทธศาสนา

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ควรมีการส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ ในเรื่องของการ พัฒนาอย่างสูงสุด การเรียนรู้ ส่งเสริม ถ่ายทอดให้กับผู้สนใจ และยกระดับมนต์ล้านนาด้วยการพัฒนา รูปแบบและการเข้าถึงที่ง่ายต่อความเข้าใจให้กับผู้สนใจทั่วไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

^{๙๗} พระมหาชุติภัก อภินนโท และรัตติยา เหนืออำนาจ การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของ คณะสงฆ์จังหวัดนครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน .วารสารวิจัยวิชาการ ปี ที่ 2 ฉบับที่ 3 (2019): ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562)

๑. ควรมีการศึกษาในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมด้วยการใช้มนต์ล้านนาและผลสัมฤทธิ์
จากบุคคลผู้มีการสืบทอด การนำไปใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม ด้วย
ความศรัทธา

๒. ควรวิจัยเรื่องสังคมทุนนิยมกับการพัฒนาความเชื่อและพิธีกรรมและควรมีการวิจัยใน
เรื่องของการเครือข่ายการทำงานด้านพิธีกรรมล้านนาและความเชื่อในสังคมล้านนากับชุมชนอื่นทั้งใน
และต่างประเทศ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์วิญญาน. ๒๕๓๓-๒๕๓๔, ๒๕๔๙.

ข. เอกสารชั้นทุติยภูมิ

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กัลยาณี ปฎิมาพรเทพ. ครุชบา ยอดแก้ว ครุภูมิปัญญาไทย: นักเศรษฐศาสตร์ชุมชน .พศ.๒๕๔๓

งามพิศ สัตยสงวน. ๒๕๔๓. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่๗. กรุงเทพฯ: รามการพิมพ์.
๒๕๖๐

จรัส พยัคฆราชศักดิ์. ม.ป.ป. เอกสารการสอนไทยคดีศึกษา ศาสนา และลัทธิในท้องถิ่น.

มหาสารคาม: ปรีดาการพิมพ์, หน้า ๓๔

จิราภรณ์ ภัทราภาณุภัทร. สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย ม.ป.ท. : โครงการไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๒๘

ฉลาดชาย รมิตานนท์. ผีเจ้านาย. สำนักพิมพ์เมืองเชียงใหม่. สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

๒๕๖๖.

เชิดชาติ หิรัญโร. ภูมิปัญญาล้านนาในการประยุกต์คัมภีร์และพิธีกรรม "สืบ ส่ง ถอน" ที่เกี่ยวกับพิธี

ภัยในปัจจุบัน. สำนักงานวิทยทรัพยากร. ๒๕๕๗

เทิดชาย ช่วยบำรุง. ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์. สถาบันพระปกเกล้า นนทบุรี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๔.

บทสวด ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนาน และความเป็นมา. บทความสาระทั่วไป, รวมบทสวด ๑๒ ตำนาน

ตุลาคม, ๒๕๖๕

ประเสริฐ ญ นครและคณะ, จารึกล้านนา ภาค ๑ เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓ ,กรุงเทพฯ:บริษัทอมรินทร์
 พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด,๒๕๕๘ หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

พรรณเพ็ญ เครือไทย , ชัปนะ ปั้นเงินและศราวุธ ศรีทา , ประชุมจารึกล้านนา เล่ม๗:จารึกใน
 พิพิธภัณฑฯจังหวัดลำปาง ,หน้า ๓๙-๔๓.

พระครูอรุณธรรมรังษี (พระครูสมุห์เอี่ยม สิริวัฒนโณ) .“พระราชวัชรรังษี มนต์พิธี สวดมนต์พิธีแปล ๗
 ตำนาน ๑๒ ตำนาน ตันตำรับหนังสือมนต์พิธี วัดอรุณราชวราราม – หนังสือบาลี. บาลีบุ๊ก
 สโตร์.

พระครูอรุณธรรมรังษี (เอี่ยม สิริวัฒนโณ).หนังสือมนต์พิธีแปล. วัดอรุณราชวราราม(คณะ๓) เขต
 บางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต).พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), ๒๕๔๖หน้า ๑๘๑

พระมหามนตรี วลุลโภ (ป้อมสุข), อิทธิพลของวัตถุที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน, หน้า ๓๑.

พระธรรมกิตติวงศ์. ศัพท์วิเคราะห์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง. ๒๕๕๐

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) .พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด.วัดราชโอรสาราม
 กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๔๘

พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค .๑๑. ทสุตตรสูตร. โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ
 มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย เล่ม : ๑๑ หน้า : ๓๗๙

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในเอเชีย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรง
 พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑๒.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙, ที. สี่. ๙/๒๘๙/๑๐๔)

พระไตรปิฎกอยู่ในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (อง. จตุกก. ๒๑.๖๗.๘๓) และในพระวินัยปิฎก จุฬ
 วรรค (วิ. จุฬ. ๗.๒๕๑.๘) อีกทั้งยังพบในชาดก ทุกนิบาต (ขุ. ชา. ๒๗.๑๐๕.๕๖)

พระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาไทย) เล่มที่ ๒๕ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๗ ขุททกนิกาย ขุ
 ททกปาฐ- ธรรมบท- อุทาน- อิติวุตตกะ- สุตตนิบาต หน้าที่ ๒/ ๔๑๘ หัวข้อที่ ๓๕

พิทยะ ศรีวัฒนสาร. หนังสือเอกสารคำสอนวิชาอุตสาหกรรมगतท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยธุรกิจ
 บัณฑิตยั คันเมื่อ ๔ มกราคม ๒๕๖๕

พินดา บุญเทพ , บ้านชะงู:ประเพณี ความเชื่อและการยั้งชีพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, ๒๕๖๐.

รุ่ง แก้วแดง.การนำภูมิปัญญาไทยเข้าระบบสู่การศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ ๒๕๔๑.

วิทย์พนัน คั่นเงิน .ความเป็นมาของ มนุษยชาติ : วิวัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์,๒๕๑๕.

สงวน โชติสุขรัตน์. ตำราพิธีสงฆ์และอุบาสวาท์ แบบพื้นเมืองเหนือ.ประเทืองวิทยา.สืบค้นจากหอสมุด
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.๒๕๖๗.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหา
มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

สมิทธิ์ สระอุบล. มานุษยวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ.โอ เอส ปรี้นติ้งเฮาส์ ๒๕๓๔ หน้า ๖๒

สนั่น ธรรมธิ. หนังสือชุดล้านนาคดี ตำราหมอดูล้านนา.โครงการจัดทำหนังสือชุดล้านนาคดี.สำนัก
ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.๒๕๕๗.

สาโรจน์ กาลศิริศิลป์ .บทเจริญพระพุทธมนต์ เพื่อความเป็นสิริมงคล โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ,๒๕๖๓ หน้า ๓๑๔-๓๑๖

เสรี พงศ์พิศ .คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทยการพิมพ์. ๒๕๕๓ หน้า ๑๔๑-
๑๔๒

เสรี พงศ์พิศ. คีนสู่รากเหง้าทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน.กรุงเทพฯ : เทียน
วรรณ พ.ศ ๒๕๒๙

เสรี พงศ์พิศ.เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้นชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๘ หน้า
๒๐๒

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, ทิพย์ประติมา: ที่มา ความหมาย ๑๔ ทิพย์เทพแห่งโชคลาภ-อุดมสมบูรณ์ของไทย
และเอเชีย,นนทบุรี : มิวเซียมเพรส, ๒๕๖๐ หน้า ๑๑๐-๑๑๑.

อาสา อ่ำภา."ปู่ แสะย่าแสะกับประเพณีเลี้ยงผีเมืองเชียงใหม่.สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.๒๕๕๕

อินสม ไชยชมภู.สวดมนต์เจ็ดตำนาน-สิบสองตำนาน คาถาพิธีอนุโตนานาพิธีคำไหว้ต่างๆและแบบเรียน
หนังสือพื้นเมือง (ล้านนาไทย) .ศูนย์หนังสือเชียงใหม่.ห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.๒๕๖๗

อาณาจักรวิทยสูตร พระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๑ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๓
ที่ขนิทาย ปาฎิกวรรค หน้าที่ ๑๔๘ - ๑๕๗ หัวข้อที่ ๒๐๗ - ๒๒๐

อังคฺลิมาสฺตฺร พระไตรปิฎก ฉบับบาลีสยามรัฐ (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๓ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๕

มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสกั หน้าที่ ๓๖๓ -๓๖๔ หัวข้อที่ ๕๓๐ - ๕๓๑

ฮันส์ เพนธ์,พรรณเพ็ญ เครือไทย และศรีเลา เกษพรหม,ประชุมจารึกล้านนา เล่ม๑,พิมพ์ครั้งที่ ๔:

จารึกในพิพิธภัณฑฯ เชียงแสน,เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมืองนวัตน์ , ๒๕๖๐ หน้า๙๙-๑๐๒.

(๒) รายงานการวิจัย:

จักรแก้ว นามเมือง.วิเคราะห์บันทึกปีบสาแพทย์พื้นบ้าน (หมอเมือง). ตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูมามยาว

จังหวัดพะเยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑

ต่อจรัส พงษ์สาลี. พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นในประเทศไทยกับบทบาทของวัดในฐานะสื่อกลางในการฟื้นฟู

วัฒนธรรมระดับท้องถิ่น มุมมองจากการทบทวนประวัติศาสตร์และพัฒนาการของงานพิพิธภัณฑสถานไทย. (รายงานวิจัย). ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร: องค์การมหาชน. ๒๕๕๗

นพนธ์ สัมมา และคณะ, “พิธีกรรมกับการสื่อสารทางสังคม”, รายงานผลการวิจัย, (คณะมนุษย

ศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔).

พระมหาชุตีภัก อภินนโท และรัตติยา เหนืออำนาจ การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะ

สงฆ์จังหวัดนครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน .วารสารวิจัยวิชาการ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๒

ศิริรักษ์ จวงทอง และคณะ.การสำรวจสถานะองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลา :กรณีศึกษาพื้นที่ชุมชนในตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา พ.ศ ๒๕๒๘

อมร อำไพรุ่งเรือง. การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการล่วงละเมิดศีล ๕ ของพุทธศาสนิกชน

กรุงเทพมหานคร .วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา).บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พ.ศ ๒๕๕๕.

(๓) บทความ:

ชูดา จิตพิทักษ์ . วัฒนธรรมกับพฤติกรรมมนุษย์.

Parichart Journal, 1 1 (1) , 3 3 – 3 7 . Retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/69885> , ๒๕๕๙

สามารถ ใจเตี้ย.การสื่อสารพิธีกรรมล้านนาเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ วารสารวิชาการนวัตกรรม
สื่อสารสังคม วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๖๑ หน้า
๑๔๒-๑๕๑

วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม.
๒๕๖๒.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ,ขวัญ: ขวัญชีวิตของคน
ไทยสืบค้นเมื่อวันที่ ๕ตุลาคม ๒๕๖๖

<https://www.stou.ac.th/study/projects/training/culture/content/kruan/index.htm>

กรณีเมตตสูตร สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๗ <https://th.wikipedia.org/wiki/กรณีเมตตสูตร>

การอนุรักษ์ภูมิปัญญา แหล่งที่มาจาก <https://sites.google.com/site/darunee555spk/2-prawatisastr-thiy/023>

ความเชื่อในพิธีกรรมล้านนา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://tapjow.blogspot.com/2015/03/blog-post.html> ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕

คัมภีร์อภิธัมมวารและฎีกา ,วันจันทร์ที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙.

จารุวรรณ ด้วงคำจันทร์ . "สนทนาเรื่องศาสนาพราหมณ์ที่โบสถ์พราหมณ์เสาชิงช้า กับพราหมณ์ตรีณ
บุรณศิริ". มุลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์. ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓

จ่านง แรกพิณิจ.ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมไทย. ค้นเมื่อ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๔
แหล่งที่มาจาก <https://sites.google.com/a/life.ac.th/lifelcd59/chamnong>.

ธัชคศสูตร ที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/>, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๗

บทพิจารณาอาการ ๓๒ สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๖ แหล่งที่มา

จาก <http://www.watpamahachai.net/watpamahachai-๑๖.htm>

ประภัสสร ทองยินดี. ภูมิปัญญาไทย :องค์ความรู้ที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมไทย.มหาวิทยาลัย:
อีสเทิร์นเอเชีย. สืบค้นข้อมูล วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๖.

พัทยา สายหู .การพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น สืบค้นเมื่อ ๔ มกราคม ๒๕๖๕ จาก
<https://etonoy.srru.ac.th>.

พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, กระจกสนทนาธรรม วัดลอยฟ้า, สยามมีเดีย, พุทธจิตกายน ๒๕๕๙. สืบค้น
เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๖ แหล่งที่มา

<http://live.siammedia.org/index.php/category/article/dharma/page/๒๙>

พลิชฐ์ ไชยวัฒน์ (๕ พุทธจิตกายน ๒๕๖๑), "สัมภาษณ์ คมกฤษ อยู่เติกเค่ง: ฮินดู...อีกมุมที่คนไทยไม่
รู้จัก". ประชาไท. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: Check date values in: |accessdate=, |date=
(help) [๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓].

ภูมิปัญญาไทย.การจัดการภูมิปัญญา สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๖ แหล่งที่มา

http://phumpunyathai.blogspot.com/2015/01/blog-post_41.html) ๒๕๕๘.

รังษี สุทนต์ .ความรู้เรื่องอริยสัจ ๔ สืบค้นจาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14263>
วันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๗

รัตนสูตร, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๗ ที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/รัตนสูตร>

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู-วิชาสังคม, [ออนไลน์], สืบค้นวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๖

<https://sites.google.com/site/wichasangkhom/sasna-phrahmn-hindu>].

แสงธรรมแห่งพระไตรปิฎก สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๔

จาก <https://uttayarndham.org/node/961>

สุชีพ ปุญญานุภาพ. ธรรมจักขุปีที่ ๘๗ฉบับที่ ๗ เมษายน ๒๕๔๖ แหล่งที่มา <https://www.dharma-gateway.com/ubasok/sucdeep/sucdeep-02.htm> สืบค้นวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์
๒๕๖๗

สุรพล ดำริห์กุล. "โบราณสถานสันกู่ ดอยปุย: พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของพระฤๅษีวาสุเทพ.วารสารวิจัยศิลป.

๒๕๕๗

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา www.orst.go.th สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๖

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๖๕ จาก

<http://legacy.orst.go.th>.

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู, [ออนไลน์], สืบค้น ๑๑ เมษายน ๒๕๖๖

แหล่งที่มา:

<https://sites.google.com/site/wichasangkhom/sasna-phrahmn-hindu>

ศูนย์พัฒนาจิตและปัญญา, ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ยพส.)

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://web.ybatnet.org/th/mwdc/>

หลวงพ่พุทธทาส อินทปัญโญ. บทสวดมนต์ฉบับสวนโมก. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม

๒๕๖๔ จาก <https://wimutti.org/> บทสวดมนต์/ตั้งขณิกปัจจเวกขณปาฐะ/

(๕) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม

สัมภาษณ์ ครูบาจาง อุบลขณโณ วัดศรีสว่างวัลลาย จังหวัดเชียงใหม่, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ พระครูสุธีรานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดขุนคอง จังหวัดเชียงใหม่, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ พระอาจารย์ ศุภชัย วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗.

สัมภาษณ์ พระครูสถาพรธรรมปโชติ วัดดอนชัย จังหวัดเชียงใหม่, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗.

สัมภาษณ์ พระครูไพบูลเจติยานุรักษ์, ดร. วัดโลกโมฬี จังหวัดเชียงใหม่, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗.

สัมภาษณ์ พ่อหนานแดง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ พ่อหนานไกรสร กันทา จังหวัดเชียงใหม่, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ อาจารย์ปัญญาธรรม วงศ์สายมาดี จังหวัดเชียงใหม่, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ อาจารย์เกริก อัครชินเรศ จังหวัดเชียงใหม่, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖.

สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เทวัญ เอกจันทร์ จังหวัดเชียงใหม่, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗.

สัมภาษณ์ อาจารย์ดุสิต เขวชาติ จังหวัดเชียงใหม่, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๗.

สัมภาษณ์ตัวแทนห้องสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗.

สัมภาษณ์ตัวแทนสำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗.

สัมภาษณ์ตัวแทนศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗.

สัมภาษณ์ตัวแทนตัวแทนสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกา จังหวัดเชียงใหม่, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗.

สัมภาษณ์ตัวแทนตัวแทนคัมภีร์หน้าทอง จังหวัดนนทบุรี, ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗.

การสนทนากลุ่ม บุคคลผู้มีความเชื่อมโยงและศรัทธาในมนต์ล้านนา

นายธีระสุวัฒน์ อมรรัตนายุทธ์. อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่.

นายมหา ลงทุน (อ.พงษ์สิทธิ์). ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่.

นายอุเทน จำรัสฉาย. ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่.

นายศุภชัย ปัญญาวงศ์ ตำบลหนองแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.

นายมณฑล ชัดเชียงแสน. ตำบลตาดควัน อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย.

นายศิระดีบุตร อัครธนบุลย์. ตำบลบ้านใหม่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.

นายสุริยะ ปางอินทร์. ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน.

นายอภิชาติ มณีใหม่. ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน.

นายอนุกุล ภูสีลิว. ตำบลหนองเพรางาย อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง มนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่าและสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นเป้าหมายและหลักของความสำเร็จ คือ การรับรู้ถึงแก่นสารของความเป็นล้านนาที่มีประวัติศาสตร์เป็นมายาวนานกว่า ๗๐๐ ปี มีประวัติศาสตร์และความเป็นมาของชาวล้านนาที่ทรงคุณค่าจากอดีตถึงปัจจุบัน รวมถึงการนำเอา มนต์ล้านนาที่มีคุณค่า ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของงานวิจัย ด้วยการสืบสาน เรียนรู้จากแหล่งวัฒนธรรมของล้านนา ในจังหวัดเชียงใหม่ รวมไปถึงการเรียนรู้จากเครือข่ายที่มีการสืบทอดทางด้านภูมิปัญญา ศาสนาและมีวัตถุประสงค์ย่อยประกอบไปด้วย ๑.เพื่อศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าของมนต์ล้านนา ๒.เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการสืบสานมนต์ล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาและ ๓. เพื่อส่งเสริมเครือข่าย การอนุรักษ์วัฒนธรรมค่านิยมล้านนา โดยผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในประเด็นต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น ๗ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑. มนต์ล้านนามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างไร

ส่วนที่ ๒. กระบวนสืบทอดมนต์ล้านนา

ส่วนที่ ๓. การสร้างเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา

ส่วนที่ ๔. การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายมนต์ล้านนา

ส่วนที่ ๕. การนำเอาเทคโนโลยี สื่อสนเทศมาใช้

ส่วนที่ ๖. การบริหารจัดการเครือข่ายทางด้านเครือข่ายทางด้านพิธีกรรมแนวใหม่

ส่วนที่ ๗. ข้อเสนอแนะ

จึงขอความร่วมมือจากท่านช่วยให้ข้อมูลสำคัญรวมถึงความคิดเห็นตามความเป็นจริง

คงศักดิ์ ชัยลังกา

ผู้วิจัย

ส่วนที่ ๑. มนต์ล้านนามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างไร

๑.๑ มนต์ล้านนามีความหมายและคุณค่าอย่างไรบ้าง

ความหมาย

.....
.....

คุณค่าต่อการดำเนินชีวิต

.....
.....

คุณค่าทางด้านสุขภาพกาย และสุขภาพทางใจ

.....
.....

คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ

.....
.....

คุณค่าทางด้านสังคม

.....
.....

คุณค่าทางวัฒนธรรม

.....
.....

๑.๒ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมนต์คาถาเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๒. กระบวนการสืบทอดมรดกล้านนา

๒.๑ กระบวนการสืบทอดมรดกล้านนาเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

๒.๒ กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมรดกล้านนาเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

๒.๓ กระบวนการประยุกต์ใช้มรดกล้านนาเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

๒.๔ การอนุรักษ์มรดกล้านนาเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๓. การสร้างเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา

๓.๑ การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ การจัดตั้งองค์กรหรือคณะกรรมการ มีกระบวนการอย่างไร

.....
.....
.....

๓.๒ การสร้างเครือข่ายด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์

.....
.....
.....

๓.๓ การสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้

.....
.....
.....

๓.๔ การสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ด้วยการร่วมคิด ร่วมทำ

.....
.....
.....

๓.๕ การสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ด้วยการแบ่งปัน

.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๔.การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาเครือข่ายมนต์ล้านนา

.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๕. การนำเอาเทคโนโลยี สื่อสนเทศมาใช้

เครือข่ายภายใน

.....
.....
.....

เครือข่ายภายนอก

.....
.....
.....

ส่วนที่ ๖. การบริหารจัดการเครือข่ายทางด้านเครือข่ายทางด้านพิธีกรรมแนวใหม่มีลักษณะอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๗. ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบสอบถาม ชุดที่ ๒

ตัวแทนจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมณฑลลำนานา จังหวัดเชียงใหม่

การเรียนรู้และสร้างสรรค์สร้างงานศิลปะที่เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นต้นในลำนานา

ส่วนที่ ๑. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑.๑ ชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์.....

๑.๒ วันที่ทำการสัมภาษณ์ เดือน พ.ศ. ๒๕๖๖

๑.๓ สถานที่สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ ๒. ความสนใจของบุคคลที่มีมณฑลลำนานาเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ ๓. แหล่งข้อมูลทางด้านมณฑลลำนานา มีความพร้อมและการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้สนใจทั่วไปอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ใช้แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระหว่างผู้สนใจในมณฑลล้านนาในหัวข้อของการวิจัย จำนวน ๑๐ ราย
ใน ๕ ประเด็นประกอบด้วย

ประเด็นที่ ๑ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแนวคิด ด้านพิธีกรรมล้านนาทางด้านความเชื่อของชาวล้านนา และการนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็นอย่างไร

.....

ประเด็นที่ ๒ การจัดการวัฒนธรรมด้วยการใช้มนต์คาถา เป็นองค์ประกอบเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในรูปแบบของการระดมความคิด ความเลื่อมใสและความศรัทธา เป็นอย่างไร

.....

ประเด็นที่ ๓ การสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรม มณฑลล้านนา ระหว่างพระสงฆ์และครูภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญและชำนาญในมนต์คาถาล้านนาเป็นอย่างไร

.....

ประเด็นที่ ๔ วัด ชุมชน และสถาบันการศึกษาได้รับผลประโยชน์จากการศึกษามณฑลล้านนา นำไปสู่การพัฒนาได้อย่างไร

.....

ประเด็นที่ ๕ ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะ

.....

ภาคผนวก ข
หนังสือตรวจเครื่องมือในการวิจัย

ที่ อว ๘๐๐๕.๔/๑๐๒๕๘

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือในการทำคุษฎีนิพนธ์
เรียน รศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างคุษฎีนิพนธ์ และแบบสอบถาม

ด้วย นายคงศักดิ์ ชัยสังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๖๔๐๑๑๐๔๐๕๑ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธ
ศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๗ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง มนต์ล้านนาประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม
ล้านนา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือเพื่อใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

หลักสูตรพุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

Mr. J. J. J. J.

Dr. J. J. J. J.

(ช.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์)
๑๐๑๓๖ ๐๕๖๖

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิจู ศรีทอง),
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ผู้ประสานงาน : นายคงศักดิ์ ชัยสังกา
โทร. ๐๖๖-๑๕๔-๙๔๕๕

ที่ อว ๘๐๐๕.๔/ว ๐๔๖

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๖ ๑๕๖๓ ๕๐๖๖
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นส.ดร.สมาน ราชิดา มหาอำมาตยาธิบดีและศาสตราจารย์ ดร.สมาน ราชิดา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ๑ ชุด

ด้วย นายคณศักดิ์ ชัยลังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๖๔๐๑๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "มรดกล้านนาประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม
ล้านนา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือ ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย พร้อมนำไปเผยแพร่ ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป วัน เวลา และสถานที่ใน
การสัมภาษณ์นี้สิดเป็นผู้ประสานงานด้วยตนเอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาลังคมคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียน นส.ดร.สมาน ราชิดา
อ.คณศักดิ์ ชัยลังกา
๒๖.๙.๒๕๖๖

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. โบนัส ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

เบอร์ติดต่อ นิสิต
นายคณศักดิ์ ชัยลังกา
โทร. ๐๖๖-๑๕๔-๙๔๕๕

บันทึกข้อความ

สำนักงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาลังคม โทร. (ภายใน) ๒๕๒๒-๕๒๓๘-๕๒๓๘
ที่ สว ๕๐๐๕.๔/๖๐๕๓๓ วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖
เรื่อง ความสมบูรณ์ของใบสมัครของวุฒิสมาชิกโรงเรียนมัธยมศึกษาทำคุณประโยชน์

นมัสการ พระคุณสัน ฐิตเมธโสภณ อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้วย นายคงศักดิ์ ชัยสิงกา รหัสประจำตัวนิสิต ๒๕๐๑๑๐๕๐๕๑ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม รุ่นที่ ๗ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง มนต์สัจบานาประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสาน
วัฒนธรรมล้านนา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดุษฎีวิทยาดุษฎีบัณฑิต

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์
จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบใบสมัครเพื่อใช้ในการทำคุณประโยชน์ รายละเอียดปรากฏตาม
เอกสารที่แนบมาพร้อมแล้วนี้

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หากเป็นอย่างนี้ว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณ
ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ศ.ดร.สุภัทรา นนทิวิมลกุล
(นาง.สมสัน จันทะโร, ๒๗.)
๑๑ ส.ค. ๖๖

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิจ ตรีพงษ์)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ผู้ประสานงาน : นายคงศักดิ์ ชัยสิงกา
โทร. ๐๒๖-๕๕๔-๖๔๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน: หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาลังคม โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒,๘๖๗๘,๘๖๗๘

ที่: ๘๖.๘๐๐๕.๘/๒๐๕๗ วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง: ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือในการทำคชชฎินิพนธ์

เรียน รศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้วย นายคงศักดิ์ ชัยสังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๒๕๐๑๑๐๕๐๕๑ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม รุ่นที่ ๗ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง มนต์ล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสาน
วัฒนธรรมล้านนา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์
จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือเพื่อใช้ในการทำคชชฎินิพนธ์ รายละเอียดปรากฏตาม
เอกสารที่แนบมาพร้อมแล้วนี้

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณ
ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิจู ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

MS Callan

(รศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น)

๑๑ ก.ค. ๒๕๖๖

ผู้ประสานงาน : นายคงศักดิ์ ชัยสังกา
โทร. ๐๖๖-๘๕๔-๙๘๕๕

ภาคผนวก ค
หนังสือขอสัมภาษณ์

ที่ อว ๘๐๐๕.๔/ ๖ ๐๔๖

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศึกษา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๕ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๔๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๖ ๕๕๖๓ ๕๐๖๖
www.mcu.ac.th, E-mail : gomyt@gmail.com

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูโสมนัสคุณโสภณ เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำคุณฐนินพนธ์ ๑ ชุด

ด้วย นายคงศักดิ์ ชัยลังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๖๔๐๑๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขฎฐบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "มรดกล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม
ล้านนา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือ ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย พร้อมนำไปเผยแพร่ ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป วัน เวลา และสถานที่ใน
การสัมภาษณ์นิสิตเป็นผู้ประสานงานด้วยตนเอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุขฎฐบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาศึกษาคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๖
นายคงศักดิ์ ชัยลังกา
พระครูโสมนัสคุณโสภณ
วัดสุรินทร์
อ.เมืองสุรินทร์
จ.สุรินทร์
๐. ๖๗๐๐๓๖
๐. ๐๕๖๖๖๖

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนกรฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาศึกษา

เบอร์ติดต่อหนังสือ
นายคงศักดิ์ ชัยลังกา
โทร. ๐๖๖๒-๓๕๔-๙๕๕๕

ที่ ๘๖๕๕๔/๖๐๕๖

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๕๓๒๔ ๕๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๖ ๕๕๖๓ ๕๐๖๖
www.mcu.ac.th, E-mail : gomysut@gmail.com

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้จัดส่งเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน **ดร.สุจิตต์สุพรรณรัตน์** **นักอำนวยการวิจัย**,
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ๑ ชุด

ด้วย นายคงศักดิ์ ชัยลังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๖๔๐๑๑๐๕๐๕๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "มนต์ล้านนาประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม
ล้านนา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิต ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย พร้อมนำไปเผยแพร่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป วัน เวลา และสถานที่ใน
การสัมภาษณ์นิสิตเป็นผู้ประสานงานด้วยตนเอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาสังคมคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. โภณิฏฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

18 ก.ย. 66
ดร.คงศักดิ์
ไชลังกา
โทร. ๐๖๒-๕๕๔-๕๕๕๕

เบอร์ติดต่อนิสิต
นายคงศักดิ์ ชัยลังกา
โทร. ๐๖๒-๕๕๔-๕๕๕๕

ที่ อว ๘๐๐๕.๔/ว ๐๔๖

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๖ ๑๕๖๓ ๕๐๖๖
www.mcu.ac.th, E-mail : gomyt@gmail.com

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เห็นลิสต์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน **นางสาวพรรณ สุระสิงห์ ๖๘๖๖๒๒ วิชาสังคมศึกษา**
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ๑ ชุด

ด้วย นายคงศักดิ์ ชัยลังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๖๕๐๑๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “**มนต์ล้านนา-ประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม
ล้านนา**” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิต ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย พร้อมนำไปเผยแพร่ ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป วัน เวลา และสถานที่ใน
การสัมภาษณ์นิสิตเป็นผู้ประสานงานด้วยตนเอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาลังคมคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ดร.จรรยาพร

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิจู ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

(พระคุณเจ้า ๖๖๗๒)
๖๘ ๖๘๖๖๒๒
เบอร์ติดต่อนิสิต
นายคงศักดิ์ ชัยลังกา
โทร. ๐๖๖-๑๕๕-๙๔๕๕

ที่ อว ๘๐๐๕.๔/ว ๐๔๖

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๖ ๑๕๖๓ ๕๐๖๖
www.mcu.ac.th, E-mail : gomynut@gmail.com

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูโพนมุดเกษมวิจิตร,ดร. วัดโลกโมฬี
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ๑ ชุด

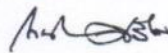
ด้วย นายคงศักดิ์ ชัยลังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๖๔๐๑๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "มรดก้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม
ล้านนา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือ ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย พร้อมนำไปเผยแพร่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป วัน เวลา และสถานที่ใน
การสัมภาษณ์นี้สติดเป็นผู้ประสานงานด้วยตนเอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาสังคมคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะคงจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูโพนมุดเกษมวิจิตร
๐๓๒-๐๕๔-๙๔๕๕

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. โพนมุด ตรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

เบอร์ติดต่อหนังสือ
นายคงศักดิ์ ชัยลังกา
โทร. ๐๖๒-๐๕๔-๙๔๕๕

ที่ ๘๖ ๔๐๐๕๔/ ๖๐๖๖

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังษี
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๔๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๖ ๑๕๖๓ ๕๐๖๖
www.mcu.ac.th, E-mail : gomytut@gmail.com

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ศาสตราจารย์ ดร. กนก

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนีพันธ ๑ ชุด

ด้วย นายคณศักดิ์ ชัยลังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๖๔๐๑๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "มรดกล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม
ล้านนา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือ ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย พร้อมนำไปเผยแพร่ ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป วัน เวลา และสถานที่ใน
การสัมภาษณ์นิสิตเป็นผู้ประสานงานด้วยตนเอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาลังคมคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

15 ตุลาคม 2566

ศอมวัน

กฤษณ์ กนก

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กนิฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

เบอร์ติดต่อนิสิต
นายคณศักดิ์ ชัยลังกา
โทร. ๐๖๒๐-๑๕๔-๙๔๕๕

ที่ อว ๘๐๐๕๔/ว ๐๕๖

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๙๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๖ ๑๕๖๓ ๕๐๖๖
www.mcu.ac.th. E-mail : gomysat@gmail.com

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้จัดส่งเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ๑ ชุด

ด้วย นายคงศักดิ์ ชัยลังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๖๔๐๑๑๐๕๐๕๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "มรดกสำเนาประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม
สำเนา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้จัดส่ง ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย พร้อมนำไปเผยแพร่ ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป วัน เวลา และสถานที่ใน
การสัมภาษณ์นิสิตเป็นผู้ประสานงานด้วยตนเอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาสังคมคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

14 ต.ค 66

คงศักดิ์

พ่อนานแดง สันป่าตอง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิจู ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

เบอร์ติดต่อนิสิต
นายคงศักดิ์ ชัยลังกา
โทร. ๐๖๖-๑๕๔-๗๔๕๕

ที่ อว ๘๐๐๕๔/ว ๐๘๖

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๖ ๕๕๖๓ ๕๐๖๖
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน อ.อุบล เกษชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ๑ ชุด

ด้วย นายคณศักดิ์ ชัยลังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๖๔๐๑๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “มรดกล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม
ล้านนา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือ ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย พร้อมนำไปเผยแพร่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป วัน เวลา และสถานที่ใน
การสัมภาษณ์นิสิตเป็นผู้ประสานงานด้วยตนเอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาลังคมคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะคงจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ตอบรับ อำนวย
อ.อุบล เกษชาติ
1๗๙/พร
๒๗๙๖๖๗

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิจฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

เบอร์ติดต่อหนังสือ
นายคณศักดิ์ ชัยลังกา
โทร. ๐๖๒-๑๕๔-๓๔๕๕

ที่ อว ๘๐๐๕.๔/ ๖ ๐๘๖

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ศ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๒๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๖ ๕๕๖๓ ๕๐๖๖
www.mcu.ac.th, E-mail : gomysut@gmail.com

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้จัดส่งเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางจันทรี อธิจิโนรส

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ๑ ชุด

ด้วย นายคงศักดิ์ ชัยลังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๖๔๐๑๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "มรดกล้านนาประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม
ล้านนา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิต ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย พร้อมนำไปเผยแพร่ ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป วัน เวลา และสถานที่ใน
การสัมภาษณ์นิตินิสิตเป็นผู้ประสานงานด้วยตนเอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาสังคมคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

15 ต.ค. ๖๖

๓๐ ม.ร.ว.

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิจู ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

เบอร์ติดต่อ นิสิต
นายคงศักดิ์ ชัยลังกา
โทร. ๐๖๒-๓๕๔-๗๔๕๕

ที่ อว ๘๐๐๕.๔/ว ๐๔๖

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๖ ๑๕๖๓ ๕๐๖๖
www.mcu.ac.th, E-mail : gomysut@gmail.com

๒๒ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน *สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยรามคำแหง*

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ๑ ชุด

ด้วย นายคณศักดิ์ ชัยลังกา รหัสประจำตัวนิสิต ๖๔๐๑๑๐๔๐๕๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "มรดกล้านนา:ประวัติศาสตร์ คุณค่า และกระบวนการสืบสานวัฒนธรรม ล้านนา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิต ดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย พร้อมนำไปเผยแพร่ ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป วัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์นิสิตเป็นผู้ประสานงานด้วยตนเอง หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคมคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กัญญ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางจตุรพร ฝั้ว

หนสว

(หนสว หน้ชู้ช)

26 มกราคม ๒๕๖7

เบอร์ติดต่อนิสิต

นายคณศักดิ์ ชัยลังกา

โทร. ๐๖๖-๓๕๔-๙๔๕๕

ภาคผนวก ง
รูปลงพื้นที่สัมภาษณ์และลงพื้นที่ทำกิจกรรม

สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

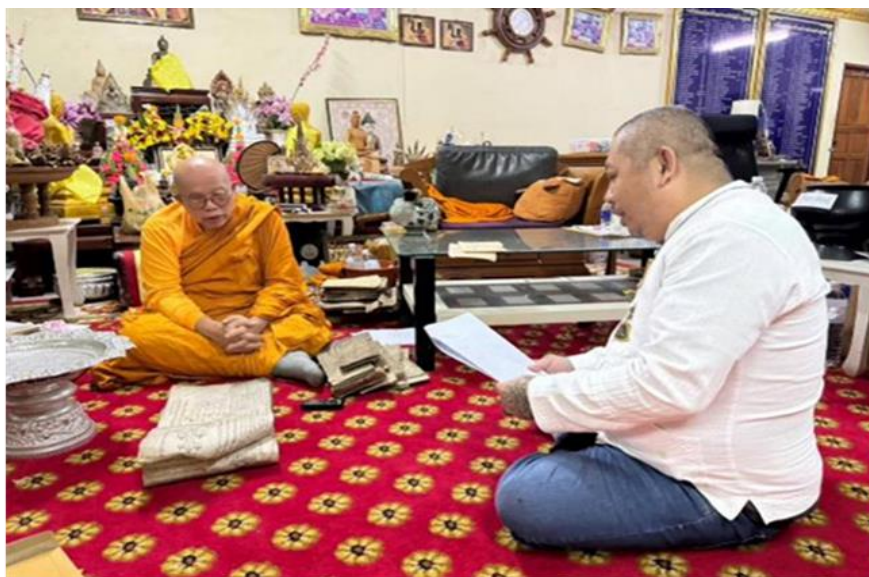

สัมภาษณ์ครูบาจง อุปคณโณ วัดศรีสว่างววลาย จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์พระครูสุธีรานุรักษ์ เจ้าอาวาสวัดขุนคอง จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์พระครูสถาพรธรรมปโชติ วัดดอนชัย จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์พระอาจารย์ศุภชัย วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์พระครูไพบูลเจติยานุรักษ์,ดร. วัดโลกโมฬี จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์พ่อหนานแดง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์พ่อหนานไกรสร กันทา จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์อาจารย์บุญญารัตน์ วงศ์สายมาดี จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์อาจารย์เกริก อัครชินเรศ จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์อาจารย์ดุสิต เชาวชาติ จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เทวีญ เอกจันทร์ จังหวัดเชียงใหม่

กิจกรรมสนทนากลุ่ม

ภาพกิจกรรมสนทนากลุ่มผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในมนต์ล้านนา

แหล่งข้อมูลในงานมนต์ล้านนา

ภาพกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตัวแทนสำนักปู่ใหญ่จ้ายะลังกาและคุ้มหน้าทอง

แหล่งข้อมูลในงานมนต์ล้านนา

การสนทนาจากหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : นายคงศักดิ์ ชัยลังกา
- เกิด/วัน/เดือน/ปี : ๒๓ พ.ย ๒๕๒๒
- การศึกษา : ปริญญาตรี สาขาบาลีและสันสกฤต วัดเจ็ดยอด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
: ปริญญาโท พุทธศาสนาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- ประสบการณ์ทำงาน : เจ้าพิธีกรรมล้านนา ๑๕ ปี
- ผลงานทางวิชาการ : ตำรายันต์ต่างๆ สายโบราณล้านนา
: ตำรายันต์เทียนฉบับคัดลอก มนต์ล้านนา
: หนังสือพระแก้วกรุฮอด ๑,๓๐๐ ปี
- ตำแหน่ง : นายกสมาคมส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีและพิธีกรรม มนต์ล้านนา
: นายกสมาคมพระแก้วกรุฮอด ๑,๓๐๐ ปี
: สมาชิกเครือข่ายพะญาล้านนา จังหวัดเชียงใหม่
: สมาชิกภาคีเครือข่ายธรรมมาภิบาลแห่งชาติ
: อาจารย์ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเทพนรัตน์วิทยาคม
: รองบรรณาธิการบริหาร สำนักข่าว เอซี นิวส์
: ผู้จัดการ บริษัท สธนะชนม์ จำกัด
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๕๒ หมู่ ๒ บ้านฟ้าฮ่าม ตำบลน้ำบ่อหลวง สันป่าตอง เชียงใหม่
- ปีที่เข้าศึกษา : พ.ศ. ๒๕๖๔
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๖๗